

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Homiliae Catholicae De Sacris Arcanis Deiparæ Mariæ Et Iosephi

Cum quadruplici Indice

Cartagena, Juan de

Coloniae Agrippinae, 1613

Liber Qvintvs. De Sacris Arcanis Angelicæ Annvnciationis, & Christi
Conceptionis in vtero Virgineo.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-51414](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-51414)

DE SACRIS AR-
CANIS ANGELICÆ AN-
NUNCIATIONIS, ET CHRISTI
CONCEPTIONIS IN VTE-
ro Virginico.

LIBER QUINTVS.

HOMILIA PRIMA.

PERMULTIS RATIONIBVS OSTENDIMVS
valde congruum fuisse Angelum, non hominem ad Virginem mit-
ti; decuisse tamen, vt sub effigie humana ei appareret. Deinde Ga-
brielis nomen illustramus, ac supremum illum omnium cœlestium
spirituum esse, nonnullis coniecturis, & Patrum testimonijs
suademus; ac tandem, quantum interfit ad negotia per-
tractanda prudentis Nuntij industria vti,
edocemus, in illa verba: Missus
est Angelus Gabriel à
Deo.

Lucar.

D. Bern. ser.
3. super Mis-
su.

IV I Bernardi vesti-
gia sequens, qui ser.
4. super Missis, inquit:
Lubenter vbi mihi con-
gruere video, verba
sanctorum assumo, quo
vel ex vasculorum pul-
chritudine gratiora fiant, que in his lectori
apposuerim: placet per pulchram hanc, ac
dulcissimā Mariam Annunciationis tra-
stationem, verba Sancti Patris nostri Ber-
nardini mihi vsurpans, exordiri: Non est
de glorioſo facultatis humane (Dilectissimi fratres) quā-

D. Bernar-
din. ser. 2. c.
3. de glorioſo facultatis humane (Dilectissimi fratres) quā-

dū in hoc mortali corpore viuitur, plene per-
tingere ad laudem glorioſe Virginis, Matris rie.
Dei, que omnium hominum, & voces excellit, &
superat intellectum: Quis enim mortalium, nisi
diuino illustratus oraculo, de vnica Dei, &
hominis Genitrice quidquam modicum, seu
grande presumat edicere, immo non timeat
hanc pollutiſſis labijs nominare? quam Matrem
misericiordiarum, & ante secula Deus perpe-
tuam prædestinavit in Virginem dignissimam,
Filius præelegit in matrem; Spiritus sanctus
noue gratie domicilium preparauit? Quibus
laudibus seruus hominum Regiam offeret
Ange-

Angelorum? que præconia dilaret mortalibus angustia, vel officia subministraret, cui cælestia parent, & famulantur obsequia? quis dignam honoribus plausus hominum acclamabit in terris, quam spirituum agmina beatorum ingiter venerantur in cælis? lanè celsitudo ineffabilis huius argumenti, humanæ intelligentiæ altitudinem, & totius vincit eloquij facultatem; adeo, vt excellentissimis ingeniis, & facundissimis linguis longè tublimior sit. Sed gaudendum nobis potius, quàm erubescendum est, quod tanta superemur materiæ dignitate; Dei tamen auxilio freti, à quo omnis nostra sufficientia est, (vt Pauli verbis loquar) sacra, quæ dilitefcunt in Angelica annüciatione sacramenta, aperire aggrediâr. Et quidem in primis, quanti illa momëti, ponderis, & grauitatis fuerit, neminem latere poterit, qui mittentis maiestatem; Virginis, ad quam mittitur, sanctimoniâ; nunciij missi excellentiam; rei nunciatæ altissimum arcanum, salutationis inauditum eloquium, Mariæ nominis dulcissimam appellationem, illius ad Incarnationem sapientem, ac maturum consensum, verborum prudentiam pariter, & humilitatem, quibus illum expressit, ac tandè temporis, ac loci scæntes mysteriis circumstantias attente perpenderit. In mense sexto, ait sacer Euangelista, ecce valde consentaneum tempus: missus est Angelus Gabriel: ecce nunciij cælitus missi excellentiam: à Deo: ecce maiestatem mittentis: In ciuitatem Galilee, cui nomen Nazareth: ecce singularem loci, & ipsius ciuitatis nominis circumstantiâ: ad Virginem desponsatam viro: ecce celsitudinem, & statum Mariæ cui fit nunciatio: & ingressus Angelus ad eam, dixit; Ave, gratia plena: ecce inauditum salutationis eloquium. Quæ, cum audisset, turbata est in sermone ei, & cogitabat, qualis esset ista salutiatio: ecce in turbatione verecundiam & in cogitatione, & deliberatione, Mariæ sapientiam: quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? ecce insignem Mariæ castimoniam, & virginitatem: Spiritus sanctus superueniet in

te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi: ecce ineffabile Incarnationis Mariæ reueratam sacramentum. ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum: attende hic prudentem, ac humilem Mariæ responsum, per quam internum suum consensum luculenter expressit: & discessit. Ibid. Angelus ab ea: ecce Angeli profectum, vt redeat ad mittentem illum, postquam munere suo iam plenè functus fuerat. De his omnibus, Deo dante, disseremus, in hac tamen prima homilia sermonem tantum texemus de Deo mittente, & Angelo missio, in illa eiusdem Lucæ verba: Missus est Angelus Gabriel Ibid. à Deo.

Cum opera Trinitatis ad extra sint indiuisa (vt loquuntur Theologi) certè, cum Lucas ait, missum Angelum fuisse à Deo, missum vtique intelligi debet à tota Trinitate; non tamen, quomodo alij Angeli mittuntur, qui cum aliquid nunciant, illud immediatè accipiunt à superioribus Angelis illos illuminantibus: nam, vt inquit magnus Dionysius Areopagita: Id diuina, & æterna lege, atque ordine sancitum est, vt per prima secundis de cælesti diuini fulgoris radius infuset: sed speciali hierarchie privilegio, & præter Dei consuetudinem, teste Dno Bernardo, nullius Angeli interuentu, sed Deo ipso immediatè reuelante, arcanum Mariæ annüciandum accepit: Non ab alio (inquit) aliquo fortè excellentiore se, vt affolet, spiritu, sed ab ipso Deo mitti Gabriel perhibetur; propter hoc ergo positum est: à Deo: vnde & addit: Vel ideo dictum est ab Euangelista, missum Gabrielem à Deo, ne cui, vel beatorum spirituum, suum Deus, antequam Virgini, reuelasse putetur consilium, excepto dumtaxat Archangelo Gabriele, qui vtique tantæ inter suos inuenti potuerit excellentiæ, vt tali, & nomine dignum haberetur, & nuncio: in qua etiam sententia video fuisse D Chrysostomum, qui Deum introducit, hæc verba ad Angelum Gabrielem loquentem: Placet, vt Virgines ophras, vt mnes, quæ in cælo sunt, mysterium hoc lateat, de anas: & tibi soli fit manifestum. Adde, consulto Euan-

2. Cor. 3.

Lucæ 1.

Ibidem.

Ibid.

Ibid.

Euangelistam dixisse: *missus est à Deo, non solum ad maiestatem mittentis significandam, sed, ut ostenderet, quòd Gabriel non ingessit se, prout familiare est malignis spiritibus: Sathanas enim ingessit se, ut acerrimè tentaret Iobū & in os Prophetarū se immisit, ut mendacia prophetarent, prout legimus lib. 3. Reg. 13. ad cuius imitationē Pseudoprophete se se non vocati, velut lupi in ouilia, obtrudūt, ut gralescentur, iuxta illud Ieremias: *Curebant, & nō mittebam eos: non sic Angelus Gabriel, sed, missus à Deo dicitur, q̄ facit Angelos suos spiritum & ministros suos ignem venientem: ut ait Regius Vates. Licet autem cupiam videri possit, consentaneum fuisse rationi, ut ad annunciandum, Deum futurum esse hominem, nuncius homo assumeretur, missio enim; humani nuncij ad Virginem egregiè quidem adumbraret missionem filij Dei ad eandem, ut ex ea humanam carnem assumeret, conuenientius tamen, & congruentius multo, Angelum fuisse Mariæ missum à Deo, rationes non paucae aperte conuincunt, quarum primo loco, quas Patres tradidere, tanquam potiores apponam, deinde à nobis excogitatas subiungam. D. Hieronymum, quem ad id citat D. Thomas serm. de assumpt. ait: *Bene Angelus ad Mariam Virginem mittitur, quia semper est Angelis cognata virginitas: profecto in carne, præter carnem viuere, non terrena vita est, sed cælestis: cum ergo B. Virgo, plusquam angelicam, ac cælestem ageret vitam, conueniens erat, spiritum angelicum, & cælestem ei paranymphum mitti. Secundam rationem tradit Venerabilis Beda in hæc verba: *Aptum humane restaurationis principium, ut Angelus à Deo mitteretur ad Virginem partu consecrandam diuino, quia prima perditionis humane fuit causa, cura serpens à Diabolo mittebatur ad mulierem spiritum superbie decipiendam. ut enim egregiè D. Chrysolog. adnotauit: *Ve homo curisibus essem, quibus delapsus fuerat ad mortem, rediret ad vitam, agit cum Maria Angelus de salute, quia cum Eva Angelus egerat de ruina,*****

*ut nostre perditionis initio, conueniens nostre reparationis principium responderet. Tertiam rationem eamque subtili Chrysologi ingenio dignam, ipse ibidem his verbis scripsit: *Audistis fragilem nostræ carnis naturam ad portandam totam Deitatis gloriam angelica exhortatione roborari; sicut enim Christus interdum per Angelum confortari voluit, sic decuit Virginem. Itaque sicut Christo ad depellendam agoniam, ut ait Euangelista: *factus in agonia, prolixius orabat. missus fuit Angelus confortans, ita Virgini, ad propulsandam futuram eius turbationem: turbata est in sermone eius, missus fuit Angelus de cælo, illam corroborans, & timorem ab ea fugans: ne timeas Maria. Quarta ratio est, quia licet B. Virgo superior esset Angelis quantum ad dignitatem, ad quam diuinitus electa erat, sed quantum ad statum præsentis vitæ inferior erat Angelis, ut docet Diuus Thomas; erat enim viatrix, illi, comprehensores: constat autem secundum doctrinam Dionysij, decere, ut arcana à superioribus inferioribus reuelentur: igitur oportebat, Mariam de diuino conceptu in utero eius celebrando, non per hominem, sed per Angelum instrui. Quinta ratio, quia cum Deus non angelicam, sed humanam naturam assumere decreuisset, Apostolo dicente: *Nusquam enim Angelos apprehendit, sed semen Abrahamæ apprehendit: conueniens erat, ut ad supremum incarnationis sacramentum, saltem Interuēto rem Angelum vocaret, ut sic tanti mysterij aunciacione angelica natura honoraretur. Sexta ratio: quia proprium est Angeli custodis, illuminare personam à se custoditam: Angelus autem Gabriel, custos erat B. Virginis, ut tradunt D. Ildephonsus, B. Petrus Damianus, Abulensis, & Vdalricus. Vltima ratio sit: nam si Deus olim militem Raphaellem ad curandam infirmitatem, Gabriellem ad liberandos captiuos, Michaellem ad expugnandos hostes, congruentius erat, ut mitteret Angelum ad annunciandam eius incarnationem, qui ad omnia****

Ibidem.

Luca 22.

Luca 1.

D. Thom. 3.

p. q. 30. art.

2. ad primū.

D. Dionys.

de cælest.

hierar. c. 4.

7.

ad Hebr. 2.

D. Ildephos.

serm. de assumpt.

B. Petr. Damian.

orat.

1. de tract.

Virg.

Abulens. in

Matth. c. 18.

qu. 60.

Vdalr. apud

Dionys. Carth.

in 2. 1.

dist. 11. q. 2.

omnia

Tobie 11.
Daniel. 9.
Apoc. 12.
Ilaie 64.
Ibid.

Daniel. 9.
Luce 1.

Pantaleon
Diac. Si-
meon Meta-
phrast. de
annunc. Ma-
rie.

Daniel. 9.
Luce 1.

D. Ambro.
lib. 1. de off.
c. 8. & lib.
1. in Luc.
Euseb. Emij.
hom. super
Missus est.
& Chrysol.
serm. 140.
Hieron. 10.
1. ep. 7. ad
Letam de
inflit. filie.
& ep. 22. ad
Eustoch. de
custod. virg.
Origen. ho.
4. in Luc.

omnia illa incomparabiliter excellentius
præstanda venturus erat, vt per Elaiam
ipse prædixerat: Spiritus Domini super me,
vt mederer contritiis corde: ecce infirmita-
tis humanæ curationem: & predicarem
captiuis indulgentiam: ecce captiuorum li-
berationem: & diem vltimæ Deo nostro:
ecce diram hostium expugnationem. Nec
quidquã derogat dignitati Mariæ, quod
idem Angelus Gabriel, nunciij munere
functus fuerit apud alios longe illa infe-
riores: non diffiteor, missum fuisse Da-
niel, Zachariæ, Iosepho, & Pastoribus,
ne non Annæ, & Ioachino eius viro, (te-
ste Pantaleone Diacono, vt refert Si-
meon Metaphrastes de Annunc. Mariæ)
tamen huiusmodi apparitiones ad my-
sterium Incarnationis in virgineo vtero
celebrandum ordinabantur, vnde Danie-
li reuelauit tempus Incarnationis, Zacha-
riæ natiuitatem Ioannis, qui præcursor
futurus erat Verbi incarnati, Iosepho, vt
omnino certum illum redderet, sponsam
eius Mariam virtute Spiritus sancti filium
Dei concepisse: quod in ea natum est, de
Spiritu sancto est: pastoribus tandem, vt
Christum ex Maria natum annunciatet:
Ecce annuncio vobis gaudium magnum, quia
natus est vobis hodie Saluator mundi.

Licet autem nuncijs salutationis An-
gelicæ, cœlestis Spiritus esset, sub corpo-
rea tamen pulcherrimi viri specie Virgi-
ni apparuit, vt testantur D. Ambrosius,
Eusebius, Petrus Chryzologus, Hierony-
mus, Origenes, & Augustinus, qui serm.
de natali Domini dixit: Venit ad me Ga-
briel Archangelus, facie rutilans, veste coru-
scans, incessu mirabilis. His per similia tradit
B. Laurentius iustin. serm. de Annuncia.
dicens: In solito fulgore vestitus Angelus in
humana effigie descendit ad Virginem: conso-
nant eisdem alia Alberti Magni dicentis:
Angelus venire debuit in veste clara; maxi-
mus hic splendor eam decebat legationem, ex
qua totius orbis splendor est ortus. feminis
fulgentes apparuerunt Angeli; si illis corrupcã-
tes visi sunt Angeli, cur non Virgini? maxi-
mè, quod si Legati pictiosa veste induere

confuere, cum oportet, eos, regem, ad
quem missi sunt, alloqui, cõueniens erat,
vt cœlestis legatus sub humana effigie
aëre assumpta, Reginam cœli alloquu-
tur, radiantem amictu se exornaret. Eius
duplicem optimam rationem docuit
Angelicus Doctor, quia, cum inuisibilis
Deus visibilem carnem assumere veni-
ret, congruum erat, vt inuisibilis Spiritus
sub visibili carnis forma Virgini appa-
ret: atque ita quia antiquæ Angelorum
apparitiones Patribus in veteri lege fa-
cta, ad hanc Verbi diuini in carne huma-
na apparitionem prefigurandam, ac deli-
neandam ordinabatur, sub humana for-
ma ab Angelis fiebat. Deinde, quia
congruum erat dignitati matris Dei, vt
quia non solum in mente, sed in corpo-
reo ventre filium Dei receptura erat, id-
eo non solum mens eius, sed corporeus
eius sensus angelica refoueretur visione.
Existimo autem cum D. Athanasio, B.
Virginem non solum corporali sensu ex-
ternam Angeli effigiem vidisse, sed, &
pulcherrimam illius substantiam mentis
oculis conspexisse: verba eius sunt hæc:
Sola sancta Deipara Virgo nudam essentiam
Gabrielis Archangelici contemplantis est. con-
senserit eidem Albertus Magnus super mis-
sus, dicens: fuit in Virgini anima species
propria, quam habuit dispositiue per naturam,
completiue per gratiam, & secundum hanc vi-
dit Angelos, & animas, & Demones. Scio S.
Thomam huic sententiæ resistenti, dum
ait: fuisse nobilior apparitio, si ipsum Ange-
lum Virgo intellectuali visione in sua substan-
tia vidisset: sed hoc non patiebatur status ho-
minis viatoris, quod Angelum per essentiam
videret: sed nihil sane incõuenit, vt quod
status viatoris de lege ordinaria non pa-
titur, id speciali Dei privilegio illi conse-
ratur. collatum autem fuisse Virgini hoc
genus privilegij id satis persuadet, quod
in Gettis, & vita sanctorum non semel
reperimus, visas fuisse illorum animas
magno splendore coruscantes in cœlum
ab Angelis assumptas; vnde de B. Benedi-
cto scriptum legitur apud D. Grego-
rium:

Aug. de
14. de na-
tom. 10.
B. Laur. 10.
S. Ieron. 10.
Ambr. 10.
Albertus
Magnus.
S. Thom. 10.
p. 4. 30. ar.
7. in cap.
S. Athan.
1. quest. 1.
Ambr. 10.
q. 12.
Albert. Ma-
gnus super
missus c. 10.
D. Thom. 10.
p. 1. 30. ar.
3. ad 1.
Beda
supra c.
Tol.

D. Greg. 2. vult.
 rium: Inter manus Discipulorum effluit animam, quam duo Monachi euntem in celum viderunt. Neque obstat, si quispiam dicat: minimè turbatam fuisse Virginem, si clarè substantiam ipsius Angeli cognouisset, cum sanctum, eum esse agnosceret: nam nodus hic bifariam solui potest, primò, si dicamus, non statim à principio saluationis essentiam Angeli vidisse, sed post turbationem transactam, cum Angelus timorem ab ea repulit, dicens: *Ne timeas Maria.* Secundò, quia turbatio eius ortum habuit ex eo, quod, cum humillima esset, & nihil magnum de se cogitaret, admirata est, quòd plena gratia nuncuparetur, & mater Dei efficeretur: turbata enim fuit (ait Euangelista) in sermone eius: hinc autem orta turbatio, còpossibilis erat cum clara cognitione ipsius Angeli.

Potìo, iam qualitatem Angelici nuntij ad Mariam missi, diligèter scrutemur: & vt rem altius repetamus, ab eius nomine (si placet) exordiamur, vt enim dixit Venerab. Beda: Ideo Angeli ex nomine aliquando signantur, vt ex ipso, quid ministraturi veniant, demonstratur. Gabriel dicitur, fortitudo Dei, quia illum nuntiabat, qui ad debellandum Diabolum veniebat. eandem interpretationem acceptat D. Hierony. de nomine. Hebr. dicens: Gabriel significat, confortauit me Deus, aut fortitudo mea Deus. Theophyl. in cap. i. Luc. explicat, idem significare Gabriel, quod: vir Dei. Prochus autem episcopus Cyzicinus (vt habetur in Synodo Ephesino) inquit: Idè, Gabriel sonat, quod Deus & homo; quia ergo ille, quem annuntiabat, Deus erat, & homo, & homo, rei miraculum nominis notione anticipat atque hinc est, quod cum in mysterio incarnationis mirum in modum suā fortitudinem ostentauerit Deus, iuxta Mariana illa verba: *Fecit potentiam in brachio suo:* arbitror hanc Prochi circa Gabrielis nomen expositionem minimè ab ea dissidere, quam Beda assignauit. vnde Cardinalis Toletus ait: secundem peritos Linguae sanctae, Gabrielem significat, idem, quò, Deus vir: vtramque tamen

interpretationem paucis complexus mihi videtur David, dum cecinit: Dominus Psal. 45. *virtus: vnobiscum:* ecce virtutem & fortitudinem: *suscceptor noster, Deus Iacob:* ecce Deum, factum hominem per susceptionem carnis humanae iuxta illud, quod canit Ecclesia ex Ambrosio, & Augustino: *Tu, ad liberandum suscepturus hominem, non horruisti Virginis vterum.* Sed dicit quispiam: *tho. ex hym. DD. Ambr. & August. Isaiæ 40.* cū nihil infirmus, ac debilius sit carne (vt ait Isaias *omnis caro sanum*) certè Deū, carnem induere, nò fortitudinè, sed infirmitatè potius redolere videtur: conueniens ergo videbatur, vt Angelus, incarnationis mysterium annuncians, vocaretur: *infirmitas Dei,* potius, quàm *fortitudo Dei:* per humanam enim carnis susceptionem fortis factus est infirmus, immortalis, & impassibilis, passibilis: at si rem attentè perpendamus, facillè deprehendemus, Deum infirmam carnem assumendo, fortitudinem suam valde ostentasse: nam, sicut, quanto fortissimus Dux vilioribus, & infirmioribus armis cògrediens cum hoste, illum deuincit, tantò magis fortitudo eius effulget, & gloriofior prodit eius victoria; ita, dum filius Dei infirmam carnis mortalitate indutus, omnes tartareas legiones profligauit, & spolia, inuitis illis, & reluctantibus, ab eisdem extorsit, tanto eius fortitudo magis innotuit. Ad eum certè modum, quo in figurā, & typum eius lib. i. Reg. legimus, in eo valde Deuidis victoriam emicuisse, quod non Saulis galea aerea, lorica ferrea, aut ancipiti gladio accinctus, certamen contra Gigantem iniret, sed funda solum quinq; lapidibus, & baculo illum facillè expugnauerit. Arbitror tamen non propterea solum, conuenienter missum fuisse Angelum Gabrielem, qui fortitudo Dei interpretatur, quia in mysterio incarnationis, Deus brachium suae potentiae manifestè ostendebat, sed quia nuntium defererebat Virgini, de qua praedixerat Salomon: *Mulierem fortem quis inueniet? procul, & de vltimis finibus pretium eius:* vel, vt Septuag. vertunt LXX. *Preciosior est lapidibus magni per c. 31. Pro. prec. j.*

Pagninus.
orig. Hebr.
Vocabulus.

pretij. & Pagninus: *longe distat à margaritis, pretium eius. Originale Hebræum: longinquum ab unionibus pretij eius. & Vatablus: mercedem habet gemmis procul petitis pretiosorem: opus quidem fuit B. Virgini inuincibilis fortitudo, ut potè, cui incumbat antiqui serpentis caput conterere, grassantes hæreses interimere, libidinem nostram virginitatis suæ voto extirpare, ac tandem ingens illud difficultatum agmen superare, quæ angelicæ annunciationis tempore animam eius pulsarunt: magna enim difficultas erat, grauidam futuram esse in domo sponso, à quo minime fuisset agnita; magna difficultas, virginitatem, & maternitatem simul in eadem sede morari; magna difficultas, ut Verbum, caro fieret, & immortale mortalitatem indueret; magna difficultas, ut quem coeli capere non poterant, angusto Virginitatis utero clauderetur; ac tandem, non modica, immò omnium acerrima difficultas, inuincibilem Deum vincere, & inflexibilem, ad parcendum humano generi flectere, adeo, ut sic diligeret mundum, ut filium suum ei daret. hæc autem vltima huius difficultatis victoria, præexcellens adeo fuit, ut beatissima Virgo de illa se gloriari non dubitauerit, dicens: *Ego quasi murus, & vbera mea, quasi Turris, ex quo facta sum, coram eo, quasi pacem reperiens: quasi diceret: postquam difficultatem illam reconcilandam hominem cum Deo superavi, merito genus humanum inexpugnabilis muri, ac inuincibilis Turris, & fortissimæ arcis illustri nomenclatura me honorare, & cohonestare potest. Cõsueverunt olim Romani in olympicis ludis, & in luctatorum pugnis, varios honores victoribus deferre, ut, coronam in capite, palmam in manu, corpori splendidum vestimentum, cursum etiam triumphalem, quo veheretur, victori exhibere: at illud honoris genus, reliquos superabat, quando ad victoris ingressum Vitis murus rumpebatur, ut tradit Suetonius: cuius ritus rationem reddidit Commentator Per-**

Hebr. 3.

Caui. 2.

Suetonius.

si, dum ait: non enim opus est muro Civitati, viros haberi, qui possint pugnare, & vincere. Ut ergo beatissima Virgo nobis manifestaret se inuincibilem, ac indefessam nostram protectricem esse, tam ab ira diuina genus humanum defendens, quàm ab in festatione diabolica illud eripiens, fortissimo muro se comparauit; adeo quidem inexpugnabili, ut eam nec partus, qui materni uteri mactorem semper perfringere solet, minime irruerit. Gloriosus enim fuit Christo Domino, clauso & incolunt virgine claustrum muro in hanc lucem intrare, quàm Romanorum victoribus aperto, & disrupto Vitis muro, illam ingredi: recte ergo ait Maria: *ego quasi murus*: sed non solum ob id, sed quia etiam cunctas, quæ in acceptanda dignitate Matris Dei difficultates latebant, limpidissima cognitione penetrans, ad eas oēs diuina virtute superandas se accinxit, cum consensum suum præbens, dixit: *Eccc ancilla Domini: fiat mihi* Luca 1. secundum verbum tuum.

Sed iam de excellentia cœlestis Paranymphe Gabrielis sermonem instituumus, id supponentes, quod Chrysol. monet, volitantem illū à pictoribus delineari, non quod Deus pennatum illum contiderit, sed ob sublimes, & excelsas cœlestis naturæ vires, atque ut illum à supremo domicilio ad terram nostram causa deuenisse gratis animis reputerem, hac enim ratione Chrysol. dixit: *ad Virginem, Deum aligerum portatorem misisse.* Est igitur hoc supposito inter Patres controuersia, an tanta fuerit eius excellentia, ut inter beatos omnes spiritus supremum sibi locum vendiceret, an solum inter Archangelos, summus eorum sit. Hoc secundum docuere multi Patres, D. Gregor. hom. 34. in Euangel. dum ait: *Hi qui minima nuntiant, Angeli, qui vero summa annuntiant, Archangeli vocantur. hinc est enim, quod ad Mariam Virginem non quilibet Angelus, sed Gabriel Archangelus mittitur.* D. Bernard. similiter dicit: *Putemus Angelis præesse Archangelos, qui non nisi ob maximas, & præcipuas causas mis-*

fas mittuntur, ex quibus magnus ille Archangelus Gabriel missus legitur ad Mariam, ob causam utique, quia maior esse non potuit. D. Thom. 3. p. q. 30. horum Patrum sententiā sequutus, dixit: satis credibile est, quod sit summus in ordine Angelorum. eidemq; adtipulantur D. Irenæus, Ambrosius, Augustinus, Card. Caietan. & Episcopus Abulens. potestq; hæc sententia varijs rationibus fultiri. Prima, quia, ut auctor est D. Dionys. de cœl. hier. Angelorum ordines, & hierarchiæ, officijs & ministerijs distinguuntur; ait enim: neque alicui fas est operari, nisi, quod officij sui diuina sanxit institutio: ex omnibus autem ordinibus duo ultimi infimæ hierarchiæ ad custodiendos homines, vel res, quæ ad illos pertinent, annunciantur, destinati sunt, ita tamen, ut infimus Angelorum ordo ad res inferioris ordinis; Archangelorum autem ordo ad altiora mysteria manifestanda ordinetur: Gabriel ergo, qui ad annunciantum incarnationis mysterium missus est, ex hac hierarchia fuisse credendus est: nec enim opus erat, hunc hierarchicum ordinem peruerti, sed sufficiens erat, ut quia ad annunciantum supremum omnium mysteriorum mittebatur, supremus esset in ordine eorum, qui diuina lege ad annunciantum destinati erant. Secunda ratio, quia Michael, superior Angelus est ad Gabrielem, ut adnotarunt Diuus Hieronym. Basil. & Rupertus, & non obscure significat Ecclesia, dum in publicis precationibus, seu Litanis præponit illum Gabrieli. Tertia ratio, in qua D. Thomas præcitato loco magnam vim facit, est, quod Ecclesia Catholica illum Archangelum vocat, non Cherubinum, aut Seraphinum; putat igitur ad Archangelorum ordinem pertinere, qui multò inferior est illorum ordine. Quarta ratio moralis est, quia hac admitta sententiâ, ad componendos hominū mores, illa egregia, ac salutatis erui potest doctrina, vñ quemque scilicet eligi debere ad munus exercendum suo ordini deputatum: nam si alios eligas ad exercenda munera, quæ

ex officio illis non incumbunt, prætermis illis, ad quos ea præstare iure spectat, Reipublicæ ordo peruertitur, ingentesque rixæ, odia, & querimoniæ in ea excitantur. Vnde videmus, quod cum voluit Rex Ozias incensum adolere super altare thymiamatis, Azarias sacerdos, & cum eo pariter omnes sacerdotes acriter ei in faciem resisteres, dixerunt: non est tui officij Ozia, ut adoleas incensum Domino, sed sacerdotum, qui consecrati sunt ad huiusmodi ministerium: egredere de sanctuario: ne contempseris: cumque iratus Ozias, nollet relinquere thuribulum, & persisteret, ut adoleret incensum, & minaretur sacerdotibus, statim à Deo lepra percussus est; quo non obscure monemur, ne alienum officium nobis arrogemus, nisi Dei vindictam subire velimus.

Cæterum Gabrielem, supremum inter omnes beatos spiritus esse, nonnulli docere, ut auctor est D. Thom. dum ait: D. Thom. 3. Quidam dicunt, Gabrielem fuisse de supremo p. q. 30. ar. 2. ordine Angelorum, propter quod Gregorius D. Greg. hō. dicit: summum Angelum venire dignum fuerat, qui summum omnium nunciabat: tunc turque ex professo hanc sententiam Cardin. Viguer. in suo decachordo, & Cœlestin. Viguer. in suo decachordo c. 2. Gabrielem, qui primum locum obtinet inter Angelos: indeque vero similis fit hæc sententia, e m in re dubia, & incerta coniecturis locus sit dandus: Primò, quia consonus erat dignitati tanti mysterij, ut supremus absolute omnium Angelorum esset, cui suprema legatio suprema absolute omnium mysteriorum committeretur. Secundo, quia ut docuerūt D. Chrysof. & Bernard. ponderantes verba illa Lucæ 1. missus à Deo: apud Metacernè Angelus Gabriel immediatè absq; phrast. ora. interuentu superioris Angeli legationem de annunc. suam accepit à Deo, quod quidem prò D. Bernard. priu est suprema omnium Angelorum; nam hom. 1. super reliqui à superioribus Angelis immediatè missus. illuminantur, ut frequè et docet D. Dionys. de cœlest. hier. Quod si dicas, præter de cœl. hier. ordinat.

ordinariam legem, & ex speciali priuilegio, Deum immediate per se legationem illam Angelo Gabrieli reuelasse, & ut etiam reliquos Angelos lateret, & nõ quia supremus esset omnium Angelorum, fas etiam nobis erit dicere, præter legem communem, & ex speciali priuilegio, Deum non misisse Virgini Angelum ex destinatis ad negotia nuncianda, sed excellentissimum omnium elegisse ad excellentiam, & maiestatem mysterij significandam, ita ut propterea non supremum in officio nunciandi, sed absolute omnium maximum mitteret. Tertio, quia Isaias ait: missum fuisse ad illum Seraphinum, & volauit ad me vnus ex Seraphim, ut illud erudiret, & eloquentem redderet, ad verbum Dei annuncian- dum; conuenientius ergo multo erat, supremum Seraphinum ad Virgine mitti, ut eam instrueret, quæ Verbum diuinum, nõ annunciare, ut ille, sed humana carne induere debebat. huic Isaiæ loco si adiungas verba D. Pauli: *Omnes sunt administratorij spiritus in ministerio missi*: necnon etiam illa Gregorij Nazianz. dicentis: *Quidam Græcorum ap- prime in scripturis eruditus, Seraphinas vi- tutes quasdam in celo esse exponit, quæ ante tribunal Dei assistentes, laudant eum, & ad diuersa mysteria mittuntur*: facile inde col- liges, non esse præter communem Dei legem, ut Seraphim etiam ad extraordina- ria quædam, & magni momenti negotia aliquando, licet raro, mittantur: ut, & de Angelis disputantes, expressè docuere Alexan: Ales. & Altisiodorensis. Et qui- dem mihi mirabile non est, Deum, su- premum Seraphinum ad Mariam salu- tandam misisse, qui filium proprium suum ad eam, ex eius visceribus incarnandum mittebat; non enim famulus maior est domino, sed è contra. Quarto, quia Gab- riel missus fuit ad instruendam Virgi- nem, quæ dignitate, & gratia omnes An- gelorum ordines longè superabat: dece- bat ergo, non per infimæ hierarchiæ An- gelum, sed per supremum omnium illum instruere. Quod autem in publicis Eccle-

siæ præcationibus Michael præponatur Gabrieli, firmum argumentum non est, illum ei superiorem esse; nam propterea in Ecclesia militanti præfertur Michael, quia Princeps à Deo, & vniuersalis eius protector constitutus est, sicut, & olim custos erat Synagogæ Hebræorum: in Ecclesia vero triumphanti, Gabriel pri- matum habet super illum. Et quidem, Michael non esse omnium cœlestium spirituum supremum, verba ipsius Gabrielis apertissimè indicant, cum dicit: *Michael vnus de principibus primis venit in adiutorium meum*: ecce, non ait, primum, sed, vnum de primis. Adde etiam, con- sulto Ecclesiam, non absque latenti mys- terio, Gabrielem in secundo, & non in primo loco constituisse, ad significandum annunciationis illius arcanum, nimirum, non primam, sed secundam Trinitatis personam humanam carnem suscepisse pro reparando damno per secundam cul- pam illato, quæ fuit Adæ peccatum, quæ secundum naturam intellectualem, nem- pè, hominem, infecerat, ac tandem ex eo, quod Gabriel Archangelus ab Ecclesia compelli soleat, nulla solida ratio potest deprehendi ad inferendum, non per- tinere ad supremum ordinem; nam etiã Ecclesia Michaelem, nõ Angelum, nunc Archangelum, nunc Principem Angelorum vocat: sicut enim nomen Angeli & commune est omnibus cœlestibus spiri- tibus, & infimo ordini accommodatur: ita etiam nomen, *Archangeli*, quamquam vna significatione proprium sit secundi oedinis infimæ hierarchiæ, tamen alia ra- tione vniuersaliori omnis Angelus, qui primatum aliquem habet inter cœlestes spiritus, Archangelus vocari potest: ma- nifestum autem est, non constare, sub qua significatione, Gabrieli ab Ecclesia, Archangeli nomen tribuatur. Quare piè fati à multis creditur, non minoribus exornatum fuisse dotibus, quàm illum, quem Propheta Ezechiel variis coloribus depinxit, dicens: *Tu signaculum similitudi- nis, plenus sapientia, & perfectus decore in delicijs*

Isaiæ 6.

Ad Heb. 1.

D. Greg. Na-
zian. tract.
2. de Theol.

Alex. Ales.
& Altisiod.
de Angelis.

delicijis Paradisi Dei fuisti: omnis lapis pretiosus, operimentum tuum, sardius topatius, & iaspis, chrysolithus, & onyx, & berillus, sapphirus & carbunculus, & smaragdus: aurum opus decoris tui, & foramina tua, in die, qua conditus es, preparata sunt. Tu Cherub. extentus, & protegens, & posui te in monte sancto Dei, in medio lapidum ignitorum ambulasti, perfectus in vijs tuis in die condutionis tue: quibus rebus aperte significat, Deum ingentem donorum cumulum in hunc Angelum contulisse. Doctiss. etiam Canis, Gabrielem commendans lib. 3. de Deipa. cap. 1. eleganter dixit: Ingentem profecto huius Angeli laudem esse necesse est, qui à summo Deo dilectus, ad summum conficiendum negotium in terras destinatur, quiq; Domini sui legatus mandato ad vnguem parat, ac in iuncto munere in tota legatione, sedulo persequitur, ut euangelicæ gratiæ ad communem salutem hominum, prima quodammodo iaciat fundamenta. quid illo nuncio expeditus? quid tali monitore sapientius? quid hoc procuratore fidelius? qui de arcanis cælestibus in conclauis Virginem inuisit, salutauit, intruxit, remque totam à pijs omnibus, & seculis, vel maxime desideratam, rite consecit. hæc ille.

Quod si Deus optimus maximus, nuncium ad Mariam mittendum elegit, non quemcunque, sed sapientissimum, & discretissimum, discant inde homines, maxime aduertendam fore, quemnam ad peragenda negotia mittant: Sapiens namque ait: Legatus fidelis sanitas: quia procul dubio, aegritudo, & sanitas negotij tractandi pendet ex prudentia, & fidelitate legati: si enim fuerit prudens, res procul dubio pro votis succedet; si autem fuerit prudentia destitutus, imprudentia eius rem perdet. Hinc rursus peruenuit collationum congerie significat Salomon, quantum adferat nocumenti rebus nuncius insipiens. Dens (inquit) putridus, & pes lassus, qui sperat super infideli in die angustie, & amittit pallium in die frigoris. Cum tribus rebus maxime obseruandis, componit nuncium imprudentem, cum dente putrido, cum pede lasso, & cum homi-

ne, qui maximo premente frigore, non habet pallium, quo se a frigiditate tuetur. Perelegantes istæ sunt comparationes. nam quemadmodum ab homine, ex cuius ore ob dentium foetorem, faciem auertis, quod non possis eius graucolentiam ferre, immò hæc est miseranda hominis exhalantis ex ore foetorem, pœna, ut cuncta eius, vestes, esca, & deniq; quidquid tangit, foetere iudicemus; ita res missa per nuncium stultum foetere dicitur, quoniam minimè conceditur, quod per legatum insipientem petitur. Hunc etiam benè cõponit Salomon cum pede lasso; quoniam qui pede lasso iter facit, priusquam hominem adeat, cum quo res tractanda est, vel alij preiere, & beneficiũ, ad quod sitibundus anhelabat, amittens, illi adepti sunt, vel occasio ad illud consequendum amissa est. Demum, benè cum homine amittente pallium in die frigoris, componit nuncium stultum, & imprudentem; quia, quemadmodum is homo torporem quandã incurrit, & cum inertem reddit frigus, ita, ut nihil agere valeat, ad eundem modum insipiens nuncius nihil potest efficere, aut concludere. Econtrã verò prudentem, & fidem nuncium eleganter componit cum frigore niuis, tempore messis, & æstatis, quo sitibundus maxime frigiditate recreatur: sic ut frigus, inquit, niuis in die messis, ita legatus fidelis ei, qui misit eum animam ipsius re-
quiescere facit. Quis non videat, nuncios esse præcipua rerum instrumenta ad eas peragendas? igitur, si instrumentum ineptum sit, qui fieri poterit, ut res benè efficiatur? si aurifex ad sculpendam imaginem ligneo vtatur malleo, aut lapide impolito, quid boni poterit efficere? ferrea, eaque benè apparatus, necessaria sunt instrumenta, alioquin opus, & impensam perdet. Patriarcha Abraham daturus uxorem charissimo filio suo Isaac, misit nuncium, qui hac de re ageret in Mesopotamiam ad urbem Nachor, nõ tamen quenquam sine discrimine, sed seruum fenoiorem domus suæ, quem prudentia,
Bbb 3 & fide-

Pauli
lib. 3. de
Deipar. c. 1.
Gabrielem
commendat.

Pauli 13.

Pauli 25.

Ibidem.

Ibidem.

Gen. 24.

& fidelitas euererat ad œconomiam omnium bonorum illius: neque contentus est Abraham experimento longo cognouisse prudentiam, & fidelitatem huius famuli, sed ultra progressus, iuramento obligauit eum, vt vxorem adduceret ex regione, in qua ortus fuerat ipsemet Patriarcha. Eximia Prophetæ Nathan in adipiscendo regno Dauid Salomoni, nobis etiam est exemplo, qui ita rem perorauit apud Regem, vt eius animum alliceret ad eligendum, contempto Adonia, Salomonem in Regem. Abigail etiam ea facundia loquuta est ad Regem Dauid, vt ex iracundo, placidum, ac placatum redderet Dauidem, ne vindictam sumeret de Nabal Carmeli, huius verba non refero, ne longior textatur oratio. Cæterum verba referam Dauidis respondentis fœminæ Abigail: *Benedictus, inquit, Dominus Deus Israel, qui misit hodie te in occursum meum, & benedictum eloquium tuum, & benedicta tu, que prohibuisti me hodie, ne irem ad sanguinem, vt vlciscer me manu mea. Alioquin viuit Dominus Deus Israel, qui prohibuit me, ne malum facerem tibi: nisi cuius venisses in occursum mihi, nō remansisset Nabal vsque ad lucem matutinam murgens ad parietem. Denique illi dixit: Vade pacifice in domum tuam, ecce audivi vocem tuam, & honoravi faciem tuam. O admirandam lœtitiæ prudentiam; huius non erat deus putridus, sed fauus distillans, labia eius ad demulcendum Dauidis animum; pes non fuit lassus, sed maximè festiuus, & velox: non pallium abstulit à viro suo Nabal, vt frigore torperet, sed eius mira prudentia, veluti pallio contegit, ne Dauid supplicium ab eo sumeret. Hanc in negotiis peragendis necessariam valde prudentiam dignetur nobis Dominus infundere, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei, cui sit honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.*

(.)

HOMILIA II.

Angelica legationis ad Mariam varia circumstantia, loci, & temporis, multiplici eruditione exornatur, & varia, qua in eis arcana latent, deteguntur in illa verba Luca: In Luce. mense autem sexto missus est Angelus Gabriel à Deo in Ciuitatem Galilæa, cui nomen Nazareth.

SI, vt latinum fert Pro-
uerbium: *Dimidium*
facili, qui bene cepit, ha-
bet. dimidium sanè
huius orationis iam
factum arbitror, cum
à verbis D Bernardi
dicere incipiam: *Quid sibi voluit Euangeli-*
sta tot propria nomina rerum in hoc loco iam
signanter exprimere? credo, quia noluit nos
negligenter non audire, quod tam diligenter
studuit enarrare: nominat siquidem nunciū,
qui mittitur, Dominum, à quo mittitur, Vir-
ginem, ad quam mittitur, sponsam quoque Vir-
ginis, ambo: umque genus, Ciuitatem, ac regio-
nem proprijs designat nominibus. vt quid hoc?
puias ne, aliquid horum superuacue poscū est?
nequaquam: si enim, nec folium de arbore sine
causa, nec vnus ex passeribus sine Patre cele-
sti cadit super terram, puiem ego de ore sancti
Euangelistæ superfluum desuere verbum, præ-
serim in sacra historia Verbi? non puto. Plena
quippe sunt omnia supernis mysterijs, ac cele-
sti singula dulcedine redundantia: si tamen
diligentem habeant inspeflorem, qui nonit sur-
gere mel de petra, oleumq; de saxo durissimo.
hæc ille. Ne tamen à doctrina tanti Patris
recedamus, placet allegoricam interpreta-
tionem, quam ipse tradidit, exponens hi-
storiam Abrahæ mittentis nuncium ad
quærendam sponsam filio suo, his, quæ
mibi dicenda sunt, texere. Narrat sacra
Geneseos historia, quod Eleazar famulus
Abrahæ ex eius præcepto petrexit ad quæ-
rendam

3. Reg. 1.

1. Reg. 25.

Ibid.

rendam sponsam Isaac filio Domini sui, qui tamen perueniens ad puteum quendam, ecce adfuit ei pulchra Rebecca, à qua ipse postulans aquam, illa liberaliter ei respondit, dicens, non solum ei, sed & famulis eius libenter daturam, indeque ipse cognouit, illam esse sponsam, quam quaerebat, & ideirò dixit: *Ipsa est, quam praeparasti seruo tuo Isaac.* Abraham, qui senex erat, & interpretatur *Pater Altissimi*, eternum Patrem praesignat, qui antiquus dierum vocatur, & ipse est pater eius, de quo Angelus dixit: *Filius Altissimi vocabitur.* Eleazar nuncius Abrahæ, Gabriel æterni Patris nuncium in Nazareth missam ad viuum exprimit, quia sicut ille sponsam filio Domini sui quaesuit, ita Gabriel, Matrem filio Dei, ac Domini sui diligenter inuenit, quam cum primū vidit, & audiuit, meritò dicere potuisset illud idem, quod Eleazar: *Ipsa est, quam praeparasti seruo Isaac,* id est Christo, per Isaac figurato. Rebecca, de qua sacer textus ait: *puella decora nimis, virgo pulcherrima, & incognita viro:* Mariam pulchram, vt lunam, & virginem à viro incognitam: quoniam virum non cognosco, egregie adumbrat: sed non solum ob id, verum etiam, quia sicut Rebecca petitioni Eleazar continuo annuit, plus ei offerens, quàm postulauerat, ita B. Virgo Gabrieli consensum ab ea efflagitanti, vt Mater Dei velleret esse, illa contempsit non solum, vt mater, sed vt humilis esset Dei serua, dicens: *Eccc Ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum.* In eo etiam suam liberalitatē ostendit, quia sicut famulo Abrahæ, à Rebecca postulanti aquam de hydria ad bibendum, illa respondit: *Bibe Domine mi, quin & camelis tuis hauriam aquam, donec cuncti bibant:* non dissimiliter B. Virgo omnibus, tam coelicolis, quàm terrigenis aquam salutarem de hydria sua dedit, vt biberent, & sitim extinguerent: filius Dei sitiebat carnem assumere ex castissimis eius visceribus; Angelus sitiebat consensum eius, vt fieret in ea Verbum caro; Patres in sinu Abrahæ latentes in lacu, in quo non erat aqua,

hanc aquam avidissime desiderabant; Peccatores, velut cameli, peccatorū pondere pressi, & vehementer defatigati, salutarem hanc aquam, qua abluerentur, & reficerentur, ardentem cupiebant; ipsa autem liberalius, quàm altera Rebecca, omnium istorum vota expleuit, Bernardo *D. Bernard.* dicente: *De plenitudine eius accipiunt omnes, captiuus redemptionem, eger curationem, tristis consolationem, peccator veniam, iustus gratiam, Angelus letitiam, tota Trinitas gloriam, persona filij carnis substantiam.* Ac tandem, vt nihil in hac figura consonum non sit mysterij veritati, perpendenda sunt verba illa, quæ dixit Abrahamus seruo suo Eleazari: *proficiscere ad terram meam, & ad cognationem meam.* olim quidem videbatur Deus in cælo cum Angelis tantum agere, humanæ carnis consortium dedignabatur: *Non permanebit spiritus meus in homine, quia caro est: Cælum incolebat: Cælum cæli Domino: Tertiam despiciebat: Lux vultus eius non cadebat in terram:* at vbi præfiniti temporis plenitudo, iam miseratione motus, clementiæ suæ oculis terram nostram benigno aspectu intuitus fuit, noluit quidem angelicam naturam cæli habitatricem, sed humanam terræ cultricem sibi in vnitatem personæ copulare, Apostolo dicente: *Nusquam Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ, apprehendit:* quod non immeritò dicam cognationē habere cum Deo, eodem Paulo attestante: *quoniam Dei genus sumus.* Possimus etiam dicere per terram hanc, quam Deus vocat suam: *proficiscere ad terram meam:* B. Virginem intelligi, quia sicut terra, infimum est omnium elementorum, & inter omnia illa firmissimum, & immobilissimū est, pariterque fecundissima omnium frugum mater existit: ita B. Virgo, tanquam omnium humillima, atque in propria estimatione sibi ipsi vilescens, infimum omnium locum tenebat, & tanquam omnium fidelissima, multis Apostolis in fide vacillantibus, ipsa, tanquam immobilis columna Catholice fidei, firmissima semper

D. Bernard.
ser. de verb.
Apoc. 12.

Gen. 24.

Gen. 6.

Psal. 113.

Iob. 29.

ad Hebr. 20.

Act. 17.

Gen. 24.

per-

- perstitit; ac tandem velut fecundissima terra, ut Sapiens dixit: *Omnium bonorum mater est: fructumque illum super omnes benedictum nobis peperit, de quo Isaias:*
- Isaie 4.* *In die illa erit germen Domini in magnificentia, & gloria, & fructus terrae sublimis, & exultatio: hunc locum refert D. Gregor. ad mysterium Incarnationis, per quod filius Dei factus est nobis fructus terrae, sed sublimis & eleuatus, quia non solum super homines, sed etiam super Angelos eleuatus est, & supra ipsos etiam regnat in caelo; Tanto melior Angelis effectus, (ait Paulus) quanto differentius praee illis nomen hereditauit. sed in eo videri duas Christi generationes, hoc loco insinuat Propheta, vnam, qua germen Domini est, & ex substantia Patris ante saecula genitus, plenam omnium magnificentiam, & gloria, per quam Pater filio omnem suam substantiam, & omnem gloriam dedit; alteram, qua germen, & fructus terrae benedictae est, & ex substantia matris in saeculo natus; iuxta quod per Isaiam dicitur: *Aperitur terra, & germen Saluatorem: terra enim virginea manens incorrupta, signata, & integra, soli Spiritui sancto aperta est, ut in ea, atque ex ea carnem assumeret Dei filius, & fieret fructus terrae, germen Dauid, quod per Ieremiam antea promiserat dicens: *Germine faciam Dauid germen iustum, quod germen iustum adco iustum fuit, & fructus terrae ita sublimis, ut ipse sit Redemptor, & Saluator Mundi, Angelorum Rex, caeli, & terrae Dominus, & nobis ex illo fructu terrae sublimi non solum laetitia, & exultatio, sed & omnium bonorum copia, & abundantia proueniat:***
- Psal. 64.* *Visitasti terram, inquit Dauid, de hoc Annunciationis mysterio agens, & inebriasti eam, multiplicasti lacupletare eam: Mariae terram Dominus visitauit, quando missus est ad eam Angelus dicens ei: *Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi: tunc enim, & illam mirabiliter, & nos misericorditer visitauit ex alto diuinitatis suae; nec solum visitauit, sed inebriasti hanc terram, & infudit se**
- Isaie 66.* *in eam, quam impleuit gratia, & Spiritu sancto, ut germinare eam faceret filium Dei secundum carnem.*
- Porro, iam huius celestis legationis varias circumstantias, sacramentis plenas, parumper contemplerur. Et quidem ab ea, quae temporis est, exordientes, quamuis ex fide Catholica certum sit, hoc extitisse discrimen, quoad temporis circumstantiam, inter Christum, & reliquos homines, quod hi nascuntur sub dominio temporis, & eidem subiecti, Christus vero conceptus, & natus fuit Dominus vniuersorum temporum; vnde est, quod illi non fuerunt concepti, quando voluerunt, Christus vero suae conceptionis tempus elegit, quare, cum ipse probe agnosceret, quodnam magis congruum, & opportunum tempus esset ad humanam carnem in vtero Virginis induendam, consequens est, nullum aliud excogitari posse congruentius, & opportunius, quam illud, in quo ipsa conceptus fuit. Nobis tamen, quos huius facti congruentia latet, licebit varias eius rationes diligenter indagare: nam, ut egregie obseruauit D. Gregorius II. Moralium cap. 2. quoties in factis eloquiis temporis circumstantia adnotatur, credendum est, latere ibi ali- quod sacramentum; vnde inquit, quod cum Euangelista signanter dixit: *hyems erat: praenotare voluit, quod cum Hebraeorum corda in festo renouationis Templi feruentiori deuotione incallescere debebant, tunc temporis magis frigeant, quam soleant in hyeme homines frigere similiter, cum Diuus Ioannes de negatione Petri agens, adiecit, quod tunc vigeat frigus, & quod Petrus erat calefaciens se, significare voluit gelidum Petri cor, quod charitatis igne valde indigebat. Quando item Moyses, narrans, quomodo Abraham egressus est de domo sua ad suscipiendos in ea peregrinos, sub quorum figura tres Angeli ad eum diuerterunt; adnotat certe id accidisse in ipso seruore diei, ut patet, Genes. 18.*

ret: simili ergo ratione, dum sacer Euangelista tempus angelicæ legationis prænotauit, dicens: *Sexto autem mense*: consequens est, non absq; mysterio id fuisse. est ergo rationi consonum, vt, quæ in eo latent, aperiamus, prius tamen de anno, quam de mense, die, & hora dicamus.

Quo anno à Creatione mundi facta fuerit Angelica legatio, & Christi conceptio, non est vna omnium opinio, quin potius, quot capita, tot video sententias: nam (vt refert Cœlestinus) quidam putant illam fuisse post tria millia, & septuaginta annos à mundi creatione: alij post 3963: alij post 4000: alij post 4110. alij post 4200: alij post 4300: alij, cum Francisco Suarez tomo 2. 3. p. disput. 12. sect. 4. docent, Incarnationem celebratam fuisse quater millesimo fere anno à Creatione mundi, anno 2. Olympiadis 124. de alij, cum Doctore Ioanne de Roa de annis mundi, tabula quarta, contendunt, Christum conceptum à creatione mundi, quater millesimo septuagesimo secundo dimidio anno ablati, idque egregio discurſu comprobant. Alij cum Beda, factam autumant anno quinques millesimo centesimo nonagesimo nono. Diuus Hieronymus putat, Angelum venisse ad Mariam in sexto millenario: quam opinionem sequutus illuminatus Doctor ait: *Sicut in sexta die formauit Deus hominem ad imaginem, & similitudinem suam; ita etiam in isto senario formauit Deus illum hominem, qui est imago Dei, & eius similitudo expressa secundum Apostolum: & sicut die illo fuit hominis lapsus, ita isto millenario fuit reparatus; & sicut in isto anno agebatur septuagesima secunda generatio ab Adam, sic iste homo septuaginta duos Discipulos habuit. Confirmat idem Diuus Bonauentura dicens: Quod sicut homo primus fuit conditus ad totius mundi complementum sexto die, sic secundus homo, scilicet Christus, incarnatur sexta etate, & sexto millenario ad totius creaturæ perfectionem: Quænam autem ex his sententijs veritatis scopum attingat, non est*

præsentis muneris discernere; mihi sufficit in re dubia varia Doctorum placita retulisse.

Ceterum de mense, quo facta fuit Angelica hæc legatio, certos nos reddit sacer Euangelista, dum ait: *In mense sexto* missum fuisse Angelum Gabrielem, in quæ verba communi consensu omnes Interpretes adnotat, non fieri ibi enumerationem mensium à primo anni mense, sed à conceptu Ioannis Baptistæ, de quo paulo ante egerat: in quo sanè (licet obiter id dicam) magnum Ioannis Baptistæ encomium detego, cum à conceptione eius mensurari incipiant dies illius, qui cum esset æternus, & immensus, caduci temporis mensura pro nobis mensurari voluit; siquidem apud omnes Nationes in magno honore habita sunt principia, à quibus gesta numerari solent, vnde Romani soliti fuere, computationem facere à primis suæ Patriæ ædificiis, ab Vrbe condita: Iudei numerabant à liberatione Ægyptiæ captiuitatis, & nos Christiani, à Christi natiuitate: insignis ergo Ioannis laus est, quod ab eius conceptione celestis legationis, & Christi conceptionis tempus computetur, Angelo dicente: *In mense autem sexto missus est Angelus Gabriel à Deo. hunc autem sextum mensum, Martium fuisse, vnanimi consensu docuerunt Patres; nempe Athanasius, Chrysostomus, Augustinus, Rupertus, Beda, Aymon, Ambrosius, Irenæus, Anselmus, Lucidas, Hector Pyntus, & alij permulti, quos longum esset recensere. Congruentia autem huius mensis cum mysterio Incarnationis in eo celebrato, variaz, ac multiplices occurrunt obseruatione dignissima. Prima, quia cum Christus Dominus principium esset, & origo, ac perennis fons omnium nostrorum bonorum, conueniens erat ad id significandum, vt conciperetur in mense Martio, qui primus est anni facti. Apud hebræos enim duo erant annalia principia, alterum anni vulgaris, cuius initium fuit mensis Tisri, Septembri respondens, al-*

Luc. 1.

D. Aphan. 9.

13. ad Antio.

D. Chrys. ser.

de Ioan. Bap.

& hom. 1. in

Luc. tom. 2.

D. Aug. lib. 4.

de Trin. c. 5.

& l. 9. ex nouo test. q. 55.

Ruper. l. 3. de

diu. offi. c. 19.

Beda su. Lu.

Aymon ibid.

Ambros. 1.

Examer. c. 4.

Iren. l. 4. cõ.

Valentin.

Ansel. l. 2. de

fide. c. 7.

Luci de mu-

tar. temp. l. 1.

c. 2.

Hector Pyn.

in 1. Ezech.

Exod. 12.

Hugo Card.

sup. Lucam.

terum anni facti, cuius initium Nisan, qui nostrum Martium attingit: *Mensis iste (ait Dominus) id est Nisan, vobis principium mensium, primus erit in mensibus anni, anni, inquam, facti, secunda, quia oportebat, ut recreatio, & reparatio hominis responderent eius creationi; ut enim dixit Hugo Cardinalis, solem eo tempore potissimum adhiberi remedia, quo vulnera sunt inflata* homo autem creatus fuit in mense Martio (ut praecitati Patres adnotant) & in paradiso collocatus, ac inde propter peccatum expulsus, congruebat ergo, ut secundus Adam, primi reparator, eodem mense conciperetur, & in amœno illo virginei vteri paradiso collocaretur, ut sic homo à terreno paradiso expulsus in caelestem introduceretur. Tertia, quia mense Martij fuit liberatus populus Israeliticus ab Aegyptiaca captivitate, & eductus per Moysem, transiens sicco pede per mare rubrum, quae liberatio umbra erat, & typus redemptionis humani generis à Diabolica seruitute per Christum in carne venturum. Quarta, quia eodem mense (ut tradit D. Ambrosius lib. de Noë, & arca) Diluuij aquae cessarunt: vnde, ut significaretur per Verbi Incarnationem, diluuium inundans diuinæ iracundiæ, homines absorbens, iam cessasse, merito mense Martij concipi debuit Christus Dominus. Quinta, quia, cum in mense Martij Sol sit in Ariete, aptè satis Christus Dominus in eo concipi elegit, quia ipse veniebat, ut tamquam aries in ara crucis cruento sacrificio mactaretur, & tamquam hostia pacifica Deo offerretur, instar illius arietis inter vepres hærentis, quem Abraham loco filij sui Isaac Deo in monte Moria sacrificauit, qui Christum spinarum vepribus coronandum præsignificabat. Sexta, quia in hoc eodem mense Martij sit æquinoctium, ut obseruauit Diuus Chrysostomus, in quo sunt æquales dies noctibus; in eodem deinde dies creuit, mox verò decreuit; ut ergo nobis insinuaret, Christum Dominum ad æqualitatem Deo Patri pro

peccatis generis humani satisfacturum, & a iustitiæ æqualitate nunquam recessurum, iuxta illud Ieremias: *Suscitabo Dauid, id est Christum, germen iustum, & faciet iudicium, & iustitiam in terra: & ut ostenderetur, foelici eius aduentu abigendam esse veteris legis umbram, fugandamque gentilium tenebras, splendidam vero Euangelicæ doctrinæ lucem maiora in dies incrementa suscepturam, congrue valde in mense Martij concipi voluit Saluator mundi. Septima, quia, cum hoc mense Martij terra flores germinare incipiat, cœlum suum rorem mittere, infirmos à prauis humoribus purgari, duces, & milites ad bellum accingi, iuxta illud: *tempus, quo solent Reges ad bellum procedere: merito quidem eodem tempore Christus noster Redemptor concipitur, qui de seipso ait: ego sum flos campi, & lilium conuallium: & qui à Patribus antiquis, vos vocatus est: *Rorate cœli de super, & qui Isai. 40. peritissimus medicus ad purgandas animas, Apostolo dicente, ipsum purgationem peccatorum facere: & qui tandem ad debellandum humani generis hostem, ac principem tenebrarum longè ab Ecclesia eiciendum: *nunc princeps huius mundi eicietur foras: armis nostræ mortalitatis accinctus veniebat. Octauam nam, ut docet Diuus Isidorus lib. 5. Ethymolog. Martius appellatur à Marte, Romanæ gentis auctore, & interpretatur: *mensis nouorum, seu nouitatum: conuenienter igitur tali tempore concipitur redemptor mundi, Christianæ gentis auctor, cuius illa sunt verba: *ecce ego noua facio omnia: noua quidem, quia saluatio Angeli noua; prolis conceptio, noua virginitatis cum maternitate copulatio, noua Dei cum carne vnio, noua Verbi Incarnati exinanitio, noua; Viatoris, & comprehensoris in vnum coniunctio, noua; ac tandem noua omnis creaturæ innouatio. Quoto autem mense à desponsatione sua cum beatissimo Iosepho, conceperit? quarto quidem mense, respondet Driedo lib. 3. de Dogmatibus traq. 3. cap. 5. quod******

Gen. 2. 3.

Exod. 14.

D. Ambros.

Gen. 22.

D. Chrysof.
hom. de nat.
Ioh. Bap.

Ierem. 23.

2. Reg. 21.

Can. 2.

Isai. 40.

Heb. 1.

Isai. 40.

Isai. 40.

Isai. 40.

Isai. 40.

Isai. 40.

Isai. 40.

Isai. 40.

Isai. 40.

Isai. 40.

Isai. 40.

Isai. 40.

Isai. 40.

Isai. 40.

Isai. 40.

etiam sentiunt multi Patres, teste Doctore Suarez 3. par. tom. 2. quaest. 29. disput. 7. sect. 3. in princ.
 Sed iam de die, quo facta fuit Angelica Mariæ annunciatio, & Christi conceptio, differamus. Quamvis Diuus Augustinus serm. de natiuitate, arbitratus fuerit, Christum Dominum conceptum fuisse in die Dominica, communior tamen acceptior Patrum sententia affirmat, tam Mariæ annunciationem, quam Christi conceptionem fuisse vigesima quinta Martij feria sexta: ita docuerunt Rupertus, Diuus Antoninus, S. Athanasius, Irenæus, Anselmus, D. Ambrosius, & moderniores communi consensu. Congruentiam autem huiusmodi, ex duplici capite deprehendere possumus; primo ex creatione primi hominis, sicut enim terrenus Adam formatus fuit ex terra virginica sexta feria, ut facta nos docet Genesios historia, ita congruum erat, ut coelestis Adam ex matre Virgine eadem sexta feria conciperetur; sicut eadem etiam mortuus est, ut mors conceptioni, finis principio responderet. vnde Rupertus dixit: *Christus feria sexta conceptus est, die, qua veterem formam Adam de limo terra, nouum sibi reformare cepit hominem Deus, de pura carne Virginis Mariæ, eadem die redempturus, mortis passione.* Secundo colligere possumus aliam congruentiam, si credimus Lucidio, asserenti, illo anno nouilunium mensis primi Nisan incidisse in diem 25. Martij, ceterè Christus conuenientissime conceptus fuit in vtero materno, die coniunctionis lunæ cum sole, cum tunc verus Sol iustitiæ, lunæ, id est Mariæ, per carnis assumptionem intime coniunctus fuerit. Hinc conice, longe relegandam temerariam Matthæi Berroaldi opinionem asserentis, Christum natum esse mense Septembri in æquinoctio autumnali, ac consequenter, Incarnationem filij Dei factam esse in medio mensis Decembris; ad cuius opinionis confutationem, præter venerandam tantorum raturum sententiam, satis est sanctæ matris Ecclesiæ cõsuetudo, quæ vigesimã

quintam diem mensis Martij Annunciationi huic Angelicæ ad beatissimã Virginem nuncupauit; necnon, & Concilium Floreatinum in decreto Eugenii Quarti, vbi Armenis præscribit, ut illo die festum Annunciationis celebrent.
 De hora tamen, qua facta fuit diuina hæc legatio B. Virgini, nihil nobis antiqui Patres tradidere; quæ tamen grauissimi Doctores in id scripserunt, breuiter referam, & quæ sit meo iudicio verosimilior sententia, aperiam. Quidam putarunt eum D. Antonino, & Alberto magno, & Clysobeco, Virginem salutatã matutino tempore, quod conuincit, tum ex eo, quod illo tempore mēs humana ad diuina percipiēda, idonea magis, & apta inueniatur, in cuius figuram li. Exodi legimus Manna in castra matutino tempore descēdit; tum quia (vt D. Hieronymus, & S. Germaus affirmant) B. Virgo solita erat illam matutinam diem partem vsque ad horam tertiam contemplationi sacrare.
 Alij cum illuminato doctore, putant, factam fuisse Angelicam salutationem vespertina hora Cõpletorij tū, quia in ea hora legimus, Rebeccã, quæ typum Virginis gessit, salutatã fuisse a nuntio Abraham sibi misso, ut eam acciperet in sponsam filij sui; sic enim ait facer textus *Vespere, eo tempore, quo solent egredi mulieres ad hauriendum aquam: tum quia (vt illi opinantur) Sol illa hora fuit creatus, ut enim homo, tamquam excellētiōr reliquis animalibus factus est post omnia illa, ut legimus Genes. 1. ita, & sol luminare maius, post omnia luminaria, atque adeo hora serotina: congruebat ergo, ut eadem hora sol iustitiæ Christus Dominus formaretur. Addit tamen Illuminatus Doctor, in quo alij dissentiant, quod collocutio inter B. Virginem, & Angelum cœpit vespertina hora, in qua ipsa fuit ab Angelo salutata, & durauit vsque ad horam matutinam, in qua, & consensum præstitit, & filium Dei cœcepit, & Angelus discessit, fauetq; huic sententiæ vsus Ecclesiæ, quæ hora vespertina, & matutina signum præbet ad Virginem salutandam, quem ritum, vt in vita*

Cencil. Flor.
 D. Antonin.
 4 p. sum. Th.
 ti. 15 c. 9 § 4
 Alber. magn.
 sup. missus.
 Clysob. li. de
 annunc. c. 3.
 Exod. 16.
 assumpt. Virg.
 S. Germa. de
 præsen. Ma-
 ria in tem-
 plo.
 Franc. de
 Mayrõ. Doct.
 Ill. sup. mis-
 sus.
 Gen 24.
 Gen. 1.
 Ccc x sancti

UNIVERSITÄTS-
 BIBLIOTHEK
 PADERBORN

D. Bonavent. sancti Bonaventuræ refertur, Seraphicus Doctor auctoritate Apostolica introduci fecit.

D. Atha. ser. Alij tandem, cum D. Athanasio, & cū Simeone Cassiano in Comm. Euang. quem secuti sunt Baradius tomo 1. lib. 7. Doctor Suarez, Coelestinus, & permulti alij, docent salutationem Mariæ, & conceptionem Christi media nocte completa celebratam fuisse; quam sententiam, quia

Exod. 14. hunc modum confirmo. Primo, quia sicut media nocte Deus populum suum à tyrannica Pharaonis captiuitate eduxit;

Ind. 7. & sicut media nocte Gedeon Madianitas deuicit, & in fugam abire compulit, & sicut media nocte Angelus Domini primogenita Aegypti interfecit; ita decuit,

vt figura responderet figurato, media nocte concipi Christum, qui genus humanū à Diaboli seruitute eruas, principem tenebrarum fugare, ac inordinatos carnis appetitus interficere venerat. Secundo,

quia media nocte Verbo diuino humanam carnem suscipiente, magis diuina misericordia se ostentat, cum summum omnium Incarnationis beneficium hominibus summa obliuione captis, & in

vtramque autem dormientibus, liberaliter conferret. Tertio, quia hora illa medig noctis, propter eius secretum, quietem, & silentium, aptissimum tempus erat, vt in ea abditissimum hoc mysterium fieret,

maxime, cum B. Virgo solita esset in secretiori domus suæ loco maiorem noctis partem in cōtemplatione transigere. vnde

Symeō. Casp. Simeon Cassianus dixit: Nox appendebatur ex medio, nec adhuc Virgo sua membra in quiete collegerat, vigilantiem Angelus inuenit. Quarto, quia natiuitas Christi Domini fuit media nocte, vt non obscure mihi videtur indicare Lucas; nam postquam dixisset: peperit filium suum primogenitum: continuo subiunxit: & pastores erāt in eadem regione vigilantes, & custodientes vigilias noctis super gregem suum. vnde orta est Ecclesiastica traditio sacrificium offerendi in illa nocte ex decreto Thelespho-

ri Pape, quod & notauit Damasus Papa in suo Pontificali: igitur, vt Christus Dominus, per integros nouem menses, more aliorum infantium in vtero matris delitesceret, oportebat, vt media nocte conciperetur; quod, & indicant verba illa Sapientia: Dum nox in suo cursu medium iter perageret, omnipotens sermo tuus Domine de celo à regalibus sedibus venit: proprius enim dicitur, Verbum de caelo, & de sinu Patris descendisse per Incarnationem, & per ingressum in vterum Virginis, quam per egressum natiuitatis ab illa in hanc lucem atque forsan ad hoc significandum antiqui Patres diuino instinctu permoti, mediæ noctis tempore Christi aduentum efflagitabant, iuxta illud Davidis: Media nocte surgebam, ad confitendum tibi, super iudicia iustificationis tue: quem morem imitati Christiani Cœnobitæ, quasi sacram illam conceptionis, & natiuitatis Christi noctem religiosè venerantes, media nocte ad diuinas laudes canendas somni quietem interrumpere consueuerunt. Quod autem in Ecclesia Catholica hora serotina signum ad salutandam Virgine fiat, nihil huic sententiæ officit: nam cum hora media noctis homines somno vacent, conuenienter debuit anticipari tempus ad Virginem salutandam. ex eo etiā, quod matutino tempore consueuerit simile signum fieri, nullum firmum argumentum defumitur, cum etiā meridiano tempore fiat vnde, cum omnimoda certitudo non extet circa tempus determinatum Angelicæ salutationis, ter apud fideles eius signum fit, quia vero simile est, in altero illorum salutatam fuisse Virginem. atque hæc de circumstantia temporis sufficiant.

Vt tamen de Loci circumstantia acturi, debitum ordinem seruemus, à Prouincia ipsa exordiamur. Hanc restatur sacer Euangelista, Galilæam fuisse, in quo non pauca sacramenta latent, quæ nos oportet diligenter detegamus. Diuus Hieronymus de nominibus hebraicis quadruplicem Galilææ interpretationem nobis tradi-

Luc. 2. **Ibid.** **Thelesph. Papa**

ri Pape, quod & notauit Damasus Papa in suo Pontificali: igitur, vt Christus Dominus, per integros nouem menses, more aliorum infantium in vtero matris delitesceret, oportebat, vt media nocte conciperetur; quod, & indicant verba illa Sapientia: Dum nox in suo cursu medium iter perageret, omnipotens sermo tuus Domine de celo à regalibus sedibus venit: proprius enim dicitur, Verbum de caelo, & de sinu Patris descendisse per Incarnationem, & per ingressum in vterum Virginis, quam per egressum natiuitatis ab illa in hanc lucem atque forsan ad hoc significandum antiqui Patres diuino instinctu permoti, mediæ noctis tempore Christi aduentum efflagitabant, iuxta illud Davidis: Media nocte surgebam, ad confitendum tibi, super iudicia iustificationis tue: quem morem imitati Christiani Cœnobitæ, quasi sacram illam conceptionis, & natiuitatis Christi noctem religiosè venerantes, media nocte ad diuinas laudes canendas somni quietem interrumpere consueuerunt. Quod autem in Ecclesia Catholica hora serotina signum ad salutandam Virgine fiat, nihil huic sententiæ officit: nam cum hora media noctis homines somno vacent, conuenienter debuit anticipari tempus ad Virginem salutandam. ex eo etiā, quod matutino tempore consueuerit simile signum fieri, nullum firmum argumentum defumitur, cum etiā meridiano tempore fiat vnde, cum omnimoda certitudo non extet circa tempus determinatum Angelicæ salutationis, ter apud fideles eius signum fit, quia vero simile est, in altero illorum salutatam fuisse Virginem. atque hæc de circumstantia temporis sufficiant.

Vt tamen de Loci circumstantia acturi, debitum ordinem seruemus, à Prouincia ipsa exordiamur. Hanc restatur sacer Euangelista, Galilæam fuisse, in quo non pauca sacramenta latent, quæ nos oportet diligenter detegamus. Diuus Hieronymus de nominibus hebraicis quadruplicem Galilææ interpretationem nobis tradi-

tradi-

tradidit, Incarnationis mysterio apprime congruentem; prima est, quod Galilea idem est, quod *transmeans*: quae significatio consentanea satis esse perhibetur Verbi diuini Incarnationi, cum per illam naturam humanam, quae ex conditione sua non aliud, quam suppositum creatum sibi vndicabat, per assumptionem ad filij Dei personam, & ad increatum suppositum transmeauerit, Apostolo dicente: *nusquam Angelos apprehendit; sed semen Abrahae*. Secundo Galilea, interpretatur, *volubilis*: quod eidem mysterio recte congruit; nam sicut in motu, quo voluitur aliquid mobile, motus finis coniungitur cum principio: ita Verbi diuini Incarnatione, natura diuina, quae prima est in omni genere perfectionis copulata fuit cum natura humana, quae vltima est in genere substantiae intellectualis; vnde Christus Dominus dixit: *Ego sum Alpha, & Omega*, id est, principium, & finis: principium quidem, quatenus Deus; finis verò quatenus homo; quia vltimus omnium creaturarum productus fuit. Tertio interpretatur Galilea, vt idem valeat, quod *Rota*: Rota sanè, vt potè circularis figurae, quae principij, & finis experta est. Deum aeternum, absque principio, & sine apice designat; vnde Trimegistus Philosophus (id referente Alexandro Alerensi) non aliter Deum describendum putauit, quam dicens: *Deus mouentis est circulus, cuius centrum est vbique, & circumferentia nullibi*: Hoc etiam mirabile, ac stupendum Incarnationis sacramentum mirifice commendat; nam dum Rota diuinitatis quadrata, carnis humanae, quae ex quatuor humoribus constat, hypostaticae vniõnis vinculo copulatur, centè supra totam mathematicam facultatem circulus quadratur, cuius tamen quadraturam nesciens Virgo, quomodo ad praxim reducenda esset, Angelum interrogauit: *quomodo fiet istud?* cui non aliam nodi illius solutionem adhibere putauit, quam ad Spiritum sanctum eam remittere: *Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi*. Quarto interpreta-

tur Galilea, vt idem polleat, quod *transmigratio*: quae significatio multiplicem, ac mirabilem transmigracionem, & mutationem per incarnationis mysterium in mundo causandam, egregie nobis oculos praepõnit: nam praeter transmigracionem filij Dei de sinu Patris ad veterum matris, iuxta verba Christi Domini: *Exiui à Patre, & veni in mundum*, sanè postquam: *Verbum caro factum est*, facta est transmigratio, & mutatio ab ignorantia ad scientiam, à culpa ad gratiam, ab umbra ad veritatem, à seruitute ad libertatè, à timore ad amorem, à legis grauitate ad seruitutem, ab austeritate ad benignitatem, à synagoga ad Ecclesiam, ab idololatria ad veterum cultum, ab ira ad Clementiam, à vindicta ad remissionem, à poena ad praemium, ab odio ad amorem, à morte ad vitam, à seruitute ad filiationem, à bello ad pacem, à tristitia ad gaudium, à sceleratis tandem ad iustos, à filijs Diaboli ad filios Dei, Ioanne id attestante, qui postquam dixerat: *Dedit eis potestatem, filios Dei fieri*: continuo subiunxit rationem: *Et Verbum caro factum est*: illa enim copulatiua (*et*) iuxta phrasim scripturae, plerumque est causalis, & tantundem valet, quantum, *quia*; vnde sensus est: *Dedit eis potestatem, filios Dei fieri, quia, Verbum caro factum est*: ecce magnam rerum mutationem, per quam antiqua omnia nobis nociua intuemur in bonum mutata, iuxta illud Apostoli: *Vetera tran-*

Ioan. 16.

Ioan. 1.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

2. Cor. 5.

1. Tim. 6.

Isai. 40.

Luc. 3.

Ccc 3 qua-

quæcumq; audiuit à patre, nota fecit nobis, ecce secretorum reuelationem. Latet etiam in Galilæa Prouinciæ nominatione aliud sacramentum: quia, cum Galilæa, Regio quædam esset, quam indifferenter incolebant tam hebræi, quam Gentiles; significare voluit spiritus sanctus, Verbum carnem fieri, ad saluandum vitumque populum, & copulandum illos in vnum, iuxta illud: *fiet vnum ouile, & vnus pastor*: habitasse autem in illa tam ludæos, quam gentiles, constat clarè, partim ex verbis Euangelistæ dicentis, Mariam, & Iosephum, qui Hebræi erant, ibi commorari, partim autem ex Isaia, qui de eadem regione loquens, ait: *Aggravata est via maris trans Iordanem, Galilææ genium*: ecce gentiles etiam ibi commorabantur; vnde D. Bonaventura super cap. 1. Lucæ, dixit: *Erat autem Galilæa, confinis Iudeorum, & Genesim*.

Ios. 10.

Isa. 9.

D. Bonavent.

D. Cyril lib.

2. contra Iul.

D. Hiero. de

loc. hebraic.

Matth. 11.

Diximus hucusque de Prouincia Galilæa, nunc de ciuitate, in qua facta est cælestis hæc legatio dicamus sacer Euangelista ait, hanc fuisse Nazareth: pro cuius loci intelligentia, obseruandum est (vt adnotarunt D. Hieronymus, & D. Hieronymus) duplicem esse Galilæam, vnâ inferiorem, alteram superiorem; vnâ versus Meridiem, alteram versus Septentrionem; vnâ quam habitabat Tribus Zabulon, alteram, quam incolebat Nephthalim; vnâ, Mari Tiberiadis proximam, alteram, Tyro, & Sidoni vicinam, à cuius finibus, refert Matthæus egressam fuisse Chananzam: vt ergo Euangelista significaret, Angelum missum fuisse non ad superiorem, sed ad inferiorem Galilæam, propterea nomen ciuitatis Nazareth expressit, quæ in illa erat Prouincia. Arbitror voluisse Christum Dominum non in suburbio, non in deserto, aut in solitudine, sed in ciuitate concipi; Primo, quia *Ciuitas*, idem est, quod *ciuium vniuersitas*: Verbum autem diuinum eò carnem sibi vniuit, vt homines sibi, & int-

se copularet, & ex vniuersis vnus corpus faceret; vnde Apostolus Christum Dominum vocauit: *Lapideum angulorum*, qui *Ephe. 2. c. 2. vtraque vnum*: vocauit etiam conciuies eiusdem ciuitatis: *Tam non estis ho. Ibid. spites, & aduena, sed estis ciues sanctorum, & domestici Dei*. Secundo, vt significaret, *Delicias eius esse cum filiis hominum*: & cum illis conuersari, iuxta illud Baruch: *cum hominibus conuersatus est*: qui ergo cum hominibus confabulari, & infirmis peccatoribus mederi veniebat, non ad solitudinem, sed ad ciuitatem, quæ, & maiori hominum frequentia vigere, & pluribus peccatoribus fecerere tolerare diuinitate debebat: vnde Albertus magnus super missus dixit: *Christus, non in mari, qui est locus piscium, non in aere, qui est locus agrorum animalium, sed in ciuitate, qui est locus proprius hominum, concipi debuit, qui propter nos, & propter nostram salutem de caelo descendit*.

Sed iam ad Nazareth propius accedo: D. Hieronymus de loc. hebra. ait: *Nazareth, viculus in Galilæa iuxta montem Thabor*; vnde, & Dominus noster Iesus Christus Nazarenus vocatus est, habetque Ecclesiam in loco, quo Angelus ad Beata Mariam euangelizaturus intravit; sed & aliam vbi Dominus est nutritus. hæc ille. E. piscopus autem Combricensis super Lucam, Nazaretham, quæ ad Septentrionem est, quinquaginta quatuor milliariis, hoc est tredecim Leucis cum dimidia ab Hierosolymis distantem constituit. Brochardus verò cap. 7. tradit, Ierusalem distare à Nazareth Leucis viginti septem; cui, cum terram illam percurret, fides maior videtur adhibenda. eruditus auctor, Bernardinus de Busto quinta parte serm. 3. de Annunciatione ait: *Nazareth autem est in quadam valle, montibus vallata firmis, ubi abundat salua, rutha, & arthemisia: per saluam, sapientia, per rutham iustitia per arthemisiam bonitas designatur; que omnia perfecte fuerunt in filio Dei, Rege Angelorum. in illo etiam loco extant vestigia ca-*

illam Ecclesie, que fuit à primitiuis Christi-
 stianis fabricata, ante cuius altare adhuc est
 soloniam quedam, que dicitur media esse in-
 ter Virginem, & Angelum, que erat constitu-
 ta in medio Oratorij. hæc eni ille. Quare
 autem Christus Dominus in Nazareth
 concipi voluerit, ex eius nomenclatura
 nonnullas congruentiæ rationes elici-
 ent D. Bernardus, & Albertus magnus,
 ille enim ait: In Nazareth annuntiat
 Christus nasciturus, quia in flore speratur
 fructus processurus; nomen igitur ciuitatis,
 in qua concipitur, exprimit statum tempo-
 ris, & finem operis, ad quem venit; cum e-
 nim Christus in Nazareth concipitur, iam
 hyems transijt, tempus inuolutionis adue-
 nit, fructus appropinquauit; omnibus se ex-
 hibuit medicinam, consecit sensum, refecit,
 coronans peccatoribus venit. Ad hæc sanè
 omnia, flos ille utilis esse perhibetur, qui
 de se dixit: Ego sum flos campi, & lilium
 conualium. Albertus autem magnus a-
 liud sacramentum in fl. re latens aperuit
 dicens: Bene in Nazareth conceptus fuit,
 quia sicut flos de flore sine mixtione, de ma-
 tre, salus Virginitatis decore, processit. Illu-
 minatus Doctor lex tradit Nazareth in-
 terpretationes, ait enim significare, san-
 ctitatem, consecrationem, vntionem, mundi-
 tiam, custodiam, & florem: quæ omnia,
 quàm plene in Christum conueniant,
 nemo est, qui non videat: cum, & ipse
 sit totius auctor; in utero matris ab in-
 stanti suæ conceptionis Deo consecratus;
 diuinitatis vntione delibutus; mundi-
 tiam petennis; ac virginæ integritatis
 matris suæ diligentissimus tandem
 Custos extiterit. Inter omnes autem has
 appellationes, interpretatio floris princi-
 palium obtinet, & Christo egregie con-
 gruit. Primo propter sanctitatis eius mi-
 ram suauolentiam, ac inauditam cor-
 poris pulchritudinem; tum, quia, sicut
 flos campi ex solo terræ humore, & cœ-
 lesti influxu generatur, absque vlla ho-
 minis cultura, sic ille ex solo sanguineo
 Virginis humore diuino spiritu eam fœ-
 tuadante, ac caltus inscute, absque

vlla conceptus fuit opera viri. Secundò,
 quia sicut nihil flore suauius, ac leuius,
 ita Christi iugo nihil suauis magis, ac le-
 ue excogitari potest, ipso dicente: In-
 gum meum suauis est, & onus meum leue.
 Tertio, quia sicut flores, fructus spem
 nobis præbent, vnde flos, spei symbolum
 olim existit, vt tradit Pierius, ex quo an-
 tiqui Romani, vt spem describerent, li-
 lia duo depingebant cum hac subscriptione;
 Augusta spes: ita Christus Dominus,
 de cuius temporis aduentu prædictum
 fuerat: flores apparuerunt in terra nostra:
 humanam carnem assumens, certam no-
 stræ salutis spem nobis tradidit. Quarto,
 quia sicut ex floribus virtute ignis va-
 riiis morbis medendis salutiferi valde li-
 quores exprimuntur, ita ex sacro Christi
 corpore, lanceæ mucrone percusso, exi-
 uit vterque liquor, sanguis, & aqua ad
 humani generis sordes abstergendas, &
 peccatorum vulnera sananda. Quinto,
 quia cum Nazareth interpretetur, flos, &
 Matia, candidus flos lilii sit, quasi lilium
 inter spinas: & tempus etiam conceptus
 Christi fuerit, quo flores terræ erum-
 pere solent, congruebat quidem ipsum
 etiam florem esse, & floridum vocati, vt sic
 florem in flore, de flore inter flores car-
 perentius vnde Bernardus Nazareth vo-
 cat florigeram patriam; nobisque ad co-
 rum imitationem, qui Florentiam lau-
 dantes cecinerunt:

Florida florenti floret Florentia flore,

licebit nunc dicere de Nazareth:

Florida florenti floret pulcherrima flore.

Vltimo tandem, floris, ac floridi no-
 men Christo Domino aptè adeò con-
 gruit, vt spinæ quoque coronæ illius, &
 clauis, flores sine suauissimo odore fra-
 grantes, ex quibus deuotæ mentes, ve-
 lut apes argumentose, dulcissimos fauos
 mellistui amoris elaborant, florida sex-
 ta contexunt, odoriferosque meditatio-
 num myrtæ fasciculos, qui inter
 vbera sua commoentur, sibi confi-
 ciunt. Atque hinc colligere licet, quan-
 tum honoris, & gloriæ Nazareth, Christi
 in ea

Matth. 12.

Pier. Valer.

Cant. 2.

Ioan. 19.

Cant. 2.

D. Bernard.

super missas.

in ea

in ea facta conceptione, sibi comparaue-
rit; cum enim ad eam abiecta, & ab omni-
bus despecta esset, vt Nathanael diceret:

Ioan. 1.

*D. Hieron.
Andr. Hier.
Episc. ser. de
ANNUN.*

Nunquid à Nazareth potest aliquid boni esse?
tantum ei Christi conceptio nominis
splendorem contulit, vt Hieronymus,
flore[m] Galilææ, illam vocet: immod, &
Andreas Hierosolymitanus Episcopus,
terrestri paradiso illam conferat dicens:
Nazareth Eden hortum emulata, ipsius Eden
conditorem sinus suo complectitur. Verum mi-
hi videtur Nazarethæ merito inuidere
potuisse Paradisum terrestrem, cum hic
lignum vitæ, ibi auctor vitæ; hic fons
aqua in terram decurrentis, ibi fons aque
salientis in vitam æternam; hic terrenus
Adam, ibi coelestis; hic præuaricator, ibi
reparator; hic naturam humanam infi-
ciens, ibi genus humanum redimens for-
matus fuerit; hic Maria, ibi Eua; illa obe-
diens hæc inobediens; illa, virgo pru-
dens, hæc fatua, illa humilis, hæc super-
ba; illa sobria, hæc intemperata; illa ab
Angelo euangelizata, hæc ab Angelo de-
cepta; illa mundi saluti consensum præ-
bens, hæc eius perditioni consentiens af-
fuit. quod si, vt Mantuanus poeta dixit

Virg. in Buc. in Bucolicis:

Dulcis amor Patriæ.

Ouid. lib. 1. & Ouid. lib. 1, de Ponto:

de Ponto.

*Nescio, qua natale solum dulcedine cunctos
Allicit, immemores nec finit esse sui.*

quis non videat magnam Nazareth lau-
dem esse, quod Christus Dominus singu-
lari dilectione præ omnibus aliis Urbibus
eam, tamquam propriam patriam ada-
mauerit: Deinde, si vt Aristoteles inquit
lib. 1. Politicorum cap. 1. *Videmus omnem
ciuitatem, esse societatem quandam, & om-
nem societatem boni alicuius gratia consui-
sam.* facile inde inferam, Nazareth opu-
lentissimas quasque totius Orbis ciuita-
tes longo intervallo antecellere, cum
gratia tanti mysterij, quale Incarnatio-
nis sacramentum in vtero Mariæ cele-
bratum esse perhibetur, à Deo Optimo
Maximo structa fuerit, tamquam futura
filij sui chara patria. Quare, si Aristoteles

Aristoteles.

patria ab Historiographis, quod tantum
produxit philosophum, multis enco-
miis celebratur; & si ob Alexandrum ma-
gnum in Macædonia natum, miris illa
effertur laudibus; ac tandem si Roma,
propter suos Cæsares, Scipiones, & Cato-
nes, quos tantopere ipsa iactabat, tantum
honoris nacta est, quid quæso splendoris,
quid honoris, quid immortalis gloriæ in-
clyta Nazareth non nanciscetur, dum
Christi, humani generis Redemptoris le-
gitimam patriam esse, & ab ea Nazareth
appellationem mutuasle merito gloriari
possit. vnde Diuus Matthæus dixit: *Habi-
tauit in Ciuitate, quæ vocatur Nazareth; vt
adimpleretur, quod dictum est per Prophetas,
quoniam Nazareus vocabitur.* In cuius loci
expositionem Diuus Hieronymus ait:
*Omnes Ecclesiastici querunt, & non inue-
niunt, vbi id scriptum sit: multos tamen le-
go, qui id se inuenisse putant: nam in pri-
mis Diuus Chrysostomus, postquam rei
difficultatem ingenue factus fuerat, im-
mod ab eius inuestigatione nos deterruis-
set, dicens: Neque in huiusmodi fueris curio-
sus, tandem docet, quod tempore captiui-
tatis populi hebræi in terra Aegypti, non-
nulla Prophetarum volumina, hebræo-
rum negligentia, aut Aegyptiorum mali-
tia pernitius abolita fuere, in quibus Mes-
sias, Nazareus nuncupabatur; atque eò
respexisse Matthæum, dum ait: *Vt imple-
retur, quod dictum est per Prophetas, quo-
niam Nazareus vocabitur.* hanc expositionem
acceptant, præter Chrysostomum, Athanasius
in fine sui simposij, & Euthymius Isidorus
autem longe diuersam viam ingressus, ait; nihil
aliud indicasse Euangelistam per verba illa:
*dictum est per prophetas; quàm, per prophetarum
expolitores declaratur, qui horum arcana suis
scholis aperiunt. Alij vim facientes in in-
terpretatione huius nominis, Nazareus, quod
iuxta sententiam Diui Hieronymi, Sanctum
significat, dicunt, quod cum omnes prophetae
vno ore, sanctum vocitent Christum Domi-
num, eiusque sanctimoniam variis modis attestentur,*
Euange-
lita*

Matth. 2.

D. Hieron.

Matth. 2.

Matth. 2.

Matth. 2.

D. Hieron.

Matth. 2.

D. Aug. li. 3.

Aug. li. 3.

Aug. li. 3.

ista quidem magis ad internam sensum, quã ad extrenam vocem attendens, verbis illa scripsit: dictum est per Prophetas, quoniam Nazareus vocabitur. fundaturque hæc expositio in doctrina sancti Hieronymi, qui epistola ad Pammachium, ait: Non est fixum in scripturis, quantum ad verba, sed quantum ad substantiam. Præter has tamen expositiones, hæc, quæ sequuntur, nobis magis arident. Quarta expositio sit, quod cum Euangelista ait: dictum est per Prophetas, non refert vaticinium aliquod a Prophetis scriptum, sed oraculum prolatum, ut satis indicant verba illa: *Ut adimpletetur, quod dictum est per Prophetas, non dicit: quod scriptum est, sed, quod dictum est: multa enim huiusmodi habentur per traditionem: unde sicut, non omnia, quæ Christus dixit, nobis scripta reliquere Euangelistæ, ita non omnia, quæ Prophetæ locuti sunt, scripturæ demandata fuerunt.* Quinta expositio plausibilis valde, quam permulti amplectuntur moderni cum Angelo Cœlestino super: *Missus est Angelus: qui ex originali hebraeo huius intelligentiam venari conatur, ait: apud Isaiam prophetam, Christum Dominum: Nazarenum vocat; nam ubi Latinus interpret vertit: Egre ditur virga de radice Jesse, & flos de radice eius ascendet: Lectio hebraea habet: & Nazareus de radice eius crescit.* Matthæus enim hebraeo idiomate laum scripsit euangelium unde D. Hieronimus in Catalogo de scriptoribus ecclesiasticis, de Matthæo loquens ait: *Ubi in quoque Euangelista veteris scripturæ testimonium videtur, non septuaginta translatorum auctoritatem sequitur, seu hebraicam; idque exemplificavit oportune satis ad præteritum institutum, in verbis illis: quoniam Nazareus vocabitur.* nec mirandum est, quod Euangelista assermet, dictum esse a Prophetis, vocandam fore Christum, Nazareum, cum tamen solus Isaias cognomine hoc illum compellat; quia (ut obseruauit D. Hieronimus) moris est in sacra scriptura, ut ad eum numerum pluralem pro singulari, & e

contra vsurpari. Sexta tandem expositio sit, quod in præcatis locis, quibus Ioseph, & Samson, Nazaræi vocantur, id de Christo intelligitur, quem ipsi, tamquam eius typi, adumbrabant: ut enim docuit D. Augustinus, & Leocastrensis, quando in sacra scriptura de aliquo quidpiam dicitur, qui fuit figura Christi Domini, & id cum historiae veritate minime ei conuenit, intelligendum est ad literam de Christo: unde, cum in Genesi dicitur: *Fiant in Gen. 49. capite Ioseph, & in vertice Nazaræi in. er fratres suos:* id de Iosepho non tam apte intelligi potest, quam de Christo, qui (ut explicat ibi D. Ambrosius) habuit gratiam capitis, ut in omnes fratres suos fideles eam effunderet; & cum in Deuteronomio dicitur: *Benedictio illius, qui apparuit in rubo, veniat super caput Ioseph, & super verticem Nazaræi:* huiusmodi benedictio Iosepho aptari minime potest; quia (ut ibidem adnotarunt D. Ambrosius, & Procopius) quando illa prolata fuit, iam Ioseph obierat: quare reliquum est, ut de Christo intelligenda veniat. ac tandem, cum Samson, Nazaræus appellatur: *Nazaræus vocabitur ab vtero: de Christo debet intelligi; nam, ut constat clare ex Numerorum 6. nemo poterat esse Nazareus ab vtero Matris suæ; nam in Nazarenorum numero non redigebantur, nisi qui ex voto se consecrabant, & à cæcis cibis se abstinebant, & ad ostium Tabernaculi adducebantur, ac pro eis certa holocaustumata fiebant: id etiam, quod facer textus addit, scilicet, quod: *Samson erit Nazaræus, usque ad diem mortis sue:* minime ei conuenire poterat, quia re vera Nazaræi dignitatem, antequam moreretur, amisit, cum caesaries ei abscisa fuit, à cuius capillis fortitudo eius dependebat: ac tandem, quia Nazaræus non poterat morticinium tangere, Samson autem quamplurimos ex illis, quos interfecit, tetigit, cum ergo Ioseph, & Samson nominantur Nazaræi, non ipsi, sed Christus hoc nomine conueniatur, quia Nazaræus (ut supra di-*

D. Aug. Leo- castren. sup. 1. c. Isai.

D. Ambros.

Deuter. 32.

D. Ambros.

Procopius.

Num. 6.]

Ibid.

Ind. 13.

Ind. 14.

Gen. 49.

Ind. 13.

D d d pra di-

UNIVERSITÄTS- BIBLIOTHEK PADERBORN

pra dixi *florem* significat, hinc singularem quandam elicio rationem, ob quam Ioseph, & Samson Christum Dominum praefigurarunt; hi enim duo, insignes viri fuerunt; velut flores, qui ut fructus maturefcant, oportet vt decidant, & vitam, quam ab arbore mutuant, amittant: dum enim hi iuvenes floruerunt, populus eorum de inimicis victoriam non tulit, illis autem deciditibus, & vita functis, populus hebraeus in dies multiplicari coepit, & Philisthaei misere perierunt: quia ergo Christus Dominus hos erat de radice Ioseph, oportuit, vt decideret, & vitam amitteret, vt fructus nostrae redemptionis maturefceret, idcirco conuenientissime figuratus fuit per Iosephum, & Samsonem, quos *Nazareos*, vel *floridos*, tamquam Christi typos vocat sacra Scriptura. Cui sit honor, & gloria in saecula saeculorum, Amen.

Isai. 11.

HOMILIA III.

Circumstantiam loci Angelicae salutaris profectus, dignitatem sacerrimae Domus Lauretanae, in qua Verbum caro factum est expendimus; aliasque circumstantias, Angelicam legationem concomitantes, commemoramus; nonnullaque de Virginitate necessaria Clausura tradimus.

His, quae de circumstantia Domus, Angelicae Annunciationis mihi dicenda sunt, plenior fides adhibeatur, prosteor, me nihil in Homilia hac dicturum; quod ex Historiographis, auctoribusque grauioribus non decerpserim: hi autem

sunt, Beda, Blondus, Baptista Mantua- nus, Leander Albertus, eruditissimus Canisius, necnon Hieronymus, Angelica, Recanatenensis Reipublicae Secretarius. A venerabili ergo Beda exordiat; haec ille scripsit lib. de locis sanctis cap. 16. *Nazareth muros non habet, sed magna aedificia, duasque grandes Ecclesias; vna est in medio ciuitatis; super duos fundata caneros, ubi quondam fuerat domus, in qua Dominus nutritus est infans; altera vero est Ecclesia, ubi domus caelata erat, in qua Angelus ad B. Mariam venit, Apostoli sacram hanc domum ob praecleara ad salutem humani generis in ea consummata mysteria, in orationis domum veterunt, illam solemniter diuinis vsibus consecrantes, deinde Christianis in magna veneratione habitata fuit, vt qui recte agnouissent in ea Virginem, natam, nutritam, ab Angelo salutatam, & a Spiritu sancto obumbratam, Christum, naturalem Dei filium concepisse, & natum, magna ex parte educasse: postmodum vero anno a reconciliata diuinitate nonagesimo quarto super millenium & ducentum decima die Decembris sub Bonifacio Octauo Pontifice maximo hoc sacellum a Nazareth ciuitate relictis fundamentis auulsum, & eleuatum, eo iubente qui solus facit mirabilia magna, in cuius potestate cuncta sunt posita; Angelorum ministerio ad Dalmatiam, seu ad Illyricos prope opidum Tersactum, & prope opidum flumen, delatum fuit suo, vt olim, caemento, lapideaque structura cohaerens, quatuor- que adhuc parietibus constans; deinde illinc abreptum, miro modo super aquora eodem Angelico ministerio, primum in nemore mox in colle fratrum, & tandem in via publica collocatum est in agro Piceno, siue (vt Itali loquuntur) Recanateni, in media silua nobilissima cuiusdam sceminæ, cui nomen erat *Laureta*, a qua Domus illa, Lauretana appellatur. Rarum sane, ac portentosum miraculum; sed minime inco-*

incredibile, ut garrunt illi duo hæretici, Vergenius libro, quem impudentissime intcipit: *coursa Idolum Laurenti: & Ilyticus in Centuria mendaciorum Papistarum*; cum similia portentosa diuinam virtutem olim effecisse passim commemorent sacra volumina. Habacuch prophetam ex Palæstina in Babylonem transtulit, ac eundem incolumem suis illic restituit. rursus Angelico ministerio factum est, ut Philippus Christi discipulus, velut per aera deportatus, nobili eunucho consociaretur; etoque baptizato ad suos in Azotum confesum rediret, longe vineum spatium breuissimo tempore confectis, ut omnes peccato obnoxia, Deus homo factus est: in terrestri paradiso mulier de viri latere sumpta, hic mulier Virgo, naturæ ordine mutato, Dei mater effecta est: in arca Noe generis humani seruatæ reliquiæ, hic toti mundo salus est orta: sub quercu Mambre credentium pater Abraham tres Angelos vidit, & hospitio suscepit: hic Deus, Angelus, & Maria adsunt, Deus autem non in hospitio tantum, sed in utero Virginis in carne nostræ fragilitatis, in vnitæ personæ susceptus: in monte Sina lex Moysi tradita, Dei digito scripta; hic Deus fecit potentiam in brachio suo, & datus est nobis legislator, via, veritas, & vita. Templum illud Salomonis admirabile quidem fuit, & gloriosum, ac Dei præsentia sanctum, ac venerabile, sed ubi quæso Deus præsens magis vniquam fuit, quàm isto in loco, qui primus Dei præsentiam corporalem accepit? Arca fœderis Tabularum receptaculum, Legis armarium, quod prophanis manibus attentari non licuit, præcipua seruabatur obseruantia: at in sacello isto non tabulæ lapidæ, sed ipse legis auctor, & consummator in carne Deus, qui in vento, Eliæ, in igne Moysi legitur apparuisse: fuit Bethleem ciuitas illa Iudææ, quæ quondam Ephrata dicebatur, Christi natiuitate felicissima,

Gen. 1. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

- Luc. 2.* in qua carmen illud Angelicum: *Gloria in excelsis Deo*: cœlesti voce cantatum est, sed Christus illic floruit, hic radicauit. Ille mōs excelsus, in quo Christus cum Moyse, & Elia loquens, transfiguratus, vestibus, & facie glorificata visus est ab Apostolis, ad breue tempus exultauit: hic autem locus longa, secretaque conuersatione Deo familiarissimus, hic enim conceptus, hic nutritus esse perhibetur. Præta illa trans mare Galilee, in quibus tot hominum millia saturata leguntur, Lazari, Zachari, & Simonis, & cetera loca, quæ dignatus est Christus sua præsentia, & miraculis illustrare, profectō sunt omni ueneratione dignissima, sed vbi nam Deus vniquam maius miraculum exhibuit: hic
- Ioan. 1.* *Verbum caro factum est*: hic Deus visibilis ad vitæ nostræ palæstram descendit, vt nostris mortalibus armis communem humani generis hostem profligaret. Mōs oliuarum, vtique Christi Domini ascensione clarissimus, sed locus iste Annæ domicilio, B. Virginis natiuitate, & Christi conceptione nobilitatus est. beata quidem Zachariæ domus, duarum matrum salutatione illustrata, Christi Præcursoris decorata præsentia, sed domus huius longe maius est priuilegium. nam præter ea, quæ domui Zachariæ donant ornamenta, hoc plus habet, quod fuit ab Apostolico sacrata collegio: Iordanis vnde dominico gloriantur tactu, sed domus ista Virginis immaculatæ, tota Christi manibus contrectata, pauimentum hoc toties Christi tulit vestigia, parietes isti conscij fuere Christi Incarnationis. Hæremus, illa dominico consecrata ieiunio, non parum habet uenerationis, & laudis; at in domo ista quoties abstinuisse, & ieiunasse Christus, & maiora opera virtutis exercuisse putandus est, cuius vita, erat sanctitas, doctrina, veritas, pietas, charitas, & omnium virtutum magisterium? Hortus ille, in quo Christus orare consueuerat, inter loca sanctitate præclara nequaquam postremus est habendus; at in sacello isto Christus paruulus, & adultus orauit; mā-
- ducavit, bibit, dormiuit, atque quieuit. In Cruce, licet iuxta Ieremio vaticinium, cui Ierem. 22. ad Ierem. 2. ius meminit Paulus ad hebræos, nostræ salutis opus consummatum, hic verò inchoatum fuerit, ita vt illic vltima Christi, hic vto prima statio fuerit in vtero matris, moriturus venit ad vitam, ibi perrexit ad mortem; hic cum gaudio celebranda conceptio, illic cum mœrore lacrymanda mors. Hæc, vel similia contemplans ille nō minus poeta insignis, quam orator præcellens, Marcus Antonius Mauritius in carmine ad B. Virginem, hæc præclara nobis scripta reliquit:
- Quenam igitur Regum sedes, que Tempa per Orbem*
Huic se iussit conferre locor ter, & amplius omnes
Ano alias felix Piceni littoris ora.
Cui solymos spectare domi, cui munere diuum
Fas calcare domi est pedibus vestigia Christi.
En ego iam supplex procumbam, atque oscula figam
Parietibus sanctis, stergamque hoc puluere crines.
Adspice me superis à sedibus, adspice Virgo Prostratum, atque imo gemitus ex corde cientes,
Et peccius iudentem, & stertibus ora rigantem,
Neu, quamquam culpis adopertum turpibus arce
Aspectu me Diua tuos; si pectore toto.
Te veneror, si te dubis in rebus ad vnā Confugio, teque auxilium Sanctissima posco.
Pœnitet ex animo vitæ me Diua prioris,
Pœnitet, & meritas harret mens conscia penas,
Quod nisi tu casto pendentem ex vberē natum
Concilias, placasque mihi, quo tendere cursum,
Quoue malis sessam tentabo aduertere puppim?
At tu namq; soles placida dignare querelas
Ame meas, & ades lapsis misissima rebus.
Certū

*Certe e quidem tota pendentes ad tabellas
Adspicio, quam te miseris praesio esse lo-
quuntur.*

*Hic te animo spectans terrentem viscera
febris*

*Depulsi ille hyadas tristes, hadumque ca-
dentem*

*Spectavit tuas, vententibus a quora ventis,
Et duce te patrias enavit saluus ad oras.*

*Criminis ille reus falsi sub iudice davo,
Dum mortem spectat, tenebroso carcere
clausus,*

*Munere Diva suo, detecta fraude reuisti
Vxorem, & natos, exoptatumque parietem.*

*O ego nunc morbis multo grauioribus eger,
Naufragiumque timens longe exitiosus
illo,*

*Et iam pridem animum peccati compede
vinctum,*

*Si possim morbis liber, vinculisque solutus,
Fluctibus, & venis laceram subancere
puppim,*

*Quas tibi letus agam grates, dum vita
manebit?*

*Te, cum luce nona sparget sol aureus Orbē,
Te recinam, quoties abscondet opaca polum
nox,*

Et tua praecipuo venerabor numina cultu.

*E contra verò (proh dolor) factitant
praecitati haeretici Vergerius, & Illyricus,
aliique huius tempestatis miseri illorum
asseclae, quorum Sycophanta maledicentia,
ac virulentus furor tantum profecit,
vt nō solum superuacaneas huius sacerrimae
Domus laudes perperam iudica-
rent, sed & tamquam contemnendam
fabellam, multiplicem illius in varia loca
translationem sacrilego ausu irideant,
quorum execrandam audaciam cum
mendacis coniunctam, non solum vetu-
stae historiae, antiquae traditiones, Ponti-
ficum, & maiorum auctoritas, commu-
nisque Catholicae Ecclesiae consensus, sed
& tot testimonia oppugnant, quot signa,
& miracula iam pridem annis quadrin-
genti toti Orbi Deus Opt. Max publice
demonstrauit, ac nunc etiam Europa to-
ta obstupescens, demonstrat, Ea quidem*

tam multa sunt, vt nullo numero com-
prehendi, tam aperta, & illustria, vt non
nisi ab impudentissimis hominibus ne-
gari; tam clara, stupenda, lateque paten-
tia, vt pro dignitate a peritissimo quidem
oratore celebrari, & explicari nequiquam
possint, vnde paucissima quaedam referre
contentus ero, Lectorem mittens ad pre-
clarum historiographum Hieronymum
Angelitam, qui multa in id genus erudi-
te congeffit. Miram sanè facerrimae huius
Domus virtutem perlesit Paulus II. Pōt.

Max. qui cum Laureti seclē Deiparā com-
mendasset, ex grauiissimo morbo, & epy-
dimiae vlcere, quo laborabat, subitō, ac
mirabiliter saluti est restitutus. Tum cele-
bris viri Petri Gratianopolitani vxor An-
tonia, nonnisi hoc ipso sacro loco se-
ptem Dæmonibus, à quibus erat obsessa,
multis tunc praesentibus, potuit libera-
ri. Multis retro annis, quū illustis Theo-
logus, item & poëta, quem dixi, Baptista
Mantuanus floretet, qui postquam in fe-
brim ardentissimam incidisset, Laureta-
nae Virgini restituendam valetudinem
commendauit, ei que vota fecit, sicut car-
men ab illo conscriptum non obscure de-
clarat: sic enim inter cetera ille canit:

*Erue me tantis igitur Regina periclis,
Et laceram sparsus collige nauis opes.*

*Mox, vt liber ero, Lauretia Teplareuisam
Et tibi de nostro carmine munus erit.*

*Carmine persoluā grates, & carmine laudes,
Carmine diuinum testificabor opus.*

Ac tandem (vt paucis multa comple-
ctar) innumeri sunt, qui grauissimis mor-
bis superatis, optatam sanitatem recupe-
rarunt, horrenda terrae, ignis, maris, ho-
stiumque pericula euaserunt, in rebus ad-
uersis, ac desperatis miram subleuatio-
nem perferunt, & quotidie experiuntur,
quia sacra illa Domus, perennis fons
est miraculorum, portera semper, ac pro-
digia in fidelium salutem, & haereticorum
confusionem continuo scaturiens.

Sed iam ad aliam circumstantiam sci-
tu dignissimam accedamus; de cohabita-
tione iosephi cum Maria tempore Ange-
lica

*Erue me tantis igitur Regina periclis,
Et laceram sparsus collige nauis opes.*

*Mox, vt liber ero, Lauretia Teplareuisam
Et tibi de nostro carmine munus erit.*

*Carmine persoluā grates, & carmine laudes,
Carmine diuinum testificabor opus.*

Ac tandem (vt paucis multa comple-
ctar) innumeri sunt, qui grauissimis mor-
bis superatis, optatam sanitatem recupe-
rarunt, horrenda terrae, ignis, maris, ho-
stiumque pericula euaserunt, in rebus ad-
uersis, ac desperatis miram subleuatio-
nem perferunt, & quotidie experiuntur,
quia sacra illa Domus, perennis fons
est miraculorum, portera semper, ac pro-
digia in fidelium salutem, & haereticorum
confusionem continuo scaturiens.

Sed iam ad aliam circumstantiam sci-
tu dignissimam accedamus; de cohabita-
tione iosephi cum Maria tempore Ange-
lica

*Erue me tantis igitur Regina periclis,
Et laceram sparsus collige nauis opes.*

*Mox, vt liber ero, Lauretia Teplareuisam
Et tibi de nostro carmine munus erit.*

*Carmine persoluā grates, & carmine laudes,
Carmine diuinum testificabor opus.*

Ac tandem (vt paucis multa comple-
ctar) innumeri sunt, qui grauissimis mor-
bis superatis, optatam sanitatem recupe-
rarunt, horrenda terrae, ignis, maris, ho-
stiumque pericula euaserunt, in rebus ad-
uersis, ac desperatis miram subleuatio-
nem perferunt, & quotidie experiuntur,
quia sacra illa Domus, perennis fons
est miraculorum, portera semper, ac pro-
digia in fidelium salutem, & haereticorum
confusionem continuo scaturiens.

Sed iam ad aliam circumstantiam sci-
tu dignissimam accedamus; de cohabita-
tione iosephi cum Maria tempore Ange-
lica

*Erue me tantis igitur Regina periclis,
Et laceram sparsus collige nauis opes.*

*Mox, vt liber ero, Lauretia Teplareuisam
Et tibi de nostro carmine munus erit.*

*Carmine persoluā grates, & carmine laudes,
Carmine diuinum testificabor opus.*

Ac tandem (vt paucis multa comple-
ctar) innumeri sunt, qui grauissimis mor-
bis superatis, optatam sanitatem recupe-
rarunt, horrenda terrae, ignis, maris, ho-
stiumque pericula euaserunt, in rebus ad-
uersis, ac desperatis miram subleuatio-
nem perferunt, & quotidie experiuntur,
quia sacra illa Domus, perennis fons
est miraculorum, portera semper, ac pro-
digia in fidelium salutem, & haereticorum
confusionem continuo scaturiens.

Sed iam ad aliam circumstantiam sci-
tu dignissimam accedamus; de cohabita-
tione iosephi cum Maria tempore Ange-
lica

lice salutacionis; non enim est in hoc vna omnium sententia. nam Diuus Anselmus, Abulensis, & Caietanus affirmant, Iosephum tuac non habitasse cum Virgine, quod ex illis verbi Angeli colligunt: *Ioseph, fili David, noli timere accipere Mariam coniugem tuam*: igitur nondum illam acceperat solemnitate nuptiali, nec cum illa cohabitabat, alioquin iam eam acceperat. Multi tamen Patres secus opinantes, aiunt: Mariam, & Iosephum iam cohabitasse in eadem domo tempore conceptionis Verbi Dei: ita sentit Chrysostomus hom. 4. in Matthæum, Gregorius Nislaenus in orat. de Christi natiuitate. Epiphanius hæref. 78. ac permulti recentiores, & D. Thomas 3. p. q. 29. art. 2. hanc opinionem ait esse magis consonam euangelio. Mouet autem D. Thomam ad hanc magis amplectendam sententiam locus ille Matthæi 1. *Voluit occultè dimittere eam*: quo verbo satis aperte indicatur, iam antea fuisse ad cohabitandum admissam; nã (vt D. Ambrosius ait) *quam non accepit, nemo dimittit*; & ideo, qui *uolebat dimittere, sciebatur accepisse*: & certè, si quando B. Virgo concepit Verbum Dei, nondum erat in domo viri sui Ioseph, non videtur satis prospectum famæ illius. nam quando sponsa concipit in domo sponsi, meritò esse putatur conceptio maritalis; si verò ante cohabitationem concipiat, semper huiusmodi conceptio habetur suspecta. quare verba illa: *Noli timere, accipere Mariam*, iuxta Chrysostomi, & Ambrosij sententiam, non sunt intelligenda, quod denuò esset in domum Ioseph traducenda; sed in huc modum; quod moneatur Ioseph, vt sponsam, quam domi habebat, & proposito, & animo dimiserat, domi retineat, ita vt sensus sit: *noli timere accipere*: id est, tecum illam simul cohabitare; in qua etiam sententia sunt Theophylactus, & Euthymius. Alter vero locus à Caietano citatus: *non uellet eam traducere*; non est sensus (aiunt) in domum suam adducere, sed traducere, significabat, infamare, & vt adulteram accu-

sare, vt omnes serè expositores explanant. Verùm licet hanc sententiam probabiliorem late supra lib. 4. demonstrauimus, Porro circumstantiam occupationis, & exercitij, cui B. Virgo vacabat, cum Angelus ad eam ingressus est, Patres minime silètio præterierunt. nam D. Aug. lib. 3. de mirabil. sacræ Scripturæ ait: *Mater Domini oras, verbo Angeli annunciantis sine ulla incredulitatis, aut irobedientie obiecto confestit*. & D. Bernardus super *Missus*, inquit: *quo ingressus in secreto cubiculo, ubi clauso super se ostio, orabat. Patrem in abscondito*: Docet idem Albertus magnus super cap. 1. Lucæ, aliter magis dicens: quod cum cõceptio sctij Dei, esset perfectissima operatio, nõ nisi in perfectissimo statu fieri debebat; status autem viæ contemplatiuæ perfectior est statu viæ actiuæ. Et quidem si conceptio Præcursoris fuit annunciata Zachariæ eius patris sacrificio occupato, multò congruentius eratur, vt Redemptoris conceptio annunciaretur futuræ eius matri, orationi, & contemplationi vacanti. Alij dicunt, B. Mariam, inuentam ab Angelo, propheti cum illud Isaiæ vaticinium legentem: *Eccc Virgo concipiet, & pariet filium*. Addit autem Albertus magnus c. 63. *Credimus B. Virginem in aduentu Angeli inclinatis genibus, & eleuatis puris manibus, ac erectis in cælum oculis existisse*. An autem, quando Verbum caro factum est, B. Virgo clarè intuita fuerit diuinam essentiam, licet dubitãter affirmet D. Antoninus dicens: *Fortè in ipso conceptu, vel partu, illi datum est ad horam, vt videret mysterium huiusmodi, vt in patria*: supposito tamen B. Virginem mortali carne indutam aliquando vidisse clarè diuinam essentiam, D. Angelus (prout expresse docet D. Aug. tract. super *Hugo / sicut Magnificat*, dum ait: *Nam cum se Dominum super Magnificare perhibuit, reuerendam vniuersis Verbi æterni manus maiestatem interna visione horis vitæ contueri se manifestè declarauit*: quem secuti sunt Hugo Victorinus, Vbertinus, & Cancellarius Parisiensis satis vtique rationi consentaneum erat, vt in quo die Deum ventre concipiebat, eundem mens

te per claram visionem conciperet, ut sic perfectissimæ conceptioni ventris, perfectissima corresponderet conceptio mentis.

Tandem ultimam clausuræ circumstantiam minime prætermittam, ut ad componendos Virginum mores nostra conuertatur oratio. hanc nobis tradit D. Bernardus in hæc verba: *Suspiciandum non est, quod apertum Angelus inuenerit Virginis ostium, cui nimirum in proposito erat fugere hominum frequentiam, vitare colloquia, ne orantis silentium perturbaretur: id sanè mysterio congruebat, ut Angelus clausis ianuis ingrederetur oratorium, quatenus per hoc significaretur, quod Dei filius, cuius Incarnacionem annunciabat, clauso virginali vtero ingressurus, & egressurus erat, iuxta illud Ezechielis: Porta hæc clausa erit, & vir non pertransibit per eam. Scio, Iacobum hæreticum in suo exsecrando. Protoügelio ementitum fuisse, non domi, sed foris primum ab Angelo salutatam Mariam; finxit enim illam, velut alteram Rebeccam, accepta hydria foras ad hauriendam aquam produsse, atque tunc illi vocem, nescio vnde allatam, intonuisse: *Aue, gratia plena: ipsam vero in dexteram, & sinistram partem circumplexisse, ut insolitæ vocis prolatorem agnosceret: eumque tremefacta, domum rediisset, ac hydriam deposuisset, tum demum Angelum domi adfuisse, & cum illa longum inuisse colloquium. Hanc hæreticam fabellam satis vtiq; expugnari arbitror ex verbis ipsius sacri Euangelistæ: nam, ut Patres adnotant, dum ait: *Ingressus Angelus ad eam dicens: Aue gratia plena: aperte supponit, Virginem domi suæ inclusam esse, & in ea primum ab Angelo salutatam: permultum enim B. Virgo ab aliarum sceminarum moribus aberat, quæ, vel cum Martha, domesticis curis turbantur, & distrahuntur: vel cum Dina, foris vagantur, vel cum Iephthæ filia, lamentis, foemineisq; affectibus libenter indulgēt, vel cum Michol Davidis vxore nugantur, vel cum Moysis sorore murmurant, vel cum***

Herodiadis filia impudice saltant, vel denique cum filiabus Sion elatæ, atque possessæ, ut spectent simul, & spectentur luxu, & mundo immodico delectantur: nihil eiusmodi, quod frequenter fatuæ Virgines, ac vulgares mulieres faciunt, in nostram Virginem cadit, quæ non in Theatris, choræis, aut publicis visis, sed in loco dumtaxat secreto, piisq; contemplationibus apto ab Angelo inuenta perhibetur, ut quæ ab Spiritu S. quietis, & pacis amantissimo, velut magistro, & rectore suo gubernaretur. atque hinc est, quod D. Hieronymus monet, Virginem hanc Hebræis *Ahalma*, id est *secretam* & *absconditā* haud temere nuncupari, quæ, cum primum & vidisset, & audisset Angelum, turbata fuerit, quod numquam, aut rarissime à viro fuerat conspecta, & salutata.

Hinc virginitatis cultrices discant oportet, Clausuræ vigilantes custodes esse, nisi inestimabilem virginei pudoris thesaurum latronibus prædandum exponere veliat, parentesque suos maculare, ingentique dolore conficere, ut contigit Dinæ, quæ quia voluit peruagari, & lustrare ciuitatis plateas, virginitatis pudore amisso, tam ingenti dolore patrem suum Iacobum affectit, ut cum stuprum illud magnæ internecionis causa existisset ipse Iacob conquereretur, quod illum filia stupro, & filij internecione ab illo exorta, execrabilem omnibus reddidissent; nam vbi vulgata nostra ait: *odiosum me fecistis*; alia versio legit: *fecere me fecistis*: quasi diceret: antea eram ille, de quo patet meus Isaac dixerat, *Ecce odor filij mei, sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus*: nunc autem, quasi hoc odore sopito, infelix hic Dinæ filix meæ, & filiorum euentus commaculat me, & fostere me facit. Vnde ponderatione dignum est, quod cum hæc Dina, secundum Hebræorum traditionem, postea vxor esset Iob, cum omnia bona illi eripuisset etiam filios, vxorem tamen non abstulit, quia prauam eius indolem cognoscens, prædorauit, instrumentū eius futurum

Isai. 3.

D. Hier. in c. 7. Isai. & in epist. ad Euseb. Iloch.

Gen. 34.

Ibid.

Gen. 27.

Iob. 2.

Iudith. 8.

Iudith. 15.

Prov. 16.

Simon Maiolus Episc.

futurum esse ad persequendum Iobum, quod adeo rei exitus probavit, ut sacra scriptura attestante, persuaderet ei, ut Deum malediceret: *Benedic Deo, & more-re.* Imitatur ergo Virgines sanctam Iudith, de qua facit textus dicit: *Fecit cubiculum in superiore parte domus: hęc enim clausura non parum eam iuuit, ut castitatem conseruaret.* Vnde laudantes illam ob victoriam, quam de Holoferne tulerat, in hunc modum canebant: *Benedicta filia tu a Domino, eo, quod castitatem amaueris, & post virum tuum, alterum nescieris.* merito quispiam posset dicere: incongruum fuisse hoc laudationis genus, eo tempore, quo non de castitate, sed de fortitudine, quam in præcedendo capite Holofernis, & fugando eius exercitum ostentauerat, agebatur: at si id alta mente perpendamus, excellentius fortitudinis opus erat, bullentem libidinem compescere, quam fortissimum quemque hostem iugulare; nam (ut ait Salomon) *melior est, qui dominatur animo suo, expugnatore. Vir-bium:* quod si etiam aduertamus, Holofernem Iudith amore captum, illam sollicitasse, ut sibi consentiret, à quo tamen pollui minime se permisit, facile inde deprehendemus, post duplicem hanc factam victoriam de Holoferne, congrue

fatis ob castitatem laudari. Simon Maiolus Episcopus narrat, Macrinam uxorem Torquati post mortem viri sui, clausuræ adeo obseruatricem fuisse, ut præter domesticos, humanus oculus numquam eam videret, adeo, ut cum Romam duceretur quidam Cyclops, & omnes vndique properarent, tam viri, quam foeminae ad videndum portentosum hoc monstrum, vnicum dumtaxat oculum in fronte habens, & quod amplius est, transeunte Cyclope per viam, in qua domus ei erat, & à famula accessita, ut ad fenestram properaret, ad videndum eum, naturalem appetitum illum videndi adeo cohibuit, ut præ violentia, quam sibi intulerat, clausuram suam seruans animam exhalaret. hæc autem foemina, si interrogaretur, ut

quid tam sollicitam clausuræ curam gereret, non aliam credimus exhibituram rationem, quam ut castitatem conseruaret. Foemina enim est, velut cerua: sic nãque eam appellauit Salomon: *Lasare Prou. 1. cum muliere a. ole. gentia tua, cerus charissima:* hanc quidem, dum intra specus, & antrum suum, vel intra densissimum nemus se continet, canes illam non intectantur, nec persequuntur; inde tamen egrediens, & hæc, illa que errans frequenter & à canibus dilaceratur, & à venatoribus capitur, quibus ad nutum oportet se subiiciat non lecus accidit foeminis, quæ dum intra clausuram se custodiunt, vitæ eas non facile insecantur; at si videre, & videri cupientes clausuræ tectera violent, & in publicum prodeant, in manus lasciuorum venatorum plerumque incident, ac per fas, vel per nefas compelluntur temere illis subdere, ac libidinosorum voluntati acquiescere, cum magno eorum dedecore, ingentique illius iniuria, qui cum Patre, & Spiritu sancto viuit, & regnat in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA IV.

Quæ latent arcana in illo verbo: *Ant: salutationis Angelicæ aperiantur, vbi mira antithesis, seu contrapositio nominum, Eua, & Aue, ac personarum Maria, & Eue, ex Patrum doctrina, & aliis à nobis excogitatis proponitur.*

ULTI olim, ac varij salutandi modi vigerunt, quorum larã meminere eloquia. Iob, Princeps militiæ, occurrens Amasæ salutauit eum dicens:

dicens: *Salve mi Frater. Raphael Angelus Tobiam salutans dixit: Gaudium tibi semper sit: alius etiam Angelus Gedeonem in hunc modum salutavit: Dominus tecum virorum fortissime.* Hebraei scribentes literas amicis suis eos in hunc modum salutabant: *salutem, & pacem bonam, ut sacra Machabaeorum narrat historia: Christus etiam Dominus discipulos suos salutavit dicens: Pax vobis, eisdemque hoc genere salutationis uti monuit: Pax huic domui: ac ac summi etiam Pontifices hae salutatione, uti consueverunt: salutem, & Apostolicam benedictionem, ut patet ex progymio Decretalium.* Praeter hae autem salutationum genera, antiquissimus mos increbuit usurpandi hoc verbum *Aue*, ad salutem & vitam longiorem deprecandam: sicut è contra *Vale* usurpari consuevit ad respondendum amicum à se, ut contigit Fulvio Cæsaris Augusti amico, qui (ut auctor est Cornelius Tacitus, & laius narrat Plutarchus) cum detegisset secretum Imperatoris, quod valde ei displicuit, illo in aula regia Cæsarem salutante *Aue Cæsar*, ipse respondit: *Vale Fulvi*, unde ortum habuit commune prouerbium: *Longum Vale dare illis, quos à nostro consortio, & confabulatione longè seiungimus: immò, & Vale olim mortis symbolum fuit, gentiles enim defunctis igne concrematis, & in cineres redactis, Vale dicere solebant.* Nunc autem Gabriel Angelus, diuino spiritu afflatus, reliquis omnibus salutationibus omissis, non absque singulari mysterio, elegit hoc vltimo salutationis genere Mariam salutare, dicens: *Aue.* Cuius rei quatuor præcipuè occurrunt rationes, quæ totidem arcana in verbo *Aue* abscondita nobis referabunt. Prima est: quod Angelus, tanquam sapientissimus orator, cum vellet Mariæ suadere, ut legationi suæ consensum præberet, quasi captans eius benevolentiam, prius illam ad gaudium excitauit, & lætitiã, ut adnotauit D. Ambrosius. homil. de human. gener. Christi dicens: *Maria edolita, & iussa est Christi genere. ab Angelo gaudere, & obseruauit etiam*

D. August. serm. 15. de natiuit. Dom. ubi ait: hæc vox *Aue* in hoc loco, non est vox imprecantis, sed annunciantis, & exhortantis ad gaudium, & lætitiã tum de proprio, tum de communi bono. Vnde Euthymius in cap. 1. Lucæ inquit: *Gaude Euthym. in vtpote inter omnes Virgines in Dei matrem electa.* Si enim gauisus est Abraham, & Sara in natali filij sui Isaac, ideoque hoc nomine donauerunt quasi virum illum risum esse censerent, quomodo non gaudeat Virgo tanto dignificata priuilegio, ut fieret Dei sui, & Saluatoris Mater? Ad intelligentiam verò secundæ, supponere oportet, veram esse vulgarem illam sententiam dicentium: quotquot nascuntur, in egressu ab vtero materno plorare, iuxta illud *primam vocem emisi plorans*, quem planctum (ait D. Augustinus) esse quandam prophetiam nostri incolatus, aperte significantem ingressum in vallem lacrymarum. est autem hoc discrimen, ut vulgaris illa fert sententia, quotidiana experientia comprobata, quod masculus plorans profert, *A*, quasi dicat ab Adam multis miseriis onustus descendens; foemina verò lugens profert, *E*, quasi dicens, *Eux* similis nascor, maledictis eius obnoxia: ut ergo prænotaret Angelus Adami, & *Eux* filios per eorum peccati vulnus mortificatos, viuificari per Virginem significatam per *V*, quæ media est inter *A* & *E*, idcirco Angelus consultò Mariam salutavit sub nomine *Aue*. Secunda ratio, quia (ut in ore omnium versatur, & tradit non ignobilis auctor Aegidius Romanus in expositione salutationis Angelicæ) *Aue* deriuatur ab *A*, quod est *sine*, & *ve*, quod est interiectio dolentis propter aliquam miseriam; ut Angelus igitur significaret B. Virginem immunem omninò ab omni *veh*, tam corporis, quàm animæ, salutavit eam dicens, *Aue*. Triplex quidem repetio *veh* corporis, & triplex animæ: Corporis quidem quatuor humorum improporzione, debitum eius temperamentum soluitur; bellum carnis aduersus animam quia caro, ut ait Paulus, ad Gal. 5.

Ecc
conch-

D. Aug. ser. 15. de natiuit. Domini.
Euthym. in cap. 1. Lucæ.
Sapient. 7.
D. Aug. lib. de Ciuit.

Aegid. Roman. super salut. Angel.

concupiscit aduersus spiritum, ac tandem ei-
usdem in puluerem conuersio, quæ tria
non obscure significant verba illa Gene-
sis: Maledicta terra in opere tuo: ecce intem-
periem: Spinæ, & tribulus germinabit tibi,
& comedes herbam terræ: ecce pugnam
carnis spiritum pungentis, & ad comede-
ndum vetitum cibum stimulantis: In
sudore vultus tui vesceris pane tuo, donec re-
uertaris in terram, de qua sumptus es: ecce
manifestè conuersionem in puluerem.
A triplici isto veh, longe Maria aliena esse
perhibetur, cuius corpus fuit Eucrati-
cum, hoc est, benè temperatum; cuius
caro, vtpotè quæ fomite catebat, nun-
quam concupiuit aduersus spiritum; cui-
us corporea substantia corruptionem
nesciuit, quia (vt dixit D. Augustin. serm.
de Assumpt. Virg.) Puredo & vermis sunt
opprobrium humane conditionis, à quo Mariæ
natura excipitur, quam de ea Iesus assumpsit
se probatur. Triplex enim veh animam
vexare solet: Veh originalis, veh mortalis,
& veh venialis peccati, iuxta illud Apoc.
Veh, veh, veh, habitantibus in terra, à qui-
bus omnibus liberam omnino intueor
Mariam: ab originali quidem non ob-
scure mihi indicasse videtur sacrum Con-
cilium Tridentinum, dum decernens om-
nes per naturalem propagationem ab
Adam præuaricatore originem ducen-
tes peccatum originale incurrere, sub-
iunxit, suæ intentionis non esse in hoc
vniversali decreto, immaculatam Dei
Genitricem comprehendere. Veh etiam
caruit peccati mortalis aut capitalis,
quod septuplum esse sacræ literæ conte-
stantur: Væ qui consurgitis mane ad ebrie-
tatem sectandam, ecce gulam: Væ dissolutis
corde, hoc est negligentibus, vt explicant
ibi Interpretes: ecce Accidiam: Væ, qui
opulenti estis in Sion, qui lasciuitis in stratis
vestris, ecce luxuriam: Væ qui congregant
auaritiâ malam domui suæ, ecce auaritiæ
vitium: Væ coronæ superbiæ, ecce inflatio-
nem, & superbiâ: Væ his, qui perdidērunt
sustinentiam: ecce iram, & impatientiam:
Veh his qui abierunt in viam Cain, & Chore,

ecce inuidiam, quia Cain, inuidiæ furorē
 commotus, occidit fratrem suum Abel,
 & Chore similiter per inuidiam aduersus
 Moysen infurtegit. hæc quidem, væ, &
 miseriarum genera longè adeo aberant à
 Maria, vt Augustin. diceret: Cùm de pecca-
 tus agitur, nullam prorsus de B. Virgine habe-
 re volo questionem. Scimus enim, quod plus
 gracie ei donatum fuit ad vincendum ex om-
 ni parte peccatum, quæ concipere, & parere
 meruit, quem constat nullum habuisse pecca-
 tum. Tertium tandem genus peccati ve-
 niale est, de quo Michras: Væ vobis, qui
 cogitatis inutile, inutiles enim cogitatio-
 nes, quæ peccata venialia sunt, perfectis-
 simos quosque viros inuadere soleat, Sa-
 lomone dicente: Septies in die cadit iustus:
 ab hoc etiam Væ, tamen et si leuissimo,
 immunem fuisse B. Virginem, præter
 Concilium Claramontanum tradit ex-
 pressè Trident. sess. 7. cap. 23. Tertiam de-
 nique rationem, ob quam Angelus Vir-
 ginem salutauit hoc verbo Ave eam cer-
 tissimam esse existimo, quod Ave literis
 inuersis reddit idem quod Eua, quo non
 obscure significauit, Mariam omnino
 contrariam extitisse Eua, & mala quæ
 ipsa patrauit, Mariam in bona multa cõ-
 mutasse, vt apertissimè docet Ecclesia
 Catholica, dum Virginem alloquens, ait:
 Sumens illud Ave, Gabrielis ore, mutans Eua
 nomen. hæc autem mutatio cum fuerit in
 dextere excelsi, nõ fuit nomine tenus, sed
 re ipsa, adeo vt licet Eua fuit mater
 mortentium, Maria re vera exstiterit mater
 viuentium. Sicut enim populo Hebræo
 ad mortem adiudicato ex Aman insidio-
 sa, & machinanti vafritie, Regina Esther
 sententiâ Regis reuocari fecit, deprecans
 eum, vt literæ Amanis corrigeretur, qui-
 bus præcipiebat omnes Hebræos petire,
 ita ingressa in orbem B. Virgo, Angelicæ
 annunciationi cõsentiens adeo Altissimo
 placuit, vt sententiâ damnationis contra
 genus humanum latam reuocaret. Vnde
 licet Eua principiū fuit nostræ perditio-
 nis, ita Maria radix, & origo exstitit no-
 stræ salutis. quare egregiè D. Fulgentius
 serm.

D. Aug. ser. de Assumpt. Virg.

Apoc. 8.

Concil. Trid.

Isaie 5. Eccles. 2.

Amos 6.

Abach. 2. Isaie 3. Eccles. 2. Ind. 11

Concil. Trid. sess. 7. cap. 23.

Ecc. Cath. Eccl. Cath.

Esther 8.

D. Fulgen. *Serm. de laud. Virg. scripti: cum dixit Aue,*
sermo de lau- *ostendit ex integro iram exclusam primæ sen-*
lib. 1. Virg. *sentia, & plenæ benedictionis gratiam resti-*
tutam. Vt tamen hanc Mariæ & Euz an-
 tithesim, ac mirabilem contrapositionē
 altius repetamus, obseruandum est in o-
 mnibus mundi ætatibus masculum, &
 feminam fecisse Deum ad gloriam suam
 propalandam, & ad mundi cōmoda pro-
 mouenda: vnde D. August. numerat sex
 mundi ætates, quæ similitudinem habent
 illorum sex dierum, quibus mundus est
 conditus. In prima exsisterunt Adam,
 & Eua, qui, etsi peccati, ac mortis fuere
 principia, tamen pœnitentia ducti eor-
 um qui per eam saluantur, prima exem-
 pla p̄buerunt, vt egregiè obseruauit D. re-
 natus In secunda ætate Noë, & vxor eius,
 quam *Bartenon* Epiphanius appellat, in
 Genes numerantur: *Egredere de arca tu,*
vxor tua, filij tui, scilicet ad genus huma-
 num multiplicandum, & conseruandum.
 In tertia fuerunt Abraham, & Sara, ille
 parens Hebræi populi promissionem di-
 uinitus accepit, Christum ex semine suo
 nasciturum: pater fidei, & obedientiæ
 exemplar inigne exstitit, Sara verò Ca-
 tholicæ Ecclesiæ typum gessit, vt tradit
 D. Ambros. Trinitatis fidem, ac reue-
 rentiam erga Patrem, Filium, & Spiritum
 sanctum in tribus mensuris vnus
 similitudinis exprimens: ipsa etiam fuit
 prima mulier, cuius in scriptura ætas,
 mors, & sepultura ob præstantem eius di-
 gnitatem, excellentemque virtutem nar-
 ratur, vt obseruauit *Perrerus*. In quarta
 ætate fuit Moyses Rex, legislator, Pon-
 tifices, Propheta, Dux populi Dei, & pri-
 mus rerum diuinarum Canonicus scrip-
 tor: fuit etiam Maria prophetissā so-
 ror eius, quam sequentes omnes mulie-
 res cum tympanis, & choris canticum
 illud cecinerunt: *Cantemus Domino: glo-*
ris eius enim magnificatus est; equum, & ascen-
sorem proiecit in mare: hæc maximarum
 rerū typum gessit; vt enim pulsauit tym-
 panum post transitum mari rubri, figu-
 ram prætulit Ecclesiæ Catholicæ laudan-

tis Deum pro his, qui baptizantur in ma-
 ri rubro sanguinis Christi per lauacrum
 regenerationis, vt obseruauit *Beda super*
 eundem locum Exodi; & vt missa fuit à
 Deo, ad prophetandum, designauit Dei-
 paratam prophetantem: *Ecc enim ex hoc*
beatam me dicent omnes generationes: vt
tradit D Hieronym. in quinta grate enu-
merandi sunt Dauid, & Abigail; Dau-
idem autē typum Christi exstitisse nemo
ignorat; de Iudæa, & domo Bethlehem,
sicut Christus, ortus est, & deinde in re-
gem, vt ille, vnctus; & vt Dauid Goliat oc-
cidit, ita Christus Diabolum; & sicut Dau-
uid immutauit os suū coram Achis Re-
gem Geth, ita vt insanus iudicaretur, ita
Christus alba veste indutus tanquā stul-
tus illusus fuit; & vt ille saluauit popu-
lum Dei, sic Christus genus humanum.
Abigail, mulier prudentissima, & specio-
sa vt i. Reg. legimus, figurā gessit B. Vir-
ginis pulcherrimæ, & prudentissimæ,
quæ verè excellentius, quam illa iram
Dauid placauit, cum per Verbum in vte-
ro eius incarnatum, Deum Patrem hu-
mano geneti reconciliauit. Figura etiam
exstitit Ecclesiæ Catholicæ ex gentibus
ad Christum conuersæ, cum post virum
priorem Nabal, Dauid in virum suum ac-
cepit, vt ingeniosè obseruant D. Am-
brosius & Rupertus In sexta, & vltima æ-
tate fuerunt Christus & Maria eius ma-
ter, qui Christianam, & nouā Ecclesiam
peperunt: sicut autem sexta mudi dies,
in qua Deus hominem condidit, operis
excellencia cæteros quinque dies supera-
uit, in quibus alia homini inferiora crea-
uit, ita sexta mundi ætas, in qua Virgine
 & ex Virgine Christum produxit, cæte-
 ras mundi ætates longè præcellit. Fuit
 quidem Adam typus Christi Domini, &
 Eua Mariæ, vt communiter adnotant
 Patres, quia licet in eis videatur esse dissi-
 militudo, eo quod Eua educta est ex late-
 re Adæ, contra vero Christus, secundus
 Adam, eductus est de vtero Virginis; si-
 rem tamen altius contemplemur, etiam
 secūda hæc nostra Eua, Virgo beatissima,
 Ecc 2 educta

Beda super
*Exodi.**Luce 1.**1. Reg. 21.**Luce 23.**1. Reg. 25.*

educta fuit de latere secundi Adami, quādo Ecclesia, cuius præcipuum membrum est ipsa, per spirituales regenerationem ex percusso latere Christi in cruce dormientis, prodit. Vnde Augustin. lib. 2. de Symbol. capit. sexto ait: *Exulta sponsa Ecclesia, quia nisi ista in Christo facta essent, tu ab illo formata non esses; venditus redemit te, occisus dilexit te; & magnum sacramentum huius coniugij, & quam magnum mysterium huius sponsi, & huius sponse: de sponso sponsa nascitur, & ut nascitur, statim illi coniungitur, & tunc sponsa nubetur, quando sponsus moritur.*

Vt tamen innumera bona, quæ per Mariam accepimus, clarius vobis innotescant, illam quæso cum Eva conferamus, quæ tor damna nobis intulit. Illud certe mirabile semper mihi visum est, divinam sapientiam ita creaturas condidisse, vt ferè singulis singula contraria prouiderit, quorum mira antipathia magis ea illucere facit. vt enim ait Sapiens: *contra malum, bonum est, & contra mortem vita; sic & contra vitium indum peccator.* & sic intueri in omnia opera Altissimi, duo, & duo, & vnum contra vnum. haud difficile sanè erit hoc exemplis comprobare: clementia inter se sunt contraria, ignis calidus, aqua frigida; terra sicca, aer humidus: Animantia terræ tanquam hostes inter se præliantur, canis leporem inestatur, lupus agnum, felis contra murem insidias parat: inter aues miluus pullum, auceps turturem, & pernicem persequitur. aliaque similia disposuit diuina sapientia inter se pugnantia, tum ad maiorem pulchritudinem vniuersi, Aristotele dicente: *Opposita iuxta se posita magis elucescunt:* tum ad diuinam eius prouidentiam ostendendam, quæ damna ab vno illata, ab alio facile reparari voluit. Si enim lupus ouem insequitur, adest canis molossus, qui eum à grege arceat; Vipera venefico mortu inicit, sed aduersus eius venenum prouidit præsentissimum theriacæ antidotum: ac tandem si infirmitates vexant, medicinæ sanat. omnia igitur

Deus ita disposuit, vt singulis diuinis singula remedia opponeret. Hanc ergo ordinem, quem Deus, vt auctor naturæ, in his rebus sublunariis seruauit, eundem in supernaturalibus adhibuit; vnde subdit, & sic intueri in omnia opera Altissimi: quali dicat, ipsa etiā opera gratiæ vestigia sequuntur operum naturæ; Fecit Deus masculum, & sceminā, Adam & Euam, qui peccati, & mortis principium & origo exstiteret; sed quia, vt Eccles. ait: duo contra vnum, & vnum contra duos: nouum Adam, & nouam Euam creauit, Christum scilicet, & Mariā. Vnde sicut primus Adam fecit nos filios iræ: omnes nascimur natura filij iræ: ita secundus nos regenerauit in filios Dei: *Dedit eis potestatem, filios Dei fieri:* & sicut ille fuit auctor mortis, Christus vitæ. Paulo dicente: *sicut in Adam oēs moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur:* & quemadmodum, prout idem Paulus obseruauit, sicut per vnius inobedientiam peccatores constituti sunt multi, ita & per vnius obedientiam iusti constituentur multi: Quid plura? certè sicut Eva coadiutrix fuit primi parentis in prauaricatione, non secus Maria coadiutrix, & cooperatrix fuit Christo in Redemptione generis humani, carnem, & sanguinem ei præbens pretium redemptionis nostræ. itaque oportebat, vt sicut per sceminam mors intrauit in orbem, ita per sceminam vita rediret in orbem: & idèd quod damnauit Eva, saluauit Maria, vt vnde mors oriebatur, vnde vita resurgeret. Eva quidem facta est de latere viri dormientis, Maria vero exiuit de corde Dei vigilantis; illa viro suo fuit occasio perditionis, hæc viro suo adiutorium ad incrementum sanctitatis; illa prima omnium virginitatem perdidit, hæc omnium prima virginitatem Deo consecrauit, Eva fuit mater mortientium, Maria mater viuentium; Eva intrepida exstitit ad aspectum serpentis cum illa confabulantis, Maria verò turbata ad intuitum Angeli sibi loquentis; Eva per Angelicum sermonem seducta est, vt effugeret Deum, Maria

D. Aug. lib. 2. de Symb. ad Catech. cap. 6.

Eccles. 33.

Aristotel. in Topicis.

Maria per Gabrielis loquelam euangeli-
zata est; Eua decepta, vt prauaricaretur,
Maria suasa, vt obediret; illa confensit
Diabolo, & vitium pomum comedit,
secundum illud: *tulis de fructu, & comedit,*
dedi que viro suo; ista credidit Angelo, &
filium promissum concepit, secundum il-
lud: Ecce concipies, & paries filium; illa co-
medit pomum ad mortem, iuxta id quod
fuerat illi prædictum: Quis unquam die co-
mederis, morte morieris; ista cōcepit filium
ad salutem, sicut ei fuerat prænatum:
Vocabis nomen eius Iesum: ipse enim saluum
facies populum suum à peccatis eorum; illa pe-
perit in dolore, secundum illud: Multipli-
cabo erummas tuas, & conceptus tuos, & in
dolore paries: ista concepit, & peperit in
gaudio, secundum illud: Annuntio vobis
gaudium magnum, quod erit omni populo, quia
natus est vobis hodie Saluator, qui est Christus
Dominus, in Ciuitate Dauid: illa electa fuit
in matrem omnium per generationem
carnis, hæc præelecta vt esset omniū ma-
ter per generationem spiritus: illa fuit
plena malitias; Maria plena gratia: illa fuit
maledicta in mulieribus; hæc benedicta
in mulieribus; illius ventris fructus ma-
ledictus fuit Cain, sed fructus ventris Ma-
riæ super omnia est benedictus, Iesus. Re-
uocate quæso in memoriam illud tritum
tam apud Philosophos, quam Iuriscōsul-
tos proloquium, vt habetur in cap. omnis
de reg. Iuris. omnis res per quascumque cau-
sas nascitur, per easdem dissoluitur. Omnia
quidem sublunaria tam animata, quam
inanimata ex temperamento quatuor
primatum qualitatum, caloris, frigidita-
tis, humiditatis, & siccitatis nascuntur, &
per excessum earundem qualitatum tan-
dem corrumpuntur: sed non solum id
videre est in naturalibus, sed etiam in su-
per naturalibus nostræ fidei mysteriis.
Peccatum quidem introiuit in mundum
per res sensibiles, per fructum scilicet li-
gni vitæ, & per res alias etiam sensibiles,
cuiusmodi sunt sacramenta foras expel-
litur, & expiatur: peccatum corde concipi-
tur, ore profertur, & opere exercetur;

cordis tamen contritione, oris confessio-
ne, & operis satisfactione remittitur: si-
militer etiam per virum, & foeminam ce-
pit generis humani ruina, & per virum &
foeminam cepit eiusdem reparatio, vt
enim dixit Bernardus: *Vehementer quidem*
nobis vir vnus, & mulier vna nocere, sed
gratias Deo; per vnum nihilominus virum, &
mulierem omnia restaurantur, nec sine magno
fauore gratiarum; neque enim sicut delictum,
ita & donum, sed excedit damni aestimatio-
nem beneficij magnitudo: sic nimirum pru-
dentissimus, & clementissimus Artifex,
quod conuulsatum fuerat non confe-
git, sed vtilius omnino refecit, vt videli-
cet nobis nouum formaret Adam ex ve-
tere, & Eua transfunderet in Mariam.
specialiter tamen de sola Maria loquens
August. eleganter dixit: Per foeminam mors,
per foeminam vita; per Eua interitus, per Ma-
riam salus; illa corrupta sequuta est seducto-
rem, hæc integra peperit Saluatorem; illa po-
culum à serpente propina: vnlibenter accepit,
& viro tradidit, ex quo simul mereretur occi-
di; hæc gratia cælesti desuper infusa, vitam
protulit, per quam caro mortua posset resuscit-
tari. hæcenus D. Augustinus. Curre ergo
Eua ad Mariam, curre mater ad filiam,
filia pro matre respondeat, ipsa matris
opprobrium auferat, ipsa Patri pro matre
satis faciat, quia ecce si vir cecidit per fo-
eminam, iam non erigitur nisi per foemi-
nam Quid dicebas o Adam: mulier, quam
dedisti mihi, dedit mihi de ligno, & comedi:
verba malitiæ sunt hæc, quibus magis au-
geas, quam deleas culpam: veruntamen
sapientia vicit malitiam, cum occasione
venit, quam à te Deus interrogando cli-
cere tentauit, sed non potuit, in thesauro
indeficientis suæ pietatis inuenit. Reddi-
tur nempè foemina pro foemina, Virgo
prudens pro fatua, humilis pro superba,
mulier sancta, quæ pro ligno mortis gu-
stum tibi porrigat vitæ, & pro venenoso
cibo illo amaritudinis, dulcedinē pariat
fructus æterni. Muta ergo inique excusa-
tionis verbum in vocem gratiarum actio-
nis, & dic: Domine, mulier, quam dedi-
sti mi-

D. Bern. de
ver. Apoc. fi-
gnum mag-

S. Aug. de
Symbolo ad
cathec. lib. 3.
ca. 4. tom. 9.

Gen. 3.

lli mihi, dedit mihi de ligno vitæ, & comedi, & dulce factum est super mel ori meo, quia in ipso viuificasti me.

Sed, quæ hucusque dixi de contrapositione Eux & Mariæ, antiquis Patrum monumentis incipiamus iam illustrare.

D. Gregor. Niss. homil. de nat. Chri.

D. Gregor. Niss. ad hunc modum loquitur: Defenditur, & pugnatu[m] mulier à muliere: prima adytum, & locum introeundi peccato dedit, hæc verò introeundi iustitiæ subferuuit, & ancillata est: illa consiliu[m] serpentis amplexa, atque sequuta est, hæc interfectorem serpentis præbuit, & lucis ancillatæ peperit.

D. Chrysost. hom. de interdictione ab Adam.

D. Chrysost. hom. de interdictione ab Adam. hæc præclara scripsit: Mors per Adam vita per Christum: Eua[m] serpens seduxit, Maria Gabriel consensit: sed seductio Eux atalium mortem, consensus Mariæ peperit seculo Saluatorem: restauratur per Mariam, quod per Eua[m] perierat; per Christum redimitur, quod per Eua[m] fuerat captiuatum: per Gabrielem promittitur, quod per Diabolum fuerat desperatum: denique peccatum aboletur per Christum, quod per Adam fuerat ante contractum: redditur per Mariam vita, quæ per Eua[m] fuerat interempta. S. Irenæus non dissimilia nobis tradidit, inquit enim: Sicut Eua[m] moriens facta, & sibi, & vniuerso generi humano causa facta est mortis, sic Maria habens prædestinatum virum, tamen Virgo obaudiens & sibi & vniuerso generi humano causa facta est salutis. Et paulo post: Eux inobedientie nodus solutionem accepit per obedientiam Mariæ. Quod enim alligauit Virgo Eua per incredulitatem, hoc Maria soluit per fidem.

S. Iren. lib. 3. cap. 33.

D. Aug. lib. de quæsi. & 6. b. c. 6.

D. Aug. lib. de quæsi. & 6. b. c. 6. Eua inobediens meruit penam, Maria obediendo consequuta est gratiam: illa gustando prohibitum maledicta, hæc credens Angelo est benedicta: illa nobis mortem contulit, hæc Virgo nobis vitam peperit. Idemq; rursus alibi: Eua mater generis nostri penam intulit mundo, Genitrix Domini nostri salutem attulit mundo; auxitrix peccati Eux, auxitrix meriti Mariæ: illa occidendo obsuit, illa viuificando profuit: percussit illa, at ista sanauit: pro inobedientia enim obedientia commutatur, & fides pro perfidia

D. Aug. ser. 18. de Sanctis qui est secundum de Annunciat.

recompensatur. S. Iustinus martyr in colloquio cum Triphone id ipsum his verbis confirmat: Homo natus de Virgine, ut per 6. Iustini quam viam fraude serpentis subintravit inobediencia, per eandem sequeretur venia. Cum colloq. cum enim integra Virgo esset Eua, conceptio verbo Triphone. serpentis inobedientiam, mortemq; peperit: at Virgo Maria postquam concepit fidem cum gaudio, afferente sibi Gabriele latum nuntiu[m], respondit: Fiat mihi secundum verbum tuum. D. Fulgentius scem. de duplici Natiuitate Christi non semel Mariam cum Eua comparans, matrem illam huic nouerget dissimilem fuisse his verbis edocuit: Attendite fratres, inquit, medicinalis gratia lineas, diuina nobis benignitate monstratas: Tunc ad Eua[m] Angelus malus accepit, ut per Eua[m] homo, quem Deus fecerat, à Deo separaretur: nunc autem ad Mariam bonus Angelus venit, ut in ea humane nature Dei vniuersus viretur: venit ad Eua[m] Diabolus, ut vitam nobis malignus auferret; venit ad Mariam Gabriel, ut vitam reddendam hominibus nuntiaret. & idem sermone de laudib. Mariæ facta est Maria restauratio seminarum, quia per ipsam animæ prime maledictioni probantur esse subtrahæ. nam Eux dictum est: In doloribus, & tristitia partet, & ad vitam conuersio sua, & ipse dominabitur tui. Tribus ergo his malis se subiugant feminæ, quæ Mariam non sequuntur, dolori, tristitiæ, & seruituti: Maria autem de contrario, quam præclarissimis tribus bonis subiugatur, auscultat, salutationis Angelicæ, benedictionis diuine, & plenitudinis gratiæ. D. Bernardus: Crudelis, inquit, nimis Eua, per quam serpens antiquus pestiferum etiam ipsi vivo viri insudit, sed fidelis Maria, quæ saluum antitodum, & virum, & mulieribus propinauit: illa ministra fuit seductionis, hæc propitiatiois: illa suggestit præuentionem, hæc in tei redemptionem. Rupertus Abbas lib. 2. super Cantica, quanta sit inter Mariam & Eua[m] dissimilitudo, eleganter & perspicue his verbis declarauit: Eua quasi inimica, Eua quasi vipera, Eua quasi deformis, & mihi inimica: viro suo vipera, lib. 2. super sibimet confusa ignominia: Inimica per superbiam, qua inuisum inuit, vipera per malitiam,

nam, quam ex serpente concipiens foris tenta-
ta facile cecidit; Ignominiosa per prurium libi-
dinis, qua statim scaturire cepit. vnde, & nu-
dam se cognoscens, folio pudenda contexit. Tu
autem amica mea per humilitatem; columba
mea per charitatem, formosa mea per castita-
tem: Tu contra Deum non tumuisti; immo
mente humili, Altissimo complacuiisti, & ec-
ce amica es: Tu serpenti aurem non prebui-
sti, immo inimicitias inter te, & serpentem ego
posui, & ecce columba es. Tu nuditatem li-
bidinis non incurristi, immo Spiritus sanctus
obumbrabit tibi, & ecce formosa es. Veni
ergo Maria, veni. Nam Eva ad laceras fia-
git: veni, & crede Angelo euangelizanti,
nam Eva credidit serpenti iuranti; veni, &
contere caput serpentis, nam Eva, & capite il-
lecta, & ventre oblectata, & cauda est obli-
gata serpentis. Actaudem insignis Poeta
Arator eleganti compositione hanc Eug.
& Mariæ antithesim in hunc modum
descripsit.

Maria Dei Genitrix in alba creatis

A natoque ornata suo, mala criminis Eva
Virgo secunda fugat: nulla est iniuria se-
xus

Resistit, quod prima tulit persona, rui-
nam,

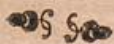
Non natura dedit; tunc famina fata peri-
clum,

Nunc tamuit paritura Deum, mortalis gi-
gnens;

Et diuina ferens, per quam mediator in
orbem

Prodit, & veram pertulit ad aethera
carnem.

Cui sit honor & gloria in saecula sae-
culorum. Amen.

HOMILIA V.

De plenitudine gratia beatissima Vir-
ginis differere incipimus, verba illa
interpretantes, Gratia plena, in
quorum expositione varij nodi sol-
uuntur: multiplexque gratia acce-
ptio secundum morem sacrae Scri-
pturae proponitur, pariterque, osten-
ditur, Deiparam Mariam secun-
dum omnes illas acceptiones ple-
nam esse gratia.

NT EQVAM propo-
sita verba elucidare
aggrediar, triplex no-
dus mihi solvendus
est. primus, quomo-
do celestis paranym-
phus Gabriel, cum a-

lioquin non ignoraret illud Spiritus san-
cti consilium: Ante mortem ne laudes quen-
quam, ipse tamen Virginem salutans ad-
eod eam laudauerit, ut Gratia cumulatissi-
mam dicere non dubitavit, *Aue gratia ple-* *Luc. 1.*

na. facile tamen hic nodus soluitur, si di-
cimus primo; Angelum certum omnino
esse ob laudem, quam deferbat Mariæ,
superbiæ inflatione ob insignem eius
humilitatem minimè illam fore intume-
scendam, atque adeo absque præiudicio
illius diuini consilij rectè potuisse Mariam
laudasse. sed melius, ni fallor, dicam, il-
lam laudem non esse datam Virgini ex
proprio Gabrielis matre, sed missam
fuisse à Deo, ipsum vero Angelum dela-
torem tantum illius extitisse: vnde Ec-
cles. 15. vbi nostra vulgata legit: *Non* *Eccles. 15.*

est speciosa laus in ore peccatoris, quoniam
non est à Domino missus: Græcus inter-
pres vertit, quoniam non est à Domino mis-
sa illi: sicut ergo accepta est Deo laus
creatoris, cum missa est ab illo, ita non
est ingrata ei laus creaturæ, quæ missa
noscitur

noſcitur eſſe ab eodem. Secundus nodus in ore omnium verſatur, quid ſit, quod Angelus volens inſigni aliquo encomij genere, vt ab æterno electam & mox futuram matrem Dei decebat, commendare, non ſingularem, ſed cõmunem multis alijs Sanctis laudem detulerit, vocans illam *gratia plenam*, cum alios non paucos Spiritu ſancto plenos ſacra commemo- rent eloquia. Ioãnes Baptiſta Luca 1. Eliſabeth, & Zacharias ibid. Petrus, Actor. 4. Stephanus, Actor. 6. Paulus & Barnabas, Actor. 11. Apoſtoli omnes, Actor. 2. imò, & vniuerſi illi qui congregati erant Ieroſolymis, Actor. 4. nec non diſcipuli cun- cti Apoſtolorum, vt legimus Actor. 13. Non diſſitemur plures in ſacra Scriptura plenos gratia fuiſſe, at, vt dixit D. Hiero- nymus ſerm. de Aſſumptione. *Patribus, & Prophetis gratia fuiſſe creditur, non tamen eatenus plena, in Mariam verò totius gratiæ, quæ in Chriſto eſt, plenitudo venit, quanquam aliter.* Appoſite quidem dixit *aliter*, quia ſicut plenus aqua eſt fons, plenus fluuius, pleni riuuli, & aqua purior in fonte, quã in fluuio, & in fluuio, quã in riuulis; ita plenus Chriſtus gratia tanquam perennis fons, in quo ſcaturit ipſa gratia, & in omnes iuſtos ſicut ex capite in membra de- riuatur: plena Chriſti Mater, tanquam perenni illi fonti proximus fluuius, qui eſt minus, quã fons, aquæ habeat, ple- no tamen fluit alueo; pleni tandem Ste- phanus, Paulus, & reliqui Apoſtoli, ſed tanquam riuuli, qui in cõparatione fon- tis aut fluuij, quali nihil aquæ continere videntur. Deinde etiam aliter occurrere poſſumus, quod licet ſecundum exter- nam vocem magis conſiderantes, quã ſacra Scripturæ uſum, plus eſſe videatur plenũ eſſe Spiritu ſancto, quã plenum eſſe gratia, iuxta tamen morem ſacra Scripturæ, e contra ſe res habet, cum per- multos Spiritu ſancto. pauciſſimos verò gratia repletos eſſe affirmet; quod non obſcure ſignificat, tantò hoc maius eſſe, quantò rarius. licet enim Spiritus ſan- ctus, qui auctor eſt gratiæ, gratiam ipſam

infinite excedat, tanquam creator crea- turam, qui tamen Spiritu ſancto impleti leguntur, non tam ipſo ſpiritu, quã dono aliquo ſpiritus, quod ſe foris oſtendat, dicuntur impleri: qui vero gratia, non tam huiusmodi dono, quã gratia iuſti- ficante repleti intelliguntur. Ad ſigni- ficandam ergo ſingularem plenitudinem gratiæ, quam præ omnibus ſanctis Deus in Mariam effudit, Angelus dixit: *Aue gratia plena*: vnde Origenes in commen- tario horum verborum inquit: *vbi id in in Lat. ſcripturis alibi legerim, non recordor: & Ve. Beda ſpe- nerab. Beda dicit: Benedictionis nouam for- mam miratur, quæ niſquam leſta eſt, nun- quam ante comperta, ſoli Maria hæc ſalutatio ſeruabatur. Quare ſi totam Gabrielis ſalu- tationem attentè perpendamus, facile re- periemus adeo illam vrbanam, eloquen- tem, laudibus cumulatiſſimam, vt breui verborum compendio, quæ bona in anti- quis ſalutationibus diuiſa fuere, omnia in hanc ſalutationem confluxerint. olim enim in omni ſalutatione aut fiebat vitæ imprecatio: vt: *Rex in æternum viue: & Ruth. 4. Viuat Rex Salomon*: vel ſalutis, vt: *ſalue Gen. 17. Rex*, aut benedictionis, vt meſſores ad Booz: *Benedicat tibi Dominus*. aut fiebat imprecatio diuinæ præſentiæ, vt Gedeo- ni dixit Angelus: *Dominus tecum, virorum fortiſſime*, aut lætitiæ, vt: *Gaudium tibi ſit Tob. 5. ſemper*: hæc autem ſalutatio Mariæ, & benedictio ex omnibus his conflata eſt, & omnes hæc benedictiones complecti- tur, quia *Aue* idem eſt, quod *ſine vā*, ſeu malo: ecce ſalutationem Tobiz: *Gaudium tibi ſit ſemper*. *Gratia plena*, ecce ſalutatio- nem Apoſtolicam: ſic enim Vas ele- ctionis, ſuos ſalutans: *Gratia vobis, & ad Rom. pax, &cet. Dominus tecum*, ecce ſalutatio- nem Angeli ad Gedeonem, & Booz ad meſſores: *Benedicta tu mulieribus*: ecce ſalu- tationem Booz ad Ruth: *Mulier virtu- tis tuæ*: ergo ſalutatio iſta omnibus nu- meris fuit abſoluta. Atque hinc eſt, quod D. Fulgentius perbelle ac eleganter dixit: *Tria namque mala à tribus bonis Mariæ pro- bantur excluſa. Nam Eua diſſum eſt: in dolo- ribus**

Luc. 1.

Act. 6.

Act. 11.

Act. 2.

Act. 4.

Act. 13.

D. Hierony.
ſerm. de Aſ-
ſumpt.

ribus & in tristitia paries, & ad virum conuersio tua, & ipse dominabitur tui. Tribus ergo his malis se subiugant fames, dolor, tristitia, seruituti Maria autem è contrario, quam præclarissimis tribus bonis sublimetur, auscultata; saluationis Angelica, benedictionis diuinae, & plenitudinis gratiae. Cùm dixit, *Aue*, saluationem illi caelestem exhibuit: cùm dixit, *Gratia plena*, ostendit ex integro iram exclusam primæ sententiæ, & plenam benedictionis gratiam restituit: cùm dixit, *Benedictum in mulieribus, virginitatis eius benedictum fructum expressit*.

Tertius nodus est, quare Angelus, Virginem salutans præclarum nomen retulit. Opinatus sum id fecisse, quia ipse volebat alacrem reddere beatam Virginem, & ideo non Mariæ nomen, quod *amara mare* præcipue significat, sed, *gratia plena*, quod mitam dulcedinem præferret, eam compellauit: Tùm quia, cum vnicuique carius & amabilius sit nomen gloriosum, quod propriis meritis comparauit, quàm quod gratis à parentibus datum obtinuit, ideo Angelus prætermisso nomine Mariæ, quod in natiuitate fuerat illi impositum, egrègia ac percelebri *gratia plena* nomelatura eam decorauit. Tùm quia miram Virginis sanctitatem admirans Gabriel, quæ cum in terris degeret, caelestem vitam agebat, instar caelicolæ aut caelestis ciuis eam pertrahat: constat autem caelestes ciues nominibus carere, quia cum nominum diuersitas ad agnoscendas personas ordinetur, & beati aliunde sint sibi inuicem notissimi, impositio nominum superflueret, quod si multi Angeli singularia quædam sortiti sunt nomina, vt Michaelis, Gabrielis, Raphaelis, non personarum, sed officiorum non in illa sunt, vt per ea, illorum munera nobis innotescant. Tùm tandem Angelus forsitan honorificentissimæ Mariæ nomen consulit: prætermisit, vt similem honorem ei deferret, quem Hebræi nomini DEI EHOVA, deferebāt, ineffabile & innominabile illud appellantes: non quia re vera nominari non

possit, sed quia ob eximiam reuerentiam ei debitam, indignum putabant humana lingua profectri, quod Angelica parum erat nominari.

His nodis iam dissolutis, proposita verba *Gratia plena*, elucidare exordiamur. Illud ante omnia obseruantes, hæreticorum expositiones, veritatis obscuratrices, longè fore explodendas, qui vt nihil magnificum, nihil singulare, nihil superexcellens, vt Dei genitricem decet, Mariæ adscribant, ad sinistros sensus prædicta verba intorquent, vnde Marbachius hæretiarcha impudentissimè dixit: *Latinus vester interpres, quem adeo constanter sequitur Latina Ecclesia, S. Luca mentem, & sermonem græcum non assequutus, perperam vertit: Gratia plena: debet enim legi, aue gratiosa: Bucerus, gratiam consequuta, vt Caluanus, vel gratis dilecta, vt Beza, vel gratificata, vt Bellingerius, vel, grata Deo passim, sicut Sacerius & A Emilius, vel: cui Deus fauet, vt Loffius, vel accepta, vt Castalon, vel, que in gratiam recepta sit, vt Heringius, vel, cuius consuetudinem omnes ambiunt, vt Culmanus. At vniuersi Patres ex Græco rectè Lucam transferre gratia plena, vnanimi consensu fatentur, ex Latinis quidè plenam gratia, pleno ore vocitant. D. Augustinus in Enchirid. Chrysolog. ser. 142. D. Petrus Ambrosius super Lucam. Hieronymus Chrysolog. & Sophronius serm. de Assumptione, & D. Ambrosius in Epistola ad Principiam Virginem, vnerabilis Beda super caput primum i u. Sopbron. cæ, Eusebius Emillenus super missus est Beda. Angelus: Rupertus in lib. 1. Canticorum, Euseb. Emif. B. Petrus Damianus serm. 3. de Natiuitate Rupertus. Mariæ, & D. Bernardus per sepe homil. de B. Petri Natiuitate Mariæ serm. 3. de beata Virgine, & homil. 29. super Cantica, ac tandem D. Bernard. D. Thomas, Theologorum facile princeps, 3 part. quæst. 27. art. 5. necnon Albert. Magnus eius magister de laudibus Virginis cap. 69. 70. 71. Ex Græcis vero Patribus, quos hæretici tanquam Græcæ linguæ ignaros inficiati nō possunt, vnanimi consensu latino & vulgato nostro interpreti consentiunt, Mariam plenam gratia*

D. Ath. v.

D. Epiphani.

Chryſoſt.

presb. Hierosol.

Andr. Hierosolym.

D. Ioan. Damascen.

Gregor. Episc.

ſc. Neoces.

D. Baſilius.

gratia ab Angelis vocata, vno ore prædicantes huiusmodi D. Athanasius in Evangelio de sanctissima Deipara, Epiphanius Cypri Episcopus in oratione de B. Virgine, Chrylippus Presbyter Hierosolymitanus serm. de sancta Maria Deipara, Andreas Hierosolymitan. serm. de salutatione Angelica D. Ioannes Damascenus in festo Annunciationis Mariæ, & orat. 1. de Natiuitat Mariæ: Gregorius Episcopus Neocæsariensis homil. de Annunciatione B. Mariæ ac tandem S. Ephraem Edessæ Ecclesie Diaconus, oratione de Deipara, cui Græcæ linguæ peritiam Baſilius ille magnus à Deo impetrauit, vt refert Canisius lib. 3. de Deipara cap. 7. his verbis Mariam compellat: *Aue Dei splendidissimum, & luculentissimum vas, aue Domina Maria, gratia plena, aue in mulieribus Virgo beatissima.* Ecce Patres tam Latini, quàm Græci, cum aliis multis, quos longissimum esset recensere, non vt hæretici garriunt, per gratiam fauorem extrinsecum hoc loco intelligunt, sed pulchritudinem animæ inhærentem, constanter asseuerant: Gratia enim Dei (iuxta sententiam D. Pauli) est lex illa scripta non atramento, sed spiritu Dei viui, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis. Gratia Dei est lux illucescens in cordibus nostris ad illuminationem scientiæ charitatis Dei in facie Iesu Christi: Gratia Dei est thesaurus, quem habemus in vasis fictilibus, vt sublimitas sit virtutis Dei: Gratia Dei est pignus infusionis spiritus Dei habitantis in nobis, secundum quem si facta carnis mortificauerimus, viuemus: Gratia Dei est iustitia nostræ animæ inhærens, non quidem ianata, sed à Deo liberaliter infusa. Hanc gratiam vocauit Christus Dominus fontem aquæ salientis in vitam æternam: Magnus Dionysius Areopagita vocat Deificationem: Gregorius Nisænus, puritatem à Christo in nos derivatam. Baſilius: Spiritus sancti participationem. Cyrillus: sanctitatem, que nobis inest. Prosper, virtutem & Deum ipsum in nobis inhabitantem.

2. Cor. 3.

2. Cor. 4.

Rom. 8. 13.

Ioan. 4.

D. Diony. li.

de cæl. hier.

c. 1.

Greg. Nicæ.

lib. de perfe-

cta homin.

forma.

Baſil. lib. de

S. Sancto.

Ambrosius, diuinam medelam deuotis infusam: ac tandem Augustinus gratiam appellat occultam quandam communitatam interioris hominis pulchritudinem.

Verùm cum ex vna parte plenitudo gratia, quæ ex Christo perenni fonte in Mariam effluxit, vberissima fuerit, & ex alia, gratia multifariam, multisque modis in sacra Scriptura accipi consueuerit, existimo non vltra quàm cellissima Dei matris dignitas poscat, secundum omnes eius acceptiones, diuinam largitatem exuberantem gratiarum copiam in Mariam infudisse. Solet quidem accipi gratia, pro beneficio prædestinationis seu diuinæ electionis, quomodo D. Paulus ad Rom. dixit: *Reliquia secundum electionem gratiæ Dei saluati sicut:* vel, pro diuino fauore, iuxta illud Genes. *Inuenit gratiam coram Domino:* vel, pro beneficio collato, in quo sensu eodem lib. Genes. dicitur: *viuat anima mea ob gratiam tuam:* vel, pro beneuolentia, iuxta illud Prouerb. *vt addam gratiam populo huic:* vel, pro gratia iustificante, vt cecinit Dauid: *gratiam & gloriam dabit Dominus:* vel, pro corona, qua caput redimitur, iuxta illud Prouerb. *vt addam gratiam capiti tuo:* ac tandem sumi solet gratia pro gratia gratis data, vt cõdistinguitur cõtra gratiam sanctificantem, ac deificantem animam, secundum quam acceptionem D. Paulus ad Corinth. scribens inquit: *Diuisiones gratiarum sunt, alij datur sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ, alij fides, alij gratia sanctorum, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, & alij interpretatio sermonum.* His omnibus gratijs plenam inuicor beatissimam Virginem: suscepit gratiam prædestinationis, ab æterno ordinata sum: gratiam iustificantem, ab instanti suæ conceptionis: *Dominus posuit me in initio viarum suarum:* gratiam beneuolentiæ: *ego dilecto meo, & conuerso eius ad me:* gratiam fauoris, adeo vt Spiritus sanctus ad Christi conceptionem illam vt cooperatricem sibi assumeret:

Ecc.

*Ecce concipies, & paries: gratiam beneficii, eadem Virgine dicente: Quia fecit mihi magna, qui potens est: gratiam prophetiæ: Accessi ad prophetissam, & in utero concepit. insuper etiam habuit gratiam, seu donū linguarum, vt testantur D. Anton. 4. p. tit. 15. c. 19. §. 8. absque illo enim intelligere non potuisset Regum Magorum idioma, qui Christum adoraturi venerunt: habuit deinde gratiā miraculorū, quam et si S. Thom. ei negauerit 3. p. q. 27. art. 5. ad 3. explicandus est de publicis miraculis, imperatiuē factis, aut per contactum: nam orante ipsa celebre illud miraculum factum est in Cana Galilææ ex filij eius omnipotentia, ob tantæ matris fidem & fiduciam, qua cōstanti adeo & firma fuit, vt post audita illa verba: *quid mihi & tibi mulier?* (quæ quondam repulsæ speciem præferebat videbantur) famulis confidenter diceret: *quodcumque dixerit vobis, facite.* Vnde D. Basil. Seleuc. Archiepisc. orat. de Verbi incarnat. apud tom. 2. Biblioth. Patrum expresse docet, B. Virginem minimè caruisse dono faciendi miracula, sic enim ait: *Si Christus seruis suis tantam gratiam contulit, vt solo contactu, imò vero sola corporis vmbra ægris presidium afferre possent, nam (vt Actorum liber exponit) infirmi in plateis eieciti, vmbra tamen Petri conacti, liberati à morbis euadebant; non deerant quoque, qui linteis, quo Apostolus Paulus corporis sudorem exterserat accepto, in seipos demones prostrarent: qualem vim aduersus omne morborum genus Virgini matri collatam fuisse putandum est? an non multo maiorem, quam ceteris Christi imperio subiectis: res clara est. Ac tandem vt vno verbo multa complectar, reliquæ omnes gratiæ gratis datæ, de quibus Apostol. vbi supra, cumulatissimè fuerunt in Maria, Athanasio dicente: *Virginem omnibus gratijs abundasse: quod non obscure indicant verba eiusdem Virginis cum dixit: Omnia poma noua, & vetera dilecti mi seruari tibi: si desideratis in ea cultum & religionem Abelis, ecce hic agnum pro hostia, Virgo vtrò seipfam obtulit; ille pecus gregis***

sui, hæc agnum immaculatum fructum ventris sui, agnum qui tollit peccata mundi obtulit Deo: vultis in ea perfectionem Noë nauigantis, ille quidem in Arca lignea se pariter cum liberis indemne seruauit, hæc inundante mundi diluio, in arca illa diuina, quam eleuauerunt aquæ dolorum ad montem Caluatæ, nõ octo animas vt Noë, sed vniuersum orbē terrarum naufragantem liberauit: Noë cum de sua Arca emisit columbam, misit etiam & coruum, hæc autem non horridum nigredine coruum, sed speciosum præ filijs hominum humana carne indutum edidit: desideratis in Virgine obedientiam Patriarchæ Abraham, hic obediuit voci Domini, vt mactaret illi filium, Virgo autem cogita Dei voluntate de morte filij sui, & viuum tradidit, & mortuum obtulit Deo. Abraham alium quidem filium habuit præter Isaac, Maria autem vnicum tantum genuit, cuius vices nullus in integrum supplere poterat. Vt tamen multa paucis comprehendam, si effulsit innocentia in Abel, orationis donum in Enoch, fiducia in Noë, fides in Abraham, obedientia in Isaac, longanimitas in Iacob, patientia in Iob, castitas in Ioseph, mansuetudo in Moyse, inimicorum dilectio in Dauide, prudentia in Abigail, modestia in Ruth, pulchritudo in Rachele, virginitas in Sunamitide, fecunditas in Lia, fortitudo in Iahelle, generositas & magnanimitas in Iudith, hæc omnia simul, diuina munificencia in beatam Virginem contulit, adeo vt Diuus Bernardus non dubitauerit dicere: *Nihil est virtutis, quod ex te non resplendeat, & quidquid singuli habuere sancti, in sola posuisti.* hæc sunt poma vetera, quæ dilecto tuo seruauit B. Virgo, virtutes scilicet veterum Patrum. Poma verò noua dotes clarissimæ sunt, ac cœlestia charismata, quibus noui testamenti cultores mirificè præfulserunt: angelica puritas Agnetis, fortitudo Apolloniæ, cōstantia Agathæ, sapientia Catharinæ, modestia Cæcilæ, zelus Virgulæ, ac tandem Apostolorum

Fff 2 arden-

Pet. 3. 20.

D. Bern. ser. 4. super Sal. ue Regina.

ardentissima charitas cum reliquis celestibus donis ac privilegiis quibusvis aliis collatis, in B. Virginem instar fluminum aquæ in vastissimum mare confluxere.

D. Thom. 3. p. q. 27. ar. 1. Unde Angelicus Doctor inquit: *Rationaliter credimus, quod illa, quæ genuit unigenitum, plenum gratiæ & veritatis, præ omnibus alijs maiora privilegia gratiæ acceperit.*

ecce poma noua, quæ Maria dilecto suo seruabat. Vtraque tamen tam verera quam noua, quæ de thesauro suo protulit, vt magis illustrentur, reuocemus quæso in memoriam historiam illam singularem, cuius meminit Plutarch in Sympol refert, potentissimum, ac sapientissimum Amasium Aegypti regem, in conuiuio, quod fecit septem sapientibus, Niloslenū interrogasse, quænam rerum inter omnes esset antiquior, communior, maior, sapientior, vtilior, nociuor, fortior, tractabilior, pulchrior tandem, ac melior; ille respondit: tempus esse rem antiquiorem, mortem communiorem, mundum maiorem, veritatē sapientioerem, Deum vtiliorem, cuiuscunque malum genium, seu prauam inclinationem nociuorem, fortunam fortiorem, tractabiliore & suauiorem, pulchriorē tandem lucem Solis. Insignis verò Philosophus Bias hanc Nilosleni responsionem audiens variis modis lacerauit; nam cum tempus (inquit) constet tribus partibus, præterita, præsentia, & futura, res omnium antiquissima esse non potest: quod enim denuo præsens, aut futurum est, omni antiquitate caret. mors etiam non potest esse rebus omnibus communiore, cum beatos non attingat, nec in spiritus immortales dominetur: mūdus item nequit esse maior, cum maior illo sit locus cōtinens illum. quare ipse aliter opinans asseruit rem antiquiorem esse Deum, maiorem, locum mundum continentem, sapientioerem, tempus quod latentes veritates manifestat; communiorem spem, cuius nullus status expers est; vtiliorem virtutem, nociuorem vitium, fortiorem insuperabilem necessitatem, suauiorem cum natura

Plutarch. in conuiuio seprem Sapientum.

conformitatem, pulchriorem mūdi machinam. Singuli etiam reliquorum sapientium, qui conuiuio astabāt, varia propositæ regis interrogationi responsa dederunt. Ego tamen aptius & rationi magis consentaneum responsum esse putarim, si interrogatus affirmarem, rem inter omnes creaturas antiquiorem, maiorem, sapientioerem, communiorem, vtiliorem, nociuorem, fortiorem, tractabiliorem, ac pulchriorem esse Deiparam Mariam: fuit enim antiquior: *nondum* *Pror. 8. erant abyssi, & ego iam concepta eram.* fuit maior: *etiam regem machinam, claustrū* *Hymn. Mariae bāulat.* fuit sapientior: *collaudabunt Eccl. 31. multi sapientiam eius.* fuit communior: *Eccl. 31. Transite ad me omnes, qui concupiscitis me.* Eccl. 31. fuit vtilior: *venerunt mihi omnia bona pariter cum illa.* fuit nociuor antiquo serpenti: *ipsa conteret caput tuum.* fuit fortior: *Genes. 3. manum suam misit ad fortia.* fuit tractabilior: *spiritus meus super mel dulcis.* fuit pulchrior: *pulchra vt luna, electa vt sol.* vnde vbi nostra vulgata legit: *fundatur exultatione vniverse terra.* Card. Caietanus vertit: *pulchra sponsa letificans totam terram.* Isidorus clarius: *elegans regio, Vatablus, pulcher lacus, & gaudium vniverse terra, ciuitas regis magni.* Pulchra sanē ciuitas Maria, quia ipse fundauit eam *Alissimus*: ac propterea potiori iure, quàm Tyrus, gloriari potest dicens, quod illa *perfecti doctoris ego sum, & in corde maris sita:* in mari quidem, in quod (vt dixit D. Bonauentura) omnia gratiarum flumina intrant, flumen intrat Patriarcharum, flumen Apostolorum, flumē Martyrum, flumen Virginum, & Confessorum, flumen tandem omnium celestium spirituum: vt quemadmodum celebris pictor Zeuxis (teste Plinio) Agrigentinis id postulantis, in celebri eius templo locandam, virgines quinque elegit, quas in exemplar, & prototypū sibi proposuit, vt quod in singulis esset laudatissimū, pennie illo suo imitans, omnium illarum perfectiones in vnā, & eandem Deæ lunonis imaginem

ginem refunderet: Non dissimiliter Spiritus sanctus, peritissimus omnium pictor, volens B. Virginem variis virtutum perfectionibus, ac diuinorum charismatum coloribus exornare, ac perpolire, non vnius, aut alterius, sed omnium hominum, & Angelorum perfectiones in eam cumulatissimè effudit, vt non immeritò D. Hierony. serm. de Assumptione dixerit: *Ceteris per partes praestatur, Mariae vero simul tota se infudit gratiae plenitudo.* Iureque optimo ego putauerim, Spiritum sanctum ingentem ad eam curam in hac pulchra imagine perficienda adhibuisse, vt merito de illo dici possit, quod de Protogene insigni pictore alius illo magis peritus, ac celebris Apelles, dixit: *Manum de tabula nefcit tollere. haec coelestia munera D. Epiphanius attentè considerans, salutare cupiens intemeratam Virginem Deiparam Mariam in hac tam vera, quam dulcia verba prorupit: Aue gratia plena, multis virtutibus exornata V i g r, in lampade gestans lucem inextinguibilem, sole splendidorem. Aue gratia plena, gloriae spiritalis. Aue gratia plena, quae es vna aurea continens mammae caelestis. Aue gratia plena, quae sitientes perennis fontis dulcedine satias. Aue gratia plena, mare spirituale, habens gemmam caelestem Christum. Aue gratia plena, splendidum caelum, quae in oculis incomprehensum continet Deum. Aue gratia plena, quae Chrysidicum thronum diuinitatis fulgore superas. Aue gratia plena, quae caeli circum habes, & Deum incomprehensum angusto potissimum loco in te ipsa contines. Aue gratia plena, nubes columna similis, quae Deum habes, qui populum deduxit per desertum. Quid dico? & quid proloquar? quo pacto beatam predicabo gloriae radicem? solo enim Deo excepto, cunctis superior existit. Cui sit honor & gloria in saecula saeculorum.*

Amen.

HOMILIA VI.

Idem argumentum prosequentes, tam humana, quam sacra eruditione eadem verba: Gratia plena: iterum elucidamus, multiplicemque gratiae plenitudinem tradimus, & quamam illarum Virgini congruat, ex B. Thoma, & D. Bonauent. edocemus in eadem verba: Aue gratia plena.

PIERIVS Valerianus in calce sui operis refert, Antiquos in hunc modum humanam gratiam descripsisse. Deam quandam Iouis filiam depingebant ex tribus Virginibus compositam, quae manus mutuo sibi dantes, ridebant. prima faciem habebat apertam, secunda operitam, tertia, partim apertam, partim operitam: vocabantur autem Gratiae tres, cum esset vna, quia munus gratuito datum tripliciter considerabant; primo, vt datum, secundò, vt acceptum; tertio, vt datum, & acceptum: quod mutuo se manus darèt, mutuam gratiam, & beneuolentiam dantis, & recipientis donum significabat: tandem pari risu exultabant, quia non minus delectare debet dantem, doni elargitio, quam recipientem eius acceptio: hae tres foeminae, Virgines erant; tum, quia dona debent esse incorrupta, vt nullius inhonesti finis praetextu fiant; tum, quia donorum beneficentia non debet senescere, & marcescere in dante, nec in memoria recipientis, sed semper viuere, & iuuenescere: quod autem prima illarum Virginum vultum velamine operiret, significat donum in abscondito dandum; ita, vt iuxta consilium Saluatoris: *Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua.* altera vero discooperto vultu apparebat, vt de-

Fff 3

nota.

notaret, beneficium acceptum, manifestandum, non celandum esse: tertia verò partim habens vultum coopertum, partim discoopertum, id sanè portendebat, quod datur, occultandum, quod recipitur, propalandum: quod tandem ait, patrem habere louem, bona illa cœlitus elapsa esse indicabat. Hæc, quam aptè Virgini congruant ad illustrandum verba illa: *In me gratia omnis*; haud difficile erit demonstrare: in illa enim fuit gratia dandi, quia non solum hominibus multa bona præbuit, sed, & ipsi Deo carnem, quam assumpsit, donauit; vnà enim cum Patre æterno dicere potuisset: *Ego hodie genui te*: ille quidem in æternitate, hæc in tempore. fuit etiam gratia accipiendi, quia nulla pura creatura, cœlestibus charismatibus cumulatio illa vnquam fuit, ipsa dicente: *fecit mihi magna, qui potens est*. Cœlos, ait Dauid, digitis Dei creatos fuisse: *Cœlos, opera digitorum tuorum*: homines manu Dei conditos fuisse, affirmat Iob: *Manus tua fecerunt me, & plasmauerunt me*: quæ verò dona Deus B. Virgini impertitus est, non digitis, non manu, sed brachio diuinæ omnipotentiae, quasi omnium excellentissima, ea Mariæ adscribit. In illa quoque pariter adest gratia illa simul dandi, & recipiendi, quia, sicut pœnè infinita dona diuina largitas in eam effudit, ita pœnè infinita nobis contulit, quæ, quia quotidie nos experimur, superuacaneum est illa recensere. In ea deinde huiusmodi gratia dandi, non inueterata emarcuit, sed noua conferens beneficia in dies, magis virefcit, & iuuenescit. Quod si triplex illa gratia sub vultu Virginis incorruptæ ostendebatur, quid quæso incorruptius B. Virgine, quam nec conceptus, nec partus violauit? si illa præterea risu exultabat, beata Virgo, dum plura munera largitur, tantum abest, eam tristari, vt amplius hilarescat.

Ac tandem si illa, Iouis erat filia, quo cœlitus data dona significabantur, omnia, & singula bona, tam qui accipit, quæ

Eccle. 24.

Psalm. 2.

Luce 1.

Psalm. 8.

Iob. 10.

qui donat, à Patre luminum descendere non diffiteretur, iuxta illud: *Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est, descendens à Patre luminum*. Adde, quod (vt auctor Philosophiæ secretæ tradit) Gentiles olim magnam humanæ conditionis inopiam, infirmitatem, & indigentiam contemplantibus diuersa vitæ tempora, varios Deos, quæ factui propitiarentur, assignabant, ex quo ex ventre matris prodibat, pro partu erat Dea Lucina; ad vitam vegetatiuam conseruandâ Deus Sentunus; pro tempore, quo in cubulis iacebat, Dea Comyna; pro vberibus matris sugendis, Dea Rumina, & sic de reliquis virg hominis actionibus, quousque infans perueniret ad nubilem ætatem. Nec quisquam mirabitur horum Deorum multitudinem, si legerit D. Augustin. lib. 2. de Ciuitate Dei c. 12. vbi detestabiliora alia Gentilium deliramenta commemorat. Quod si tot Deos illi putabant adiutores necessarios ad vitæ corporalis augmentum, & conseruationem, pluribus quidem indigere autarent, ad incrementum, & conseruationem vitæ spiritualis: omnia tamen hæc gratiarum genera, quæ à diuersis Diis falso decepta gentilitas communicari existimabat, ab vno Deo collata fuere Beatæ Virgini. Ipse namque specialissimam curam habuit eius conceptionis, cauens, ne peccati originalis labe inficeretur, ipse ortum eius communi Orbis lætitia illustrauit, Ecclesia dicente: *Natiuitas tue, Dei Genitrix Virgo gaudium annunciant vniverso mundo*: Infantiam eius diuinis cœlestium charismatum pignoribus locupletauit, dum in Templo eam præsentari fecit, & quindecim scælæ gradus, in cuius veneratione, hodie in Ecclesia est canticum graduū, eam triennem deuotissimè ascendere fecit; ac tandem ad nubilem ætatem perueniente, tot gratiarum fluentia in ea confluxere, vt & Angelus ei dixerit: *Aue gratia plena*: & ipsa de se fateatur: *In me omnis gratia vis, & veritas*. Sed aduerte quæto, dixisse, gratiam re-

Luce 1.

Auct. 78.

Iob. 10.

D. Aug.

Luce 1.

Psalm. 8.

Iob. 10.

Luce 1.

Luce 1.

Luce 1.

Luce 1.

Luce 1.

Luce 1.

Luce 1.

Luce 1.

Luce 1.

Luce 1.

Luce 1.

Luce 1.

Luce 1.

Luce 1.

ritatis, id est gratiam veram, ad differen-
tiam aliarum gratiarum, quae falsa gra-
tia sunt, non verae: his enim nostris tem-
poribus vidimus, gratiam prophetiae non
nullos finxisse, alios extases, & raptus, a-
lios vulnera in manibus, pedibus, & late-
re (velut noster Seraphicus Franciscus) ac-
cepisse, humano artificio simulaverunt; haec
quidem non fuerunt gratiae veritatis, sed
fallacitatis, & mendacij, ut exitus ipse pro-
bauit.

Ut tamen hanc exuberantis gratiae plenitudinem B. Virginis distinctius, & lu-
culentius intelligamus, consulamus que-
so Angelicum Doctorem, qui 3 p. qu. 6.
art. 6. praeter gratias gratis datas, dupli-
cem agnoscit gratiam in Christo Domi-
no; primam vocat, gratiam vnionis, per quam
ei, ut homini, datum est, ut esset filius Dei
naturalis, iuxta illud D. Pauli: Qui praede-
stinatus est, filius Dei in virtute secundam
vocat, habitualem gratiam: quae qualitas
est supernaturalis, iustis inherens, per
quam reddantur consortes diuinae natu-
rae, ut loquitur D. Petrus, & filij Dei, per
adoptionem, & haeredes aeternae heredi-
tatis, iuxta illud Pauli: Ut iustificati gratia
ipsius haeredes simus secundum spem vitae aeter-
nae. hanc duplicem gratiam in Christo ex-
tinsisse, non obscure significauit D. Ioan-
nes, cum dixit: Et Verbum caro factum est:
ecce gratiam vnionis, per quam Verbum
diuinum carnem humanam in virtute
personae sibi copulauit: deinde subiunxit:
Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeni-
ti a Patre: ecce gratiam habitualem a
gratia vnionis in Christo emanantem.
Inter alia ergo non pauca, quibus B. Vir-
go reliquos omnes sanctos, tam homi-
nes, quam Angelos praecellit, illud om-
nium singularissimum est, quod vtra-
que haec gratia Spiritus sanctus eam re-
pleuit: in primis quidem, dum ventrem
eius impleuit Christo, facis apparet, pri-
ma illa gratia vnionis miraculose fuisse re-
pletam, ut loquitur D. Ambrosius: Bene-
dicta sola gratia plena dicitur, quae solam gratiam,
quam nulla alia meruerat, consecuta est, ut

gratia reperiretur auctore. Quibus verbis
consonant alia D. Bernardi homil. 3. su-
per Missam; in hunc modum loquentis:
Legimus in actibus Apostolorum, & Stephanum
plena gratia, & Apostolos fuisse repletos spiritu
Santo, sed longe dissimiliter a Maria, nec in Ste-
phano habitauit plenitudo diuinitatis corpora-
liter, quemadmodum in Maria, nec Apostoli
conceperunt de Spiritu S. quomodo Maria. Eil-
dem etiam consentanea sunt verba Chry-
sippi Ierosolymitani: Gratia plena, quae recte
est vniversus gratiae thesaurus, & totius leri-
tia, Rex cum ancilla, cum speciosa inter mulie-
res speciosus forma praefilijs hominum, cum
puella impolluta, qui sanctificat omnia simi-
liq; modo loquatur Hieronymus, serm. de
Assumpt. & Gregor. Neocesar. homil. de
Annunc. Fuit deinde in B. Virgine secun-
da illa gratia habitualis animae deificans,
ut docuit his verbis D. Athanas. serm. de
sanct. Deipara: haec de causa facta est, ut gra-
tia plena appellata sit, ut potest, quae omni gratia
abundans, idque per superuenientiam in te Spi-
ritus sancti, ideoque, vultum tuum deprecantur o-
mnes diuites plebis. atque in hoc sensu intel-
ligenda putant verba haec: gratia plena, D.
Augustinus, Sophronius, Chrysologus Be-
da, & Rupertus, quos sequitur eruditissi-
mus Maldonatus dicens: Nec enim An-
gelus, qualis cum Christum concepisset, futura
esset, sed qualis iam esset, illi voluit significare.
& subdit: si propterea gratia plena diceretur,
quod Christo in vero conceptio plena esset,
postquam vero peperisset, gratia plena esse
desisset. Quod merito Athanasius in ora-
tione illa de Despata, tanquam absurdum,
refellit: loquitur igitur Angelus ibi de
gratia illa, per quam idonea facta erat
Virgo, ut Christum mox conciperet.
Quia tamen multiplex in sacris Scriptu-
ris gratiae plenitudo reperitur, ut facilius
venari possimus, quoniam illarum Vir-
gini contineat, obseruasse oportebit, tri-
plicem esse hanc plenitudinem Prima, &
omnium potissima est, plenitudo gratiae
superabundans, ut verbis D. Bonaventurae in 3. de 13.
vitar, quae propria est Christi, quia in eo (ut
loquitur Paulus) habitauit omnis plenitudo ad Colos. 2.3
diuini.

D. Bernard.
Act. 2.
Act. 6.
Chrysip. 14
rosol. ser. de
S. Mar.

D. Hierony.
D. Gregor.
Neocesar.

D. Athanas.
Psal. 44.

D. August.
in Enchir. c.
36. & serm.
12. & 14. 15.
18. 21.
Sophron. ser.
de assumpt.
Chrysol. ser.
142.
Beda hom. 3.
de B. Virg.
Rupert. lib.
6 in Cant.
Maldonatus.
D. Athanas.

D. Bonauen.
in 3. de 13.
qu. 3.

D. Thom.

D. Ambros.

D. Petrus.

D. Ioan.

D. Ioan.

D. Ambros.

D. Ambros.

diuinitatis corporaliter; & in eo sunt omnes thesauri sapientie, & scientie Dei absconditi.

D. Thom.

Alia est plenitudo gratie sufficientis, quæ omnibus iustis datur, vt docet D. Thomas 1. p. q. 7. art. 10. ad 2. vbi ait: Est quedam gratie plenitudo, omnibus sanctis communis, vt scilicet gratiam habeant sufficientem ad mere-

Ab. 2. & 6.

rendum vitam eternam. hac sufficientia dicuntur repleti Stephanus, & Apostoli, ille quidem gratia sufficienti, vt idoneus Christi testis, & protomartyr esset, illi vero, vt Apostolatus munere perfectè fungerentur. Alia tandem plenitudo, dicitur, prerogatiue, quæ soli B. Virgini cõ-

D. Bonauen. vbi supra.

petit, vt auctor est D. Bonauentura præcitato loco; vbi habet hæc verba: Christus plenus fuit gratia, plenitudine superabundantiæ, quoniam de eius plenitudine nos omnes accepimus; Virgo plena fuit plenitudine prerogatiue, reliqui sancti pleni suere plenitudine sufficientiæ. Ad hanc plenitudinem prerogatiue, pertinere arbitror id (quod de nullo reliquorum sanctorum dici potest) in B. Virgine, fuisse iustitiam originalem, non quidem, quoad effectus immortalitatis, & impassibilitatis, & similibus, quos in statu innocentie causabat, sed quantum ad spirituales illos, ac mirabiles effectus cõstituendi perfectæ subordinationem hominis ad Deum, & appetitus sensitui ad rationem; hæc enim, cum ad perfectionem animæ pertineant, non est, cur dicamus, negata fuisse Dei Genitrici, que

Card. Cus. l. 8. cir. illud. sicut lib. inter spin.

Cardin. Duran. in 3. d. 3. qu. 3.

Dionys. Carthus. lib. præcon. & dign. Mart.

Canis. lib. 1. de Deip. c. 9. Cord. late li. 1. q. 46.

alioquin primis parentibus cõcessa fuisse noscuntur. Ita docuerunt grauissimi Theologi. Cardinalis Cusanus, & Cardinalis Durandus, Dionysius, Canisius, & alij moderniores Doctores: Idque vero similis sit, si vera est eorum sententia, qui affirmant, donum iustitiæ originalis nihil profus esse præter gratiam in anima existentem, & virtutes omnes per se, & per accidens infusas in gradu heroico, quibus adiungebatur specialis Dei mantenentia, & custodia: hæc enim cum nemo Catholicus neget Virgini, & aliud de caruerit fomite, non est, cur iustitiam originalem ei defuisse putemus. Vnde D.

Bernardinus, diuina Virginis charismata contemplans, ex fetuoris affectu, quo aestuabat, piè dixit: Sicut diuine perfectiones omni intellectui incomprehensibiles sunt, sic perfectiones gratiarum, quas Virgo suscepit in conceptione filij Dei, soli intellectui diuino, & Christo, & sibi comprehensibiles extiterunt. & quidem, quod Deus generaret Deum, nulla requirebatur in Deo dispositio, cum ei ex natura conueniret, vt per viam naturæ intellectus produceret Verbum, per omnia sibi æquale, immò impossibile est, quod non generet Deum, propter suam fecunditatem; sed quod femina conciperet Deum, est, & fuit miraculum miraculorum; oportuit enim (vt sic dicam) feminam eleuari ad quandam quasi equalitatem diuinam per quandam infinitatem perfectionum, & gratiarum, quam creatura nunquam experia est. Vnde (vt credo) ad illam abyssum imperscrutabilem omnium charismatum Spiritus sancti, que in beatam Virginem descendit, in hora diuine conceptionis, intellectus humanus, vel angelicus nunquam potuerunt attingere: quod declarans angelus Gabriel, cum ab eo quæreret B. Virgo, & diceret; quomodo fiet istud, quoniam virum non cognoscit? respondit Angelus, se tantum mysterium ignorare, dicens: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi: quasi diceret: quod à me quæris, ignoro, sed æterna sapientie doctor, qui tibi solum hoc altissimum mysterium referuauit, te per illuminatissimam experientiam edocebit. hæc ille.

Vt tamen hæc Mariana plenitudo gratiæ nobis adhuc magis innotescat, placet manifesta illius signa, & indicia in medium producere. Quatuor ego obseruaui in his rebus materialibus plenitudinis non obscura argumeta; primum est, non resonare, vt apparet in argenteo vase, quod si plenum vino percussus, non resonat: vnde apud Iob dicitur: Nunquid mugiet Iob? bos, cum ante præsepe plenum fuerit? Secundum, non plus appetere, vt contingit stomacho cibis pleno, tunc enim ille, non solum non appetit, sed nauseat super suauissimas quasque dapes, iuxta illud Salomonis: Anima saturata calcabit faenum: Tertium

Tertium signum est, ponderosum esse, ut constat etiam in vna, quæ liquore vacua, leuis, plena verò ponderosa redditur. quantum tandem signum est, superfluere, ut videre est in fluuio inundaate, ad quod alludit illud Ecclesiast. 24. *qui inopiet, quasi Phison sapientiam*: Phison enim est flumen paradisi, qui ab eo egrediens, terram Heuilaith circum, & inundat. Hæc eadem signa reperies quidem in Maria; variis siquidem tribulationibus percussa, maxime ob crudelium filij mortem, nullus in ea murmur resonauit: *Non murmur resonat, non querimonia, sed corde tacito, mens bene conscia, seruabat patientiam*: non appetuit caduca, quæ melius, quam Paulus, omnia tamquam stercore arbitrabatur, ut Christum lucrifaceret; non leuis deinde, sed tanti ponderis fuit, ut eius merita in lance vna, reliquorum vero omnium in lance altera locata, longe illa superarent, Spiritu sancto ei dicente: *Multe filie congregauerunt sibi diuitias, tu verò supergressa es vnuerfas*. ac tandem nunquam per continua beneficia fluere cessauit; adeo, ut non solum in homines, sed & in Angelos, immò & in ipsum Deum ea effudedit, ut disertis verbis dixit D. Bernardus: *De plenitudine eius accipiunt vnuerfi: captiuus redemptionem, cæcus illuminationem, eger curam, tristes consolationem, peccator veniam, iustus gratiam, Angelus letitiam, filius Dei humane carnis substantiam, & tota Trinitas gloriam, ita, ut non sit, qui se abscondat à calore eius*. Atque hinc est, quod Ecclesia Catholica, diuino spiritu afflata, Deiparam Mariam, *Matrem gratiæ, matrem misericordiæ, immò, & vicam, & dulcedinem, ac spem nostram piissime vocitare consuevit*. Vnde D. Augustinus lib. de S. Virginitate dixit: *Mater est spiritus, omnium fidelium, & membrorum Christi, quia cooperata est charitate, ut illi in Ecclesia nascerentur*. Tanta autem huius Matris fecunditas est, in spiritualium filiorum procreatione, ut ipsa proclamet: *Transite ad me omnes, qui concupiscitis me, & generationibus meis adimplemini*. Vnam tantum

generationem, sicut, & vnicum tantum filium habuisse Deiparam Mariam fides Catholica docet; vocat autem eam plurali numero, *Generaciones*, quia vnica illa Virginis generatio, qua Deum, & hominem genuit, causa, & origo est omnium spiritualium generationum, quibus in filios Dei per fidem, & charitatem regeneramur, & renascimur. Vnde fit, quod sicut à muliere initium peccati, & per illam omnes morimur, ut ait Ecclesiasticus; ita à muliere super omnes mulieres benedicta, initium sumplit nostra salus, & vita; quare egregie, ut assolet, Seraphicus noster D. Bonauentura, tam ex sua, quam ex D. Bernardi sententia, dixit: *Ipsa quoque non solum in plenitudine sanctorum detinetur, sed etiam in plenitudine sanctorum detinet, ne eorum plenitudo minuatnr; detinet nimirum virtutes, ne fugiant; detinet merita, ne pereant; detinet demones, ne noceant; detinet filium, ne peccatores percussat; ante Mariam non fuit, qui sic detinere Dominum auderet; testante Isaiâ. non est, Isai. 64. qui inuocet nomen tuum, qui consurgat, & teneat te: si ergo peccator es, & reconciliari Deo desideras, aut si iustus es, & in gratia conseruari cupis, ne quæso, cesses, inuocare Mariam: nam quemadmodum vas liquore valde plenum perfacili motu copiam facit sui, & quod continet, elargitur; ad eundem modum plena gratia, & misericordia tibi ab Angelo Maria proponitur, ut intelligas, vel leuissimo orationis contactu, fauorem suum, ac materiam clientelam piissime ipsam exhibituram. Cognouit certè hanc Marianæ clementiæ affluentiam Rex ille Britannæ Arcturus, qui cum se infectissimis hostibus circumdatum, & pene iam regni sui imperio spoliatum cerneret, tandem ad se reuersus, hoc vnum bello illi cruento adiuuenit remedium, in interiori clypei, seu scuti parte, perpulchram Deiparæ Virginis effigiem depingi fecit; & quoties congressurus erat cum hoste, eleuans brachium, in quo pendeat scutum, oculorum aciem in Mariæ imaginem conuertens, & ab ea opem implorans, actiter ir-*

Ggg rucbat

tuebat in hostem, semperque victoriam ex Mariae auxilio reportabat. Cui sit honor, & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA VII.

Plenitudinem Marianæ gratiæ profequimur, ostendentes, illam aded creuisse, ut solius Virginis gratiæ, omnium sanctorum, tam Angelorum, quam hominū gratiam in aceruum vnum redactam, præcelleret, in illa verba: Ave gratiæ plena.

INTER alia non pauca, quibus beatissima Virgo magnitudinem Dei æmulatur, illud vnum excellentiam, eius mirifice detegit, quod sicut ad cognitionem diuinæ naturæ, duplici via, affirmationis, & negationis nobis incedendum est, ut ex antiquissimo Dionysio Areopagita docuit D. Thomas, ita ad imensitatem Marianæ perfectionis, non quidem penitus exhauriendam, id enim soli Deo referuatur, sed ad eam pro modulo nostro penetrandam, affirmationis similiter, & negationis duplex iter nobis arripiendum est. Negatio quidem, quid diuinæ naturæ non conueniat, contemplatur, vnde, ut ad Deum per cognitionem accedat, creaturas aufugit; fatetur enim, Deum non esse cælum, non solem, non lunam, non Angelum, non Seraphinum, aut Cherubinum, neque quidpiam aliud creatum, & hinc infert, aliquid aliud esse præstantissimum bonum, longe hæc omnia transcendens. Affirmatio verò è contra, Pauli vestigia sequens dicens: *Inuisibilia Dei per ea, que facta sunt, intellecta conspiciuntur*, ex creaturarum attenta consideratione innumeras perfectiones creatori tribuit, quia tamen illæ in creaturis non aliter repetiuntur, quam multis

imperfectorum neuis permixtæ, hæc industria vititur, quod si, ut artifex ad ignem fornacis fundens aurum, terra, aut plumbo permixtum, mundam inde extrahit illud, ut vas conficiat, ita mens nostra præscindens, diuidens ac separans aurum perfectionū, quod in creaturis iatur, à terra, & plumbo imperfectorum, quibus admiscetur, eas ab illis emundatas Deo optimo maximo tribuit. Obseruat quidem in creaturis pulchritudinem, sapientiam, providentiam: at videns hæc in illis esse accidētia, quod imperfectionem importat, hanc intelligentiæ acumine remouens ab illis, reliquum, quod perfectionis est, Deo ascribit. Equidem contemplantes Deum hac duplici negationis, & affirmationis via per similes esse dixerim duobus accipitibus, quorum vnus volatē per ætera a deam, ut eam fortius insectetur, ab ea recedens, quasi eius obliuisci se simulat, quod Hispanæ dicitur: *haze vna punta para cobra buelo con mas ligereza*, ut sic securius a deam aucupetur; alter verò suæ velocitati fidens, recto tramite volatum suum ad illam dirigens, eam apprehendere tentat, & quanto illa altius euolat, tanto ipse sublimius conscendit, ut tandem prædā rapacibus vnguis suis capiat; non dissimiliter Dei contemplationi vacantes, alter per viam negationis, alter affirmationis diuinam naturam cognoscendam, velut ardeam festinant, aliter tamen, & aliter: ille quidem, quasi recedens à Deo, negationis viam complectens, *haze punta comoalcon*, ut illam comprehendat vnde D. Dionysius de cœlesti hierar. frequenter hanc viam negationis ingressus, dicebat: *Ad hanc lucidam caliginem accedentes oramus, vbi, & non videre, & non scire est Deum, qui est super omnia, ex omnium ablatione celebrare*. In huius quidem caliginosæ cogitationis figuram lego 24. Exodi, quod quando Moyse ex diuina visione cum Deo confabulaturus, montem ascendit, Dominus nebula verticem montis cooperuit, in cuius caliginem Moyse ingressus

D. Dion. Ar. de Ang. hier. D. Th. p. p. q. a.

Rom. 1.

D. Dion.

Exod. 24.

60.

est, ut melius Dei voluntatem agnosceret persimile quidpiam accidit Eliæ, Deo ante ipsum transeunte: ipse quidem, ut eum agnoscere posset, pallij sui velamine proprios cooperuit oculos. ecce quomodo Moyse, & Eliæ à creaturarum intuitu se subtrahunt, ut Deum melius contemplantur: ecce quomodo nebulæ, & pallij velamine oculis operiunt, ut lucidiores, ac perspicaciores ad diuinam cognitionem illos habeant. Vt hæc tamen magni Dionysij doctrina magis innotescat, sensibili quodam exemplo illam placet elucidare. Sicut enim sapiens statuarius volens pulchram imaginem ex lignea materia afabrefacere, non tam conficit, aliquid ei addens, sed potius, amplius, & amplius ab ea detrahens, quo fit, ut aliquid semper ab ea demedo, pulchram faciem, congruamque membrorum compaginem confingat, ita simili artificij genere vtens D. Dionysius Areopagita, volens perfectam Dei ideam mente sua conficere, non aliquid ei addebat, quia nihil in creaturis, quod imperfectione careret, reperiebat, cum omnes ex potentia, & actu, genere, & differentia compositas, variisq; mutationibus obnoxias intueretur: vnde non aliter Dei ideam sibi effungebat, quàm omnes creaturarum perfectiones longe ab eo propulsans, ac remouens, & hoc est, vt ipse dixit: Deum, qui est super omnia, ex omnium ablatione celebrare. E contra verò viam affirmationis ingressus D. Augu-

perfectionibus, flosculis contextum, ad quem intuens, Deum, vastissimum, ac immensam omnium perfectionum pelagus esse agnoscebat. Cum igitur B. Virgo sit, quæ inter puras creaturas, diuinas perfectiones cumulatius, & vberius participat, oportet quidè si sanctitatis eius excellentiâ, ac plenitudinem Gratiarum venari cupimus, varias illas negationes, & affirmationis vias ingredi. Cû enim filius, & mater sint relatiua; & isthæc (vt dixit Philosophus) *sint simul natura, & cognitio*: eisdem quidè itineribus, quibus ad filij cognitionem venimus, ad matris notitiâ nobis appropinquare oportet, & quidem, cum B. Virgo medium sit inter Deum, & reliquas creaturas, ita, vt illi non exæquet, has verò longe præcellat, bifariâ negationis viâ ingredientibus, Deiparæ laudes in hunc modum decantabimus: Deus infinite potens est, infinite sapiens, infinite bonus, infinite misericors, infinite diues, infixita deniq; omnium perfectionum abyssus; remoue hæc infinitâ, & reliquâ, si Maria tribueris, nõ errabis. Similiter in creaturis singulas perfectiones contèplare, in terra stabilitatè, in aqua virtutè purificantè, in aere subtilitatè, in igne caloris vim penetrantem, in cœlis incorruptibilitatè, in sole irradiantè claritatè, in luna fulgèntè splendorem, in Angelis tandè miram puritatem, limpidissimâ Creatoris, & creaturarum intelligentiam, ac ardentem Dei amorem: has ergo omnes perfectiones cû limitatione, remissione, & imperfectione qua in relatis creaturis reperiuntur, longe à Maria remoue, si quidpiam illius excellentiæ intueri desideras, est enim stabilior terra, mundior aqua, subtilior aère, penetrabilior igne, incorruptibilior cœlis, mobilior planetis, splendidior luna, lucidior, & rutilantior sole, purior Angelis, sapientior Cherubinis, ac amore ardentior Seraphinis. Si tamen affirmationis viam amplectamur, varias contèplemur perfectiones, & imperfectiones creaturarum, quibus admixtæ sunt, ab eis secernentes, & separantes, reliquâ, quod remanserit, Deiparæ

Ggg 2 adscriba-

*Arist. in præ.
dicâ. ad aliq.*

*D. Aug. lib. 1.
de ciuitate
dei.*
D. Aug. lib. 1.
de ciuitate
dei.

Aug. lib. 1. dicitur: Deum meum quero, quero quendam lucem, super omnem lucem, quendam sapientiam super omnem sapientiam: sicut enim, qui amœnum hortum variis floribus consutum ingrediens, ex multiplici florum varietate fasciculum sibi conficit, maiore sua uolentia fragrantem, quàm singuli flores, ita sanctus Doctor viam affirmationis perambulans, varias creaturarum perfectiones, quibus velut odoriferis plantis consitus est amœnus huius mundi hortus, diuinæ naturæ ideam quandam, velut fasciculum sibi effungebat, ex omnibus creaturarum

Eccles. 2.

adscribamus; ideo enim ipsa, quæ maior est omni laude, dixit: *In me omnis gratia vie, & veritatis*. In Angelis certè simul fuit Deus condens naturam, & largiens gratiam potentiam tamen ad peccandum, dum viatores erant, ab illis non abstulit, tolle tu hanc potentiam, quod imperfectionem redolet, & reliquum tribue Mariæ, quæ simul sortita fuit naturam, & gratiam, in excellenti confirmationis dono stabilitatem, ut peccare non posset, quæ per Dei gratiam impeccabilis facta erat. Similiter in verè potentibus adest contritio, quæ dolor est de propriis peccatis propter Deum summè dilectum, remouet imperfectionem, quam propria important peccata, & reliquum inuenies in Maria ab omni imperfectione remotum, nempe dolorem intensissimum de alienis peccatis propter Deum summè dilectum, qui feruentissimus est charitatis actus. In Virginibus adest integritas, sed cum sterilitate coniuncta: in nuptiis reperies fecunditatem cum iactura integritatis admixtam, amoue quæso à virginitate sterilitatem, & à fecunditate corruptionem, & quod reliquum est, in Maria constitue, & inde pullulabit virginitas cum fecunditate copulata, ut propterea de ea dicatur: *Nec primam similem visa est, nec habere sequentem; gaudia maris habens cum virginitatis pudore*. Ac tandem antiqui Prophetæ Christum venturum expectarunt, sed non viderunt, Apostoli viderunt, sed in fide eius multi vacillarunt; quidam vitam exemplariam cum Maria Magdalena lectantes, Marthæ sororis merito carentes; contra verò actiuam vitam cum Martha complectentes, suauitatem Mariæ quiete, ac dulcissimis sponsi amplexibus priuantur; at in Deiparam Mariam isthæc omnia celestia charismata confluisse, ab omni tamen imperfectione secreta, intueri; expectauit quidem Christum venturum, at simul etiam, & genuit, & vidit, & nutriuit, & vberè de coelo pleno lactauit, fidem eius tenacissimè tenuit, & contemplatiuè pariter, &

In offi. Nati.
Domini.

actiuè vitæ filium suum contemplando, & eidem inseruiendo, & ministrando indefessa semper æmulatrix exiit.

Ut hanc tamen affirmationis viam latius aperiamus, plenitudinem gratiæ, quæ beata Virgo diuinitus fuit donata, diligenter scrutemur, & luculenter ostendamus, cum priscorum Patrum monumentis, cum solidissimis argumentis ab ipsa ratione petitis; quo duplici probationis genere ostentare adnitamur, plenitudinem gratiæ beatae Mariæ non solum singulorum sanctorum, sed & multiplicem omnium gratiam, etiam si in vnum illæ confluerent, longè superare. Et quidem, ut à magis notis exordiamur, communis est Patrum sententia, Mariam gratia, ac sanctitate singulos sanctos tam homines, quam Angelos valde præcellere; huius veritatis primum testem profero D. Iacobum in sua Liturgia dicentem: *Dignum est, ut te verè beatam dicamus, Deiparam honorabiliorem, quàm Cherubim, & gloriosorem, quàm Seraphim, quæ sine corruptione Deum peperisti*: Idiota lib. 6. Tomo 3. Biblioth. Idiotæ. sanctæ: *Sanctorum omnium privilegia, & Virgo, omnia habes in te congesta, nemo equalis est tibi, nemo maior te, nisi Deus*. Sanctus Ephraem. *Intemerata, prorsusque pura, Virgo Deipara, Regina omnium, sublimior cælicolis, purior solis radiis, & splendore, honoratior Cherubim, & multo oculis spiritibus, sanctior Seraphim, & nulla comparatione ceteris omnibus superis exercitiis gloriosior*. & ibidem inquit: *Nulla comparatione omnibus superis exercitiis gloriosior, præstantissimum Orbis terræ miraculum, omnium sanctorum corona, ob fulgorem inaccessa*. Diuus Anselmus: *Decens erat, ut ea puritate, quæ maior sub Deo nequit intelligi, Virgo illa niteret, cui Deus Pater vnicum filium suum, quem de corde suo, æqualem sibi genitum, tamquam seipsum diligebat, ita dare disponebat, ut naturaliter esset vnus, idemque communis Dei Patris, & Virginis filius, & quam ipse filius substantialem facere sibi matrem, eligebat, & de qua Spiritus sanctus volebat*

Per Dam. lebat, & operaturus erat, ut conciperetur, & usque in illud, de quo proce debat etc. Cardinalis Damianus idem etiam sermone de Natiuitate Mariæ: *Quid sanctitatis, quid iustitiae, quid religionis, quid perfectiōnis singulari hinc Virgini deesse potuit, quæ totius diuinae gratiæ charismate plena fuit. sic namque ab Angelo, dum saluaretur, audiuit: Ave gratia plena, Dominus tecum; quid ergo vitij in eius mente, vel corpore vendicare sibi potuit locum, quæ ad initer eali plenitudine totius diuinitatis meruit esse sacrarium? In Christo enim (sicut per Paulum dicitur) habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter; nec mirum, si sanctorum merita transcendat mortalium, quæ & ipsam superexcedit celsitudinem Angelorum. Idem eodem loco: Et si multa magna facta sunt in creaturis mundi, nihil tamen iam excellens, iam magnificum fecerunt opera digitorum Dei etc. excipe semper Christi humanitatem: Laurentius Iustinianus in sermone de natiuitate Virginis. Nullus (inquit) mortalium, quamuis donorum celestium numerositate sit, predictus, Virgini ualeat coequari, Patriarcharum uisique Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, omniumque sanctorum merita Beata Virg. O Virgo (ait) Regina omnis humane nature, quæ habes non comparabilem cum aliis appellationem; quæ exceptio Deo solo est.*

D. Idelphon. omnibus altior. Diuus Idelphonus sermone 2. de Assumpt. Sicut est incomparabile, quod gessit, & ineffabile, quod percepit, ita est incomprehensibile præmium gloriæ, quod meruit. D. Athanasius sermone in Euangelium de sanctissima Deipara in hunc modum loquitur: Spiritus sanctus in Virginem descendit cum omnibus uirtutibus essentialibus, induens eam gratia, ut in omnibus gratiosa esset, atque idcirco gratia plena, cõmminata est, eo quod ab impletione Spiritus sancti omnibus gratiis abundaret. D. Gregorius in cap. 1. Regum in illa uerba illa: In illa die erit præparatus mons domus Domini

in vertice montium: inquit: mons quidem fuit, beatissima Virgo Maria, qui omnem electæ creaturæ altitudinem electiōnis suæ dignitate transcendit; mons quippe fuit in vertice montium, quia altitudo maris super omnes sanctos refulsit ac tandem doctissimus Bauxamis tomo 1. Euang. armonia in illa uerba: gratia plena; pie & eruditè dixit: Non sine gratia fuit Sara, Rebecca, Rachel, Debora, Susanna, Iudith, ut illis conferretur inuoluta quadam beneficia, quantum magis Maria plena gratia erat, ut nobis Deum, & redemptorem nostrum pareret? Sed & Apostoli repleti sunt Spiritu sancto, & Stephanus plenus fuisse gratia, & fortitudine legitur, quæ plenior Virgo nec ita quidem ei plenitudini, quæ in Christo est, præiudicium facit. Nam, & in ipso omnem diuinitatis plenitudinem corporo alter inhabitasse, & non ad mensuram datum esse spiritum, & plenitudinem omnem essentiam esse credimus; non autem pari gradu Mariam accepisse, sed quantum electa creatura, præter unionem cum Deo hypostaticam, capax esse potest, Deo illam seligente, & perficiente, ita de Virgine dicere possumus, quod Ecclesia: elegit eam Deus, & prælegit eam: nam stromia parari debuerunt in propitiatorio Mosaiico, quantum magis sacrificauit illud suum Tabernaculum altissimus? hæc ille.

Ceterum, altius, ac sublimius de intemerata Virgine Deipara Maria cogitans, arbitror cum nostro Diuo Bernardino Senensi, huius opinionis vexillifero piures illam gradus gratiæ obtinuisse, quam omnes sanctos simul, ita, ut plenitudo gratiæ illius excedat cunctas sanctorum gratias, etiam si mente concipiamus, illas omnes in unam intensissimam gratiam redigi, sic enim loquitur S. Bernardus, tom. 1. ser. 61. Posui diadema regni super caput eius, & uolui eam esse Reginam, Esthes. 1. Istud est Diadema preciet, & corona gloriæ, quæ Virgo super Angelos coronatur, ut intra Trinitatis gloriam ipsa sola amplius sit electa, ac plus beatissima Trinitatis diligat gloriæ, capiat, sentiat, & fruatur, quam omnis alia pura creatura simul sumpta de cuius glo-

Doct. Bauxa.

Act. 2. Act. 6.

Ecc. off. B. V.

S. Bernard. Senen. tom. 1. ser. 6. art. 3. cap. 30.

Esthes. 1.

ria post filium participant uniuersi. & latius idem sanctus Bernardinus art. 2. de exaltatione beate Virginis cap. 8. quinta excellentia Virginis capacitas dicta est secundum eum Dionysium, in regio colorum, omnium inferiorum dona in superioribus in tanta pre-excellentia sunt, quod quasi nulla est comparatio nisi si, ut est circumferentia ad suam centram. Cum ergo beata Virgo super omnem ordinem sit, in tantum, quod per se faciat ordinem incommunicabilem, sequitur, quod super omnes inferiores ordines, tam Angelorum, quam hominum simul sumptorum, ipsa improporcionabiliter, & quidquid est gloria in omni inferiori glorificatione natura, tam Angelica, quam humana, multo pre-excellentius est in Virgine matre Dei. Nec dubium hoc reddat omnium Beatorum aliorum multitudo numerosa, & magna, quia hoc nihil facit ad rem maioritatis gloriae essentialis, seu substantialis: nam in spiritualibus id est matris, quod melius reputatur; unde plus de substantiali gloria est in unico Seraphino, quam in reliquis omnibus ei inferioribus, quantum ergo ordo superior superat ordinem immediate sibi coniunctum, tantum gloria matris Dei, omne, quod ei inferius est. Scio, non nullos plus sapientes, quam oportet sapere, parumque de B. Virgine benemeritos, dicere, D. Bernardinum, aut non tam veraciter, quam hyperbolice locutum fuisse; aut si hanc tenuit sententiam, valde singularem in ea extitisse, quam nullus antiquorum Patrum docuit, falluntur tamen, quia si Patrum monumenta diligenter euoluissent, repertissent sane quamplures eidem sententiae non obscure ad stipulari; nam praeter D. Epiphanium, D. Anselmum, & D. Bonaventuram vocantes, gratiam Virginis, immensam; D. Ioan. Damascenus plenitudinem gratiae, quam Deus Virgini communicauit, Gratia abyssum appellauit; & orat. 1. de dorm. Virg. id magis explicans, dixit: Dei matris, & seruatorum Dei, infinitum est discrimen. & ora. 2. de assumpt. inquit: solo Deo excepto, cunctis superior existis, cui predicanda nec hominum, nec Angelorum lingua sufficit. Deinde D. Chryso-

Epip. Gra. de lau. Virg. D. Ansel. lib. de excell. Virginis c. 8. D. Bonau. in spec. v. e. s. D. Damasc. ora. 2. de assumpt. D. Chryso-

mus in serm. quem Ecclesia refert in festo natiuitatis Marie: Magnam re vera miraculum, fratres dilectissimi, fuit semper Beata Virgo Maria; quid namque illa matris, aut illustris illo unquam tempore inuentam est, seu aliquando inuenti poterit? hoc saluatum, ac terram amplitudine superauit; quidnam illa sanctius non prophetae, non apostoli, non Martyres, non Patriarchae, non Angeli, non Throni, non Dominationes, non Seraphini, non Cherubini, non denique aliud quidpiam inter creatas res visibiles, aut inuisibiles, maius, aut excellentius inueniri potest. Beatus Petrus Damianus Cardin. serm. de natiu. Virg. Quid grandius Virgine Maria, qua magnitudinem summe diuinitatis intra sui ventris concludit arcum? Attende Seraphin, & videbis, quidquid maius est, minus Virgine, solumque opificem opus istud supergredi; & non infra gloriam, quae eam ex hoc mundo transeuntem excepit, principium ignorat, nescit finem, de qua nihil aliud possumus dicere, nisi, quia gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei. & serm. de assumpt. inquit: Inter animas Sanctorum, & Angelorum choros supereminens, & euicta, merita singularum, & omnium isualis antecedit; & ibidem ita dicit: Superare Virginem alios sanctos in gratia, sicut sol in luce, & claritate stellas excedit: ac tandem de eadem Virgine sic loquitur: in illa inaccessiblei luce perlucens, si virorumque spirituum hebetat dignitatem, ut sint, quasi non sint, & comparatione illius nec possint, nec debeant apparere. Beatus Laurentius Iustinia. apertius inquit: Merito quidquid honoris, quidquid felicitatis habebatur in singulis, totum abundat in Virgine. hinc sanctorum admiratio de Maria D. Bonaventura opusc. de laud. Virg. c. 6. Plena est Maria inundatione gratiae in affectu, tanta nempe inundatio gratiae, tanta profunditas, & magnitudo fuit in Maria, ut ipsa bene mare plenum dici possit iuxta illud: Tones mare. & plenitudo eius; sicut in mari aquarum, sic in Maria sunt congregationes gratiarum; unde scriptum est. Congregationesque aquarum appellauit Maria dicitur quoque in Eccles. omnia flumina intrant in mare: omnia flumina,

Petr. Dam. D. Lau. D. Bonau. i. Pard. Gen. 1. Iug.

fimi omnia gratiarum dona, qua inuenerunt
 in Mariam, iuxta illud sapientis. In me omnis
 gratia via, & Veritas. Quam plenum sit hoc
 mare, quam plena gratia sit Maria, B. Hierony-
 mus aperit dicens bene plena, quia ceteris per
 partes praestatur, Maria vero simul se tota in-
 fundit plenitudo gratiae. haec S. Bonauentura,
 qui ibidem etiam afferens illud Ecclcl.
 14. In plenitudine sanctorum detentio mea: ex
 doctrina D. Bernardi id explicat in hunc
 modum: idem in plenitudine sanctorum Mariae
 detentio fuit, quia in mirifica perfectione sua,
 plenitudo perfectionis omnium sanctorum illi
 non defuit. idem quoque S. Bonauentura
 in specul. Virg ait Immenfa fuit gratia, qua
 Virgo fuit plena, immensum enim vas non
 potest esse plenum, nisi immensum sit istud, quo
 est plenum: Maria autem vas immensissimum
 fuit, ex quo illud, qui caelo maior est, contine-
 re potuit. Tu immensissima Maria, capactor es
 caelo, quia quem caeli capere non poterant, tuo
 gremio conuulsi: tu capactor es mundo, quia
 quem totus non capit orbis, in tua se clausit
 viscera, factus homo. Sergio Maria, tam capax
 fuit ventre, quanto magis mente? & si capa-
 citas tam immensa, fuit gratia plena, oportet
 utrique, quod gratia illa, quae tantam ins-
 plere potuit capacitatem, e, et immensa. quis
 immensitatem Mariae potest mensurare? ecce
 quod dicitur Ecclesiast. Altitudinem caeli, lati-
 tudinem terra, & profundum abyssi quis di-
 mensus est? caelum est Maria terra est, abyssi
 est, quis huius ex li altitudinem, quis huius terra
 latitudinem, quis huius abyssi profunditatem, quis
 inquam) Mariae immensitatem dimensus est, nisi
 ille solus, qui ipsam non solum in gratia, & in glo-
 ria, sed etiam in misericordia, tam altam, tam
 latam, tam profundam operatus est. haec D. Bo-
 nauentura. accedit B. Andreas Cretensis,
 qui beatam Virginem sermone de eius
 dormitione, inuocat in haec verba: O san-
 cta, & sanctissima, & omnis sanctitatis
 sanctissime thesaure. & D. Petrus Chrysol.
 considerans plenitudinem gratiae Vir-
 ginis comprehendere omnes gratias ia
 reliquo sancto diuisas, sapienter voca-
 uit Mariam. collegium sanctitatis.

Nec desunt praeter Patres, modernio-

res Theologi, magni nominis, eidem sen-
 tentiae adhaerentes; nam doctissimus
 Dion. lib. 1. de laud. Virg. sic scribit: San. Dion. Car.
 tate Virg. maior esse non potest, no quia Deus
 absoluta sua potentia ampliozem, ne dā Virgini,
 sed aliis quoque praestare possit, sed nec docet,
 nec utique fiet. sanctitate ergo Mariae maior
 ubi creata filij eius sanctitate intelligi, esse que
 nequit; tum quia neque in presenti vita, eius
 sanctitatis magnitudo ad plenum comprehendē
 valet, etiam quam in terris est. Incomprehen-
 sibilis u. (vt ait Ambrosius) incomprehensibiliter
 operabatur in Maie; tam quia ampliozem
 alicui impertiri neque decet, neque continget.
 & rursus: quoniam Mariae sanctitatis
 quodammodo iuxta praesentia, infinita est.
 haec Dionysius. Guglielmus Parisiensis
 in Rosario aureo ait: Si gratiae omnium
 sanctorum, Patriarcharum, Prophetarum,
 Apostolorum, Martyrum, Confessorum, Vir-
 ginum, & omnium electorum, etiam com-
 prehensis nouem ordinibus Angelorum, poue-
 rentur in vna statera, & sola gratia huius
 Virginis in alia, multo grauior appareret.
 Franciscus etiam Suarez vir hoc nostro
 saeculo pietate insignis, ac doctrina cele-
 berrimus, postquam in Comment. 3. p.
 ad q. 37. p. e, & eruditē, auctoritate, & ra-
 tione hanc confirmasset sententiam, tan-
 dem ait: Accedit, quod cum ante viginti an-
 nos in Academia Salmanticensi rogatus à
 grauius viris questionem hanc disputare, at-
 que definire, fuerim aggressus, cumque in hanc
 sententiam valde propenderem, rei nouitate
 detentus, eam proprio iudicio, ac sententia de-
 finire ausus non fui, donec Doctores sapien-
 tissimos, & in rebus theologis valde versa-
 tos consului; quibus omnibus pia, atque proba-
 bilis haec sententia visa est. haec ille. Con-
 sentit eidem eruditissimus Barraudus in
 concord. euang. vbi adductis nonnullis
 Auctoribus, hanc sententiam amplexan-
 tibus, inquit: Cui etiam subscribo: quod piete-
 ti sit consentanea. Eandem etiam defendit
 ante illos Henricus Henriquez lib. de fine
 hominis ad c. 10. necnon & Mauritius de
 vita Deip. Mar. vbi refert reuelat. B. V. S.
 Thomae Cantuar. in hunc modum loquen-
 tis

Franc. Sa.

Barraud. lib.
6. cap. 10.

Henr. Henr.
Mauritius.

tis: Maiorem gloriam habet ipsa sola, quam omnes simul Angeli, & Sancti: & multis retro annis, vir non parum cruditus, ac de B. Virgine benemeritus, Bernardin. de Bult. lib. de Annun. ser. 3. In tantum fuit Maria præ maxima gratie plenitudine ponderosa, quod si ipsa sola in una statera poneretur, ex una parte, & ceteri omnes sancti, tam novi, quam veteris testamenti, & omnes Angeli in alia, ipsa amplius ponderaret. Deinde eandem amplectitur insignis Concionator Angelus Cœlestinus super cap. 1. Lucæ sermone 13. in illa verba: gratia plena: quos secutus Honuphr. Manesca. serm. de Annunciat. B. Mariæ in hunc modum scribit: In dubium verum potest, an gratia Virginis Mariæ sit maior, gratia reliquorum omnium sanctorum, etiam si simul reliqui sancti sumantur respondendum mihi videtur, tantam communicasse Deum optimum maximum gratiam Virgini Mariæ, ut hæc maior appareat, quam sit gratia reliquorum omnium sanctorum. Ne tamen cupiam hæc nostra sententia difficilis creditur videatur, in memoriam reuocet quæso egregia illa verba Andreæ Cretensis sermone de dormitione Deiparæ, quæ etiam reperio apud Euthymium sermone de Zona Virginis, ubi aiunt: Si quid, quod nos superat, in ea diuina operata est gratia, nemo miretur, inueniens ad nouum, & ineffabile, quod in ea peractum est mysterium, ab omni infinitate infinites infinitè exemptum. Sanè cum celsitudinem animus contemplatur immensæ dignitatis Dei Genitricis, ad quam Maria fuit euecta, ingenue fatetur quidquid piè in eius laudibus dicitur, minus certè esse, quam dignitas eius mereatur.

Sed perge iam hoc idem argumentum firmissimis rationibus constabillire.

P R I M A Ratio. Ad cuius intelligentiam suppono, tam esse verum, quam tritum illud Philosophorum placitum, cuius meminit D. Thomas s. p. q. 37. art. 1.

Quanto aliquid magis appropinquat principio in quolibet genere, tanto magis communicat effectum illius principij: ut à sole, qui est principium luminis, & ab igne, qui est

principium caloris, quò plus quis eis accedit, tanto magis illuminatur, & calefit. vnde D. Dionysius lib. de cœlesti hier. dixit: Angeli, qui sunt Deo propinquiores, magis participant de bonis, quibus diuinus: ex quo sit, quod Angeli infimi ordinis exigua quæque nuntiant, Archangeli, qui sublimiores sunt, non nisi magna, & excelsa euangelizant; Principatus autem quia his altiores sunt principantur omnibus cœlestibus spiritibus, diuinas iussiones explentibus: his celsiores Virtutes potentiam habent super corporalem naturam in operatione miraculorum. Istiti superiores Potestates arce possunt malos spiritus, non secus, ac terrena arcant à Republica malefactorum. his celsiores Dominationes, præscribunt, & præcipiunt aliis ea, quæ ad diuina pertinent mysteria. his altiores Throni, Deum famulantes in seipis recipiunt, & diuina exercant iudicia. his celsiores Cherubini superemineant, diuina agnoscunt secreta. his superiores Seraphini, ardentes, Deo peccatis hinc vniunt, & in eum præ amoris ardore transformati: ecce quomodo, quanto magis aliquid appropinquat primo principio in aliquo ordine, tanto magis participat effectum illius primi principij. Cum ergo B. Virgo, super omnes puras creaturas coniunctissima fuerit Christo Domino perenni gratiæ fonti, quem Ioan. vidit plenum gratiæ, & veritatis, & qui origo, & principium ipsius gratiæ erat, iuxta illud Ioan. gratia, & veritas per Iesum Christum facta est: reliquum est, ipsam abundantius omnibus, diuinæ gratiæ charismatibus perfusam fuisse. Ad quam quæso creaturam præter Mariam, dictum est: Ecce concipies, & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum, aut quod ex te nascetur sanctum, vocabitur filius Dei? Quod si hanc Virginis cum Deo coniunctionem clarius intueri cupitis, in memoriam reuocate, ab eterno, & in tempore strictissimam omnium fuisse, vltra quam dici possit; cum eam Christus Dominus prædestinatus fuit, ut esset filius Dei (Pauli ver-

bis loquor) etiam prædestinatus fuit, ut esset filius Virginis, & cōsequenter oportuit, Virginem cum Christo prædestinatu: ecce quomodo ab æterno, nihil filio coniunctius, quam mater: vnde ipsa dixit: *Nondum erant abissi, & ego iam concepta eram*, scilicet, in diuina prædestinatione. In tempore etiam, quis non videat nullam creaturam arctiori vinculo Christo Domino copulatam fuisse, quam Mariā, ex cuius purissimo sanguine ipse carnem assumpsit, & materiam ab ea subministratam hypostaticæ vnionis nexu diuini Verbi personæ intime coniunxit? hanc miram Virginis cum Christo coniunctionem perpendens D. Thom., dixit:

B. Virgo Maria tantam gratiæ obtinuit plenitudinem, ut esset propinquissima auctori gratiæ, ita, quod Deum, qui est plenus omni gratiā, in se recipere: & Dion. de præconiō Virg. lib. i. art. 8. inquit: Palam est, Christum sine mensura omni gratiæ plenitudinem obtinuisse huic plenitudini, gratiæque infinitæ Mariā vehementer appropriat.

Finxere quondam Poetæ Principē poeticæ artis, tuam illo montis Parnassi liquore plenum adeo esse, ut propter exuberantem eius plenitudinem, in terram præ magno illius pondere decideret; tunc reliqui Poetæ ad illum accedentes, singuli, prout poterant, ex liquore illo vasa sua implebant; vnde apri ad varia poemata contenda permanserunt; at Mantuanus Poeta proximus, quam reliqui Poetæ ei; se approximauit, & quia maius vas secum detulit, plus de Parnassi liquore participauit: non dissimiliter cum Christus Dominus diuinæ gratiæ liquore plenissimus esse, iuxta illud Ioannis: *Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnguenti à Patre, plenum gratiæ, & veritatis: multi ad eum accesserunt, ut fluente gratiæ illius participarent;* vnde ipse Ioannes subiunxit: *De plenitudine eius omnes accepimus.* Apostoli ad hoc inexhausto gratiæ fonte, hauserunt euangelicam doctrinam, Martyres fortitudinem, Doctores sapientiam, Confessores constantiam, Virgines puritatem, Pon-

tifices, Apostolicam potestatem; actandem sacerdotes, remittendi peccata auctoritatem; Maria autem, quia propinquissima omnium extitit huic perenni fonti, & per excellentiorem eius dispositionem, capax vas secum deferebat, plus illis omnibus simul de plenitudine gratiæ illius accepit.

SECUNDA Ratio sit: quia, cum B. Virgo sit exaltata super omnes choros Angelorum, ut sancta cōstitetur Ecclesia, necesse est, ut inter omnes puras creaturas, ipsa per se supremum chorum omnium efficiat, qui inferior sit ad Christi thronum, sicut inferior est gratia illius ad Christi gratiam, superior verò ad omnes tam Angelorum, quam hominum sedes:

at notissimum est, ex sententia D. Dionysij de cœl. hier. superiorem chorum continere plus gratiæ, quam inferiores; sunt enim Angelorum chori instar cœlestium orbium: nam, quemadmodum cœliores cœli omnium inferiorum cœlorum magnitudinem continent; ita chori Angelorum superiores, omnium inferiorū gratiæ exæquant, immo, & superant; tamquā continens contentū: igitur, cum chorus Virginis, ut Dei genitricē decet, sit super oēs choros tam hominū, quam Angelorū, necesse est, continere in se gratiā æquiualentem, immo, & superātem, tamquam continens contentū, omnes gratias collectiue sumptas, quibus præstāt inferiores chori. Vnde quemadmodū in rebus naturalibus videmus, ita Deū trinā hanc mundi machinam, elementalem, cœlestem, & Angelicam in hunc modū disposuisse, ut inter elementa sit vnum, quod magnitudine sit maius, quam reliqua, cuiusmodi est ignea sphaera, & inter cœlestes orbis sit vnus, nepe primū mobile, iuxta Philosophorū sententiā, iuxta Theologicam verò veritatem, cœlum empyreū, quod reliquos cœlestes orbis simul sumptos, quāritate mobilis longe superat; & inter nouem etiā choros Angelorum, supremus omnium sapientia, charitate, & gratia, reliquos omnes antecellit: & inter Angelos illius sublimis

H h h chori

chori vnus adest supremus, qui intensiua perfectione naturali reliquos inferiores simul sumptos excedit; ita in ordinae supernaturali condecens erat, vt Deus opt. maxim. creaturam aliquam produceret, cui tantam plenitudinem gratiæ conferret, vt illa omnium sibi inferiorum gratiarum non solum exæquaret, sed & superaret. ad eum certè modum, quo in Ecclesia Catholica instituit, vt cuncti gradus potestatis spiritalis, qui in subdiaconis, Diaconis, Sacerdotibus, Episcopis, Archiepiscopis, & Patriarchis reperitur, omnes simul in summo Pontifice existant, adeò, vt suprema eius potestas omnium inferiorum potestates simul acceptas longa intercedere præcellat; quid ergo prohibet, vt Deus eundem ordinem seruans in collatione gratiæ, Matri suæ, iam exuberantem gratiã donarit, vt illa omnium gratias simul sumptas præcelleret? Maxime, quod si decet, vt solius Regiæ opes, oēs subditorum diuitias in vnũ aceruum cõgestas superet, potiori iure Regiæ Mariæ spirituales gratiæ opes oportuit creaturarum omnium sibi inferiorum, spirituales charismatum diuitias simul sumptas longo intervallo

Proverb. 31. *Matre filia congregauerunt diuitias, in supergressas vnuerfas. Quid autem quæso cum ratione magis cõsentaneum, quàm vt filius Rex, matri soli vberiores diuitias, quàm omnibus simul famulis elargiatur, sicut, & dignitatem matris, omnibus aliis dignitatibus præstantiore, ei donauit?*

TERTIAM iam rationem subiungo, quia competitissimum est, Deum maiorem gratiam illi conferre, quem maiori amore amicitia prosequitur: Deus autem densus, & intensus, quàm omnes simul famulos suos, Matrem suam dile-

D. Bonan. in *speculo Mariae cap. 6.* *xit, vt enim dixit ex Augustino, D. Bonauent. B. Virginem alloquens: Te ipse Rex Regum, vt matrem veram, & decoram sponsam præ omnibus diliges, amoris amplexu ab-*

D. Ansel. lib. de excell. Virginis. *offendit ergo amorem erga matrem, quo nullum putemus esse posse maiorem. & D. Bern.*

ferm. 15. non dubitauit dicere, propter excellentiam huius amoris Christum potius *D. Bern. in* *venisse pro sola Virgine redimenda, quàm pro ceteris omnibus hominibus. Et quis quæso* *15. de filiis* *Virg. 4. 1.* bonæ indolis filius non magis diligat matrem suam quàm omnes suos famulos? igitur, cum Christus Dominus plus matrem suam dilexerit, quàm reliquos omnes simul, consequens est, maiorem gratiæ cumulum ei contulisse, quàm reliquis omnibus simul.

QUARTAM Rationem deprehendo ex variis comparationibus tam sacræ Scripturæ, quàm sanctorum Patrum, quibus frequenter cohonestatur B. Virgo; comparatur enim mari propter nomen Mariæ: *Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat:* igitur, sicut mare plus aquarum sinu suo comprehendit, quàm omnia simul flumina, fontes, & putei, ita, & Maria plus continet gratiæ, quàm reliqui simul omnes sancti. solet etiam comparari deipara Mariæ flumini; *flumen Dei repletum est aquis:* flumen autem competitum est, plus aquæ continere, quàm vasa simul omnia, quæ in quantumcumque ingenti, ac populosa Ciuitate reperiuntur. Comparatur item Soli: *pulchra, vt lana, electa, vt sol,* quis autem non videat Soli splendidiorẽ lucem auctorem contulisse nature, quàm reliquis omnibus astris simul sumptis: vnde B. Petrus Damianus dixit: *Sol lucidius incandescens, ita sibi sibi dæmonum, & lune rapit possessionem, vt sint, quasi serues, non sint, & videri non possint; similiter, & Virgo veri præuenit luminis, in illa accessibili luce perlucens, sic virorumque spirituum habet dignitatem, vt in comparatione Virginis nec possint, nec debeant apparere.* Deinde, sicut Christus Dominus comparatur fonti: *apud te est fons vitæ, id est Verbum, quod erat apud Deum, sic B. Virgo (vt rectè obseruauit Diuus Bernard.) confertur cum aqueductu: ego quasi aqueductus exiit de Paradiso, & reliqui sancti riuus assimulantur: riuus eius inebrians: quem admodum ergo Christus in Ecclesia, est tamquam fons perennis gratiæ, beata autem Virgo,*

Virgo, vt aqueductus, reliqui vero sancti, vt riuuli; ita in Christo, vt in fonte congregantur omnes gradus gratiæ, qui tam ad aqueductum, quam ad riuulos fluunt: in Virgine verò, vt in aqueductu congregantur omnes, qui ad riuulos deuiantur; vnde ipsa dixit: *In me omnis gratia vie, & veritatis.* sunt ergo in illa tot gradus gratiæ, quot sunt in omnibus sanctis simul. Tandem componitur B. Virgo cum cœlesti Ierusalem: *Pulchra es amica mea, iuauis, & decora, sicut Ierusalem;* quasi dicat: decora es, sicut tota cœlestis Ierusalem, quia totam ex hominibus, Angelisque constantem decore gratiæ exæquas, immò, & superas. vnde fit (quod & nostrum principale argumentum non parum confirmat) quod intercessio, & oratio solius Virginis efficacior est coram Deo ad impetrandum, quam oratio totius curiæ cœlestis, vt his verbis docuit Diuus Augustinus. serm. 3. & 4. de Natiu. *Nec dubium est, quia que meruit pro liberandis, offerre pretium, possit plus omnibus impendere suffragium, & sicut apud Deum est potior, ita, & omnibus sanctis est sollicitior.* vnde Gregorius Nicomædien. orat. de purific. vocauit Virginem: *omnipotentem suis orationibus:* est autem manifestum, quod ceteris paribus, nihil est, quod efficacior ad impetrandum reddat orationem, quam gratia, & sanctitas personæ petentis, nec sufficeret dignitas, gratia deficiente. Similiter etiam maiorem honorem, & cultum defert Ecclesia soli Virgini, quam reliquis sanctis simul; cum illos dulciæ Mariam verò hyperdulciæ adoratione veneretur; cultus autem, & honor maior non datur, nisi propter maiorem sanctitatem.

QVINTAM deinde rationem præcedentibus adnecto: Quia rationi consentaneum est, vt quantum (sine præiudicio excellentiæ Christi Domini) B. Virgo honorari possit, tantumdem exaltetur, & honorificetur, cum inter puras creaturas, nulla, illa sanctior reperitur; vt opti-

me docuit Card. Caiet. in lib. de spasm. B. Mariæ: *Virgo debet credi similis filio per omnia, quantum fas est, igitur, cum gratia filij omnium Angelorum, & hominum gratias superet, etiam gratia Matris eadem superabit, licet alioquin illa multiplici nomine gratiæ Christi Domini inferior existat: quod si oportuit, gratiam aliorum omnium gratias simul collectas longè præcellere, quia gratia eius, gratia capitis erat; decuit etiam proportionali ratione plenitudinem gratiæ in Mariam effusam illas quoque superare, quia etiam ipsa capitis dignitatem mirum in modum participauit. nam, vt ait D. Irenæus: sicut Eva inobediens, sibi, & vniuerso generi humano causa facta est mortis, sic Maria, & sibi, & vniuerso generi humano causa facta est salutis: & Augustinus: hæc prima maris damna resoluit, hæc homini perditam redemptioem adduxit: & Diuus Chrysologus: Dedit, pacem terris, cælis gloriam, salutem perditis, vitam mortuis. Diuus Bernardin. serm. 2. de Assumpt. Meritò in te respiciunt oculi totius creaturæ, quia in te, & per te, & de te benigna manus omnipotentis, quicquid creauit, recreauit: & Diuus Laurent. Iustin. serm. de Annunc. Magna profectò fuit Mariæ gratia exuberans, atque completa, quæ cælis dedit gloriam, terris præbuit Deum, gaudium præstitit Angelis, sæculoque pacem re-fudit: fide docuit gentes, vitioque finem imposuit; humana vite instituit ordinem, atque spiritualem edidit moribus disciplinam: ecce ex tantorum Patrum sententia, Mariæ capitis dignitatem, prout Dei genitricem oportebat, mirificè participauit, vt propterea eius sanctitas omnium Sanctorum sanctitatem superet, sicut & caput omnia simul membra supereminet.*

S E X T A M tandem rationem hoc discursu conficio: B. Virgo in primo inflati suæ sanctificationis suscepit intensiorem gratiam, quam sortitus fuerit supremus Seraphimus; erat enim illa, de qua dixit Iſaias: *Preparatus mōs domus Domini in vertice montium,* iuxta explicationem D. Gregorij: erat etiam dilecta illa Sion, cuius

Hhh 2 meminit

Card. Caiet.

D. Iren. lib. 2. cont. heret. ca. 23.

D. Aug. ser. 33. de Sump-tione.

D. Chrysol. ser. 140.

D. Bernard.

D. Laurent. Iust.

Iſai. 2.

D. Greg. li. 2. Reg. 6. 1.

Psal. 36.

meminit David: Diligit Dominus portas
Sion super omnia tabernacula Iacob: nec non
& illa, de qua idem Regius Vates dixit:

Ibid.

Fundamenta eius à montibus sanctis: quasi di-
cat, fundamenta sanctitatis Virginis po-
sita sunt, ubi alij sancti consummantur.

S. Bern ser.
de B Virg c
2. ar. 1.Iacob de V. a-
lenia Episc.
Christo sup.
Cui magnif.
D. Tho. p. p.

Deinde B. Virgo habuit usum liberi arbi-
trij à primo instanti suæ sanctificationis,
qui in ea per totam vitam duravit, vt af-
firmat S. Bernardinus Senensis, & Episcopo-
pus Chrystopolitanus super Magnificat.
rursus B. Virgo per quemlibet actum ad-
æquabat, & aliquando excedebat inten-
sionem gratiæ, & charitatis, quam habe-
bat: si enim Angeli ita cooperati sunt to-
ti gratiæ, quam possidebant, vt docet D.
Tho. 1. p. q. 62. art. 6. necnon & Adam an-
te peccatum, vt tradit idem 1. p. q. 95. art.
4. etiam B. Virgo, cui perfectiores habi-
tus gratiæ, & virtutum incant, quibus
magis inclinabatur in bonum, quam il-
li, & vehementius à Spiritu sancto impel-
lebat, & maiori consolatione, & spiri-
tuali gustu fruebatur, & cui plura media
ad hoc suppeditabantur, nec quidpiam
habebat, quod illam retardaret, quomi-
nus toto conatu operaretur, & intensio-
nem principij operatiui adæquaret: erat
ergo, quoad hoc, par Angelis, & homini
in statu innocentia, cum, & caruerit fo-
mite, & omni motu inordinato, sicut il-
le, & in omnibus aliis eos excederet: igitur,
cum Salomon dixerit: *Iustorum semita
quasi lux splendens procedit, & crescit usque
ad perfectum diem*, continuo B. Virgo in

Pron 4.

gratia crescebat, quia toto tempore vitæ
suæ continuo meruit, vt expresse docent

alber. Magn.

de B Virg c

176, & 177.

197.

D. Antoni. 4

p. tit. 15 c. 20

§. 6.

Bernard. de

busto 4. p.

ser. 9. §. 7. l.

Canis. lib. 3.

c. 1.

Cant. 3.

magis Albertus, D. Antoninus, & alij:
quod facile erat, si habuit gratiam infu-
sam independentem ab operatione sen-
suum, prout docuerunt Albertus magnus
lib. 10. de B. Virgine cap. 31. D. Bernardi-
nus tract. de B. Virg. serm. 4. art. 1. cap. 4. &
Richelius super cap. 5. Cant. nam tunc abs-
que defatigatione, continuo poterat ope-
rari, etiam dormiens, vt de facto opera-
tam fuisse tradunt S. Bernardin. serm. 56.
& Rupert. ad cap. 5. Cantic. in illa verba:

Ego dormio, & cor meum vigilat. Licet tamē
demus, quod scientiam illam non habue-
rit, ac propterea ex defatigatione cor-
poris non totum adhiberet conatum, nec
ex tota intensione habitus, semper, & co-
tinuo operaretur; frequentius tamen eli-
ciebat actum æqualem, vel intensiorem
habitu, tum ob gratiæ suæ excellentiam,
tum ob specialem Dei motionem, & di-
uinum auxilium præsto sibi assistens; vn-
de satis vtiq; compensaretur remissio
paucorum actuum per excessum omnium
aliorum, ita, vt absolute verum sit, cui-
libet actui Virginis correspondisse de nouo
tantum gratiæ, quantum in ea præerat ex par-
te principij. His adiunge, quod actus cha-
ritatis ita perfecte intenti, quos B. Virgo
elicuit in via, fuerunt ferè innumerabiles,
ita, vt possint conferri cum numero San-
ctorum; nam semper erat in perpetua cō-
templatione, ita, vt fere in omnibus in-
stantibus, quæ in quolibet tempore infi-
nita sūt, mereretur: & licet numerus actuum
fuisset minor, quam numerus sanctorum,
hoc tamen potuit aliunde compensari;
tūm ex eo, quod quilibet actus erat me-
ritorius multo maioris gratiæ, quam sit
in maximo sancto; tūm ex gratia, quā re-
cepit ex opere operato per sacramentum
baptismi, & præcipue per frequentem Eu-
charistiæ receptionem, quæ cu tanto ma-
ior sit, quanto melior dispositio adest ex
parte subiecti, non potuit hæc non esse
copiosissima, cum dispositio ex parte Vir-
ginis fuerit perfectissima. Quæ omnia, vt
melius intelligantur, iuuare potest id,
quod de calculo, seu latruncularia dici so-
let, nimirum, quod cum hoc ludi genus,
non habeat plures, quam sexaginta qua-
tuor sedes, si tamen in prima sede, vnū
frumenti granum colloces, in secunda
duo, in tertia quatuor, & sic proportiona-
liter in singulis duplicata ponas, tam in-
gens erit granorum numerus, vt ad illum
explendum non sufficeret cuiuscumque
fecundissimæ Prouinciæ frumentum: si
igitur in sexaginta quatuor tantum sedi-
bus tantus sit numerus, quid quæro iudi-
candum

eadem erit de B. Virgine, quæ quoridie non sexaginta quatuor actus charitatis, sed quàm plures alios pene infinitos exercebat, si continuationem eorum spectemus per sexaginta tres annos maxime quia, ut constat ex prædicto discursu, certe in fine vitæ per quemlibet actum charitatis, cum semper operatur secundum totam, vel maiorem intentionem habitus, ex speciali Dei auxilio, plus merebat, quàm in toto tempore vitæ præcedenti merebat, & sic proportionabiliter, de actibus sequentibus usque ad ultimum vitæ habitum. Qui ergo recte computauerit excessum, qui ex hac additione singulorum actuum resultat, inueniet, esse fere infinitam, & facile sibi persuadebit, ingentem adeo esse gradum gratiæ multitudinem, quàm meritis suis Beata Virgo acquisiuit, ut solus Deus eius immensitatem mensurare possit, Salomone dicente: *Ipsa solus mensus est eam.* vnde merito D. P. Bernardinus, tantam asseruit hanc Marianam extitisse gratiam, ut soli Deo cognoscenda referretur.

ULTIMAM tandem probationem dirigo ad labefactandas imbecilles quasdam rationes, quibus Abulensis, & quidam alij pauci, infirmi nominis, qui ei adhaeruerunt, probare contendunt, Christum plus diligere Ecclesiam, quàm matrem suam Primam esse: nam B. Virgo, pars quædam fuit Ecclesiæ, & redempta est, sicut quicumque alius de Ecclesia: pars autem non est dignior toto, nec maior illo, secunda: quia Virgini non fuerunt privilegia collata, nisi propter Ecclesiam, fuit enim tota gratiæ muneribus donata, ut esset Mater Dei, non autem ad eam dignitatem eueheretur, nisi propter saluandam Ecclesiam, filius Dei carnem assumeret, ut eam proprio sanguine redimeret. Verum prima ratio in eo peccat, quod reliquum corpus Ecclesiæ absque Virgine, non est tota Ecclesia, ut ait Abulensis, cum inter eius membra, B. Virgo sit potissimum omnium, sed est pars quædam multitudine; & numero Virgine maior, intensiuo verò valore, & pretio minor: vnde D. Bernardus ubi

supra dixit: magis fuisse intentam à Deo redemptionem Matris suæ, quàm omnium seruorum eius. Deinde, licet Deipara Maria, pars quædam Ecclesiæ fuerit, nihil tamen inconuenit, ut quemadmodum supremum coelum, licet alioquin pars sit totius mundi, magnitudine sui ambitus reliquas omnes partes simul sumptas complectatur, ipsa etiam Virgo reliquas omnes partes, ex quibus coalescit Ecclesia, magnitudine suæ gratiæ superet. Secundam etiam Abulensis rationem, imbecilliorum iudicio; B. enim Virgo non fuit dilecta Deo propter Ecclesiam magis sibi dilectam, sed cum illa esset amplius, quàm tota Ecclesia dilecta, ipse decreuit, ut remedium afferret Ecclesiæ, concipiens, & pariens eius Redemptorem. Cui sit honor, & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA VIII.

Variis interpretationibus, partim ex sanctorum Patrum fontibus haustis partim à nobis inuentis, ingenti conceptuum copia, verba illa explicamus; *Dominus tecum: Benedicta tu in mulieribus.*

NTEQVAM sacramenta, quæ in propositis verbis latent, detegamus, prius explodendus est error quorundam afferentium per illa verba: *Dominus tecum*, significasse Angelum, Deum per carnis assumptionem in virgineo utero iam tunc esse cum Maria; ad quod mouentur ex quibusdam apparentibus Patrum testimoniis, præsertim D. Petri Alexandrini, Augustini, D. Hieron., S. Thomæ Aquin., B. Pet. Dam., Nicephori, & Andreæ Cretensis, qui omnes in hunc modum verba illa explicant, ut Dominus tunc esset cum Maria, non solum

Luc. 1.

D. Pet. Alex. prout habetur in Conc.

Eph. 10. c. 7.

D. Aug. ser.

2. de Assum.

D. Hier. ep.

140. ad Priscipium.

D. Tho. 3. p.

q. 30. ar. 4.

D. Pet. Dam.

ser. 1. de nat.

Virg.

Niceph. li. 1.

cap. 8.

Andr. Cret.

orat. de Annunc.

Hhh 3 solum

solum in mente, sed in ventre: at luce ipsa meridiana ex Evangelica lectione patet, & Virginem nec ante audita illa verba Dominus tecum, nec in prolatione illorum, nec immediatè post illa concepisse, cum vere Angelus ei postea diceret: Ecce concipies, & paries filium, igitur tunc nondum conceperat. Præcitati ergo Patres minime id potuerunt ignorare. quare explicandi sunt, ut cum dicant: tecum in mente; tecum in ventre: idem sit quod, tecum est in mente, & tecum erit in ventre; sæpe enim præsens accipitur pro futuro: quo modo etiam accepit græca lectio; nam ubi nostra vulgata veracissimè vertit: Quod ex te nascetur sanctum, vocabitur filius Dei: illa legit: Quod ex te natum, vocabitur filius Dei. deinde, cum illi Patres dicunt, ad salutationem Angelicam concepisse Virginem, non accipiunt pro salutatione verba illa præcisè: *Ane gratia plena, Dominus tecum*: sed colloquium inter Mariam, & Angelum. solius tamen Andreae Cretensis verba nullam sustinent explicationem, sic enim ait: *Dominum esse tecum dixi, & tu Virgo, quomodo hoc continget, ambigis? Dominum ego antevertisse aduentum meum, & tuam subisse uterum tibi nuntio, & tu de viro mihi differis, & terreno quodam partu? sed miror sane, virum alioquin sapientissimum, in re adedò clara allucinarum fuisse.* Hoc supposito varias Patrum expositiones iam proferamus, deinde quas, Deo opitulante, ab illis diuersas, excogitauimus, nostrum erit annectere. Diuus Bernardus super missus in hunc modum loquitur: *Pater tecum, qui filium suum fecit tuum; Filius tecum, qui ad condendum in te mirabile sacramentum, mirò modo sibi fecit sacrarium, & tibi seruat genuit ale signaculum: Spiritus sanctus tecum, qui eum Patre & Filio tuum sanctificat uterum.* Andreas verò Ierosolymitanus tract. de laudibus Mariæ inquit: *Dominus tecum, qui ante te, hodie vnà tecum est, & ex te paulò post nascetur, nam sicut prius spiritus Besaleel impleuit, & ei Dominus adsuit, quomodo in tabernaculi vasa fabricaret, ita prius*

Dominus Mariam suam sua gratia impleuit, quàm ex ea filij sui corpus efformaret. Franco Abbas tom. 6. de gratia Dei ita scribit: *Dominus tecum est, & Virgo, non generalli tantum benedictionis gratia, qua cum ceteris sanctis est, verum & singularis prerogatiua gratia, sicut cum matre filius.* Dominus tecum, ut viscera tua sanctificet, in carne tua humanam sibi matrem associet. Deinde Diuus Augustinus in persona Angeli Virginem alloquentis, in hunc modum eam affatur: *Dominus tecum, sed magis quàm mecum, in tuo est corde, in tuo est utero, adimplet mentem, adimplet ventrem.* Sed percontabitur, & meritò, quispiam, quomodo Angelus veraciter potuisset Virgini dicere, ut vult Augustinus, Deum magis esse cum illa, nam præterquam Christus Dominus loquens de Ioanne Baptista dixit: *qui minor est in regno caelorum, maior est illa*: certè in Maria aderat Deus per gratiam, non per gloriam, in Angelo verò per vtrumque, coelesti enim beatitudine fruebatur. Verissime quidem, & acutissimè loquitur Augustinus, si rem altius perpendamus: nam sicut qui habet certum ius ad hereditatem magnam absque dubio consequendam, ditior reputatur, quàm qui iam exiguam aliquam nactus (in communi enim hominum opinione multo plus valet certa magnæ hereditatis spes, quàm exigua securæ possessio) ad eundem ergo modum, quia Deus erat cum Maria per vberiore gratiam, quæ certum ius illi dabat ad copiosorem gloriam, re ipsa consequendam, quam Angelus iam possidebat, idcirco veraciter dicit Augustinus in persona Angeli: *Dominus tecum, sed magis quàm mecum.*

Ego tamen in hunc modum proposita verba Dominus tecum expono. Angelus quidem, ut raram ac inauditam salutandi formulam per verba illa gratia plena, temperaret, vulgarem & receptam illam salutationem Dominus tecum permiscuit: hæc enim frequens erat apud Hebræos, vnde Angelus Gedeonem salutauit dicentem

Est. 1.

B. Bernard.

And. Ierosol.

ead. 6. cens: Dominus tecum, virorum fortissime, & Booz messorum: Dominus vobiscum: existimo autem verba ista, Dominus tecum, non salutantis tantum esse, vt exponit Card. Caiet. sed asserentis, vt vnanimi consensu explicant supra relati, & mox referendi Patres; vnde ad illa elucidanda Virginem alloquens, primo mihi vsurpo verba illa Psalmi. *Tecum principium in die virtutis tue: Tecum inquam, o Maria, in die, in quo virtutem generatiuam ac mirabilem tuam fecunditatem in concipiendo filium Dei absque virili opera, gloriosissime ostentasti, Dominus quidem tecum: Dominus (inquam) Deus trinus, & vnus; quia si de iusto dictum est: ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus: quid ni dicemus de te, iustissima Maria, alius quidem, & sublimius id predicabimus? Tecum enim est potentia Patris, te fecundans, vt eundem, quem ipse, valeas filium generare, pariterque cum illo dicere: Ego hodie genui te: Tecum est sapientia Filij, erudiens te disponens, & preparans, vt digna eius mater inueniaris: Tecum est munditia Spiritus sancti, te concipientem, & parturientem inuolantem atque purissimam Virginem conseruans. Vel aliter secundo dicamus: Tecum est Pater aeternus, qui ante saecula te elegit, non solum in viuendum, sed & ipsius vitae matrem: Tecum Filius, quem carne indutum noue mensibus in utero gestabis, ac postmodum vberem de caelo pleno, pasces, & lactabis: Tecum Spiritus sanctus, qui tanquam fons perennis gratiae, caelestium charismatum fluentis te irrigabit, & per te tanquam per aquaeductum partem eorum ad nos deriuabit. Sed neque his tantum modis inueor Dominum tecum esse: est enim Tecum, sicut sponsus cum sponsa, quam vnicuique diligit, sicut pater cum filia, quam vigilanter custodit; sicut Rex cum regina quam multum honorat, sicut Sol cum luna, quam fulgentibus suis radiis illustrat; sicut Angelus cum orbe caelesti, quem incessanter regulatissime mouet; sicut tantum sapientissimus nauclerus cum nau,*

quam a scopulis & syrtibus incolumem ad portum deducit. Atque ex his aliam eorundem verborum expositionem elicio: cum enim Angelus praedixisset Mariae: *Aue gratia plena, rationem & causam illius plenitudinis subiunxit dicens: Dominus tecum: quasi clarius diceret, quia praedictis omnibus modis, Dominus adest tecum, exuberanti gratia inuenitis repleta. hec enim diuina praesentia fons erat plenitudinem illam scaturiens. vnde eleganter Chrysippus Ierosolym. serm. de S. Maria inquit: *Gratia plena, quia tecum est vniversus gratia thesaurus, totius letitiae, Rex, cum ancilla; cum speciosa inter mulieres speciosus forma praefiliis hominum: cum puella impolluta is, qui sanctificat omnia: quare si olim Samsol leonem suffocauit, quia Spiritus Domini irruit in eum: & si Daniel puer impiam iudicem ac fraudulentam contra Susannam sententiam detexit, quia suscitauerat Deus spiritum eius, & si Iosue hostes prostigauit, Dauid vrsum & leonem fugauit, & gigantem interfecit, & Iudith Holofernis caput amputauit, quia (vt sacra narrant cloquia) Dominus erat cum illis, ac tandem si de Iohanne dicitur: quod crescebat & confortabatur quia manus Domini erat cum illo: nihil certe mirandum, Mariam plenam esse gratia, cum Dominus auctor gratiae inseparabiliter esset cum illa.**

Aliter etiam eadem verba licebit in hunc modum explicare, vt per illa precari, immo & affirmare voluerit Angelus omnia quae ad mysterium incarnationis in Mariano utero celebrandum, necessaria erant, prospere, ac feliciter sibi futura: nam si de Iacob sacra narrat historia, quod postquam introiuit in domum Laba socii sui, res eius familiaris magnam suscepit incrementum; quia Deus erat cum eo; & de Patriarcha illo antiquo Ioseph eadem commemorat prospera multa ei successisse, quia Deus erat cum illo; ac tandem de Gedeone testatur gloriosam de hostibus victoriam reportasse, quia Dominus erat cum eo, prout ei praedixerat Angelus: certe vt Virgini in potestaret

cuacha

Luc. 2.

Chrysippus.

Iud. 14. 6.

Dan. 13.

Iosue

Iudith. 10.

Luc. 2.

Gen. 39.

Gen. 30. 27.

Iud. 7.

Luc. 1. cuncta pro votis fortunatissime sibi successura, ideo Gabriel ait illi: Dominus tecum. Ultimam iam interpretationem subiungo: ob quam suppono, Deum propter immensitatem suam ubique esse, ut ipse dixit: *Caelum & terram ego impleo*, unde David dicebat: *quo ibo à spiritu tuo, & quo à facie tua fugiam: si ascendero in caelum, tu illic es, si descendero in infernum, ades: si sumpsero pennas meas deluculo, & habitauero in extremis Maris; etenim illic manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua. im- n. d. & Philosophi gentiles lumine solo naturali id agnouerunt; unde Lucanus dixit: *Iupiter est quodcumque vides: Virgilius, Iouis omnia plena: Mercurius Mandus est: rui Deo plenum: Orpheus, Ipse semper simul est, & totus ubique: ac tandem Aristoteles refert, quod cum insignis ille Philosophus Heraclitus à quibusdam amicis suis in furno quodam inclusus ac latens visitaretur, eis dixit: In- gredimini, quia nec huic loco Dij desunt, sed melius his omnibus Philosophis, Diuus Isidorus lib. de summo bono de Deo lo-**

D. Isidor. de sum. bono c. 2. *quens dixit: Non est inclusus, foris non est exclusus, supra non est elatus, & infra non est depressus. Licet ergo Deus sit ubique, diuersimode dicitur existere in creaturis; in omnibus enim sine aliqua exceptione adest per essentiam, quatenus diuina eius substantia indistans est ab illis, ac eis summe proxima, iuxta illud Ieremie: Deus è vicino ego sum, & non à longe: adest per praesentiam, quatenus omnes illas agnoscit, & intuetur, Apostolo dicente: Omnia nuda, & aperta sunt oculis eius: adest etiam per potentiam, eas consecrans, ne in nihilum redigantur: ut enim dixit David: Auertente te faciem tuam turbabuntur, auferes spiritum eorum, & deficient: adest deinde in iustis, tamquam cognitum in cognoscente, per fidem, & amatum in amate, per charitatem & gratiam, in beatis verò etiam per gloriam. Ut autem explicem, qua ratione B. Virgo intra latitudinem illius communis vnionis per amorem & charitatem, qua iusti cum Deo sunt vniti, eos*

Terem. 32. *ad Heb. 4. Psal. 102.*

omnes longe praecellat, expendenda mihi sunt verba illa Cantic. *Vulnerasti cor meum, soror mea, sponsa: sanè cum indubitatum sit, nullum verbum ex his superuacaneum esse, apertissime liquet diuersum quid significari nomine sponsae ab eo, quod praefere vocabulum sororis: iure quidem optimo Beata Virgo soror Christi appellatur, quatenus per gratiam qua sanctificatur, diuina est confors facta natura, unde D. Paulus dixit: *Qui sanctificat, & qui sanctificatur, ex vno omnes: ac nomine sponsae non solum significat, quod ex vno illa sit, quae sanctificata est, & ipse qui eam sanctificauit, sed in super denotat, quod vnum sit ipse, & illa: sicut enim sponsi in duobus corporibus vna caro sunt, iuxta illud: *Erunt duo in carne vna: ita & in specia- li hoc connubio vnum sunt B. Virgo & Christus, dilectione scilicet, & spiritu, Apostolo dicente: *Qui adheret Deo, vnus spiritus est: hanc adhaesionem, quae propria est perfectissimae sponsae, per quam ipsa perfecte vnum fit cum sponso, non omnis anima iusta habet, cū de ea quae nupta est, Apostolus dicat, diuisa esse partim in cognitione de Deo partim de mundo; vt significaret ergo Christus B. Virginē totā, & totaliter sibi inherere, & sibi internam esse, addit nomen sponsae supra nomen sororis. At praeter modos istos, aderat tunc Deus in Virgine in preparatione animi, vt mox ex ea carnē assumeret, & cum illa quandam mirabilem matris cum filio vnitatem contraheret, quatenus partem substantiae illius, hoc est, purissimi sanguinis materiam, hypostaticae vnionis vinculo Verbum diuinum sibi ineffabiliter copulare debebat. vnde B. Petr. Damianus secm. de Natu. Mariae egregie dixit: *Cum Deus in aliis rebus sit tribus modis, in Virgine fuit quarto speciali modo, scilicet per identitatem: quam expositionem, postquam haec elaboraueram, inueni apud D. Bernardum secm. super Missus his verbis expressam. Cum Dominus sit cum omnibus sanctis, specialiter tamen est cum Maria; cum qua vni; tamen ei consensio fuit, vt illius non solum*****

Luc. 1. c. 1. *Luc. 2. c. 1. Heb. 1. c. 1. 1. Cor. 6. c. 1. Ibid. c. 1. D. Bernardus super missas c. 1. Psal. 11. c. 1.*

voluntatem, sed etiam sibi carnem coniungeret, & de sua, Virginisque substantia unum Christum efficeret, vel potius, unus Christus feret; qui est nec totus de Virgine, totus tamen Dei, & totus Virginis esset; nec duo tamen filij, sed unus virtusque filius. Atque hinc est, quod cum B. Virgo tot ac tam variis modis conjunctissima esset Christo, agreferebat etiam per momentum ab eius corporali presentia sequestrari, nam (vt sacri Evangeliste commemorant) cum Christus natus inuenitur à Pastoribus, adest Maria; cum adoratur à Magis, adest Maria; cum fugit in Aegyptum, adest Maria; cum ab Aegypto redit in Iudæam, adest Maria; cum presentatur in Templo, adest Maria; cum benedicitur à Simeone, adest Maria; cum ascendit in templum, adest Maria; cum inuenitur disputans in eo, adest Maria; cum inuitatur ad nuptias in Cana Galilææ, adest Maria; cum conuertit aquam in vinum, primum quod Christus miraculum fecit, adest Maria; cum turbis predicabat, aderat Maria; cum acerba crucis morte occubuit, adest Maria; cum resurgit, adest Maria, cui primū omnium se manifestauit; cum tandem ascendit in coelum, adfuit Maria, vt tradit S. Odilius Cluniacensis.

Septima expositio sit, quod verbis illis Dominus tecum, Angelus tacite cuidam Virginis obiectioni respondit: vnde perinde fuit, ac si diceret: forte si arbitraris humillima ac pudicissima Virgo, ad recipiendum in vtero tuo æterni Patris filium, opus esse magnam non solum spirituum, sed & temporalium bonorum copiam tibi suppeditari, vt illis eius diuinitati, his eius humanitati inseruias, foras expelle hunc timorem: aliquid omnibus terrenis bonis excellentius habes, quia Dominus tecum, qui cum sit omnium bonorum pelagus, omnia bona venerunt tibi pariter cum illo. Egregiam sanè doctrinam & omni acceptione dignam, solum Deo inniti, & solum Deum querere: inquirentes enim Deum (vt ait Dauid) non deficient omnibus bonis. Iacob olim, cum adhuc

imperfectus esset, excitatus à somno, emisit hoc votum: si fuerit Deus tecum, & custodierit me in via, per quam ego ambulabo, & dederit mihi panem ad vescendum, & vestimentum ad vestiendum, reuersusque fuero prospere ad domum patris mei, erit mihi Dominus in Deum: duo hic petijt, vt & sibi afflisteret Deus: si Deus fuerit tecum, & vt sibi bona temporalia impetiret: si dederit mihi panem ad vescendum, & D. Gregor. cap. 40. in 3. c. lob ait Iacob isfimitatem suam ostendisse in hoc, quod non solum Deo, sed & bonis temporalibus innitebatur, cum tamen soli Deo sibi innotendum esset, qui cum sit omnium bonorum abyssus, tenens illum omnia bona possidet, vnde acutè & ingeniosè sanctus ille Doctor ait: Hinc Iacob, qui Angelum tenuit, vno mox pede claudicauit, qui vero amore sublimia respicit, iam in hoc mundo duplicibus incedere desiderijs nescit; vno enim pede innititur, qui solo Dei amore roboratur, & necesse est, vt alius marcescat, quia mentis virtute crescente, oportet procul dubio, vt carnis fortitudo torpescat.

Ostauam denique, eamque præclaram (ni fallor) interpretationem præcedentibus annecto: arbitror quidem singulari mysterio non vacare, quod Angelus Virginem salutans dixerit: Dominus tecum: & non Deus tecum; cum aliunde idem re ipsa sit in Deo deitas, & potestas dominatiua. Ego sanè illud reperio, quod Deus Opt. Max. diuersimodè respicit creaturas in quantum Deus, & vt auctor earum, & in quantum est earundè Dominus absolutus; quatenus n. Deus & auctor naturæ res creauit singulis tribuens, quæ secundum exigentiã suæ naturæ; quasi iure iustitiæ, sibi debita erant: ad quod significandum vbi nostra vulgata vertit: dixit Deus: fiat lux: originale Hebraëum legit; dixit Eloim quod interpretatur Iudex: innuens quidem, Deum in rerum creatione velut iudicem rectissimum se gessisse, singulis tribuendo secundum iustitiã distributiua ea, quæ illis iuxta merita suæ naturæ debebantur, ad quod alludens Salomon dixit, quod

Prou. 3.

tunc *librabat fontes aquarum*: *librare* autem quod *ponderare* aut *mensurare* est, ad iustitiam pertinere, nemo ambigit: postmodum verò facta iam prima rerū creatione, gerens se Deus tanquā absolutus Dominus, ut supremum suum dominiū uniuerso orbi ostentaret, consultò naturę iura violauit, communes eius leges inuertit, & multa, prout sibi libuit, commutauit. Etenim tanquam Deus, ignem creauit duplici prædictum, altera ad comburendum, altera ad lucendum; ipse vero tanquam supremus Dominus, germanos hos effectus, per naturam inseparabiles, separat, & diuidit; ignis namque inferni comburit, & non lucet, propterea enim

Iob. 20.

Iob vocauit illud *terram miseriam*, & *tenebrarum*; è contra verò in babilonico illo fornace, in quem missi fuere tres innocentes pueri, ignis quidem lucebat, sed non

Daniel. 3.

comburebat & non tetigit eos omnino ignis, neque contristauit, nec quidquam molestie intulit. Deus enim tanquam absolutus Dominus, vnum ab altero secernebat, ut cecinit Dauid Propheta: *Vox Domini intercedentis flammam ignis*. similiter tanquam

Psal. 28.

Deus, cœlestes orbis condidit, regularifimos motus singulis tribuens, quos tota naturæ facultas inuerrere non posset, nihil fecius tamē, tempore Iosue, tanquā absolutus Dominus, solarem motū cessare fecit, & tempore Regis Ezechie retrocessit sol decem lineis: ut ergo Angelus significaret B. Virgini Deum in mysterio incarnationis, & conceptione filij Dei ex matre Virgine, naturæ iura velle violare, & communes eius leges abrogare, quia

Iosue 10.

Isaie 38.

non est impossibile apud Deum omne verbum: consultò ei dixit: *Dominus tecum*, in memoriam ei reuocans supremam, ac omnipotentem Dei facultatem dominantiam, qua prout ei libuerit, facile præstare poterat, ut intacta Virgo genitorem suū conciperet, & pareret. S. Athanasius adhuc ad idem nos edocuit rationem, inquit enim, propterea Angelum Virgini: *Dominus tecum*, dixisse, ut maiestatem mittentis illum exprimeret, qui uniuersalis est,

S. Athanas.
serm. contra
omnes hæreses.

ac supremus omnium Dominus; & ut etiam hac via Mariam alliceret, ut annunciationi sibi factæ facilius, & promptius consentiens obediret, Eli verba sibi usurpans: *Dominus est, quod bonum est in oculis suis, faciat*.

Porro iam ad sequentia verba: *Benedicta tu in mulieribus*, accedentes, varia, quæ in illis sacramenta teguntur, si placet, referemus. Triplici olim, (& hæc sit primæ horum verborum expositio) benedictionum genere indigebant foemina; prima, ut in fragili, ac infirmo carnis suæ vasculo castitatem conseruarent; secunda, ut fecunditatem obtinerent, quia sterilitas olim valde execrabilis erat; tertia ad victoriam de antiquo serpente (quia cum Eua prima omnium foeminarum à serpente fuisset illusa, & deuicta, videbatur sexus foemineus vires amississe) deinceps de illo reportandam: dicens ergo Angelus: *Benedicta tu in mulieribus*, ad omnia hæc benedictionis genera mihi videtur alluisse, quod explicare haud difficile erit, si singula peccuramus: Primum fuit benedictio, quæ ad castitatem conseruandam ordinabatur, & hæc tripliciter fieri contingebat: quædam respiciebat castitatem coniugalem, quæ magno semper habita fuit apud omnē bene gubernatam Rempublicam: hanc illustris illa matrona Ruth perfectissimè obseruauit, quàm propterea benedixit Booz, dicens: *Benedicta es à Domino filia, quia non es secuta iuuenes pauperes, siue diuites*: alia castitas est vidualis, quæ propter præhabitum libidinis experimentum, obseruatione difficilior esse perhibetur; huius fuit obseruantissima Iudith, cui propterea Ozias princeps in hunc modum benedixit: *Benedicta filia tu à Domino Deo excelso, eo quod castitatem amaueris, & post virum tuum alterum nescieris*: alia tandem castitas fuit inaudita quidem rara, & digna solum, ut prima eius obseruatrice esset, quæ futura erat Dei Genitrix; hæc fuit castitas Virginea, expresso voto stabilita, & nunquā violata, licet ergo prædictæ benedictio-

nes vxoribus, & viduis collatae, celebres sint, hæc tamen tertia, quæ commenda-
biliorem possidentem reddit, potiore iu-
re ei debetur, eamque præcipuè arbitror
intendisse Gabrielem significare, cum sa-
lutaui eam dicens: *benedicta tu in mulieri-
bus*. Secundum benedictionis genus, quod
ad fecunditatem ordinatur, bifariam si-
militer fieri contigit: quædam enim be-
nedictio eò tendit, vt vxorati sibi bene-
consentientes filiorum generationi, &
Christianæ educationi vacent, cuiusmo-
di est multiplex illa benedictio, quæ à sa-
cerdote secundum ritum Ecclesiæ Rom.
viro, & vxori, in templo dari consuevit;
simili genere benedictionis benedixit Ra-
guel Saram vxorem Tobia iuuenis: alia
benedictio ordinatur ad dandam fecun-
ditatē sterilibus, præ nimia senectute ad
matrimonij vsum impeditis, quam qui-
dem sterilis Anna mater Samuelis, po-
stulauit, & obtinuit. Præter has tamen be-
nedictiones, alia inaudita fuit Virgini col-
lata, quæ fecunditatem matris cum glori-
a virginis ei contulit, quam vt ei an-
nunciaret Angelus, eam salutaui dicens:
Benedicta tu in mulieribus. Primum deinde
genus benedictionis, quod in sacris liti-
ris reperio, ad victoriam de hoste repor-
tandam, triplex est: solet enim medio ali-
quo stratagemate inimicus deuinci, quo-
modo Iahel de Sifara victoriâ obtinuit,
quando lacte à se propinato, profundum
somnia Sifarae terebrauit, ob quod De-
bora cū vniuerso populo Hebræo, multis
illam benedictionibus cohonestauit: alia
excellentiõ victoriæ esse solet, quãdo hos-
te cum exercitu suo urbem obsidente, &
interitum vniuersorū ciuium minante, ip-
se interficitur, & exercitus eius fugam
attingere compellitur, hac ratione fortissi-
ma Iudith Holofernem, qui super Betu-
liam obsidionem posuerat, extinxit, &
exercitum eius cum magna illius igno-
minia fugauit: propter quam insignem vi-
ctoriam summus sacerdos hanc ei bene-
dictionem contulit: *Benedicta filia, in glo-*

ria Ierusalem, tu honorificentia populi nostri.
tertia tandem victoria, & omnium potis-
sima, maioriq; commendatione digna
esse censetur illa, in qua strenuissimus, ac
sagacissimus, & vnde quaq; munitissimus
hostis pacifica bonorum suorum posses-
sione gaudēs, ab ea potenter deturbatur,
vincitur, & subiugatur; hanc certè com-
parauit beatissima Virgo, cum fortis ar-
mati, atrū suum in pace custodientis (vt
verbis Christi Domini vtar) caput cōtri-
uit, iuxta antiquum vaticinium: *Ipsa con-*
teret caput tuum. atque ad hanc celebrem
victoriam, quam non ignorabat, Ange-
lus alludens benedixit Mariam dicens:
benedicta tu in mulieribus. Secunda expo-
sicio sit, quod in sacris litteris, *benedicere,*
idem est quod *benefacere*, & dona, siue
munera in aliquem conferre: sic Abigail
munus offerens, nempe ducentos panes,
& duos vini vtres, & quinque arietes, di-
xit Dauid: *suscipe benedictionem hanc, quam*
attulit tibi ancilla tua Domino meo: similiter
Naaman Syrus Eliseum in hunc modum
alloquutus est: *Obsecro, vt accipias benedi-*
ctionem à seruo tuo. sic, & apud Genesim
dicitur: *Benedixit Dominus domui Ægy-*
ptij propter Ioseph, & multiplicauit tam in
ædibus quàm in agris, cunctam eius sub-
stantiã: ecce *benedicere* apud sacra eloquia
idem est quod *conferre dona*: Angelus er-
go ad significandum, Deum per multis
cœlestibus donis B. Virginem super om-
nes feminas cumulasse, benedictam in
mulieribus eam appellauit. fateor qui-
dem Iahel eo, quod Sifaram interfe-
cit, Iudith, quia Holofernis caput am-
putauit, Abigailem, quia iratum Dau-
dem contra Nabal virum suum sedauit,
aliasq; feminas olim à patria, sacerdoti-
bus, vel parentibus varias benedictiones
obtinuisse; benedictio tamen B. Virginis
supergressa est vniuersas illas, cū ipsa ca-
put Dæmonis cōtriuertit, humani generis
hostē prostrauerit, & nos Deo patri re-
cōciliauerit: vnde Ecclesia Catholica ca-
nit: *Virga Iesse floruit, virgo Deū, & hominē*
genuit, pacem Deo reddidit, in se reconcilians

Iona 2. *ima summis:* Vbi impletum intueor, quod in figura eius lego apud Ionam prophetam, vbi dicitur, quod rex Niniue descendit de folio, & indutus est sacco ad placandum iram Dei contra Niniuem. Dei quidem filius, rex regum, descendit de celesti sinus Patris folio, & in vtero virginali indutus est sacco nostræ mortalitatis, in quo erat thesaurus sanguinis sui, cuius pretio periturum mundum reconciliauit Patri: cum ergo B. Virgo hunc reconciliatorem nobis pepererit, meritò illam nos Deo reconciliaisse predicamus. Deinde: quia si benedictio Dei est gratiæ, donorumque collatio, cum tot celestium charismatum flumina in hoc mare magnum Mariæ confluerint, non potuit, non eius benedictio aliorum omnium benedictionem longè præcellere: vnde meritò licebit nobis in honorem Virginis verba illa Iacob ad filium suum loquentis vsurpare: *Benedictiones patris tui confortat e sunt, benedictionibus patrum eius: quod ne gratis dicere videar, celebriores antiquorum Patrum benedictiones in medium producam. sed prius, quæso, in memoriam reuocemus benedictionem illam, quam Deus diei septimo impertiuit: & benedixit diei septimo, & sanctificauit illum:* fuit autem illa benedictio consummatio operum Dei, quia vt ibidem dicitur: *requieuit die septimo, & cessauit ab vniuerso opere quod patrarat:* at cum in beatissima Virgine fuerit facta perfecta operum Dei consummatio per vnionem creaturæ cum Creatore in vnitate personæ, ipseque Deus requieuit in vtero Virginis, illa dicente: *qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo:* consequens est à benedictione Virginis longè superari sabbati benedictionem, & à sabbatismo recreationis mirum in modum creationis sabbatistimum valde antecelli. Celebris est apud diuina eloquia benedictio illa, quæ Iaac filio suo Iacob impertiuit: *Det tibi Deus de rore calii, & de pinguedine terræ abundantiam frumenti, & vini, & seruiant tibi populi, & adorent te Tribus, esto Dominus*

fratrum tuorum, & incuruentur ante te filij matris tue. qui maledixerit tibi, si ille maledictus, & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur. hanc quidem benedictionem vestigium quoddam esse benedictionis, qua omnium optima filia Iacob fuit benedicta, facile erit monstrare. dedit quidem Virgini de rore calii bifariam; primò, pluit in illam ros diuinæ gratiæ; deinde misit in vterum eius celestem illum rorem, quem antiqui Patres obnoxè postulabant: *Rorate cali de super, & nubes pluant instum:* vt enim ingeniosè ait D. Chrysol. *Cælestis imber virginem in vellus placido se fudit illi ipsi, & tota diuinitatis vnda bibulo se nostræ carnis celauit in vellere, donec per patibulum crucis expressum, terris omnibus in pluiam salutis se effunderet:* dedit deinde Virgini excellentiorem aliam pinguedinem terræ, cum adeo fecundam illam redderet, vt Christum, tanquam fructum proprium, absque vlla vici industria produxerit, qui *frumentum est electorum & vinum germinans virginis, vt dixit Zachar.* Illud autem, quod Iaac subiunxit: *seruiant tibi populi, & incuruentur ante te filij matris tue:* quis non videat præclariùs Virgini, quàm Iacob congruere? Intemperate enim Deiparæ Mariæ inseruiunt fidelium populi, adoratione hyperdulæ venerantur, infeliciter tandem hæretici, qui illam maledicere audent, maledicti sunt à Deo, & à sancta eius Ecclesia Catholica; qui verò illam benedicunt Orthodoxi, benedictionibus Dei (ipsa experientia comprobante) cumulatissimè replentur. Ad hæc, insignis etiam fuit benedictio Iosephi, quæ Marianæ benedictionis vmbra & imago exsistit: verba illius sunt: *omnipotens benedicit tibi benedictionibus calii de super, benedictionibus abyssi iacentis deorsum, benedictionibus vberum, & valuæ:* magna hæc videbuntur, sed multo sunt inferiora his, quæ in Mariam diuinitus fuere collata, cum & benedictione plenitudinis gratiæ, nec non benedictione profundissimæ humilitatis, sub nomine abyssi iacentis deorsum signifi-

Ista 46

D. Chrysol. ser. 3. de h. nunc.

Gen. 17

Gen. 47

significatæ, fuerit cumulara; ac tandem Christum concipiens & pariens, vbeteq; de cælo pleno illum lactans, benedictionibus yberum, & vuluæ fuerit mirificè locupletata.

Hinc eã oritur difficultas ex discursu iam factò, cum Mariæ benedictio benedictiones tam mulierum quàm virorum longa intercapedine superet, quomodo Angelus, sermonem quasi constringens, solum dixit: *benedicta tu in mulieribus*, non autem & in viris? duplicem huius rationem reddo. Primam, quia Christus Dominus de ea nasciturus, magis benedictus, quàm illa futurus erat inter viros, vtpote Deus & homo, & ideo solum eam appellauit benedictam inter mulieres. Secundam, quia suprema dignitas Virgini conferenda, erat, Dei genitricè esse, q̄ viris cõpetere non poterat, sed solum mulieri, & ideo Angelus non dixit eã benedictã in viris, sed tantum in mulieribus. Tertia ratio, quia Angelus significare voluit singulare priuilegium Virgini collatum præ cunctis mulieribus, tam virginibus, quàm viduis & coniugatis, nimirũ, quod quidquid boni erat in his tribus statibus, in ipsa nõ desideraretur; quidquid verò mali, longe ab ea aberat: in virginitate namque, inuenitur bonum integritatis admixtum cum malo sterilitatis; in viduis, ad est bonum libertatis animi, sed coniunctum cum malo solitudinis, & defectu consortij, vt enim ait Salomon: *via solis, quia cum ceciderit, non habet subleuantem se*; ac tandem in coniugio inuenitur bonũ prolis, admixtum tamen cum malo iacturæ virginitatis: cum ergo sola Maria præ cunctis mulieribus habuerit virginitatem sine sterilitate, animi libertatem absque defectu consortij, cum verè fuerit desponsata viro, nec non etiam fecunditatem prolis absque violatione virginitatis, meritò Angelus benedictam præ cunctis mulieribus illam prædicat. Ac tandem, ea propter hoc genus laudis ei tribuisse arbitror, quia olim triplici maledictioni mulieres erant subditæ, puta

opprobrij quo ad infecundas, vnde Rachel dixit cum peperit: *Abstulit Dominus opprobrium meum: peccati, quoad concipientes, iuxta illud Psalmi: in peccatis concepit me mater mea: tandem supplicij, quo ad parturientes, iuxta illud: in dolore paries filios tuos. sola vero Maria super omnes mulieres est benedicta, cuius virginitati additur fecunditas, & fecunditati in conceptu sanctitas, & sanctitati in partu iucunditas. His addo verba antiquissimi Tertulliani lib de velan. Virginibus. Quid Angelus cum benedicit Virginem inter mulieres, non inter Virgines illam deputat, dicens, Benedicta tu inter mulieres? sciebat, & Angelus mulierem etiam Virginem dici, sed ad hæc ingeniosè quidam mihi respondisse visus est: quantum quidem desponsata est Maria, idcirco & ab Angelo, & ab Apostolo. mulierem esse pronunciatam; Desponsata enim quodammodo nupta, sed & mulier censetur propter sexum. Tertiam adnecto expositionem, ad cuius intelligentiam suppono: benedicere in sacris Scripturis non semel accipi pro eo, quod est fecundare seu prolem dare, vt obseruauit D. August. serm. 10. & 11. de Natiuit. sic enim in Genes. 1. legitur: *Benedixit illis Dominus, dicens, crescite, & multiplicamini*, & cap. 49 habetur: *Omnipotens benedicat tibi benedictionibus vberum, & vuluæ: cum ergo Angelus vocat B. Virginem benedictam, significare voluit cælitus fore fecundandam, & propter eius benedictam prolem ipsam etiã super omnes mulieres, esse benedictam, & ab omnibus benedicendam, iuxta illud: Beatam dicentes omnes generationes. hanc expositionem amplectitur D. Bernard. serm. 3. de Annunc. cuius præclara verba, tametli non pauca, quia tamen præclara ac pietate plena, hoc loco ascribenda censui. sic enim ait: *Verè benedictus fructus ventris tui, in quo benedicta sunt omnes gentes: de cuius plenitudine tu quoque accepisti cum cæteris, ac propterea quidè benedicta tu, sed in mulieribus, ille verò benedictus, non in hominibus, non inter Angelos, sed quia est (vt ait Apostolus) super omnia benedictus Deus in***

sæcula. Dicitur, benedictus vir, benedictus pa-
 nis, benedicta mulier, benedicta terra, vel si
 quid tale in creaturis benedictum esse memo-
 ratur, sed singulariter, benedictus fructus ven-
 tris tui, cum sit super omnia benedictus Deus
 in sæcula. Benedictus ergo fructus ventris tui.
 Benedictus in odore, benedictus in sapore, be-
 nedictus in specie. Huius odoriferi fructus fra-
 grantiam sentiebat, qui dicebat: Ecce odor filij
 mei, sicut odor agri pleni, cui benedixit Domi-
 nus: De sapore huius fructus quidam, quod gu-
 stauerat, taliter eructabat dicens: Gustate &
 videte quoniam suavis est Dominus, & alibi:
 Quam magna multitudo dulcedinis tuae Do-
 mine, quam abscondisti iumentibus re. & alius
 quidam: si tamen, inquit, gustatis, quoniam
 dulcis est Dominus. Et ipse fructus de se, inui-
 tans nos ad se, ait: qui edit me, adhuc esuriet:
 & qui bibit me, adhuc sitiet. Vtique propter
 saporis dulcedinem hoc dicebat, qui semel gu-
 status magis excitat appetitum. bonus fructus,
 qui animarum esurientium, & sitientium iu-
 stitiam, & esca, & potus est. Audistis de odo-
 re, audistis de sapore, audi & de specie. si enim
 fructus ille mortis, non solum suavis fuit ad
 vescendum, sed etiam (teste scriptura) dele-
 tabilis aspectu: quanto magis huius vitalis
 fructus viuificum decorem debemus inquire-
 re, in quem, teste alia scriptura, desiderant et-
 iam Angeli prospicere: cuius pulchritudine in
 spiritu videbat, & in corpore videre cupiebat,
 qui dicebat: ex Sion species decoris eius, & ne
 mediocrem tibi videatur commendasse deco-
 rem, recole quod alio Psalmo legis: speciosus
 forma præ filiis hominum; diffusa est gratia in
 labijs tuis; propterea benedixit te Deus in æ-
 ternum; ex cuius benedictione, benedicta et-
 iam tu mulieribus, quia non potest mala ar-
 bor fructum facere bonum. Hactenus D. Ber-
 nardus. Ad extremum, triplex in matri-
 monio bonum reperitur, fides, proles, &
 sacramentum, vt tradit D. Augustin. lib.
 de Nuptiis, ob quæ merito coniugati ce-
 lestem Dei benedictionem accipere me-
 rentur, vnde ad eam significandam Ec-
 clesia Romana, inter alias sacras nuptia-
 rum cæremonias, benedictiones varias
 adhibere consuevit. primum matrimonij

bonum assignat D. Augustin. fidem, hoc
 est, fidelitatem, vt neuter coniux alieno
 coniugi se commisceat: hanc obseruauit
 adeo exactè B. Virgo, vt non solum alie-
 num, sed nec proprium virum vnquam
 agnosceret, Diuo Mattheo attestante:
 Ioseph autem non cognouit eam. Secundum
 bonum est proles, in quo præcelluit adèd
 Maria, vt si alia femina principet peper-
 erunt, alie Patriarchas & Prophetas, alie
 Imperatores & Monarchas ac præstantis-
 simos viros, Maria tamen Deum & ho-
 minem, Regem regum, & Dominum do-
 minantium (quo nihil sublimius excogitari
 potest) vtero suo concepit & peperit.
 Tertium bonum est sacramentum, quod
 idem est quod sacrum signum, de quo D.
 Paulus: Sacramentum hoc magnum est, ego
 autem dico in Christo, & in Ecclesia: signat
 enim & repræsentat matrimonium con-
 iunctionem Christi cum illa, immò &
 vniõnem Verbi cum humanitate, quæ in
 virgineo thalamo celebrata fuit: vt ergo
 Angelus Mariam non solum tanquam
 Virginem, sed quatenus nuptam benedi-
 ctam esse præ cunctis sceminiis signifi-
 casset, ideo illam alloquens dixit: Benedicta
 tu in mulieribus.

Restat iam egregias, quas Patres ex-
 positiones nobis tradidere, in medium
 proferamus, ex quibus non parum exco-
 gitatas à nobis expositiones iam supra re-
 latas corroborandas fore opinor. In pri-
 mis D. Bernard. in comment. huius loci
 inquit: Benedicta tu in mulieribus, quæ gene-
 ralem mulierum euasisti maledictionem, vt
 nec sterilis maneas, nec cum dolore parias.
 Concipies quippe sine macula, grauida eris,
 sed non granata; paries, sed non cum tristitia;
 nesciens virum, gignes filium: illius eris mater,
 cum Deus est pater. Sapientia paterni cordis
 erit fructus vteri virginis, Deumque pariet,
 & de celo concipies. Andreas Ierosoly-
 mitanus his verbis prædictum locum il-
 lustrat: benedicta tu in mulieribus, inquit
 enim. Quam Isaias Propheticus oculis conspi-
 catur, propheticam, & virginem nuncupauit:
 laterem insuper & locum, visionemque & libri
 caput,

perit, idque sigillo consignatum manifeste
appellavit. Verè benedicta tu, quam Ezechiel
Propheta verum solis ortum proclamavit. sola
verè benedicta es, quam montem magnum,
vir ille desiderabilis Daniel vidit, ac montem
abumbrantem Habacuc ille admirabilis; mon-
tem præterea Dei, montem pinguem, montem
quem Deo inhabitare placuit. Benedicta tu,
quam Zacharias vir divinissimus, aureum
candelabrum septem vidit lychnis ornatum,
nimirum septem illi Spiritus sancti dona,
clarum & lucidum. Verè benedicta tu vi-
sioni nostre salvis ligni paradisi, que ip-
sum horti Eden colonum (Christum inquam
Dominum) intra te habes, figuris adumbra-
tum: qui ineffabili quadam potentia fluminis
intra viuparum veterum tuum egressus, qua-
tuor velut intus per Euangelium suum, orbis
faciem irrigavit. Hæcenus Andreas Je-
rosolymitanus, ac tandem S. Petrus
Chrysologus serm. 145. in eadem verba,
hæc præclara scripsit: Verè benedicta, que
fuit maior celo, fortior terra, orbe latior.
Nam Deum, quem mundus non capit, sola
cepit. Portavit eum, qui portat orbem, genuit
genitorem suum, nutrivit omnium viventium
nutritorem. Fuit olim Patriarcharum bene-
dictio in pinguedine terre: Ecce terra nostra
dedit fructum suum; terra desuper venien-
tem recipiens imbrem, producit tanquam tribu-
los & spinas, maledicta est: hæc nullo ab ho-
mine semine suscepto, sed tantum Spiritus
sancti gratia perfusa, suum, ac eiusmodi co-
posum fructum edidit, ut quisque in illa
cumulatissimam gratiam agnoscat.

Cui cum eius filio sit honor
& gloria in sæcula sæ-
culorum. A-
men.

SS

HOMILIA IX.

Multiplex Sanctorum Patrum expo-
sicio in illa verba: Quæ cum audisset,
turbata est in sermone eius, &
cogitabat, qualis esset ista saluta-
tio: ex quibus Virginis mira taci-
turnitas. ac verecundia cum exi-
mia prudentia coniuncta colligi-
tur: variæque, ac permulta præ-
dicta turbationis cause tradun-
tur.

ACER Euangelista
D. Lucas, egregium
sue Evangelicæ nar-
rationis ordinem ser-
vans, postquam in-
troduserat Angeli-
cum paranympum

Mariam Virginem salutantem, nunc
eandem aulcultatem inducit, trifariam-
que illam commendat, ab auditu, cogi-
tatu, & affectu: ab auditu: Cum audis-
set: ecce laudat eius silentium, & taci-
turnitatem: audi, tacens, & pro reveren-
tia accedet tibi bona gratia. à cogitatu:
cogitabat, qualis esset ista salutaris: ecce
commendat prudentiam, ut enim dixit
Sapiens: cogitare de sapientia, sensus est
consummatus: ab affectu tandem: Turbata
est in sermone eius: ecce laudat verecun-
diam. quam antiquum Erithrææ Sibyl-
læ vaticinium lib. 8. oraculorum prædi-
xerat:

Tum virginitatis amatrix
Perpetue, magno subito correpta stupore
Atque metus trepida, pressit formidine
mentem
Ignotis verbis commoto corde transiens.

atque circa hæc tria elucidanda, & illu-
stranda, tota hæc nostra præcipue verba-
bitur oratio. Ad primum igitur accedens:
que cum audisset: observavit adamussim
Lucæ 8.
B. Virgo

- Iacob 1.** B. Virgo cōsiliū illud, quod nobis præbuit D. Iacobus: *Sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum.* tarditatem hanc considerans in Maria D. Bernardus, postquam ex sacris eloquiis collegisset, quater tantum narrari, locutam; postmodum tam piē, quam sapienter, hæc verba subiungit: *Nunquid non narratur ab initio venisse Pastores, & primam omnium Mariam inuenisse? sic, & Magi quoque, si recolis, non sine Maria matre, eius puerum inuenerūt, & inducens in Templū Domini Templi Domini, multa quidē à Simeone audiuit. quā de se ipsa ad loquendum tarda, velox ad audiendum; & quidem Maria conseruabat omnia verba hæc, conseruens in corde suo, sed in his omnibus; neque de ipso Incarnationis dominicæ mysterio quocumque verbum fecisse reperies. Toties denique Maria filium audiuit, non modo Turbis loquentem in parabolis, sed, & Discipulis seorsuum regni Dei mysteria reuelantem, vidit miracula facientem, vidit deinde in cruce pendentem, vidit spirantem, vidit resurgentem, vidit & ascendentem; sed in omnibus quoties verecundissima Virginis vox memoratur audita? quasi dicat; quater tantum. Equidem, sicut poëta Menander dixit (referente Aristotele) Mulierem ornat taciturnitas: non potuit beata Virgo, cuius animus omnium virtutum margaritis ornatissimus erat, præclaro silentij ornamento, virginibus valde consentaneo, carere. ne tamen tantæ Virgini posset obici id, quod Theophrastus cuidam coniuuæ, nullum verbū proferenti, dixit: *Si stultus es, rem facis sapientem; si sapiens, stultam*: ipsa quidem extremorum fugiens vitium, medium inter loquelam, & silentium elegit, memor illius Salomonis sententiæ: *Tempus tacendi, & tempus loquendi*: ut enim loquendo, ita & silendo peccati potest, iuxta illud Dauid: *Silui à bonis, vel (ut Genebrardus vertit) à iusta causa loquendi destitui*. vnde sicut Cantores, cum concinunt, ad duo præcipuè attendunt, ad punctum scilicet cantus, & ad pausam ut, aiunt; æqualemque curam adhibent, tam in obseruādo puncto ad vocis sonum emittendum, quā in pausa, ut à vocis prolotione se abstineant, quando per breuem morulam silete debent, quia ex vtriusque obseruatione artificiosus concentus resultat, & alterutra illarum deficiente, difsonus, & ingratus redditur cantus; ad eundem modum beata Virgo, in omnibus eximie suæ sanctitatis specimen præbens, ad punctū loquelæ, & ad pausam silentij attendebat, nunc quæ oportebat, pauca verba promens, nunc silens, & taciturna existens, prout ratio temporis postulabat. nō erat certe regius Vates huius salutaris doctrinæ ignarus, cum Deum alloquens, dicebat: *Pone Domine, custodiam ora mea, & ostium circumstantiæ labijs meis*: non postulat à Deo, muro lapideo os eius obturari, sed ostio claudi: quia sicut ostium, nec semper clausum, nec semper apertum esse debet, sed debitis temporibus modo aperiendum, modo claudendum; ita os, nec semper loquacitate apertum, nec semper perpetuo silentio clausum esse debet. vnde ipse Dauid, aduertens se id non obseruasse, dicebat: *Quoniam tacui, inueterauerunt ossa mea, dum clamarem tota die*. Mirabile certe est, quod simul dicat, & tacuisse, & clamasse; quomodo hæc duo inter se coherent? *Quoniam tacui, dum clamarem tota die*: si enim tacebat, quomodo clamabat tota die; & si clamabat, quomodo tacebat? hoc sanè horrendum portentum parit inordinata lingua, ut simul, & semel fileat, & loquatur: silet enim bona, cum loquitur mala; & propterea inquit Dauid: *Inueterauerunt ossa mea*: hoc est, emarcuerunt virtutes, quæ erant in me, apic quidem per ossa significatæ, quia sicut ossa infirmam carnem sustinent, ita virtutes animæ à Deo infusæ illam conseruant, longè quidem à beata Virgine hæc Dauidica intemperantia absuit, quæ merito sibi vsurpare poterat illud Isaie: *Dominus Isaiæ dedit mihi linguam eruditam*: vel (ut LXX. LXXI. Interpretes verunt) *Dominus dedit mihi terpolinguam discipline, ut sciam, quomodo oporteat, me loqui*. Hinc opus est, ut discant Virgi-*

Virgines, Mariam emulantes, & debitam taciturnitatem, & in loquendo, maturitatem sectari; si enim nihil magis, quam munditia Virgines decet, silentij oportet esse custodes, memores eius, quod libro Numer. dicitur: *Vas, quod non habuerit operculum (vel ligaturam) desuper, immundum erit.* Sanè garrulitatem, ac loquacitatem à foeminis, & præcipuè Virginibus, longè abesse debere, ipsa etiam natura non obsecutè insinuat, cum præbens variis animantibus masculis cantum, foeminis tamen eorum consortibus illum negauerit: vt enim tradit Plinius, Cicadae feminæ non cantant: & teste Tiraquelo in 12. legem connubialem, inter Plytacos, foeminæ non sunt garrulae. Deinde fecit tãti ille Poëta paganus silentium non solum in foeminis, sed, & in viris, vt non dubitaret dicere:

Virtutem primam esse puo compescere linguam.

Proximus ille Deo, est, qui scit ratione tacere.

Et D. Antoninus refert, Demosthenem, alioquin inter Græcos eloquentiæ Principem, ad eò silentium coluisse, taciturnitatis virtutem comparandi cupidus, vt solitus esset paruam quendam lapidem in ore deferre. & S. Ambrosius de Pythagora philosopho tradit, quod per quinque annos suis discipulis loquelæ vsum prohibebat, vt silentij assiduitate apè loqui addicerent. atque ab hac lege non longè abest illa, quam foeminis D. Paulus præbuit i. ad Timoth. 2. *Mulier discat in silentio:* tandem illud sufficere deberet ad silentium, & taciturnitatem suadendam, quod Salomon dixit: *Qui custodit os suum, custodit animam suam: custodit sanè à multis linguæ peccatis, quæ grauius vicerant animam: Quia in multiloquio non deerit peccatum,* vnde ad illa vitanda, silentij opus est remedio vti, instar Anserum Siciliae, de quibus refert D. Augustinus, quod timeantes, ne, si garrundo ab vno loco in alium proficiscerentur, ab Aquilis auditæ dilaniarentur, lapillum ore deferrebant,

quo à garrulatione præpediebantur. hoc imitari Anseres nò est dedignatus silentij seruandi vigilantissimus ille Agaton Abbas, qui (teste D. Hieronymo) vt linguam compesceret, paruam quendam lapidem (sicut de Demosthene diximus) in ore gerere consuevit. hac tamen industria opus non habuit B. Virgo, cuius linguæ gubernaculum Spiritus sanctus peculiari ratione gerebat, ad eò, vt, ne vnicum otiosum verbum per totum vitæ curriculum ab eius ore deflueret, vt docet sacrum Concilium Tridentinum.

Cæterum, vt inauditam Virginis verecundiam cum rara humilitate, ac insigni prudentia coniunctam, intueamur, varias Virginis cogitationes, quas animo voluebat, variasque rationes, quæ turbationes eius causam præbuerunt, diligenter scrutemur. Card. Caietanus censuit, in animo Virginis fuisse turbatione ortam ex necessitate materiæ, seu ex infirmitate corporis, quod debilitatur, dum anima per multum temporis ad superna tendit, existimauit enim illam Virginis turbationem persimilem fuisse turbationi, quæ accidit Zachariæ, de qua D. Lucas ait: *Timor irruit super eum:* & alteri, Danielis dicentis: *Non remansit in me fortitudo, sed spiritus meus mutatus est in me,* & emarcui, nec habui quidquam virium: at meo iudicio fallitur Caietanus, quia, cum turbatio oritur ex debilitate, & necessitate materiæ, præuenit humanam voluntatem, & anteuertit vsum liberi arbitrij, ita vt vix illud relinquat compos, vt applicet intellectui ad discurrendum, quo sanè modo se habuerunt turbationes illa Zachariæ, & Danielis; beata autem Virgo hoc imperfectæ turbationis genere minimè laborauit, vt non obscure testatur D. Bernardus dicens: *Turbata est, & non perturbata; turbata est, & non est locuta, sed cogitabat, qualis esset ista saluatio: quibus consonant egregia Andreæ episcopi Ierosolymitani verba, sermone de Annunc. Sola autem quadam dispositione aliquantulum meditantis, mentis commotionem quandam significauit,*

K k k

mo: uos

D. Hierony.
in vita Pa-
trium.

Concil. Trid.

Caiet. 3. p. 9.
30. art. 3.

Luce 1.
Daniel. 10.

D. Bern. ha.
mil. 2. sup.
missus.

Andr. Episc.

morum decore pro sermone vsa : fuit ergo si-
ne dubio, turbatio illa, timor, & pauor
ortus ex ponderatione celestium arcano-
rum, quæ sibi ab Angelo pandebantur,
vnde continuo Angelus dixit ei : *Ne ti-
meas Maria* : timor igitur hic erat, qui Ma-
riam turbauerat. Quæ autem fuerit causa
huius timoris, quot capita, tot video Pat-
trum sententias.

Lucæ 1.

D. Ambros.
lib. 1. de of-
fic. cap. 13.
D. Hierony.
D. Damasc.

D. Ambrosius, Hieronymus, & Dama-
scænus, turbationem Virginis docent or-
tam ex subita, & inopinata apparitione
Angeli in forma viri; cui sententiæ fauet
Græca lectio, quæ, ubi vulgata nostra le-
git: *quæ cùm audisset*: illa legit: *quæ cùm
vidisset*. D. Ambrosius loquitur in hunc
modum: *salutata ab Angelo tacet, & mota
est ad introitum eius, quia ob virilis sexus spe-
ciem peregrinam turbatur aspectus Virgini.* &
super caput primum Lucæ inquit: *Tre-
pidare Virginum est, & ad omnes viri ingres-
sus pauere, omnes viri aspectum vereri, discant
ergo mulieres propositum pudoris imitari.* &
lib. 2. de Virginibus, in principio, tacitæ
obiectionis; cur B. Virgo Angelicis visio-
nibus assueta, viso Angelo turbata fuis-
set, respondens, ait: *Gabriel eam, ubi reui-
sere solebat, inuenit, & Angelum Maria, quasi
viri specie mota trepidavit, quasi non inco-
gnitum audito nomine recognouit; ita pe-
regrinata est in viro, quæ non est pere-
grinata in Angelo: quibus verbis signifi-
cat, solitam quidem fuisse B. Virginem
habere Angelicas reuelationes, non verò
externas, & sub sensibili specie viri.*

D. Hierony.

Idem epist.
22.

D. Petrus
Chrysol. ser.
140.

Idem etiam sensit Diuus Hieronymus
epistol. 7. ad Latam dicens: *Ideo forsitan
timore perterrita Virgo est, quia virum, quem
non solebat, aspexit.* & in epistol. ad Eu-
stoch. *quæ hominem formidabat, cum Ange-
lo loquitur intrepida:* & D. Damascænus
orat. 1. de dormitione Virg. ait: *Virgo An-
geli ore commota est, ut quæ cum viris collo-
qui minime consueuisset, si quidem Virginita-
tem sedulo seruare constituerat.* D. Chryso-
logus causam illius turbationis cæset fuis-
set, tam materitatem, & auctoritatem per-
sonæ mittentis nuntium, quam eximiū

splendorem, ac fulgurantes radios, quos
Angelus ex se mittebat, cui intelligentiæ
fauet Ecclesia, dum canit: *& expansit
Virgo de lumine*: verba D. Chrylogi hæc
sunt: *Quid est, quod personam videt, & de
sermone turbatur quia venerat Angelus blan-
dus in specie, fortis in bello, mitis in habitu, in
sermone terribilis, humana proferens, & diui-
na repromittens; vnde Virginem, quam leniter
visum sollicitauerat, nimium turbavit audi-
tus; & quam missi presensia parum mouerat,
concessit toto pondere mittentis auctoritas.*
Immo & D. Hieronymus ad Eustochium
inquit: *Excessuum lumen, quod repente irra-
diavit cubile, timorem iniecit.* Accedit ad
hæc, quod pauorem incutere solet an-
gelica præsentia, si cum gloria coruscans
appareat; ita enim Pastores lumine cir-
cumfusi, terri tueri, & custodes sepul-
chri facti sunt velut mortui; & mulieres
concederunt Angelis apparentibus, vt
contestantur sacri Euangelistæ. & simile
quidpiam contigit Iudicum 13. cum An-
gelus Samsonis conceptum matri nun-
ciauit, quæ dixit: *Vir Dei venit ad me, ha-
bens vultum Angelicum, terribilis nimis: in
quem locum Cæd. Caieranus sic scribit:*
Non apparuit sub viri amabili, sed timendi
specie Angelus, quia mulieri iuueni apparebat,
nec decebat, eam trahere ad sui amorem, sed
ad reuerentiam. Origenes putat, turbatam
fuisse Virginem ex insolito genere salu-
tan. 2. quia à sæculo non fuerat auditum,
quod femina aliqua fuisset ab Angelo,
gratia plena vocata, sic enim ait: *Soli Maria
hæc saluatio seruabatur; si enim fuisset, ad
aliū quempiam similem factum esse sermo-
nem (habebat quippe legis scientiam) nunquā
quasi peregrina saluatio seruisset.* Non dili-
milia dicit Ambrosius super 1. cap. Lucæ:
*Salutationis nouam formam Virgo mirabatur;
nusquā enimerat lecta, vel audita: Doctissi-
mus Petrus Rauennas arbitratur, turba-
tam esse Virginem propter excellentiam
superni mysterij incarnationis, quod in
vtero eius celebrandū audiebat; sic enim
loquitur: Quamuis motu blando, affectu pio
Virginē sibi in matrem, famulamque sibi ver-*
seret

vetes in parentem, viscera tamen eius turbata sunt, ipsa quoque tremefacta humana conditio, cum eius conditor Deus, & in tota creatura non capis, totum intra pectus Virginis se recepit: nam, ut Angelum vidit, mens eius contremuit, cum eius ingressu, Deitatis sensus ingressione. hæc ille. Confirmant eandem expositionem verba Laurentij Iustini in sermone de Annunc. dicens: Turbata est non ex angelico aspectu, quasi insolito, quippe, que iugiter visitabatur ab Angelis, sed ob excellentiam tanti presagij, quod propria merita præcellere videbatur. Subscribit eidem sententiæ D. Augustinus dicens: Post illius benedictionis presagium, terretur Virgo de nouitate verborum. D. Bernardus arbitratus est, Mariam prudenter turbatam fuisse, quia à principio saluationis dubitauit, an salutans esset Angelus bonus, vel malus: Sciebat (inquit) prudens Virgo, quod sæpè Angelus Sathane transfiguratus se in Angelum lucis & super illa verba: Ne timeas Maria, nihil hic doli, vel fallacie, nullas hic insidias suspiceris, non sum homo, sed spiritus, non Angelus Sathane, sed Dei nuntius similia dicit Euthym. super cap. 11. Lucae: Turbata est, quia timuit, ne forte dolus esset, & cogitabat, virum diuina esset saluatio, an à demone. Subscribit huius sententiæ Andreas Episc. ierosolymitanus serm. de Annunc. dicens: Ne timeas Maria, non fraudulentus hic modus est, aut fallendi animo ad te venio, non impostor serpens rursus tibi loquitur, non terrenus tibi nuntius adsum; ex altissimis veni, letum nuntium, nec qualecumque letum nuntiam, sed plenum gaudij letum nuntium: atq; hoc est, quod D. iohannes nobis faciendum consuluit: Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sint: Eua quidem intrepida abiq; debito examine accõmodauit aurem serpenti, sed concepit dolorem, & peperit iniquitatem, Maria autem cogitabunda, & turbata, filium Dei mox concepit, & parit: Ecce concipies, & peries. Diuus Thomas ex doctrina magni Abbatis Antonij vtilem valde regulam nos docet, ad discernendum Angelum

Sathane ab Angelo lucis: Non difficilis (inquit) est, beatorum spirituum, in aliorumque discretio; si enim post timorem, successerit gaudium, à Domino venisse sciamus auxilium, quia securitas animæ, præsentis maifestatis indicium est; si autem incussa formido permanserit, hostis est, qui videtur. Itaque in hoc dignoscitur Angelus bonus à malo, quod Angelus bonus, quando apparet, in principio terret, in medio confortat, in fine verò lætificat: vnde Gabriel B. Virginem in principio terret, quando ipsa turbata fuit, in medio confortauit, quando dixit: Ne timeas Maria: in fine verò lætificauit, quando eam ex diuino spiramine grauidam reliquit. E contra verò Angelus malus, quando in Angelum lucis se transfiguratus, primò delectat, in medio conturbat, in fine tandem afficit tristitia.

S. Thomas 3. p. qu. 30. art. 3 in fine, ex quorundam Patrum sententiâ docet, beatam Virginem, utpotè affluetam Angelicis visionibus, non fuisse turbatam in visione Angeli, sed in admiratione eorum, quæ eî ab Angelo dicebantur, quia de se non tam magnifica cogitabat; vnde Euangelista non dicit, quod turbata fuerit in visione Angeli, sed in sermone. Atque hanc humilitatis causam approbans ipse D. Thomas eadem q. art. 4 ingeniosè obseruauit, Angelum annunciationem suam ab illa honorifica saluatione: Aue gratia plena, inchoasse, ut Virginem attentissimam redderet; nihil enim magis ad attentionem mouet, quàm admiratio. Aristoteles enim inquit: admirabilia esse, inusitata omnia: & antiquos Philosophos philosophari cõpisse propter admirationem; nihil autem perforã humilem magis in admirationem rapit, quàm propria laudatio. Beatus etiam Laurentius Iustinianus eiusdemurbationis causam, humilitatem Virginis assignat, quæ eam signauit, quæ eam sepe terret. Conuenit autem namq; humilitas, sicut semper stare sub se, ita difficile sibi accomodare eum, quæ super eum D. Bern. super esse censetur. Idem D. Bernardus: indignam misit. Lucae (inquit) se Angelica saluatione reprobabat, ca. 1.

& forsitan in mente, talia meditando, revol-
 uebat: unde hoc mihi, ut veniat ad me sic sa-
 lutandam Angelus Domini? Equidem ei, qui
 verè humilis est, nihil magis displicet,
 quàm proprias laudes aufcultare; talis e-
 nim, cum laudatur in facie, acriter vexa-
 tur in corde; est enim humili tam in-
 gratum laudari, & exaltari, quàm super-
 bo molestum, deprimi, & humiliari: at-
 que hinc est, quod B. Virgo, tanquam ve-
 rè humilis, ad audita eius præconia con-
 tinuò turbatur. Apostoli etiam Paulus,
 & Barnabas audientes diuinas laudes ab
 hominibus sibi deferri: *Scissis inimicis suis*
extierunt in turbas exclamantes: & nos, mor-
tales sumus similes vobis. E contra verò
 Aman superbus, audiens sententiam Re-
 gis Assueri illum humiliantis vsque ad
 suspensum ligni, tremens, vehementer
 conturbatus est. Saul similiter audiens
 maiorem honorem à foeminis Hebræis
 Dauidi, quàm sibi deferri, cum canerent:
Saul percussit mille, Dauid autem decem mil-
lia. tandem nascente Christo turbatus est
 Herodes, & omnis Ierosolyma cum illo,
 putans se à regno fore depellendum. Bal-
 thassar deinde, cum sententiam priuationis
 sui regni in patere coelitus scriptam
 intueretur, pauet conturbatus, & contre-
 miscit. Sicut enim Domificatores, qui af-
 sueti sunt alta loca conscendere, non fa-
 cile turbantur, nec casum timent, qui ve-
 rò imis tantum locis ambulare assuefacti
 sunt, si contingat in alta loca ascendere,
 continuò turbantur, & casum timent; nõ
 dissimiliter superbi assueti per ambitio-
 nem, dignitatum culmina, si non re, fal-
 sem deliderio transgredere, cum ad illa
 euehantur, non turbantur, humiles verò,
 cum per humilitatem semper assuescant
 humilia petere loca, & in seipsis propria
 sui cognitione vilescere, ac deprimi, si cõ-
 tingat re, aut verbis exaltari, confestim
 turbantur, casum timent, & præcipitium
 verentur. In Virgine sanè impletum fuit
 illud Salomonis: *Quomodo probatur in con-*
flatorio argentum, sic probatur homo in ore
laudatoris: cum enim primum illud lau-

dis verbum: *Aue gratia plena* (quod adula-
 tionem redolere poterat) audiuit, conti-
 nuò turbata est, quo quantum nos adula-
 tionem propulsare oporteat, aperte do-
 cuit. Quemadmodum enim vento mare
 concitatur, & ora tempestate, si ad eas
 litus maris, respicis fluctus tumescere, &
 aquam turbari, & tunc homines minime
 nauigare audent; ceteri enim sunt, nauim
 mediis fluctibus inuolutam, ingenti pe-
 riculo expositam esse, & idèò tempus trà-
 quillum expectant: ad eundem modum,
 quoties adulatores, hominis animum
 laudibus demulcent, debent laudati ti-
 mere, & turbari, & laudatoribus non fa-
 cile fidem adhibere; nam si adhibeant, &
 se credant vento secundo sulcare mare,
 quàm citò peribunt. unde merito qui-
 dam Philosophus cum laudaretur ab a-
 dulatore, turbatus, & in iram concitatus,
 omnibus circumstantibus dixit: *Quid ma-*
li feci?

Tandem dicamus, quod cum B. Virgo
 non esset ignara sacre Scripturæ vsurpan-
 tis verbum: *benedicere*: pro eodem, atque
fecundare, seu *prolem dare*, ut patet ex I. *Genes.*
Benedixit ei dicens: Crescite, & multi-
pliamini: ceterè audiens ab Angelo: Bene-
dictu inter mulieres: & cum sine sui in-
genij, diuino lumini suffulsi, agnouit,
Angelum non solum à gratia, sed à futu-
ræ prolis fecunditate illam laudare: vn-
de cum ipsa castissima esset, & sui pudoris
amantissima, continuò verecundia per-
fusa erubuit, & præ verecundia turbari
cepit. Vt enim dixit D. Bernardus: Solent
Virgines semper esse pauide, & nunquam se-
cure, scientes se in vastis fidei libris thesauri
portare preciosum, & nimis aduam esse, an-
gelicè viuere inter homines, & in terris more
caelestium conuersari: unde omne nouum su-
spicium reddit infidias. & ibidem etiam ait:
Quod turbata est, verecundia sui virginalis
quod non perturbata, fortitudinis; & quod
vacuit, & cogitauit, prudentia. Congruit
sanè adamussim B. Virgini illud Eccle-
sia. Gratia super gratiam, mulier sancta,
& pudorata: pudor ergo, & verecundia
 B. Vir-

*B. Virgini, iuxta Bernardi sententiam, turbationem illam peperit, de qua Euangelista: Cum audisset, turbata est in sermone eius. Refert Solinus cap. 10. in prouincia quadam, nomine Helesina, fontem quandam repertum, quo si quis iuxta illud verba facere incipiat, continuo aqua commoueri, & perturbari incipit: fons erat clarissimus B. Virgo, ac ut primum insolita verba Angelus protulit: Ave gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus: continuo sacro quodam affectu pudore, coepit turbari: *Quae cum audisset, turbata est in sermone eius.* In hoc sane valde elucet virginea Mariae verecundia, & diametro opposita inuerecundiae primae mulieris, quod illa ad Angeli sermonem turbatur, haec vero ad verba serpentis, nec minimam patitur turbationem, sed cum eo, velut antiquissimo amico, confabulatur. Propter quam eximiam Virginis verecundiam arbitror sponsum comparasse illam monti Carmelo: *Caput tuum, sicut Carmelus: recte quidem poterat illam comparasse monti Sinai, ubi Deus legem tradidit Moysi, & vnde ipse descendit varijs diuinæ lucis fulgoribus coruscans, recte etiam eam comparare posset monti, vnde Propheta Balaham benedixit populo Dei; nec non etiam illi alteri, vnde Elias vidit Deum non in igne, & commotione, sed in sibilo auræ tenui inuolutum; ac tandem recte illam comparare potuisset felici illi monti, in quem Angelus reuelauit Loth, vt aufugeret, ne ignis Sodomæ, & Ghomoræ illum contingeret, ac consulo nulli monti, nisi Carmelo illam comparauit; quia præterquam mons iste altitudine sua reliquos omnes longè antecellit (in quo excellentiam Virginis super omnes puras creaturas denotat) hoc honorificentissimo titulo insignitus est in sacra Scriptura: *Gloria Libani data est ei, decor Carmeli, & Saron.* vnde cum vultus decor pulchritudinem importet verecundia, & modestia associatam, quæ externas sceminae actiones à se dissociare non sinit, & hæc in B. Vir-**

*gine mirum in modum effulgeret, iuxta quod sponfus ei dixit: Pulchra es, & decoras filia Ierusalem: idcirco cum monte Carmelo illam composuit, qui præter multitudinem, & pulchritudinem arborum, omnes cum summa proportione dispositas continebat, quod eximium ei decorem cõferebat. Tandem id dignum obseruatione arbitror, adeo placere Deo Virgineum rubore, & ex verecundiae virtute ortam turbationem, vt in vtero Virginis descendere distulerit, quousq; B. Virgo præ verecundia turbationem concepit, vnde quemadmodum (vt narrat Alexander ab Alexandro) in gentilijs sacrificijs Apollinis Oraculum responsum suum differte solebat, quousque victima in ara oblata, turbari, & tremescere coepisset, nõ secus (vt profana in sacra conuertamus) in sacrificio, quod hodierna die B. Virgo tam animæ, quàm corporis sui Deo Patri obtulit, Verbum diuinum, æterni Patris oraculum (iuxta illud D. Pauli: *Nouissime autem locutus est nobis in filio*) antiquis Patrum de eius Incarnatione desiderijs repleta non respondit, quousque sacra illa victima B. Virginis præ verecundia turbari, & moueri coepit.*

Hanc raram, & inauditam Virginis verecundiam contemplanus D. Ambrosius, ait: *Disce Virginem moribus, disce Virginem verecundia.* hæc enim feminis apprime necessaria est, tanquam murus reliquas omnes virtutes custodiens, atque præmuniens vnde Tertullianus reuocans in memoriam argumentum illud, quod suæ verecundiae, & pudoris, olim Rebecca exhibuit, quando vidit Isaac futurum eius sponsum, continuo operuit velamine vultum suum, eleganter dixit: *Oro te, siue Mater, siue soror, siue filia, virgo (secundum annorum nomina dixerim) vela caput, si mater es, propter filios, si soror, propter fratres, si filia propter patres, omnes in te etares periclitamur; in dæne armaturam pudoris, circumduc vallum verecundiae, nam sexui tuo strue, qui nec tuos mittat oculos, nec admittat alienos.* obseruaui ego, quod Cerua alio

*Alexan. ab
Alexan. in
lib. Gen.*

*D. Ambros.
lib. 2. in
Luc.*

*De Vel.
Virg.*

vocabulo dicitur *dama*, & merito quidem propter similitudinem, & sinpathiam, quæ inter ceruam, & puellam Virginem, quæ vulgari sermone, præsertim Hispano *Dama* appellari solet: quemadmodum cerua ex sola commotione folij solet patere, ac tremere, ita verecunda Virgo ad cuiuscumque viri assatum peregrinatur, & pauescit, & sicut ceruam mille venatores insectantur, ut eam capiant, velut ille alter Poëta dixit:

Imbecilles damæ, quid nisi præda sumus. ita totidem venatores repetes, qui diu laborantes, ac integras noctes infames ducentes, varia expandunt retia, ut Virgines, velut imbecilles *damas*, fraudulenter capiant. aduersus ergo hos infestissimos venatores optimum præsidium instat muri, & antemuralis noscitur esse verecundia: hæc enim fugam suadet, quæ ceruis ad præcauendam mortem præcipuum remedium esse solet.

Porro postquam iam vidimus rarum silentium, profundam humilitatem, ac eximiam Virginis verecundiam, reliquum est ostendamus, prout polliciti fuimus, has heroicas virtutes cum summa prudentia in ea coniunctas fuisse, quod non obscure indicant verba Lucae dicentis: *Et cogitabat, qualis esset ista saluatio*: vnde D. Chrysolog. inquit: *Cogitat Virgo, quia cito respondere, est felicitatis humane, cogitare verò, ponderis est maximi, & iudicij præmaturo.* Abigailis prudentiam sacra commendant eloquia eo, quod Dauid contra Nabal Carmelum ira percitum sedauit, vnde de illa dicitur lib. 1. Regum. *Erat mulier prudentissima*: Tecuitis etiam prudentiam extollunt, quod Salomonem cum patre suo reconciliauerit: Rebecca etiam prudentiam efferunt, quod modum, & industriam filio suo Iacob dederit, ut benedictionem, & primogenituram à patre suo Isaac referret: Iudith tandem prudentiam mirificè laudant, quod Holofernem singulari quodam stratagemate deuicerit, caput amputauerit, exercitum eius profligauerit, ac præclara di-

uitiarum eius spolia tulerit: at istarum foeminarum prudentia tametsi insignis fuerit, ac æterna memoria digna, minime tamen cum rara Mariæ prudentia venit comparanda, cum prudenter cogitans Angelicam salutationem: *cogitabat qualis* *Lucæ 1.*
esse ista saluatio: paucis illis verbis: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum*: peccatores cum Deo reconciliauit, diuinam iram compescuit, caput Demonis contriuit, ac filium Dei hæc diuis nostræ mortalitatis pellibus induit, ut benedictionem à cœlesti Patre vniuerso orbi obtineret. Memini D. Augustinum sermone 4. ad fratres in heremo dixisse (quod & ante illum eloquentiæ patrem docuisse 2. Rhetor. lego) *Prudentia docet, quomodo præsentia ordines, quomodo præteritorum recorderis, & quomodo futura promideas*: quod idem haud obscure innuerant præsci illi Romani, teste Pierio Valeriano, *Pien. 7. de* qui *Prudentiam* cum triplici facie depingebant, ut quod ad tres illas temporis differentias, præteritum, præsens, & futurum respiceret iudicaret, idque munus prudentis viri esse docuit Seneca lib. de beneficiis dicens: *Si prudens fuerit animus tuus, tribus temporibus dispenseret, præterita cogita, præsentia ordina, futura provide*: Maria igitur, tanquam Virgo prudentissima, præterita, præsentia, & futura cogitans, animoque voluens præteritum Angeli, & hominis causam, præsentem cœli, & & terræ iacturam, ac futuram vtriusque reparationem, ut omnibus his, quoad posset, prudenter provideret, Verbi diuini incarnationi, ac temporali conceptioni in utero eius celebrandæ verbis illis: *Ecce ancilla Domini*, consentit: sicut enim *Lucæ 1.*
Angelus dixerat: *Ecce concipies*: quo promptitudinem filij Dei in vterum eius venturi significauit, ita ipsa dicens: *Ecce ancilla Domini*: promptitudinem, qua illum virgineo suo thalamo suscipere parata erat, ostentauit. pertinet enim valde ad prudentiam, ut quanto res maturiori iudicio cogitata est, tanto postea promptius atque celerius executioni maderetur: vnde *Octauia-*

Lucæ 1.

D. Chrysol. serm. 140.

1. Reg. 21.

3. Reg. 1.

Gen. 27.

Iudith. 13. 11.

Octavianus Imperator, ut in vita eius legitur pro insigni suo accepit ancoram, quam Delphinus amplexabatur cum hac inscriptione: *festina lente*: gravitate quidem ancoræ maturitatem, & gravitatem consilij in deliberando significabat, Delphini verò mira velocitatem, celeritatem in eius executione denotabat; utrumque istud inscriptio illa portendebat: *festina lente*: lente (inquam) in deliberando: *festina*, in exsequendo. Hinc velim discamus, valde necessariam esse prudentiam in rebus agendis; nam ut ait D. Augustinus ad fratres in heremo: *Prudentia docet quid fugiendum, & quid tenendum sit; prudentia docet te, ut quæ non potes perpetuo tenere, fructuose permittas abire: prudentia docet te, ut in cunctis semper idem sis, tam in prosperis, quam adversis; prudentia testimonium veritati, non amicitie reddit; prudentia cum discretione, & promissum accelerat, & amplius, quam promissit, præstat. hæc ille: Tria ista prudentiæ munera docuisse mihi videtur Angelus, cum dixit Esdræ: *pondera mihi ignis pondus, mensura mihi statum venti, reuoca mihi diem, quæ præterijt*: Videntur quidem hæc prima facie quædam delicia; sed non sunt, si altius ea perpendamus, sed prudentissima quædam documenta ad informandos corruptos hominum mores utilissima: cum enim ait: *reuoca mihi diem, quæ præterijt*: præteritam nostram vitæ consuetudinem vitis enutritæ in memoriam reuocare suadet, iuxta illud Davidi: *um: peccatum meum contrame est semper*: seu (ut legit D. Augustinus) *peccatum meum coram me est semper*. cum verò ait: *mensura mihi statum venti*: quid aliud monet nisi præsentis vitæ breuitatem, fugacitatem, & inconstantiam, quam ventro expressè comparauit Iob dicens: *quoniam ventus est vita mea*. cum tandem subiunxit: *pondera mihi ignis pondus*: apertè nos edocet, attentè in nobis perpendere, quò ignei amoris nostri pondus nos ferat; nam ut dixit D. Augustinus: *amor meus, pondus meum; illò feror, quocumque feror*: ex hoc enim examine,*

& scrutinio facile erit coniectari, & præfagire futura, quæ nos expectant. nam si amor noster ad cælestia nos impellit, cælestem patriam nobis pollicetur; sin verò ad terrena nos deprimat, æternam nobis minatur damnationem meritò nobis pertimescendam. quid plura? certè sicut, quæ ponderosa sunt, aquarum ima petunt, quæ leuia, fluitant: sic animus grauis, & prudens, rerum fundum cogitando petit; leuis, & inconstans, in superficie rerum fluitat. Per tenebrosam domum, pedetentim iter habendum, parietesque sunt palpandi: tenebrosa domus, mundus est hic, in quo versamur; pedetentim igitur, hoc est, cum consilio, ac maturitate, rebus in arduis incedendum: negotia cogitatione prius veluti manu, palpanda. Nautæ, demissa bolide, maris profunditatem explorant; tu demissa cogitatione, negotij pericula expende. Misit Moyses, antequam terram promissam ingrederetur, exploratores: mitte tu, antequam negotium aggrediaris, veluti fidissimam exploratricem, cogitationem: Vadum prius fluminis, id est negotij periculosi, tenta, ne si intentato vado temerè pertransire velis, aquis obruaris; ut enim Seneca scribit: *Pauci sunt, qui consilio se, suæque disponant, ceteri eorum more, qui fluminibus innasant, non eunt, sed feruntur*. tu verò ex paucis illis esto, ne casu, ac temerè, sed consilio vitam agas, ut æternam consequaris, quam nobis donare dignetur, qui cum Patre, & Spiritu sancto viuunt, & regnat in sæcula sæculorum. Amen.

Num. 13. 16.

Senec. epist. 23.

HOMI

HOMILIA X.

Multipli eruditione exponuntur verba illa Angelica: Ne timeas Maria, inuenisti enim gratiam apud Deum: cuius occasione ostenditur, quantum ad difficultates superandas intrepidus sit, qui Deū per gratiam secum habet: è contra verò, quam pauidus, & imbecillis, qui Dei gratia caret.

GNOSCENS Angelus Gabriel, diuino spiritu afflatus, inopinatum eius saluationem, quandā piæ perplexitatis turbationem in Mariano animo genuisse, vt eam ex eius pectore depelleret, pacificaque ac tranquilla mente secretissimum arcanum sibi reuelandum gratanter, ac beneuole Maria susciperet, verba illa variis mysteriis grauida illam alloquens protulit: *Ne timeas Maria*: quasi dicat: longe à te omnem depelle timorem: non enim ego sum Angelus ille, qui primū hominem è paradiso ciecit; immò venio, vt homo in cœlestem paradysum reducat; non sum ille Angelus, vniuersam Aegyptum septem grauissimis plagis exulcerauit, immò annuntio illum, qui sacramentis, velut saluberrimis antidotis, humani generis vulneribus meditabitur: non sum ille Angelus, qui graue legis onus in lapidibus descriptum, vt grauitatē eius significaret, Moyse detulit in monte Sinai, sed potius, qui aduentum illius annuntio, cuius iugum suaue erit, & onus leue; non sum alter ille Angelus, qui vna nocte ingentem Sennacherib' exercitum nemini parcens interfecit, immò cœlitus venio, vt vniuersus orbis vitam habeat, & abundantius habeat; non tandem, ô Maria, ad te ve-

Gen. 3.

Exod. 12.

Exod. 24.

Matth. 11.

2. Mach. 15.

nio, vt te, velut incredulum Zachariam, obmutescere faciam, sed vt tibi credentium Matri ad verbi incarnationem consensum præstandum suadeam. Ne ergo timeas: iam enim lex timoris abire cepit: iam hyems transit, imber abiit: non est cur Virgo Angelum formidet, cum virginitas Angelis sit cognata, non est cur iam pauca, quia tamen diuina reuelatio in principio terreat, in fine tamen lætificat. Huius quidem timoris, &urbationis, nec non & confortationis, qua illam à Matia Angelus depulit, egregiam imaginem existimaui esse illud, quod reginæ Esther contigit cum Rege Assuero: vt enim sacra narrat historia, cum ipsa non vocata ad regem ingenti ira percitum ingressa esset,urbationem magnam concepit, adeo vt faceret textus dicat: *Regina corruit, & in pallorem colore mutato lassum super ancillam reclinauit caput*: rex autem continuò confortans eam occurrit: *Quid habes, Esther? ego sum frater tuus, noli metueri*: sicut ergo ibi ad præsentiam Assueri tremuit Esther, ita ad præsentiam Gabrielis sibi loquentis, turbatur Maria, licet non vt illa animo cadens, quia turbatio hæc fuit veterundia, illa imbecillitatis: & sicut ibi Assuerus confortauit Esther dicens: *Noli metueri*, ita, & Angelus ad consolandam Mariam,urbationem ab ea excussit dicens: *Ne timeas Maria*. Memini Plutarchum in vita Cæsaris commemorare, quod cum illo nauigante magna, & inopinata oriretur tempestas, ita vt intumescētes fluctus nauem absorbere viderentur, nauclerus pauere cepit: at Cæsar ei dixit, ne extimescas; tecum enim est fortuna Cæsaris, non dissimiliter videns Angelum Mariam timoreurbationis percussam, continuò occurrit ei, *ne timeas, cum Dominus sit tecum*: quasi dicat: tecum est non fortuna Cæsaris, sed omnipotentis Dei indeficiens protectio; foras mitte timorem cum patre tuo Dauide concinens: *Dominus illuminatio mea, & salus mea, quem timebo? Dominus protector vite mee, à quo trepidabo?* si

Gen. 2.

Esth. 4. 6.

Ibid.

Ibid.

Plutarch.

Psal. 124.

confi-

confessant adversum me castra, non timebit cor meum: Hæc verba veritas doctissimus Petrus Rauenna in comment. huius loci inquit: Quid timeat, quæ securitatem parit, rerum causam, gaudium secularium; timor non est, ubi diuini est negotium, non humanum: quid timeat Maria, cui index est causa, assertor integritas, testis munditia & D. Bernardus Angelum introduxit in hunc modum loquentem: O si scires, quantum tua humilitas Altissimo placeat, quantum tibi apud ipsum sublimis maneat, Angelico te indignam nec eloquio, nec obsequio indicares, ne mireris Maria, quod Angelus ad te venit, nam, & maior Angelo in te venit, non mireris, Angelum Dominicum, nam, & Dominus Angelum est tecum: postremo quid nisi Angelum videas, cum iam Angelicè viuas: Cur autem indebitam tibi dixeris gratiam Angelorum, quæ inueniunt gratiam apud Deum? Petrus Chrysologus contemplan. B. Virginem turbatam fuisse, quod in te portare potuisset tuam regentem machinam, hæc scribit: Denique ne tanto ponderi celestis fabricæ in Maria subtilis nostri corporis arena succumberet, & in Virgine, totius generis humani portatura frustum, virga tenuis frangeretur, fugatura metum vox Angeli mox præcessit dicens: Ne timeas Maria: Verum mysterio sanè vacare minime putauerim, quod Angelus, cum salutem Virginem, nomen eius præterit, cum tamen turbationem ab ea fugare contendit, vocem Mariæ profert: Ne timeas Maria. Arbitror quidem, quod quia Angelus probè agnoscebat virtutem mirabilem nominis Mariæ, ad placandum animum, & omnem eius timorem, & turbationem abolendam, idcirco consilio nominauit Virginem proprio nomine dicens: Ne timeas Maria: à quo sanè, ni fallor, edoctus, & illustratus Angelus, qui apparuit Ioseph, si alter fuit quam Gabriel (inferiores enim à superioribus illuminantur) volens ab eo depellere turbationem, quam conceperat, videns sponfam suam, quam nunquam agnouerat, prægnantem, nomen Mariæ adhibuit dicens: Noli timere accipere Mariam conuicem tuam;

nduerat enim nomen Mariæ contra omnem turbationem, & timorem, optimum antidotum, & præsentissimum remedium esse. Sicut igitur beata Virgo per similes exiit Christo Domino, ita, & nomen Mariæ per simile fuit sanctissimo nomini Iesu, cuius proprium est non solum turbationem, sed & ipsum dæmonem fugare: In nomine meo Dæmonia eiciunt: Ab hac expositione non longe recedit D. Petrus Chrysologus cum lectm. 142. dicat: Maria hebræo sermone, latine Domina, nuncupatur, vocat ergo Angelus Dominam, ut dominatoris genitricem trepidatio deserat seruatus, quam nasci, & vocari Dominam, ipsa sui germinis fecit, & imperiiu auctoris. D. autem Bernardus aliam viam ingressus ait, Angelum tunc nominasse Mariam, ut magis familiarem ei se exhiberet: Familiariter (inquit) Virginem vocans ex nomine, benigne, ne timeat, persuadet, nihil hic doli, aut fallacie est, nullam circumventionem, nullas hic suspiciones insidias. Ac tandem aij putarunt Angelum consulo tunc sacrum nomen Mariæ protulisse, ut ei ad memoriam reuocaret, nomen eius in libro vitæ esse scriptum, quod non poterat non valde eam exhilarare, iuxta illud: Gaudete, quod nomina vestra scripta sunt in cælis.

Ceterum ne ab historia Regiæ Esther recedamus, sicut de illa dicitur: Placuit ei, scilicet Regi Assuero: & inuenit gratiam in conspectu illius: ita Mariæ dicitur ab Angelo: inuenisti gratiam apud Deum: quorum verborum planus sensus est, quod inuenit apud Deum hunc fauorem, ut mediante gratia sibi infusa ei placeret. phrasim enim hebraica frequenter in Scripturis, inuenire gratiam apud aliquem significatur, fauorem illius consequi, idque ex solo ipsius beneplacito. locutus est Dauid ad Achis regem Geth: Si inueni gratiam in oculis tuis: hoc est, si inueni fauorem; ad eundem modum serui Dauid dixerunt Nabal, cum peterent; ut donaret aliquid ad n. a. ducandum: Nunc ergo inueniam pueri tui gratiam in oculis tuis: hoc est, hunc fauorem.

- rem concede. Magnam quidem gratiam nactus est Abraham, cum Angeli ad eum diuiterunt, iuxta verba ab eo prolata:
- Gen. 18.** *Si inueni gratiam coram oculis vestris: sed maiorem gratiam inuenit Virgo, cum rex Angelorum ex ipsa natus est. magnam sibi gratiam conferendam censebat Moses, si Dei faciem videret: Si, inquit, inueni gratiam in oculis tuis, ostende mihi faciem tuam: at Virgo non vidit tantum, sed & genuit Deum, & hominem: ac tandem, inuenit Moses gratiam electionis: Inuenisti gratiam coram me, & te ipsum noui ex nomine. Noe obtinuit gratiam perfectionis: Noe vir iustus, atque perfectus fuit in generationibus suis, cum Deo ambulauit. Esther gratiam inuenit, ut fieret sponsa Assueri regis, at Maria inuenit gratiam, ut fieret pariter sponsa, & Mater Christi. Non quidem rapuit gratiam, ut capere superbe contendit Lucifer, sed inuenit, quia: qui querit, inuenit, & pulsanti aperitur: non emit gratiam, ut pecunia emere tentauit Simon Magus spiritus sancti superuentionem, sed inuenit instar Euangelice illius foemine dicentis: Inueni drachmam, sed non quam ipsa perdidit, sed quam perdidit prima mater: gratiam enim, quam Eua Angelo leuiter credens amisit, hanc Maria Angelo prudenter consentiens inuenit, & recuperauit: unde Albertus magnus ser. 3. de Ann. dixit: Inuenisti gratiam, non creasti. ut Deus: non rapuisti, ut Angelus: non perdidisti, ut Adam: non emisti, ut Simon Magus: non abscondisti, ut infidelis doctor, sed restitisti potius, gratiam dico incretam, & cum illa omnem creaturam spiritualem, & corporalem.*
- D. Ambr. & Orig. sup. c. 1. Luce.** *Salmeron in comm. huius loci. Ad Ios. in vi. 12. vide.*
- Luc. 17.** *Inueni drachmam, sed non quam ipsa perdidit, sed quam perdidit prima mater: gratiam enim, quam Eua Angelo leuiter credens amisit, hanc Maria Angelo prudenter consentiens inuenit, & recuperauit: unde Albertus magnus ser. 3. de Ann. dixit: Inuenisti gratiam, non creasti. ut Deus: non rapuisti, ut Angelus: non perdidisti, ut Adam: non emisti, ut Simon Magus: non abscondisti, ut infidelis doctor, sed restitisti potius, gratiam dico incretam, & cum illa omnem creaturam spiritualem, & corporalem.*
- D. Ambr. & Orig. sup. c. 1. Luce.** *Salmeron in comm. huius loci. Ad Ios. in vi. 12. vide.*
- cessabat, ut dignaretur illam esse Virginem, de qua scriptum est: *Ecce virgo concipiet: vnde (ait) suis precibus hanc gratiam acquisisse, & inuenisse. Ceterum duo mihi id distradere, primum quod de rara, ac profunda humilitate Virginis verisimile non est, cuius illam illi Dei Genitricis dignitate a Deo postulare presumpsisse, sed potius illius ancillam esse, quae futura erat mater Dei: alterum est, quod D. Bonau. de meditat. vna. Coni. reterit, cuiusdam foeminae (quam putat fuisse S. Elisabeth) factam fuisse a Deo para Maria hanc reuelationem in hac verba: *Petebam, ut faceret mihi videre tempus, in quo nata esset illa honestissima Virgo, quae debebat filium Dei parere, & ut conferuaret oculos meos, ut possem eam videre: linguam, ut possem adorare, manus, ut possem ei seruire &c. quauis autem Virgo non postulauit filium Dei concipere, querens tantum matrem Dei ancillam, gratiam illam, ut ipsa fieret mater Dei, inuenit, & ut gratiam auctorem ex se gigneret. quod inde non parum stabiliti posse autumo, quia commemorante sacra scriptura nonnullos, qui gratiam Dei inueniunt, quosdam ex illis aut inuenisse eam coram Deo, ut de Moysse, de quo Exo. 33. dicitur: *Inuenisti gratiam coram me: alios inuenisse eam ante Deum, ut de Dauid, de quo Lucas e. D. Stephano, act. 7. dixit: Inueni gratiam ante Deum: actadem alios refert gratiam inuenisse in oculis Dei, aut, in conspectu Dei, ut habetur Gen. 6. & 18. apud Deum tamen inuenisse gratiam nulli alteri, quam B. Virgini tribuit, ut hoc peculiari genere loquendi significaret gratiam, quam inuenit, fuisse filium Dei, qui erat apud Patrem, iuxta illud Ioan. *Et Verbum erat Ioan. 1. apud Deum. Hanc intelligentiam satis id confirmare viderur, quod postquam dixerat: Inuenisti gratiam apud Deum: continuo subiunxit: *Ecce concipies & paries Luc. 1. filium: gratia igitur, quam inuenit Maria, filius Dei est, quem conceptura erat. Sic enim eum vocat D. Paul. ad Hebr. dicens: *Vt gratis Dei pro omnibus gustares mortem, Heb. 2. & hanc quidem gratiam, ut egregie dixit Andr. Iord. dicitur ierosolym. non accepit Sara, non sensit in comm. Rebecca, non cognouit Rachel, non est digna huiusmodi habita******

Babita Anna mater Samuelis quoniam eē quidem ex sterilibus facta sunt matres, amittentes unā cum virginitate orbitem: tu autem, etiam si mater sis, virginitate tamen frueris illeja. D. Paulus cœlesti numine illustratus inquit: *Divisiones quidem gratiarum sunt: & diversi ducta obveniunt: alij interpretationem sermonum, alij genera linguarum, alij gratiam sanctitatis, & his similia; sublimem autem hanc gratiam, filium Dei proprio vtero concipiendi, nulla inquam forma præter Mariam inuenit.* vnde D. Bernard dicebat: *Inuenisti, quod querebas; inuenisti, quod nemo ante te potuit inuenire; inuenisti gratiam apud Deum.* Dei & hominum pacem, moris destructionem, vitæ reparacionem ac tandem dum D. Damasc. de dorm. Virg dixit: *Gratiæ abyssum V. ergo inuenit, quæ dupl. virginitatis panem in. o. lumen seruauerat, animam non minus, quàm corpus virginē custodierat: quid queso aliud intelligit, quàm Mariam inuenisse filij Dei: qui abyssus est, & perennis fons gratiæ.* Hinc nos à Maria discamus quærere gratiam, non apud homines, sed illam, quam obtinuit Ioseph apud Pharaonē aut Daniel apud Danū, & multo minus illā, quā inuenit Amā apud Regem Assuerū, aut Achitofel apud Absalonem, quæ Aman crucem peperit, Achitofeli vero suspensum attulit: vnde acutē D. Aug. epist. 144 dixit: *Mundus iste periculiosior est blandus, quàm molestus, & magis cauendus cum se facit diligi, quàm cum admodum cogit: conuenit oportet ergo quærere gratiam apud illum, per quem reges regnāt, & legū conditores iusta decernunt, & cui potentatus omnes iam terrestres, quàm cœlestes, subiciuntur.* hoc idem monens Bernard, dixit: *Queramus gratiā apud Deum, nam apud homines gratia fallax. Querant alij alia, nos inuenire gratiam suam deamus.* *Quid enim? non gratia est: quod hic sumus; projectio misericordie Domini est, quod non sumus consumpti nos. Qui nos? Nos perituri, nos adulteri, nos homicidæ, nos raptores, purgamenti a vitæ mundi huius.*

illud quidem inter alia multa, quæ no-

bis suadent gratiam quærere apud Deum non apud homines, non minorem locum obtinet, quod illa ad bonum, fortem, & intrepidam reddit animam, hæc verò timidum, ac imbecillum magis ad virtutem capessendam, & ad vitia sequenda proniorem. Hinc Salomon ait: *Fugit impius, nemine persequente; iustus autem, quasi leo confidens ac si apertus dicat: nihil inueniri potest formidolosius impio, quoniam caret gratia Dei, nihilq; fortius iusto, quia gratia Dei instat fortissimi leonis illum hostibus suis horribilem reddit.* peccat primus parens, & gratia destitutus, quam primum Deus illi dixit: *Adam ubi est? respondit: vocem tuam Domine audiuisti in paradiso, & tinnit. ecce primum fructum peccati, formido est, & pavor.* vt ait Iob: *Sonitus terroris semper in auribus illius, & cum pax sit, ille semper insidias suspicatur.* Tradunt Philosophi naturales, leporem auditum habere acutissimum, ita vt, vel leuem sibilum quàm longissime audiat: & cum animal sit timidissimum, semper vagatur, & ferè numquam quiescit: immo, & quædo dormit, oculos habet apertos, quasi nulli fidens. Ferunt etiam iudæ, ceruos eodem genere timiditatis laborare, ita, vt nunquam quiescant, sed ad quemcumque vel folij leuissimi sonitum contremiscant: sic impiis, cum gratia Dei carent, semper terror sonat in auribus eorum, & leporibus, & ceruis timidiores, & imbecilliores multo redduntur, vnde apud Deuteronomium minabatur Deus populo Israel *Si violaueris legem Dei, non erit fortitudo in manu tua, & dabit tibi Dominus cor pauidum, & timebis nocte, & die, & non credes vitæ tuæ, & mane dicet, quis mihi det vesperam? vespere quis mihi det mane? & apud Leuiticum: Dalopannorem in cordibus eorum, in regionibus hostium, terrebit eos sonitus folij volantis, & ita fugient, quasi gladium, cadent, nullo persequente: timeat ergo, & tremat peccator Cain, cui Deus est iratus, & dicat: Ecce eiciis me hodie à facie terræ, & à facie tua abscōdar, omnis, qui inuenerit me, occidit me: quæ*

L I I z enim

Prouerb. 28

Gen. 3

Iob. 13

Deut. 28

Leuit. 26

Gen. 4

enim Deus a facie, & gratia sua eiicit, quæ mala non inuadent? & quem Deus gratiæ suæ donis cumulat, quæ bona non consequentur? Id probe agnoscens, im- mō expertus Dauid confidenter canebat:

Psal. 26.

Si conspiciant aduersum me castra, non timebit cor meum, si exurgat aduersum me praelium, in hoc ego sperabo. quid queso habes Dauid iuxta te, aut in quo confidis, ut neminem timeas? Respondet: Dominus illuminatio mea, & salus mea, quem timebo? Dominus protector vite mee, a quo trepidabo? super quem

August. sup. Psal. 26.

Psalm. D. Augustinus egregie dixit: Protegi- tur Imperator scutatis, & non timet, protegi- tur mortalis, & securus est; protegitur mortalis, ab immortalis, & timebit? quid est illu- minatio Dei, & salus Dei, nisi gratia Dei? hæc est, quæ mentem illuminat, volunta- tem accendit, animæ salutem præbet, vi- res homini cõfert eas, ut idem regius psal- tes diceret: Si ambulauero in medio umbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es: cui sit honor, & gloria in sæcula sæcu- lorum. Amen.

Psal. 2.

Luc. 1.

HOMILIA XI.

Luc. 1.

Mariana illa verba: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? multifariam, multisque modis illustrantur, & ex illis aduersus obla- trantes Hereticos, constantissima Maria fides, integerrima Virgini- tas, voto constabilis, ac rara, & inaudita eius prudentia apertissime commonstrantur quorum occasione permulta ad informandos mores traduntur.

NTEQVAM varia ar- cana, quæ in propositis verbis latent, detegamus, operæpretium duxi, prius pulchram Patrum conte-

xere catenam, qua B. Virginem ab Hære- ticorum calumnia perficata fronte de incredulitate illam increpantium, acerrimè vindicemus. Contendant impij Hæ- retici, Mariam dubitasse de veritate rei ab Angelo sibi nunciatæ, & deo vacil- lantem dixisse: *Quomodo fiet istud* in cam- q. 23. ar. 1. sententiam, quorundam Patrum extor- quent testimonia, præsertim August. & Chrysof. quia ille lib quæst noui, & veteris Test. dixit: *Ambigenti Maria de conce- ptu, possibilitatem Angelus prædicat*: quibus verbis apertè indicare videtur propterea Angelum instruxisse illam de possibili- tate mysterij, quod nuntiabat, adhibito exemplo Elisabethæ sterilis, quæ iam cõ- ceperat. simulque subiunxit: *Quia non erit*

Luc. 1.

D. August.

Luc. 1.

Chrysof. in

29. in Gen.

Luc. 1.

D. Ambros.

in Lucam

Isai. 7.

D. Tho. 3. p.

q. 23. ar. 1.

Luc. 1.

D. Chrysof.

impossibile apud Deum omne verbū. In idem trahunt Chrysof. introducentem Ange- lum a d. Mariam in hunc modum loquen- tem: *Ne quæras naturæ modum, & exordia, quando supra naturam sum, quæ sunt; sanè propter hoc eris, quoniam virum non cognosces, nam si cognosceres, non fuisses habit a digna, ut huic ministerio seruiret, atque adeo, quod in- credula es propter hoc, crede.* Possuntq; hæc Patrum testimonia in hunc modum cor- roborari: nam; vel Virgo existimabat ad Christi conceptionem opus esse virili o- pera, & hoc non, cum non ignoraret tri- tum illud Isaiæ vaticinium: *Ece Virgo con- cipiet*: ut enim tradit D. Ambrosius, ipsa D. Ambros. 8. legerat verba illa Isaiæ; & ut docet Diuus 2. in Lucam Thom. donum, & vsum prophetiæ habebat, & saltem perfectam fidem habebat D. Tho. 3. p. mysterij incarnationis, atque adeo, quod q. 23. ar. 1. Deus concipiendus erat à Virgine; vel pu- tabat, virilem operam ad eam concep- tionem non desiderari, & sic omninò fru- strâ, & præter rem, dixisset: *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* nam, ut adnotauit Chrysof. præcitato loco; po- tius ad concipiendum Christum, oportebat, non cognouisse virum. restat ergo, ut dubitantis sint illa verba. Nodus sanè hic videtur difficilis, ac similis herculæo nodo, in quo nec principium apparebat, nec finis: qualis etiam fuisse dicitur, nodus Gordius, quem

quem Alexander, quia dissoluere nequit, ense dissecuit sed absit hic, quidquid garrunt Hæretici, tantam agnoscere difficultatem, multifariam enim enodari, ac dissolui posse arbitror. Primum quidem, si dicamus, probè quidem agnouisse Mariam ex vaticinio Isaiæ, Virginem concepturam, & parituram Christum, salua, & incolumi eius virginitate; sciebat tamen ex diuina omnipotentia effici posse, ut ex viro Virgo conciperet absque iactura suæ integritatis, sicut nonnulli dicunt futurum fuisse in statu innocentiae, ut scilicet absque læsione virginis claustrum, foeminae ex viris conciperent, ac parerent, & idè, quia ignorabat modum, rectè Maria interrogauit: *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Secundò facile hic nodus dissoluitur ex singulari illa pariter, & ingeniosa Alberti magni interpretatione, qui in comment. huius loci ait: *Quod ex hoc, quod Maria quæsiuit, non sequatur aliqua dubitatio, nec de facto, nec de modo, patet ex hoc, quod non omnis quæstio est propter dubitationem: Dominus enim in Euangelis, sepe plura quæsiuit, & tamen de nullis vnquam dubitauit: item Ioannes, cum audisset in vinculis opera Christi, mittens duos ex Discipulis suis, ait illi: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? quod non propter se, sed propter Discipulos quæsiuit: similiter videtur, quod etiam B. Virgo quæsiuit non sibi, sed nobis. Concludit igitur Albertus, quæst. Virginis non factam propter dubitationem, sed (ut verbis eius utar) propter materie plenioris descriptionem propter veritatis maiorem expressionem, ac denique propter nostram edificationem. Alij Theologi dicunt, verosimile factis esse, quod quamuis B. Virgo præcognouisset, Messiam ex Virgine fore concipiendum, non tamen statim ad omnia hæc attendit. hanc responsonem indicat D. Augustinus scem. 2. de Ann. & sufficienter etiam difficultatem soluit: cum enim statim non ad id attendisset, & alioquin tolicita esset de conseruanda sua virginitate, in ea verba amore illius proxi-*

pit: *Quomodo fiet istud, &c.* Tandem faciliorem intelligentiam, & veritati, & literæ magis consentaneam esse opinor, B. Virginem nihil aliud significare voluisse, quam supposito, quod ipsa non erat cognitura virum, ut certò supponebat ex vaticinio Isaiæ, quomodo, & qua ratione conceptio in ea perficienda esset interrogauit; ad quod respondit Angelus, per superuentionem, & obumbrationem Spiritus S. in eam faciendam fore. Patres autem adductos, August. & Chrysostr. cum alioquin magnis præconijs Mariæ fidem commendent, minimè gentium credam, incredulitatis macula eam labefactasse, vnde D. Thom. ait, August. de dubitatione admirationis non incredulitatis locutum fuisse: vel certè dicendum, non locutum de dubitatione circa rem reuelatam, sed circa modum, quem Virgo cupiebat ediscere, ut in simili dixit idem Aug. lib. 16. de Ciuitate Dei c. 24. exemplum autem Elisabethæ non adduxit Angelus ad confirmandam Mariam in fide, sed ad magis explicandum mysterium, vel, si credimus Bernardo, ad hoc, ut alacrem illam redderet de bono nuntio conceptionis Elisabethæ, sic enim ait S. Bernardus ho. 4. *Quid fuit necesse, etiam huius sterilis Virgini nunciare conceptum, numquid fortè dubiam adhuc, & incredulam oraculo, recentiore voluit confirmare miraculo: absit. ideo sterilibus cogratæ conceptus Virgini nunciatur, ut, dum miraculum mira uilo additur, gaudium gaudio cumuletur.* Chrysostr. vero arbitror, in. redulam vocasse propter aliquam in credendo morulam minime culpabilem, nisi mauis dicere (ut nonnulli tradunt) (verbum illud non inueniri in originali Græco Diui Chrysostr. sed vel ab aliquo indocto, vel forsan hæretico, in latina illius versione fuisse intrusum.

Hic iam prælibatis, producamus nunc antiquos, ac proceres Ecclesie Patres vnanimi assensu, contestantes, in illis verbis? *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco:* nullum proflus incredulitatis, aut

Luc. 1.

D. Tho. 3 p. 4. 30. art. 4. ad 2.

D. August.

D. Bernard. super missus.

Luc. 1.

dubitationis vestigium inueniri. immo
D. Bernard. fidem magnam effulgere **D. Bernardus**
hom. 4. in Annunc. veritas propolita
 verba ait: *Non dubitat de facto, sed modum*
requirit, & ordinem nec enim querit: an fiet
istud, sed, quomodo: quasi dicat: cum sciat
Dominus meus testis conscientie mee, votum
esse ancille sue non cognoscere virum, qua
lege, quo ordine placebit ei, ut fiat istud: si
opportuerit me frangere votum, ut pariam fi-
lium, & gaudeo de filio, & doleo de propo-
sitio. Sin vero virgo concipiam, Virgo & pa-
riam, quod utique si placuerit ei, impossibile
non erit; tunc scio vere, quia respectu humi-
litate ancille sue. Gregorius Niluenus
Episcopus oratione de humana Christi
generat. & hom. 14. de Natiu. *Quomodo*
fiet istud, ut granescam ex puluice. & ca-
stissimo marito, quoniam virum paritum non
cognosco & desponsata sum homini iusto, si
cum illo non conuenero. vnde erit, quod
generabo? sed si poterit fieri, ut concipiam
intacta, & generem clausa, inuicem modum,
& paratum inuenies cor meum: quoniam e-
nim modis exopto me ego Deo meo, ut ha-
beam prolem, & non perdam pudorem. Beda
super c. 1. Luc. *super cap. 1. Luca: Non ait: Quomodo hoc*
fiet? sed quomodo fiet (inquit) ordinem
videlicet, cui subdatur, inquirens: non au-
tem signum, cui credas, flagitans; nec e-
nim decebat electam generando Deo virginem
dubiam dissidentia. sed prudentia tantum exi-
D. Anselm. *stere: Diuus Anselmus lib. de excellentia*
beate Virginis cap. 3. O Domina (inquit)
audis, qua feruntur ad rem omni seculo ma-
ndi: an; paues, & miraris nulla tamen incredu-
litate moueris: verum indubitanter tenes apud
te, omnino impossibile fore non fieri, quod Ange-
lus dixit futurum esse & subdit: Credidit ergo
& certissime intellexit, Deum, tam bonum, tam
pium tam misericordie visceribus plenum, ut
ad terras de celesti sede descenderet, & hono-
factus, per indebitum sibi mortem, genus huma-
num a perpetua vellet morte, qua tenebatur,
eripere respiciens ergo nuncio, ait: Ecce ancilla
Domini, fiat mihi secundum verbum tuum, o
fides Deo accepta. o humilitas grata, o obedi-
entia, omni sacrificio iucundior, Deo oblata. Theo-

philactus deinde in cōmentario eiusdem
 loci in hunc modum loquitur: *Non quasi*
discredens, dixit: quomodo erit mihi istud? sed
ut prudens, ut intelligens, ut dicat modum,
inquit, non enim prius tale quiddam factum
est, nec post hoc fiet, ideo & ignoscit ei Angelus,
& non: condemnat, ut Zachariam, sed magis
modum docerem: nam Zacharias meritis conde-
mnatur: habuit enim exempla multa: quando-
quidem & male steriles pepererunt, Virgi-
ni autem nullum exemplum erat. Diuus Bo-
nauent. super eundem locum inquit: Nec
omnino querit modum scōdi, seu signum, quod
fidem faciat, ut Zacharias sed querit mo-
rum faciendi, ut consentiat, secundum illud Pro-
uerbiorum: Oculi tui recta videant, & pal-
pebrae tue precedant gressus tuos. Eulebius
Emilienus egregia nobis scripta in idem
argumentum reliquit, dum ait: Non dubi-
tat fieri, quod Angelus fieri promittit; interro-
gat tantum, quomodo fiat, quoniam, quomodo
Virginem aliquando parturam audierat: di-
cit enim Isaias: Ecce Virgo concipiet, & pariet
filium, quomodo tamen pariet, non dicit; quia
ergo Virgo est, & virum non cognoscit; quomodo
pariat, & Virgo maneat, interrogat, quia nulli
adhuc reuelatum erat. Hæc ille. fulgentissim-
um Ecclesie lumen S. Pater Augusti-
nus magnum discrimen inueniens inter
interrogationem Zachariae, & Mariæ, in-
quit: Zacharias quando ait: vnde hoc sciam,
vel per quid hoc cognosciam, qui sum odo cum
uxore senex, desperando dixit, non inquirendo;
Maria vero cum interrogat: quomodo fiet istud,
quoniam virum non cognosco? inquirendo di-
xit, non desperando: propterea illi dicitur: Ta-
cebis, quia non credis. huic vero causa exponi-
tur; quia dum interrogaret, de promissione non
dubitauit. Sed, & Ambrosius Domini ma-
ritem defendit, ac fidei imbecillitatem in
solo Zacharia ponit. Maria (inquit) iam de
negatio tractat; Zacharias adhuc de nuncio du-
bi: at; negat ille, se credere, qui negat se scire, &
quasi fidei adhuc querit alium auctorem. Ista
se facere profiteretur, nec dubitat esse faciendam,
quod quomodo fieri possit, inquit. & in e-
dem etiam loco de Mariæ inquit: Non fidem
renuit, non officium resuscitauit, sed accommo-
dauit

deni affectum, spopondi obsequium. Etenim
 non dixit: quomodo fiet istud: non de effectu
 dubitavit, sed qualis a se ipso quisque esse-
 rit. Ac tandem celeberrimus ille Petrus
 Rauennas rationem reddens, quare inter-
 rogans Zacharias, ab Angelo Gabriele
 punitur, interrogans verò Maria gratum
 ab eodem Angelo accepit responsum, hæc
 præclara scribit: Ille pectorum cognitor, non
 verba, sed corda prauitudo, non quid quisque di-
 xerit, sed quid senserit, iudicauit. erat enim
 interrogantium dissimilis causa, species perdi-
 uersa. Hæc contra naturam credidit, ille pro na-
 tura dubitavit; hæc integre ordinem rei requi-
 rit, ille, quod Deus fieri iubet, fieri non posse
 præscribit; ille impellentibus exemplis ad fidem
 non accedit, hæc ad fidem sine exemplo præcar-
 ritus miratur de parva virginali, hic disputa-
 tur de conceptu coniugali: hæc tunc ille. Quæ
 omnia Patrum testimonia ex verbis Eli-
 sabeth Virginem alloquentis apertissime
 confirmantur: Beata es, qua credidisti, quo-
 niam perficientur in te, quæ dicta sunt tibi à
 Domino. ecce fateatur Elisabeth, diuino spi-
 ritu afflata excellentem adeo fuisse Vir-
 ginis credulitatem erga arcana ab Ange-
 lo sibi reuelata, ut in premium illius im-
 pleta forent in ea omnia, quæ Angelus ei
 pollicitus fuerat.

Scio quidem, peridos Hæbræos abu-
 sos fuisse hoc aduerbio: quomodo. iuxta in-
 credulitatis indubitata indicia ostenden-
 tes: apud Ioannem enim dixerunt: Nonne
 hic est filius Ioseph, cuius nouimus patrem,
 & matrem, quomodo ergo dicit hic; quia de
 celo descendit: & rursus, cum Christus
 Dominus diceret illis: Pueri, quem ego da-
 bo, caro mea est promandi vita. ipsi vero
 iurabant, dicentes: quomodo potest hic no-
 bis carnem suam dare ad manducandum? ac
 tandem, quando Christus ascendit in Tē-
 plum, ibique docebat, adstantes mirabā-
 tur, dicentes: quomodo hic literas scit, cum
 non didicerit? quibus verbis apertè nega-
 bant de celo eum descendisse, carnem
 suam manducandam porrigere posse, aut
 literatum esse, cum numquam didicisset;
 at longe diuina est usurpauit huius ad-

uerbij; quomodo: apud Mariam. nam, (vt
 aucto: est D. Ambrosius) sicut, cum A-
 braham, pater credentium, audiuit, rectè
 Chanaan, sibi, suisque posteris esse do-
 nandam, diuino credidit oraculo, inter-
 rogauit tamen modum, quo id esset exe-
 cutioni mādandum, dicens: Domine Deus,
 vnde scire possim, quod eam terram sibi posses-
 surus? ita B. Virgo, mysterium sibi reue-
 latum constantissime credens, de modo
 solum quaesuit: vnde (inquit) Mariam
 hoc voluisse dicere: Cum id, quod natura
 est, non suppetat, quia non solet parere Virgo,
 quæ viro non fuerit copulata, quare, quomo-
 do præter instituta naturæ possim generare.
 Deinde, cum Euangelicus ille Nicodemus,
 Christo ei dicente: nisi quis renatus
 fuerit denuo, non potest videre regnum Dei,
 continuo interrogauit: & quomodo potest
 homo nasci, cum sit senex? quæ quidem in-
 terrogatio, (vt Cornelius adnotauit) non
 fuit ex diffidentia orta, cum vere paratus
 ad credendum, quæ à Christo audierat,
 illā fecisset: propterea, n. meruit à Christo
 edoceri modum, quo id fieri deberet
 nempe per sacri baptismatis regenera-
 tionem; eo sem ergo modo, immo ma-
 gis ab omni incredulitatis suspitione
 alieno, beatissima Virgo Angelum in-
 terrogauit; quomodo fiet istud? mysterij
 quidem contenta, modi tamen ignata, de
 quo sciscitatur, vt dicitur. Ac tandem, si-
 cut olim castus Ioseph ob castitatis amo-
 rem, à lasciuia femina prouocatus, di-
 xit: quomodo possim hoc malum facere? ita B.
 Virgo, zelo virginittatis, quam arden-
 tissime amabat, audiens se concepturam,
 & parturam; Ecce concipies & paries: li-
 cer alioquin nihil mali suspicaretur, quæ
 certo agnoscebat, sanctorum Angelum Dei
 secum loqui, interrogauit tamen mo-
 dum, quo illa extrema adeo distantia,
 Mater, & Virgo, inter se copulanda fu-
 rent. Quare, tantum abest, vt verba hæc:
 quomodo fiet istud, quoniam virum non, co-
 gnosco? minimam aliquam incredulitatis
 notam præferant, vt inter arcana, quæ
 in eis delitebant, & nos referare pol-
 licita

D. Ambr. 11.
 2. de Abra-
 ham cap. 8.

Gen. 15.

Ioan. 3.

Cornel. Epist.
 in Iua. cocor.

Luc. 1.

Gen. 39.

Luc. 1.

Ibid.

polliciti sumus, primum omnium, insignis, ac irrefragabilis Mariæ fides annumeranda veniat: ut enim dixit D. Iren. li. 3. cap. 33. *Quod Eua ligavit per credulitatem, hoc Maria solvit per fidem, qua & altissima mysteria statim credidit, & sine mora obediendo, confestim.*

Quamplures insignis fidei viros sacra commemorant eloquia, quorum meminit Divus Paulus ad Heb. *Fide Enach placuit Deo, & translatus est. fide Noe aptavit Arcam, in salutem domus sue. fide Iacob singulos filiorum Ioseph benedixit, fide Ioseph moriens de profectioe filiorum Israel in terram promissionis, & de ossibus suis illic asportandis, mandavit: fide Moyses natus, occultatus est: fide se, filii filia Pharaonis negavit. fide Pascha celebravit. fide Israel filij mare rubrum transierunt. fide muri Iericho corruerunt. & quid amplius dicam? deficiet enim me tempus de sanctis antiquis narrancem, qui (teste D. Paulo) *per fidem vice: vitæ regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt reprobationes; quorum alij fide obtinuerunt ora leonum, sicut Daniel; alij fide exstinxerunt impetum ignis, sicut tres pueri; alij fide convaluerunt de infirmitate, sicut filij Israel, & Ezechias; fide alij fortes facti sunt in bello, sicut Iosue, & Iudas Machabæus; fide etiam receperunt mulieres mortuos suos, sicut per Eliam, & Eliseum; alij propter fidem lapidati sunt, ut Ieremias in Aegypto, & Ezechiel in Babylone; alij secti sunt, ut Iasias, teste Hieronymo. in occasione gladij alij mortui sunt, ut Urias, & Iosias; fide alij circumierunt in melioris, ut Elias; & isti omnes & multi alij pericula præsentis sæculi transierunt; & fidei testimonio, probati inveniuntur: sed horum omnium fidem valde præcelluit fides magni Patriarchæ Abraham, quem adeo accuratè D. Paulus commendavit, ut, de eius fide loquens, diceret: *Contra spem in spem credidit, ut fieret pater multarum gentium; secundum quod dictum est ei: sic eris semen tuum, sicut stelle cæli, & arena maris, & non infirmatus est in***

*fide, nec consideravit corpus suum emortuum, cum iam fere certum esset annorum, & emortuam vulvam Sara; in reprobatione etiam Dei non hæsitavit diffidentia, sed confortatus est fide, dans gloriam Deo: plenissimo sciens, quia quæcumque promissit Deus, potens est & facere. Talibus his gravissimis verbis Doctor gentium Patriarchæ Abraham fidem commendat. Licet tamen celebris, ac æterna memoria digna fuerit Abraham fides, illam tamen fides Mariæ longo intervallo superavit: ille enim credidit, sterilem nonagenariam parituram, Maria autem virginem futuram esse matrem: Abraham non defuit exemplum paritæ suæ uxoris (Adam enim, & Eua post centum, & triginta annos genuerunt filium suum Seth, immò Noe, dum quingentum esset annorum, genuit Sem, Cham, & Iaphet) Virgo autem beata, nec primam similem viderat, nec futuram sequentem timebat: Abraham promissa est proles, sed ex femina, & viro; Virgini autem ex femina sine viro; Abraham credidit, purum hominem ab eo fore generandum, Maria vero, Deum hominem ab ea esse concipiendum; Abraham, ut facta sibi promissio impleteretur, Deum etiam posse mortuum Isaac suscitare non dubitavit (ut observavit D. Paulus) æstimans, quod parens ebi Deus eum à mortuis suscitare, & virginem autem beata Deum nasci, & moti possibile firmissime credidit. Crediderat olim Gedeon Domino, quod saluare debebat populum Israel per manus suas à Midianitis, sed non absque signo miraculoso sibi exhibito: Ponam hoc vellus lane in area, si ros in se'o vellere fuerit, & in omni terra siccitas, sciam, quod per manus meas, sicut locutus es, liberabis Israel: Maria autem Angelo ei prænuncianti, uniuersum mundum per filium eius à Diaboli teruiture redimendum: Ipse enim saluum faciet populum suum, firmissime assensit. Crediderant olim Moyses, & Aaron non tamen absque hæitatione, & diffidentia, dum dixerunt: *Nam de petra hac vobis aquam poterimus eicere?* beata autem Virgo ex petra intrati*

facti sui veteri futurum fore: ut fons vivus scaturiret, indubitanter credidit.

Hinc est, quod Sancti Patres variis encomiis Mariæ fidem commendant; ut enim tradit Abulensis, propter eximiam fidei illius perfectionem, Augustinus vocavit illam: *Marem credentium*: Athanasius serm. de sanctis. Deipara: *hæresum interemptricem*; gnatius epist. i. *Christiana religionis magistram*: D. Cyrillus contra Nestorium: *Sceptrum fidei*: cui cognomini si adiungamus Antiquos ad significandam Concordiam, depinxisse cornices duas in medio cuiusdam sceptri credi, ut significarent, scepra, & regna tandem, quamdiu concordia duratura; apte inde colligimus, quod cum B. Virgo pariter sit sceptrum fidei, & reconciliatrix Dei, & hominū, Deum quidem in Maria, adamusim expetisse egregiam quandam imaginem fidei, & Ecclesiæ Catholicæ perpetuitatis, ita ut, solo eius favore suffulta, porre inferi aduersus eam praualete nulla ratione queant. Quid plura in Mariæ fidei laudem, in medium producatur? In eo quidem valde effulget Mariæ fides, quod cum alioquin Paulus ad Romanos 2. dicat: *fides ex audita*, Virginem autem concipere, & Dei genitricem fieri prodigium sit à seculo non auditum, ut ait Iſai. cap. vlt. *quis audiuit vnquam tale*, Virgo tantum hoc inauditum firmissime credidit. deinde, quorum exempla videntur, facilius creduntur (nec enim est incredibile, quod exemplo monstratur) Deum autem fieri hominem, nullo exemplo visibile erat isaia dicente, cap. 53. *quis vidit huic simile?* Mariæ autem fides adeo creuit, ut non dubitaret se Deum hominem concepturam; vnde potiori iure de illa quam de Centurione dicere potuisset Christus Dominus, *non inueni tantā fidem in Israel*. Adhæc: reuocate quæso in memoriam Christum Dominum expresse docuisse, ad transferendum ingentem montem ex vno loco ad alium, exiguam fidem sufficere: *si habueritis fidem, sicut granum sinapis, dicetis monti huic: transfer huic illuc, &*

*transibit, & nihil impossibile erit vobis: verum ad hoc, ut sublimis ille mons Verbi diuini de sinu Patris ad vterum Virginis transferretur, multo quidem maior fides necessaria erat, fides quidem tam audax, ut eo perueniret, quo nulla vnquam attingere tentauit intelligentia; fides tam velox, ut ascenderet super Cherubin, & volaret super Seraphin; fides denique tam potens ut accederet ad inaccessibleem, & comprehenderet incomprehensibilem, arctaret immensum, & caperet, quem cœli cœlorum capere non possunt. Talis fuit integerrimæ Virginis nostræ fides, quæ super cœlorum cacumina scandens, immensam illam diuinitatis abyssum in arctissimi virginei vteri sui sinu conclusit, & circumferentia ipsius illum circumscripsit, ut sic impleteretur illud Ieremias: *Mulier circumdabit virum.**

Ierem. 31.

Ex his omnibus in eam ducor sententiam, ut putem, nostrum S. Bernardinum Senensem verissime afferuisse serm. 15. de festiuitatibus Virginis, plus meruisse Mariam eo actu fidei, & odedientie, quo Angelo annuncianti filij conceptionem, assensit, quam meruerint omnes sancti omnibus actibus, ac meritis suis; quia videlicet eo actu meruit saltem de congruo eam dignitatem, cui excellentior gratia, & gloria quam reliquis debetur; & ad hoc accommodat verba illa sapientis: *Multæ filie congregauerunt diuitias, tu vero supergressa es vniuersas.*

S. Bern. serm. 15. de festiuitatibus Virg.

Prou. 31.

Porrò, iam ad secundum arcanum in verbis Mariæ latens: *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* accedamus. Hæc verba apte explicari posse arbitror per illa Cantic. *exspoliasti me tunica mea, quomodo induar illa? laui pedes meos, quomodo inquinabo illos?* cum enim ait: *exspoliasti me tunica mea*: significat abdicasse à se omnem filiorum tobole. & eorum procreationem, qua tunc, velut tunica, sterilitatis ignominia tegebatur; cum verò subdit: *quomodo induar illa?* perinde est ac si diceret: *quomodo propositum virginitatis, voto obsignatum, violabo; iterumque assumam*

Lac. 7.

Cant. 5.

Ibid.

M m m sumam

Id. Summam libertatem nubendi? ac tandem
Luc. 1. subiungit: *lani pedes meos quomodo inquinabo illos?* aperte significat se, per perpetuam
Ibid. virginittatis votum, ab omni viri affectu,
Galatin. li. 7. & desiderio proflus alienam esse, & ideo
de arcan. Ca. 1. quæsiuit: *quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Sed ex Patrum doctrina eadem
14. verba aperiuntur. Illi unanimi consensu docent, his verbis indicasse B. Virginem votum emisisse perpetuæ virginittatis, atque adeo ligatam, & impeditam esse ad licitè cognoscendum virum. Si enim
Aug. lib. de virgin. c. 14. ex voto non esset impedita, non erat, cur
4. ser. 14. interrogaret: *quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* quia facile posset illi responderi: libertatem habere facultatè cognoscendi
de nativ. Bern. ser. 4. virum, vt filium conciperet: vnde sensus illorum verborum est: quomodo fiet istud de
de Assumpt. homil. 4. concipiendo filium, cum propter votum
in Miss. Ansel. lib. de excell. Virg. c. 4. virginittatis à me emissam, mihi non liceat
Ambros. li. 2. in Luc. virum agnoscere? & licet B. Virgo locuta
Beda lib. 1. in Luc. c. 1. fuerit de presenti, dicens: *non cognosco*, id est
Ansb. ho. super illud: Ier. 17. futurum tempus sæpe designat, vt adnotauit Galatinus lib. 7. de arcanis. nec ab
Cassellum. alber magn. super Missus. Hugo de S. Victore lib. de perp. virg. Mariæ. Gre. Nissen. D. Bonas. in 4. d. 30. art. 1. q. 2. Scot. q. 2. a. 2. Ricard. ar. 2. q. 1. Maior. q. 4. Durand. q. 2. Supplementi. Gabriel ar. 2. q. 2. Soc. q. 2. ar. 2. Magist. in 4. d. 30. horret ab hoc vulgaris noster modus loquendi; nam, cum quis die sibi prohibito inuitatur ad vescendum carnibus, respondere solet: *hodie non vescar carnibus*, quæ perinde est ac si diceret: *non vescar hanc* expositionem accipiunt Augustinus, Bernardus, Anselmus, Ambrosius, Beda, & Ansbertus. Et quidem B. Virginem ante Angelicam annunciationem virginittatis votum emisisse, præter Scholasticos Doctores id asserentes cum Magistro Sententiarum in 4. dist. 30. & præter Patres nuper citatos, id docuerunt Albertus Magnus super Missus, Hugo de S. Victore lib. de perpetua virgin. Mariæ, necnon Gregor. Durand. q. 2. Nissen. orat. de Christi Natiuitate, cuius aures verba non sunt silentio prætermittenda: sic enim ait: *Audi paræ Virginis vocem, Angelus partum denunciat, & illa virginittatem amplectitur, interdicit mihi (inquit) esse viri consuetudo: vt virum cognoscam, fieri non potest; quo pacto hoc mihi non ingertsi nu-*

ptiarum causa sumpta erat à Ioseph, quomodo Angelum de partu prædicentem, quasi venientem, & insolita obstupescit, auresque effert, cum profus speraret, se quoque aliquando matrem esse futuram, sed quoniam Deo dicantem, & consecratam carnem; veluti sanctum quoddam donarium, intactam seruari oportebat; propterea, etiam Angelus sic (inquit) ac de celo venerit: etiam supra hominem sit id, quod apparet; atiamen, vt virum cognoscam fieri non potest. quomodo mater ero, absque viro: Iosephum enim sponsum quidem noui, virginem autem non cognosco. hæc tenus Nissenus. Addit etiam episcopus Chrystopolitaanus in Cant. Magnificat, ad illa verba: *fecit mihi magna*: a tempore Conceptionis illud votum emisisse Virginem: *Dicunt* (inquit) *virum quidam contemplatiua, quod Virgo illud post sanctificationem, fecit votum perpetuæ virginittatis in vtero Mariæ, quod sibi mihi creditur difficile non est; nam cum B. Virgo sæper, quod melius, & Deo gratius agnoscebat, eligeret, ipsaque non ignorasset, virginittatem voto illustratam, Deo gratiore, & sibi utiliore esse, non dubita, quin à tempore sue conceptionis illud Deo, voto consecrasset. Vnde D. Anselmus. li. de excell. Virginis, ca. 4. hanc rationem insinuans, dixit: *Virgo tenera, & delicata, regali stirpe progenita, & speciosissima, totam intentionem suam, totam animam suam, totum studium suum ad hoc intendit, vt corpus, & animam suam Deo virginittate perpetua consecraret: sciebat enim, quod quanto sanctius eam seruaret, tanto sublimius ei, qui omnium castissimus, immò ipsa castitas est, appropinquaret. Hinc oportet, dicant Virgines à Maria eorum Duce, & magistra, virginittatis Deo oblate renaces esse valde, & in eius custodia constantissimos, & inuincibiles persistere: hæc n. ratione arbitror, Antiquos olim, armatas depinxisse virgines, scutum in sinistra, & lanceam in dextera tenentes, vt intelligeret, pro tuenda pudicitia, semper paratas esse debere ad inferendum bellum his, qui tanta pretiosum thesaurum subripere voluerint. vnde quemadmodum hortus Hesperidæ, aurificam feracem fructum, custodem habebat**

Episc. Chry-
 stopolitaanus
 Magnif.

sebat Draconem priuilegium, mala aurea
vigilanter obicuantem; ad eandem mo-
dum fractus virginitatis pretiosissimus
est, & mala germinans, auro ipso Arabie
multo aestimabiliora; quamobrem non
secus, ac si alter Draco, Angelus, cui ma-
ximè cognata est virginitas, Marianæ in-
tegritatis custos fuit, tantum abest, quod
ad eam violandam aliquid nunciauerit.
Præter hanc autem angelicam custodiã,
ipsa Virgo, instar pastoris Argos, centum
oculos habentis, adeo vigilantem super
suam Virginitatem custodem se exhibuit,
ut etiam Angelo annunciantem conceptum,
continuo sui pudoris sollicita, occurreret:
Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognos-
co: S. Hieron. epist. 140. ad Principiam,
probe agnoscens, quantum oporteret
Virginitatem, (& maxime Deo sacramen-
tum) vigilantem, armatam, & vndique muni-
tam aduersus castitatis hostem incedere,
in hunc modum loquitur: *Arbitror te ac-*
cursum Christi, gladio militare; ut autem
scias super virginitatem, gladium habere pud-
icitiam, per quam trunces opera carnis, & superes
voluptates, gentilis quoque error Deus virgi-
nes inxit armatas. Quem locum inter ec-
clesia Zodiaci signa Virgo tenet, eundem
inter homines viuens castus homo, casta-
que teneat femina: illa inter Leonem
est, & Libram; castus homo inter Leo-
nem uiuat, id est, fortitudinem, & Li-
bram, hoc est, temperantiam: exigit en-
im castitas, ut sit perpetua, leonem, à
quo custodiatur, & Libram, in qua cibum,
& potum, maxime vini, in quo (ut Paulus
ait) est luxuria, vestes, amicitias, collo-
quia, aspectusque ponderet atque mensuret.
Vetus prouerbiū fuit: *Magis timendum esse*
seruonem exercitū duce leone, quam leonem, duce
seruo: certe humanorum affectuum dux,
voluntas est, vnde, si in virgine instat leo-
nis, illa sit, fortis, atque generosa, formida-
bilis erit exercitus hosti tartareo; si tamē,
instat ceruæ fuerit imbellis, atque timida,
facile superabitur: oportet igitur Virgi-
nem, constantem, & bellicosam esse.

Tertium tandem arcana, in verbis

Mariæ: *Quomodo fiet istud, delitescens, rara,*
ac singularis Prudentia est, quā in eis mi-
rifice adeo ostentauit, ut non immerito
sponsus ei dixerit: *sicut vitæ coccinea labia*
tua: per Virginis enim labia, eius pruden-
tem loquelā exprimit, *vitæ coccinea* aptè
illam comparans; quoniam sicut femina
solent vitæ coccinea, etines de huc,
vel illic inordinate effluant, coarctingere,
ita B. Virgo prudentiæ examine con-
stringebat sermones suos, ne temere ef-
fluere; dicit autem, illam vitam fuisse
coccineam, quia Virginis in loquendo pru-
dētia, charitate ruberet. Sed illa alia ipsius
verba, quæ paulo inferius subdit: *Fauus*
distillans labia tua, sponsa, mel, & leo sub lin-
gua tua: prastantiam virginis sermone
mirum in modum commendans; comparat il-
lum *fauo*, propter eximiam eius dulcedinē,
distillans; ait, ut significet eius affabilitatē,
nec vacat mysterio, quod vocet illum, *di-*
stillantem; & non *effluentem*, quia pruden-
ter loquens, non effundit, quidquid no-
uit, nec multa verba ex ore eius fluunt, sed
pauca, quasi guttatim distillata paulatim
decidunt, & cum pondere, & mensura,
iuxta illud Ecclesiæ. *verbis tuis facito state-*
ram: quem locum D. Ambrosius lib. offic. c.
3. dixit: *Profer sermones ad mensuram, libra*
examinatos iustitiae, ut sit grauius in sensu, in
sermone pondus, in verbis modus: huiusque
rationem reddidit D. Chrysostomus acutè
satis his verbis: *Si enim hoc facinus in auro*
multo magis faciendum est in verbis, ut nihil
desit, nihil redundet: hęc prudentia maxime
viguit in Vierge, quæ cum tam multa,
ac sublimia arcana penetraret, paucissima
tamen locutura legimus, ne in maledi-
ctionem illam incurreret, de qua Numer.
19. *Vas, quod non habuerit operculum, nec*
ligaturam desuper, immundum erit: in quæ
verba D. Gregorius ait: *quasi vas sine oper-*
culo, vel ligatura polluitur, qui per studium
ostensionis patens, nullo velamine taciturnita-
tis operitur. In his tamen verbis: *Quomodo*
fiet istud, quoniam virum non cognosco: illud
singulare iuxta prudentiæ specimen Ma-
ria Virgo exhibuit, quod cum filij conce-
pit.

Maria 2 pro,

Ibid.

ptio, & partus: *Ecce concipies, & paries*: viderentur virginitati eius, quam tantopere amabat, & Deo dicauerat, contrariari, prudenter ad se pertinere putauit, quis esset futurus modus talis cōceptionis, interrogare, & discere, quidue officij in eo negotio ipsa præsitura esset: quo exemplo, vtile valde documētum nobis omnibus, & præsipuē virginibus exhibuit, ne videlicet facile pollicitationibus, & munetibus sibi oblati decipiantur, sed quomodo res licite fieri possit, diligenter exquirant; in hoc enim valde inter se discriminantur filia Euz à filiabus Mariæ, quod illæ, sicut Eua promissioni serpentis, *erit* sicut *Dij*: acquiescens, virorum pollicitationibus facile annuunt, & instar Euz non quærens modum, quo *Dij* fieri possent, ipsæ non interrogant: *Quomodo fiet istud?* illæ vero, quæ Mariæ vestigia sequuntur, vanis, ac ementitis virorum promissis autem non accommodant, sed prudenter inquirunt: *Quomodo fiet istud?* quomodo parentes tui ex claro genere orti, patientur te humili ancillæ nubere? quomodo tot mihi diuitias polliceris, cum multa nec tibi, nec tuis superant bona? sanè huiusmodi interrogationes prudentiam redolent; maxime, cum sapiens dicat: *Qui cito credit, leuis est corde, & mirabitur*: quæ verba non solum veram doctrinam, sed & prophetiam aperitissime continent, cum tot fatuas, & imprudentes virgines mendacibus virorum pollicitationibus leuiter credentes (proh dolor) virginitatis suæ pudore minoratas non semel videamus. Magna quidem, & inaudita pollicitatio facta fuit Mariæ, dum ei prædicatur, futuram esse Dei matrem; nihilominus tamen, rem accurate perpendens, & modum considerans, inquit, qua ratione id executioni mandandum esset. *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco*: Obseruauit ad vaguem multis retrò annis (vt supra dixi) hoc documētum magnus Patriarcha Ioseph, qui scē nōne ad venerem eum allicienti, ne operi nefario acquiesceret, dixit: *Ecce De-*

Gen. 3.

Luc. 2.

Ibid.

Ecl. 19.

Luc. 1.

Gen. 19.

minus meus, omnibus mihi traditis, & ignoras, quid habeat in domo sua, neque quidquam est, quod non sit in potestate mea, vel non tradiderit mihi, præter te, quæ vxor eius est; quomodo ergo possum hoc malum facere? Dulcis quidem apparet homini Venerea voluptas, ceterum amara est, si ea homo fruatur, extra matrimonij thorum immaculatum. Inueni (inquit Salomon) *amariorē morte mulierem*; sic Ioseph amaritudinem inueniens in peccato adulterij, minime consensit. Olim misit Isaac filium suum Esau ad venandum, vt de fera capta comederet, & illi benediceret, & cum citius illo veniret Iacob, cibum se simulans ei porrigere ex venatione, ait illi Isaac: *Quomodo tam cito inuenire potuisti filii mei? qui respondit: Voluntas Dei fuit, vt cito occurreret mihi, quod volebam*. ecce commendabilem patris sui Isaac sollicitam interrogationem, quomodo nempe, tam cito occurrisset ei, quod venatus esset. non secus, si nos cupimus aliquid venari, modum prius discutiamus oportet, vt sic dicere possimus cum Iacob: *Voluntas Dei fuit, vt cito occurreret mihi*. Idem etiam documētum (licet in diuersa longe materia) custodiuit prudentissimus Rex Dauid: nam videns Ozam misere interiisse, quia manum ad arcam Dei extenderat, vt teneret eam; ingenti terrore percussus, dixit: *Quomodo ingreditur ad me arca Domini? postea verò obseruans, quod propter ingressum arcæ in domum Obbededom, Deus benedixerat domui illius, confestim sententiam mutauit dicens: Reducam arcam cum benedictione in domum meam*: ita sanè negotia sunt mature perpendenda non temere præcipienda, vt felicem exitum habeant. Vt enim Nautæ, cum magnam aliquam nauigationem inchoare satagunt, non statim è portu proficiscuntur, sed tempus prius obseruant, & semel, atque iterum in eminentem locum conscendunt, vt ventorum status speculentur, quos cum suæ nauigationi prosperos agnoscunt, continuo vela expandunt sequi nauigationi committunt; ita, cum ali-

Ecl. 7.

Gen. 27.

1. Reg. 6.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

quod

quod negotium occurrit petendum, non confectum res executioni mandanda, sed prius maturo consilio perpendenda, & rumianda, postea velociter exsequenda est: quod & Antiqui significare voluerunt. Testudinem cum aliis depingentes, per testudinem quidem in progrediendo quandam morositatem, & tarditatem in negotiis perpendendis; per alas vero velocitatem postea in illis exsequendis (ni fallor) significare intendebant. Quod si ad dignitates, & honores sermonem conuertamus, Virgo ipsa aperte nos docuit, quanta discussione opus sit in earum acceptatione, cum sub illis lateant grauissima onera, angelicis quoque humeris formidanda; honorem enim, onus esse, apertissime significauerunt verba Centurionis, dum dixit: *Nam, & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites; ecce, non in potestate, sed sub potestate se esse affirmat, ad significandum, quod sua illa potestas nihil aliud erat, quam graue quoddam onus magnam ei molestiam inferens. Sed quid dico, potestatem, & honorem esse onus, veri est acerba Crux, ut Ilaias de Christi loquens regio honore dixit: & factus est principatus super humerum eius: quae verba exponens Glosa intellicatur, pro principatu, Cruxem interpreta- tur: ecce, quod propheta vocat, Principatus Glosa Cruxem appellat, quasi haec synonima sint Tandem ex verbis Deiparae, aliud valde utile documentum erue- re possumus: nimirum, ut in rebus arduis non innitatur prudentia nostra, sed sapientum consilia quaeramus: sapientissima erat Virgo, & tamen in arduo illo negotio de virginitate cum maternitate coniungenda, non erubuit ab Angelo consilium quaerere, sciscitans ab eodem, quo id facien- dum erat: quomodo fecerit illud, quoniam virum non cognosco? Certe Salomon dixit: *fili, sine consilio nihil facias*; quia (videm tradit) *ibi salus, ubi multa consilia. Aduertit tamen a tibi sapiens; Multi pacifici sunt tibi, & Consiliarius si tibi unus de mille; praua caum electio**

Achitophelis in consiliarium, decepit, & perdidit Absalonem; unde audeo dicere; non essent tot Absalones; improbi, nisi tot essent Achitophelis, perfidi consiliarij. Imitemur ergo B. Virginem, quae non quempiam in consiliarium sibi adhibuit, sed sanctitate conspicuum, & sapientia praeditum, Archangelum Dei; cui sit honor, & gloria in saecula saeculorum. Amen.

HOMILIA XII.

Expositionibus variis, partim ex prisco- rum Patrum doctrina, partim à nobis excogitatis enucleamus Ange- lica illa verba: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi.

Luc. 16

E A T V S Petrus Damianus difficultatem propositi argumenti probe agnoscens, ait: Cum beatissima Genitri D. Pet. Dam- cis Dei laudes scribere serm. 2. de Natiu. Virg. volumus; quia noua, & inaudita sunt, quae tractanda suscepimus, nulla inuenimus verba, quibus ad haec digne exprimen- da sufficere valeamus. Tollit enim facultatem sermonis, materia singularis: quae enim lingua explicare sufficit, vel quae ratio huma- na non obstupescat, cum cogitare coeperit, quia creator oritur ex creatura, factor fit ex factura; quod in virginea puella rursus contigit, qui vassissima totius mundi amplius d. ne non tenetur. Intra materna viscera paruit, qui cum coeterno Patre, rerum omnium iura guber- nat, immensus O beata verba quae dum tenue lac puerilibus labijs infundunt Angelorum ci- bum, & hominum pascunt; exiguum exprimit liquorem, & mundi restituit creatorem. Quae sua virtutis imperio maris procellas mitigat, qui fluminibus indeficientem aquarum impetum subministrat, qui aridam terram innumeris vbique fontibus irrigat, raras de virgineo pe- M. m. 3. flore

*Hæc gutta lactis expectat; Manat liquor ex
 veribus virginis, & in carnem vertitur Sal-
 vatoris. hæc ille, quibus grandia adeo cõ-
 memorat, vt illa miretur natura, vereca-
 tur homo, stupeat Angelus, tremat cœlũ,
 pauca terra, exhorrescat infernus. sed
 nunquid propterea sensim taciturnus
 obdormiam, vt vbi omnem oporteret
 creaturam loqui, ibi inutili silentio mu-
 tus inueniartablit: Non tacebo, & non quies-
 cam, donec ex thalamo virgineo egredia-
 tur vt splendor, qui splendor est Patris,
 & figura substantiæ eius; ac sermo de stu-
 penda eius conceptione à me conceptus,
 si non vt lampas, saltem, vt scintilla ac-
 cendatur. Virgilius Poetarũ Princeps agẽs
 de aduentu Aeneadis e in Italiam, com-
 memorat, quod dum Rex Latinus vnica
 haberet filiam, regni heredem, appropin-
 quante iam tẽpore, quo illa nubẽda erat,
 vidit apũ examẽ ex regione vltimarina
 veniens, quod in lauri arbore insedit, in
 qua dulces mellis fauos elaborarunt. Rex
 tanti portenti admirabũdus, Deos consu-
 luit, vt illud sibi aperirent: dum autem ad
 id impetrandũ sacrificia offerretur, visa
 est virgo Lauinia, quasi igne accensa, ar-
 dentes flammis spirare? oraculum ergo
 respondit, vltimarinum illud Apũ exa-
 mẽ significare, nullũ esse dignũ ex illo re-
 gno sponsum, vt ex eo, & Lauinia proles
 aliqua gigneretur, atq; adeo ex alio valde
 longinquo loco vẽrũ, qui Lauiniã fecũ-
 daret; eiusq; prole, Latinorũ genus sũ-
 mũ honoris incrementũ susciperet. hæc
 prophana in sacra commutans, Lauinia
 eius filia, Mariam dilectam æterni Patris
 filiã egregie adumbrat, quæ, cũ iosepho
 non fuisset data in coniugem, vt tempo-
 ralem Christi generationem coëfficeret,
 adhuc sponso egebat, qui ad id præstan-
 dũ cũ ea cooperaretur. certẽ terrenus nõ
 sufficebat, & ideo Virgini diuini amoris
 flammis exultat, cœlesti oraculũ consu-
 lent: *Quomodo fiet istud, quoniam virum non
 cognoscat: Angelus respondit: diuinũ spon-
 sũ, qui amor est Patris, & Filij, in eã coe-
 libus venturũ: Spiritus sanctus superueniet in**

*te, & virtus altissimi obũbrabit tibi. Sed ad-
 uerte quæ id, quod propositi argumentũ
 miram arduitatẽ valde ostendat, quod in-
 terroganti Virgini modum conceptionis
 Christi, *Quomodo fiet istud:* Angelus nõ vi-
 detur satis fecisse, dum opus illud virtute
 Spiritus sancti faciendũ, non verò modũ,
 quo id præstari deberet, propalauit. Sanẽ,
 si cuiusdam interroganti: quomodo Mar-
 garita in cõchilio producaur, alius respo-
 deret, ex tore cœli, & virtute caloris sola-
 ris gigni, opus ipsũ naturæ, nõ verò mo-
 dũ, quo fit, aperiret; ita certẽ accidit An-
 gelo, qui interrogatus à Virgine de modo
 cõceptionis Christi: *Quomodo fiet istud:* adeo
 ineffabile, & intellectui creato incogni-
 tũ iudicauit, vt opus patrandum in ea, nõ
 modum ei reuelans, ad Spiritũ sanctũ di-
 uinorũ arcanorũ referatorẽ, vt illũ ei ex-
 plicaret. B. Virgini remitteret: *Spiritus san-
 ctus superueniet in te, & virtus altissimi ob-
 umbrabit tibi:* quod sanẽ disertis verbis do-
 cuisse mihi videtur. D. Bern. super missas. D. Bernad.
 dũ dixit: *Obũbrabit tibi; hæc est, sicut obũbra-
 do teget modum, quo de Spiritu sancto concip-
 ies, & occultabit, quatenus sibi tantum notus
 habeatur, & tibi: & ibidem subiungit: Sola
 per se Trinitas, in sola, & cũ sola Virgine vo-
 luit operari: & ei datum est nosse, cui solũ datũ
 est experiri: licet enim Deus olim totum
 montẽ sinai obumbrã e nube cooperuit,
 ita, vt secreta, quæ ibi reuelabat, soli ipsi,
 & Moyũ innotescerent, ita nunc modum
 virginis conceptus, diuini spiritus obum-
 bratione adeo cõrexit, vt soli Deo, & Vir-
 gini maneret perspectus. vnde Chrysost.
 explicans verba illa: *Quomodo fiet istud:* D. Chrysost.
 Scio, quod verbum caro factum est, sed quomo-
 do factum est, nescio: ne mireris, quod ego ne-
 scio, omnis creatura id ignorat. & D. Anselm.
 mus: *Spiritus sanctus, & virtus altissimi de
 Virgine muliere virum mirabiliter propaga-
 nit; sed adeo mirabilis, quod à nobis incogna-
 scibile.* vnde & D. Ambrosius dicit, quod
 nec Hæc fuit reuelatus modus, quo Vir-
 go erat conceptura, licet alioquin dice-
 ret: *Eccẽ Virgo concipiet.* Nihilò fecius ra-
 tione SS. Patres proposita verba interpre-
 tantes,**

Isai. 62.

Hob. 1.

Isai. 62.

Virg. 7. Aen.

Luc. 1.

Ibid.

Luc. 1.
Virg. 7.
Ibid.

Ibid.

D. Bernad.
Ibid.

D. Bern.
Ibid.

Luc. 1.

Ibid.

D. Chrysost.
Luc. 1.

D. Anselm.
de concep.

D. Ambros.
in e. Lau.

Ibid.

entes, hunc modum religiosè conati sunt elucidare. nam D. Gregorius exponit idem esse: *Virtus Altissimi obumbrabit tibi*, ac si dixisset: splendor ille Patris, ac lux in creata corpus ex te assumet, & quemadmodum lux corpori opaco coniuncta obumbrat, sic æterna illa lux corpori coniuncta te obumbrabit, mirumque refrigeriū vmbra sua tibi præstabit: verba eius sunt: *Vmbra à lumine formatur, & corpore, Dominus autè per divinitatē lumen est, quī mediante anima in vtero Virginitatis erat corpori adū ei, quā incorporeum concepit, ad corpus dicitur: Virtus Altissimi obumbrabit tibi, corpus in te humanitatis accipiet incorporeum lumen divinitatis.*

D. Thomas hæc approbat expositionem, & addit: in illis verbis non solum spiritum sanctum, sed omnes tres sanctissimi Trinitatis personas nominari; nomine enim Spiritus sancti tertia persona signatur, per virtutem autem æterni Patris Filius, per quem facta sunt omnia, intelligitur, verbum autem Altissimi Patrem significat, cuius filius dicitur esse virtus.

Secundo loco exponit D. Bernardus, asserens, spiritum sanctum vmbra fecisse Virgini, ut sustinere potuisset ardentem æterni Patris radium, in verum eius missum; maxime, quod cum Deus ignis consumens sit, & omnis caro seenum, opus erat vmbra, ne excessivus ille calor foenum exureret: verba eius sunt hæc: *quis possit intellectu capere, qualiter splendor ille inaccessibilis virginem se visceribus infuderit, & ut Virgo inaccessible ad se accedere ferre potuisset: de portuuncula eiusdem corporis, cui se animare contemperavit, reliqua nasse vmbra culum fecerit?*

Eandem expositionem tradidit Venerabilis Beda, dum inquit: *Solus est divinitus Christi, tegmine se humana nature, quasi vmbraulo quadam obtexit, quo mediante Virginitatis eius visceribus sufficerent, sicque virtus Altissimi obumbravit ei, dum divina Christi potentia eam presentia iter implevit, & ut eam possit ab ea, substantia se nostræ mortalitatis conubium.* Tertia expositio est D. Athanasii, qui censet, per illa ver-

ba significatum fuisse Virginitatis, quod sicut corporis figura solet per vmbraam eius, tamquam per effectum cognosci, ita B. Virgo per effectus mirabiles in ea à Spiritu sancto producendos cognoscitur: erat Incarnationis arcanum, & modum illius: sic enim ait: *Obumbrantem virtutem Altissimi, & quasi vmbra, & lineamentum facientem, ut videret, quatenus fieri poterat, Deum in se habitantem habere.*

Quarta expositio est Diui Augustini variis in locis, præsertim in Psal. 67. & epistol. 57. ad Dardanum, qui aliam viam ingressus, ait: *Vmbra quippe ista defensa. Psalm. 67. & culum intelligitur ab ætate concupiscentia. epistol. 57. ad rum carnis; unde illa Virgo, Christum non Dardanum, carnaliter concupiscentia, sed spiritaliter & ho. 44. & credendo concepit.* Similia dicit Hugo lib. 30. hom. de Sancto Victore: *Spiritus sanctus Virgini superuenit, ut per eius operationem caro Christi de carne Virginitatis formaretur, & de Incarn. virtus Altissimi obumbrabit tibi, ne substantiam carnis ministrans, carnali concupiscentia vretetur. est etiam hæc expositio Bedæ, & Diui Ambrosii.*

Quinta expositio est D. Chrysostomi in hunc modum loquentis: *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? sane propter hoc erit, quoniam virum non cognosco. Nam si cognosceret virum, non fuisset habita digna, ut huic ministerio servires. Itaque quoniam non dubites, (scilicet de modo) eam ob rem crede, non quia malum nuptiæ, sed quia melior virginitas. Spiritus sanctus venit super te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi, sic poteris parere totum operatione spiritus erit. Ne igitur spectes ad terram, & oculis operatio venis, spiritum gratiæ est, quod sit, ne quæras nature modum, ne iuxta nuptiarum leges intelligas.*

Sexta expositio est Card. Toleti, veritati valde consentanea, pro qua supponendum est, quod obumbrare in sacra Scriptura frequenter significat idem, quod defendere aut protegere, iuxta illud Psalmi: *Obumbrasti super caput meum in die belli, & illud: Scapulis suis obumbrabit tibi. & Ecclesiast. 9. siast. 7. vbi vulgata nostra legit: Sicut ovis Hebræorum.*

D. August. in variis locis.

præsertim in psalm. 67. & epistol. 57. ad Dardanum.

Beda super Luc.

Ambrosii lib. de iis, qui in myster. inveniuntur.

D. Chrysost.

Card. Tolet.

Psalm. 120.

Psalm. 9.

Ecclesiast. 7.

Hebræorum.

Isa. 49.

Hebraeum originale habet: *In umbra sapientia: cui consonat illud Isaia: In umbra sapientie, & in umbra argenti protexit me. hoc supposito, ait, sensum verborum illorum esse: Concipies Virgo, non ex viro, sed ex Spiritu sancto, cuius virtus, & potentia obumbrabit tibi, hoc est, defendet te, & virginitatem tuam, quam tanto opere diligis proteget, vt sine vlla illius iniuria, immo cum suo decore concipias. censet ergo Card. Toletus, totum illum sermonem esse de Spiritu sancto, posterio-remque particulam, nihil aliud, quam prioris expositionem continere; ac si clarius diceret Angelus: Spiritus sanctus superueniet in te, suaque omnipotenti virtute proteget, & confortabit, vimque tribuet, vt sine virginitatis tuae detrimento possis concipere; quem etiam sensum amplectitur Euthym. in Comment. huius loci. Septima expositio est Cornelij Lan- senij, docentis, quod in admiranda hac Christi conceptione, Deus Pater locum obtinuit generantis, Spiritus sanctus ve- ro vicem gessit virtutis effectiuae in semi- ne residentis, supplendo eius efficietiam; virtus autem Altissimi, id est, Patris po- tentia Mariam obumbravit, illam velut maritus amplexans: hac expositio, licet quibusdam videatur, castas obradere au- res, est tamen Patribus satis consentanea; nam Chrysostomus ait: *Vnigenito Dei in Virginem ingressuro, praecessit Spiritus sanctus, vt in sanctificationem nascatur Christus secundum corpus, diuinitate ingrediente pro se- mine.* & Damascenus lib. 3. orthod. fidei ca. 2. inquit: *Obumbravit super ipsam Dei sapientia, & virtus, velut diuinum semen. Ac tandem ab ea expositione non longe re- cedit Angelicus Doctor, dum versans eun- dem locum 3. p. q. 32. inquit: Sicut virtus animae, quae est in semine, per spiritum, qui in semine includitur, formatur corpus in generatio- ne aliorum hominum, ita virtus Dei, secun- dum 1. ad Corinth. 1. quae est ipse filius, per Spiritum sanctum corpus formauit, quod as- sumpsit.**

His antiquis Sanctorum Patrum, gra-

uissimorumque Doctorum expositionibus, nostrum erit recentes, quas excogitauimus, adnectere; sit ergo Octaua expositio, quod *obumbrare* propriissime dicitur de viro vxorato, tum, quia, vt Cornelius Lan- sen. adnotauit in Comment. huius loci; vir amplexans vxorem, obumbrat illam; tum etiam, quia vir sponsam velo coope- rit, vnde nupta dicitur à nubendo, quia velamine à marito tegitur, vt in solemnitatibus nuptiarum Ecclesia Romana fa- cere consueuit; tum tandem, quia pallio cooperire foeminam, erat olim signu futu- rae sponstationis, vt constat ex illo: *Ex- tende pallium super famulantiam, quia propinquus es; quod perinde erat, ac si diceret: Iure propinquitatis à te postulo, vt me in sponsam accipias; vnde Paraphrastes Chaldaeus vertit: me vxorem ducas, quoniam redemptor tu.* videns ergo Angelus, Mariam respicere vmbraem viri, à quo es- set maritali affectu cognoscenda; dixerat enim: *quia virum non cognosco* occurrit ei, affirmandus, non à viri, sed à Spiritus san- cti vmbra cooperientia fore, cuius coope- ratrice virtute Dominum conceptura, & paritura erat; atque adeo salua, & incolumi semper permanente eius integerrima vir- ginitate, qua responsione pacatū reddidit Marianum animum, omnem ab eo expellen- turbationem. Atque huc facit locus ille Canticorum 7. nam vbi nostra vulgata legit: *luteulus noster floridus; Se- ptuaginta Interpretes verterunt: luteulus noster Vmbrosus; quibus verbis, floridus, & vmbrosus: non obscure significatur, in le- ctulo veri virginalis Christum Domi- nū concipiendū fore Spiritus sancti virtute, ab omni libidinis calore, velut vmbra Ma- riā praeseruante, ac salua eius integritate manente; instat plantae flore germinantis. Huc etiā faciūt verba illa difficilia Haba- cuc; *Deus ab austro veniet, & sanctus de mō- te Pharan: qui enim fieri potest, vt eadem persona veniat ab austro, loco splendidis- simo, & simul etiam veniat de mōte vmbroso, cuiusmodi est Pharan; loquitur hic Propheta de Christo qui secundum natu- ram**

Euthym. in
Commen hu
ius loci.
Cornel. Lanf.

Chrysost. ho.
1. op. imperf.

D. Damasc.
lib. 3.

Angeli. doct.
3. p. q. 32. ar.
3. ad 1.

1. Cor. 1.

Cornel. Lanf.

Ratib. 3.

Paraph. Ch.

Lan. 1.

H. 1.

Cant. 7.

LXX. 1.

1. Cor. 1.

Habuc. 1.

eam diuinam ab austro venit, hoc est, à Patre luminum, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio: instar austru qui propitius, Meridies vocatur, qui, *merus dies* interpretatur; quia omni prorsus obfcuritate caret: secundum vero naturam humanam originem ducit ex Matia, monte vmbroso; monte quidem, propter celsitudinem sanctitatis, & matris Dei sublimem dignitatem; vmbroso vero, quia Spiritus sanctus virilem operam supplens, illam instar mariti, obumbravit, & ad Christi conceptionem salua eius virginitate, omnipotenti sua virtute illam fecundauit.

Nonam iam accipe expositionem; cum zelus virginitatis perpetuo seruandę sollicitam, & pauidam redderet Virginitatem, conceptum, & partum audientem: *Ece concipies, & paries*, certę Angelus, vt illam, certam, ac securam omninõ faceret, absq; vilo integritatis suę detrimento concepturam fore, respondit: *Virtus Altissimi obumbrabit tibi*: quasi diceret id, quod Hispano idiomate eleganter dicitur: *confiad Sennora, que quien a buen arbol, se arrima, buena sombra le cobiza*. vnde cum Spiritus sanctus, arbor sit omnium optima, ex qua omnes bonorum operum fructus prodierunt, certissima esto, vmbra huius celestis arboris haud nociuam esse instar humanę, quę dum sponfam adūbrat, virginitatem fugat; hæc enim mirabilis diuini spiritus vmbra virginitatem tuam non labefactabit, sed conseruabit; experimento certę id didicit B. Virgo, verissimum esse, cum dixit: *sub vmbra illius, quem desiderabat anima mea, sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo*.

Decima expositio potest fundari in eo, quod vmbra est imago rei, cuius est vmbra: vnde vbi nostra vulgata legit: *Faciamus hominem ad imaginem nostram*: alia versio habet: *Faciamus hominem ad vmbra nostram*: ecce homo vocatur, vmbra Dei; quia creatus est ad imaginem eius: accidit autem, vt vmbra hæc, peccati litura deturparetur, & deformaretur, ad eius ta-

men restaurationem, & reparationem, placuit diuinę omnipotentię aliam pulchriorem, & stabiliorem vmbra facere, humanitatem scilicet Christi Domini, quę instar perfectissimę imaginis Deum ipsum, ac varias eius perfectiones ad vnum exprimeret, prout reuera expressit, pro inimicis etenim orare, immensam Dei bonitatem; pro peccatis satisfaciendis sanguinem effundere, diuinam iustitiam; per multa peccata liberaliter condonare, eximiam Dei misericordiam; tenebrarum Principem deuincere, mirabilem fortitudinem; abdita celestium rerum arcana pandere, summam Dei sapientiam; Inferni seras reserare, spolia eius detrahere, propria virtute resurgere, & in cælum scandere; diuinam omnipotentiam, non secus, ac vmbra corporis figuram refert, adamussim exprimebant: Angelus igitur volens certiorum facere B. Virginitem, primam illam vmbra, per hanc secundam in eius vtero formadam, & per vmbra horologii Achaz decem lineis retrocedentem, reparandam fore, idque absque vlla suę integritatis iactura, idcirco dixit: *virtus Altissimi obumbrabit tibi*: innuens in hoc, quod sicut materialis vmbra, nullum scissurę detrimentum subiecto, cui inest, infert, sed potius instar vmbra lauri ei salutifera esse solet, sic sacra humanitas Christi, vmbra diuini radij in opaco virginei vteri corpore formanda, nihil detrimenti Marianę integritati illatura esset. Vltimam tandem expositionem addo, propositis verbis factis congruam, habetque fundamentum in verbis Theophylacti super cap. 5. Lucę. *Theophyl. in 1. cap. Lucę.* vbi ait: *Sicut auis obumbrat pullos, ita, & diuina virtus totam Virginitatem apprehendit*; Obumbrare quidem, certum protectionis genus denotat, per simile valde ei, quod auis suis pullis impendit bifariam autem auis pullos suos protegere noscitur: primo modo, cum intra vitellum sunt, & tunc non aliter protegit, quàm sub vmbaculo alarum, natiuo suo calore illos conseruens, vt virtute eius in lucem pro-

N n n deant:

deat: secundo modo, quando iam foras productus nutrit, ac debitum cibum ad eorum incrementum, eis exhibet: ut ergo hæc duo officia sacra Virgo præstare possit erga Christum, Spiritus sanctus, instat auis incubantis in eam, superuenit, virtutem ei conferens, tum, ut virgo manens, fecunda esset, & filium conciperet, tum, ut postquam illum peperisset, eundem vber de coelo pleno posset lactare, & nutrire; vnde Spiritus sanctus instat diuini sponsi virginem obumbravit, fecunditatem ei conferens, & virginitatem conseruans, ut ipsa, tanquam vera mater Verbum diuinum humanæ carnis velamine cooperiens, in vitello vteri sui obumbraret; ac deinde temporaliter natum, & in lucem editum celesti lactis sui necitare, ac dulcissima ambrosia reficeret, aleret, atque nutreret. Duo tamen ad proposita verba hucusque exposita melius intelligenda, explicare oportet, primum est, quare opus hoc Conceptionis Christi in vtero Virgineo, ascribatur Spiritui sancto? Spiritus sanctus superuenit in te: vnde & Concilium Nicænum ait: *Christum, conceptum de Spiritu sancto*. cum tamen Augustin. dicat, indiuisa esse opera Trinitatis ad extra? Respondeo, certum esse, totam Trinitatem conceptionem Christi operatam esse, secundum tamen singularem aliquem modum singulis personis tribuitur, Patri, ut mittenti filium, ut temporaliter conciperetur; Filio, ut assumenti naturam humanam; Spiritui sancto, ut formanti in consortio Virginis corpus Christi expurissimo eius sanguine. Quare autem Spiritui sancto tribuatur magis huiusmodi formatio, quam Patri, aut Filio; D. August. in Enchir. hanc reddit rationem: *Iste modus, quo est natus Christus de Spiritu sancto, insinuat nobis gratiam Dei, qua hominibus precedentibus meritis, in ipso primo exordio nature sue, quo esse cepit, verbo Dei copularetur, in tantam personæ unitatem, ut idem ipse esset filius Dei, qui filius hominis; & filius hominis, qui filius Dei.* hæcenus Di-

Concil. Nicæ.
D. Aug. 1. de
Trinit.

D. August.
in Enchir. c.
40. tom. 3.

uus Augustinus. D. autem Thomas præ formationem, & conceptionem Christi propterea speciali ratione Spiritui sancto tribui, quia ille est amor Patris, & Filij, Deum autem assumere carnem humanam, ortum habuit ex summo Dei amore, iuxta illud D. Ioannis: *Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret.* Tertiam nos congruentiæ rationem addimus, quia cum Spiritus sanctus non habeat aliquam productionem actiuam æternam, & ad intra (ut Scholastici Theologi loquuntur) in qua suam manifestaret potentiam, ideo conuenienter, ut illa magis mundo innotescat, ei tribuuntur opera omnia ad extra tam in ordine naturali, quam supernaturali: vnde sicut in creatione mundi, ait Moyses, quod Spiritus Domini ferebatur super aquas: ita in reparatione eiusdem, idem Spiritus ferebatur super Virginem; Angelo dicente: *Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi.*

Verum restat dubiolium aliud explicandum, quod ex hac doctrina oriri videtur: nam si speciali ratione Spiritui sancto tribuitur, quod formauerit corpus Christi, etiam deberet ei attribui, & ascribi esse patrem illius; maximè quia Spiritus sanctus suppleuit in generatione Christi virilem operam, atque adeo substitutus fuit loco Patris: vnde sicut B. Virgo dicitur mater Christi, quia subministravit materiam purissimi sanguinis sui ad formandum corpus illius, ita Spiritus sanctus, quia tanquam actiuum principium, effectiue produxit illud corpus, erit pater illius, & genitor. Respondeo ex vniuersi sententia omnium Theologorum, neque Spiritum sanctum, neque totam Trinitatem, licet alioquin actiue concurrerit ad temporalem Christi generationem, patrem eius dici posse; quia pater per generationem communicat aliquid filio, de sua propria substantia, ratione cuius euadit filius similis in natura suo Patri; Spiritus sanctus autem, nec tota Trinitas nihil de sua substantia per generationem corporis Christi

Christi ei contulerunt, nec ipse ex vi illius
prodiit similis Spiritui sancto, aut toti
Trinitati; & ideo neutri conuenire potest
esse patrem Christi. docuit hanc doctri-
nam Angelicus Doctor 3. p. q. 32. art. 2. in
hæc verba: *Dicendum, quod Christus conce-*
ptus est de Maria Virgine materiam ministrā-
te in similitudinē speciei, & ideo dicitur filius
eius. Christus autem secundum quod homo conce-
ptus est de Spiritu S. sicut de actiuo prin-
cipio, non tamen secundum similitudinem spe-
ciei, sicut homo nascitur de patre suo, & ideo
Christus non dicitur filius Spiritus sancti: idq;
fatis explicauit Angelus, cum prolatis il-
lis verbis: Spiritus sanctus superueniet in te,
& virtus Altissimi obumbrabit tibi: conti-
nud subiunxit: ideoque, & quod nasceretur ex
te sanctum, vocabitur filius Dei: non dixit:
filius Spiritus sancti, nec filius Trinitatis,
sed Dei: scilicet Patris: Cui cum Filio, &
Spiritu sancto sit honor, & gloria in sæ-
cula sæculorum, Amen.

HOMILIA XIII.

Ingenti animi conceptionum copia,
multiplicique sacra Scriptura eru-
ditione elucidantur verba illa: Ec-
ce ancilla Domini, sicut mihi secun-
dum verbum tuum, ubi de obedi-
tia, humilitate, & fortitudine Vir-
ginis per multa traduntur.

VM satis exploratum,
ac manifestū sit, po-
tuisse Spiritum san-
ctum Christi conce-
ptionem in virgineo
Mariæ vtero perfecere,
absque Mariano
assensu, nō potest mysterio vacare, quod
non aliter eam perfecere, quàm Virginis
interueniente consensu. Sanctus Augu-
stinus serm. de Natiuit. Domin. necnon
D. Thomas 3. p. q. 30. aiunt, quod, quia
in omni matrimonio requiritur non so-

lum consensus viri, sed & sceminae, ideo
in celebratione matrimonij Verbi diuini
cum humanitate, & Christi cum Eccle-
sia, quorum meminit sponsa dicens: *In Cant. 3.*

die desponsationis illius, & in die letitiæ cor-
dis eius: oportebat, vt non solum ex parte
Verbi diuini, sed & naturæ humanæ, cu-
ius vicem gerebat Virgo, consensus ad-
flet. Id etiam elegāter, vt assolet D. Chry-

solus his verbis dixit: Ad Virginem
Deus aligerum portiozem mittit; nam dat
arham, dotem suscipit, qui fert gratiam, fidem
refert, & tradit, munere virtutis, qui mox
virginis consensus resoluit sponsonem. Sed
præter hanc rationem, tres ad idem præ-
cipua occurrunt; prima, quia sicut Deus
per gratiam suam, tametsi efficacissimā,
nullam personam ratione vtentem ad
amicitiam suam sine consensu illius per-
trahit, ita cum per hoc mysterium B.
Virgo ad singularissimam cum Spiritu
sancto amicitiam, & coniunctionem in-
eundam eleuaretur, vt potè, quæ speciali
ratione futura erat eius sponsa, & con-
sors ad Christi generationem efficien-
dam, certè ad suauem Dei prouidentiam
pertinebat, vt liberum Mariæ expectaret
consensum: vnde Rupert. lib. 1. in Can-

tica, & eruditissimus Gulielmus, interpre-
tantes verba illa: Osculetur me osculo oris
sui: aiunt, per illa significasse beatā Vir-
ginem consensum, quem adhibuit ad
Verbi Incarnationē in proprio vtero per-
ficiendam: verba Gulielmi hæc sunt: In-
carmandus Dei Filius præmisit ad eam vnum
ex familiaribus suis, vt consensum, & coopera-
tionē eius flaguaret; quippè nolebat omnipotēs
suae Incarnationis miraculum operari in ipsa,
non cooperante ipsa; nec carnem volebat assu-
mere ex ipsa, nō dante ipsa; nō sic olim, non sic,
quando immisi soporem in Adam, vt de cor-
pore nesciētis tolleretur, vnde illi mulierem for-
maret. hæc ille. Secunda ratio, quia, cum
Incarnationis arcanū fuerit Deo omniū
opus gratissimum, oportebat, vt coopera-
tio Virginis ad Christi cōceptionem esset
spontanea, & libera, vt sic Deo gratior ex-
isteret: Hilarem enim datorem diligit Deus,

N n n 2 coacta

coacta autem obsequia, & per vim extorta patum, vel nihil, ei ardent. unde D. Ambrosius super cap. 1. Lucæ eleganter dicit; Nec sanè ita operatur Deus in electis suis, ut artifex in materia inanimata, & insensibili: requirit enim ille assensum nostrum, quem etiam Angelus ex Virgine affectus est; cum illa dixit: ecce ancilla Domini. Accedit ad hæc, quod beneficium nõ conferretur inuito, vt docuerunt Iuriconsulti in

Iuriconsult.

l. inuito ff. de reg. iur. oportebat igitur, vt B. Virgo consentiens, dignitatem Matris Dei acceptaret. Tertia ratio sit: quia, conueniens erat, vt sicut humani generis ruina non sine assensu foeminae accidit, ita, nec eiusdem restauratio absque foeminae consensu perficeretur; ita adnotauit S. Petrus Chryzolog. serm. 142. dicens: *Au-*

*S. Petrus
Chryzol.*

li- *stis, agi, vt homo cuiuslibet iisdem, quibus delapsus fuerat ad mortem, rediret ad vitam, agit cum Maria Angelus, quia cum Eva Angelus egerat de ruina, vt nostræ perditionis conueniens nostræ reparationis principium responderet: immo B. Petrus Damianus, his ad iunxit: Per ipsam, & in ipsa, & de ipsa totum hoc faciendum decernitur, vt sicut sine illa nihil factum, ita sine illa nihil relictum sit.*

Quarta tandem ratio sit, idèd voluisse Deum, non aliter, quàm dependentes ex Virginis consensu incarnari, vt sic tantæ Virgini obligatiores debitores nos omnes constitueret, videntes, ex eius voluntate nostram omnium salutem pendisse: hanc certè rationem perpendebat

*D. Bernard.
homil.*

D. Bernardus, cum dixit: *Exspectamus & nos, & Domina, verbum miserationis, ecce offertur tibi precium salutis nostræ; statim liberabimur, si consensu, hoc totus mundus tuis genibus prouolutus expectat, ex ore tuo dependent redemptio captiuorum; responde ergo verbum, quod terra, quod inferi, quod expectant superi.* & ibidem etiam alia subdit B. Inacodus mellifluo eius calamo digna: *Exspectat Angelus responsum, expectamus, & nos, & Domina, verbum miserationis, quos miserabiliter premittit sententia damnationis. In sempiterno Dei verbo facti sumus omnes, & ecce morimur: in tuo breui responso sumus re-*

Ibidem.

*ficiendi, vt ad vitam reuocemur. Hoc supplicat à te (ò pia Virgo) flebilis Adam cum misera sobole sua, exul de paradiso, hoc Abraham, hoc David, hoc ceteri flagrant patres sancti, hoc totus mundus tuis genibus prouolutus expectat; & Domina, responde verbum, quod terra, quod inferi, quod expectant & superi; Ipse quoque omnium Rex, & Dominus, quantum concupiscit decorem tuum, tantum desiderat & responsionis assensum: hæcenus D. Bernardus, quibus non dissimilia habet Augustinus serm. de Natiuit. ubi inquit: *Responde iam virgo sacra, assensum tuum Angelus preestolatur, Deus in porta est, Angelum, quem moraris, expectat, ò beata Maria; aculum omnino captiuum, tuum deprecatur assensum, te Deo mundus sine tibi obidiam facit, per te parentum suorum iniurias abstergi deprecatur, hæc Augustinus. Videat mihi nunc videre Deum tunc temporis scilicet cælesti iam innitentem, & descensum in terras parantem, quemadmodum Iacob olim illum Genes. 28. vidit, vt legimus Genes. 28.**

Cæterum, iam explicare exordiamur sacratissima illa verba, quibus B. Virgo consensum suum expressit: *Ecce ancilla Domini: fiat mihi secundum verbum tuum.* Inter alias Virginis virtutes, duæ præsertim in propositis verbis mirum in modum effulgent, Obedientia nempe, & Humilitas, & quidem Obedientiam fati indicat verbum illud: *Ecce: quod magnam animi promptitudinem ad superioris mandatum exsequendum præferret, vt non obscure demonstrat illud Balaam, qui ad Regem Balac respondit: Ecce adsum: & illud Samuelis, qui ter à Domino vocatus, & totidem ab Hei sacerdote accersitus, occurrit, dicens: Ecce ego Domine, necnon illud Isaie in persona Christi dicitur: Tunc dixi: ecce venio. Quare, sicut olim, vt 1. Regum 25. legimus, quando nuntius Dauid ad Abigailem missus, vt certiore illam faceret, electam esse in uxorem Regis, ipsa respondit: *Ecce famula tua, sit in ancillam, vt lauet pedes seruorum Domini mei: ita beata Virgo Angelo annuncianti sibi, in matrem Dei electam esse**

esse, subito animi promptitudine respon-
dit: *Ece Ancilla Domini*. Quam Virginis
obedientiam prefigurant in aures, quas
Eleazar dedit Rebecca, futuræ Isaac
sponsæ, quàm coïssa: Mariæ typum ges-
sisse, sicut, & Isaac Christi figuram præ-
tulit. Theophylactus ingeniosè hæc ver-
ba elucidans: *Ece ancilla Domini*, ut prom-
ptissimam Virginis obedientiam com-
mendaret, in persona eius ait: *Ece, tabula
sum pictoria, pingat pictor, quod voluerit*: qua-
si diceret: instar tabulæ, parata sum ad re-
cipiendam quancunq; imaginem, quam
coelestis pictor in me delineare, aut effin-
gere voluerit: quod sanè re ipsa ita conti-
git; nam, cum æternus Pater diuinam i-
maginem, hoc est, filium suum, qui *imago
est bonitatis, & figura substantiæ illius*, in vtro
Mariæ impicisset, eam ipsa libentissimè
suscepit, & purpureum carnis calorem ei
communicauit, humana carne illam in-
duens. Ad hæc, inter omnes insignes di-
uinæ voluntati obtemperantes, quasi mi-
raculum, & portentum obedientiæ, sacra
volumina referunt Abrahamum, cui cum
Dominus diceret: *Exi de cognatione tua,
& de domo patris tui*: ille, sine vlla hæsita-
tione, discessit, & ante Euangelij tempus
Euangelica iam mandata seruauit, cum,
ut placeret Deo, nec pariter, nec domum,
nec patriam relinquere dubitauit. Postea
præcipitur illi, ut corpori suo, & suorum
Circumcisionis vulnus instigat, libens il-
le acquiescit, iubetur, ut filium ex ancilla
susceptum cum matre eiciat, non con-
tradicit; postmodò imperatur, ut Isaac,
quem iuxta scripturæ testimonium valde
diligebat, immolandum, & occidendum
Deo offerat: *Tolle (inquit) filium tuum v-
nigenitum, quem diligis Isaac, & vade in ter-
ram visionis, atque ibi offeres eum super vnum
montium, quem monstrauero tibi*: hoc verò
iuxta expositionem D. Chrysostomi, di-
ctum fuit, ut ex charitatis, & dilectionis
admonitione, & nominis recordatione,
tentationis pondus accumularetur, & pa-
ternus affectus torqueretur ex memoria
promissionis, cum antea Deus dixisset ad

eum: *In Isaac vocabitur sibi semen*. vnde
Hugo Victorinus egregiè inquit: *Hoc
Deum intendebat, ut magis, ac magis accende-
ret carnalem amorem patris erga filium; ut
postea proponat amorem Dei suo carnali amo-
ri, & cum vincet, gloriosior esset victoria*.
Quod si vera esset sententia quorundam
Hebræorum (referente Nicolao de Ly-
ra) asserentium, non vnum præceptum,
sed plura Abraham fuisse imposta à Deo,
inde etiam commendabilior redditur eius
obedientia: autumant illi, quod Domi-
nus primò dixit Abraham: *Tolle filium tuum*:
& quod ipso Abrahamo respondente: *para-
ratus sum obedire*, sed cum duos filios
habeant, de quonam præceptum intelli-
git? Dominus secundò dixit: *de vnige-
nito*. Ipso autem adhuc respondente: *qui-
libet est vnigenitus matris suæ*: Dominus
tertiò dixit: *quem diligis*: & ipso adhuc re-
spondente: *utrumque diligo*: Dominus
iterum dixit: *Tolle Isaac*: & hoc totum i-
dèd factum esse contendunt Hebræi, ut
ex pluribus responsionibus ad obediend-
um, maiorem Abraham fuisse obedientiæ
mercedem reciperet.

Cæterum, quomodo cum que res se ha-
beat, licet celebris, & æterna memoria di-
gna fuerit Abraham obedientia, cum ea
tamen, quam B. Virgo præstitit, minimè
venit comparanda: tum, quia, quemad-
modum maior, & dignior censetur obe-
dientia, quæ Regi à Regina exhibetur,
quàm illa, quæ à famulis eidem præsta-
tur, ita Mariæ obedientia, quæ genitrix
Dei, & Regina cœli electa erat, mirè in-
modum excedit eam, quam famulus Dei
Abraham ei exhibuit: tum, quia, si in eo
valde effulset Abrahami obedientia, ut fi-
lium, quem diligebat, Isaac Deo in sacri-
ficium offerret, Maria filium, quem in-
comparabiliter ardentiori amore profe-
quebatur, quàm Abraham natum suum
Isaac, in mortem tradere non dubitauit:
Tum, quia, si Abraham obtulit morti fi-
lium suum, ipse tamen mortis debitor
erat, quia per peccatū introiuit mors in
orbem, & nos omnes cōstituit eius debi-
tores;

tores; vnde Paulus dixit: *Statutum est hominibus semel mori*: at beata Virgo, obtulit filium, minimè mortis debitorem, sed inter mortuos liberum, vt dixit Dauid.

Psal. 87.

Cum igitur beatissima Virgo, quando angelicæ legationi assensum præbuit, in præparatione animi esset ad offerendum morti filium suum mox concipiendum, ex dono namque prophetiæ, & ex assidua sacrarum literarum lectione apertè cognouerat, Christum Dominum crudeli mortis genere interficiendum fore; certè, ex quo protulit illa verba: *Ecce ancilla Domini*: quibus consensum suum expreflit, exinde diuinæ voluntati obsecundans, diræ Crucis morti libentissimo animo filium obtulit.

Luca 1.

Sed iam profundam humilitatem, quam B. Virgo his verbis ostendit, latius cõtemplemur; magnitudinem huius humilitatis perpendens Rupertus Abbas, in persona B. Virginis, ait: *Nolite incumbere mihi, vt explicem, quantam in me humilitatem vobis, & huic corde inuenerit, non possum eloqui, non possum verbis consequi, res ista non est effabilis*: si ergo tanta est huius humilitatis profunditas, vt nec Mariane menti sit plenè, & vnde quaque perspecta, mirandum cerè non erit, si de ea pro dignitate non disseruerimus; at, si non pro meritis, & dignitate, pro modulo tamen nostro, ab eius laudibus, & præconijs abstinendum non est (humili enim Mariæ, humili sermone de eis humiliter pertractasse nõ displicebit) Beata Virgo, cum alioquin multis diuinis charismatibus locupletissima esset, hac industria, cœlitus edocta, vt se humiliaret, utebatur: considerabat se, ex parte sui, non ex parte donorum Dei, & sic agnoscebat ex se ipsa nihil esse, & quod quidquid præclari habebat, ex diuino munere acceptat. vnde rectè Vatablus, vbi nostra Vul-

Vatabl. sup.

cap. 1. Luca.

gata legit: *Respexit humilitatem ancillæ suæ*: ipse perdoctè vertit: *Respexit nihilitatem ancillæ suæ*: cum enim ipsa recipere deberet in vtero suo illum, de quo Diuus Paulus dixit: *Exinanuit semetipsum,*

Philip. 2.

formam serui accipiens: ipsa certè, vt ei se coaptaret, & contemperaret, se etiam exinanuit, & quantum est ex se, quasi nihilum se reputauit, cum humili Dauide dicens Psalmo 38. *Substantia mea, quasi nihilum ante te*. Satis tritum est illud Aristotelis 2. Physicorum, asserentis, locum debere proportionati locato; vt ergo esset beata Virgo aptus, condignus, & proportionatus locus ad recipiendum in se eum, qui habet esse per essentiam, opus fuit, vt ipsa se reputaret tanquam nihilum. ad cuius maiorem intelligentiam aduertere oportet, Philosophos duo infinita reperuisse; vnum, positium, quod est, Deus; aliud priuatiuum, quod est ipsum nihil, seu non ens, hoc enim infinitatem priuatiuum importat, quatenus dicit negationem omnis entitatis, tam finitæ, quàm infinitæ: ad hoc ergo, vt beata Virgo, quoad fieri posset, diuino spiritu afflante se aptum, atque proportionatum locum ad recipiendam infinitam Dei maiestatem redderet, priuatiua illa infinitate se induit, quasi nihilum se esse agnoscebat, & ideo hac humiliter cogitatione vilescens, in illa verba prorupit: *Ecce ancilla Domini*. Atque huc etiam facit, quod Deus olim in figuram huius Exodi 27. iusserat, Altare sibi præparari, quod inane esset, & concauum, sic enim ait sacer textus: *Non solidum, sed inane, & cauum*, intrinsecus facies illud, sicut tibi in monte monstratum est: non secus, cum beata Virgo sacrum futurum esset altare, & ara, Spiritus sancti oleo vincta, oportebat quidem per humilitatem, qua tanquam nihilum, se reputaret, inanem, & cauum esse, vt in ea immaculati Agni Christi Domini facerrima victima pro nobis immolanda collocaretur; ad id ergo præstandum seruam se appellat, quæ mox mater Dei futura erat. Celsus Rodiginus lib. 7. lectionum antiquarum refert, sententiam fuisse omnium sapientum, seruitutem inter temporalia mala, esse omnium pessimum, & abiectionissimum, eo, quod mancipia non sui iuris

Psal. 111.
Aristot. 2.
Physic.

Exod. 27.

Celsus Rod.

dig.

iuris sunt, sed alterius iuri, ac domino subsunt, libertate non vtantur, cum tamen Poeta dixerit:

Non bene pro toto libertas venditur auro.
actiones viles eorum non sibi, sed dominis proficuae sunt; cum iuxta Iurifconsulti sententiam: *Quidquid acquirit seruus, acquirit domino:* nihilominus tamen, vt beata Virgo magis, ac magis se demitteret, ancillae, & seruae conditionem omnium abiectissimam sibi ascribit dicens:

Ecce ancilla Domini: verum, si Aristotelem & Elicor. consulamus, quam recte congruat B. Virgini, ancillam, & seruam Dei appellati, facile deprehendemus: etenim ille seruum vocat: *instrumentum animatum.* vnde, cum proprium sic instrumenti, non aliter operari, quam secundum quod mouetur à principali agente, idque specialissimè præ omnibus sanctis habuerit Virgo, vt omnia sua opera non aliter operaretur, quam efficaci auxilio

à Spiritu sancto mota, sacro Concilio Tridentino attestante, nullam eius actionem Deo fuisse ingratam, aperte inderique, propriè, & verissimè ipsam Dei fuisse ancillam, & seruam. Illud tamen obseruant Patres in Commentario huius loci, & praesertim Bernardus (idq; Marianam humilitatè non parum efficit) quod quàm

to Angelus eam exaltauit, tantò magis ipsa se depressit, atq; demisit, respondens:

Ecce ancilla Domini: non dixit certè: ecce plena gratia, ecce quæ gratiam inuenit apud Deum, ecce super omnes scæminas benedicta, licet alioquin his omnibus titulis iam Angelus eam cohonestauerat, non dixit: ecce Reginam Angelorum & Dominam mundi, ecce futuram matrem Dei, ecce mulierem fortem, quæ Luciferi caput conteret; non dixit: ecce, quæ figuris terminum ponit, quæ antiquas vmbas fugabit, quæ Moisaicam legem abrogabit, quæ diuina oracula implebit, & vltimam perfectionis manum vniuerso dabit orbi; sed è contra humillimo affectu respondit: *Ecce ancilla Domini.* O inaudiam, ac stupendam humilitatem: cum

Pater æternus antiquissimæ suæ electionis angelicum nuntium ei mittit; cum celestis Paronymphus eam salutat, cum Spiritus sanctus in eam superuenit, cum Verbum diuinum de ea carnem mox assumeret, & ad dignitatem matris suæ illà euehere satagit, ipsa nihilosecius humilè ancillam se proficitur. Mellissus Bernardus hanc Virginis humilitatem admirans, ait: *Quæ est ista sublimis humilitas, D. Bern. h. quæ honori cedere nescit, inolescere gloria non mil. 4. super nouit; Dei mater eligitur, & ancillam se nominat; non magnum est, humilem esse in abiectioe; magna verò profus, & rara virtus, humilitas honorata.* Triplicem ergo contemplor humilitatem; primò, coactam, quæ licet ex se non sit meritoria, quando tamen liberè acceptatur, & necessitas vertitur in virtutem, & habet meritum apud Deum: huiusmodi fuit humilitas Ioseph, de quo cecinit, David: *Humiliauerunt in compedibus pedes eius.* alia est humilitas spontanea, quæ consideratio propriae vtilitatis parit; de qua Michas: *Mich. 6. Humiliatis tua, in medio tui.* Tertia humilitas est honorata (vt Diui Bernardi verbis loquar) quæ, sicut arbor, quæ tantò magis ramos suos versus terram inclinat, & dimittit, quantò pluribus pomis onustior est, ita ipsa, tantò quidem se magis despicit, quantò celestibus donis, ac diuinis muneribus cumulatioe exultat; vnde eleganter sapientissimus Petrus Rauennensis dixit: *Ecce, quam vocauit Angelus Dominam, ipsa se recognoscit, ser. de laud. & vocat se ancillam, quia deuotus animus Virg. insusceptis beneficijs ad obsequium crescit, augetur ad gratiam, non ad superbiam peruenit, nec ad arrogantiam prosilit.* legimus Exodi 9. *Exod. 9. quod cum Deus vellet Pharaonem plectere, eo, quod populum suum ad sibi sacrificandum dimittere renueret, dixit ad Moysen, & Aaron: Tollite plenas manus cineris de camino, & spargat illum Moyses coram Pharaone: quo factò, continuo subdit sacer textus: facta sunt vlcera vesficarum turgentium in hominibus. puluis in altum subleuatus, hominè in sublimem digni-*

Gen. 21.

Luc. 1.

Eccle. 1.

Ibid.

Luc. 1.

Ibid.

dignitatis locum exaltum, significat, qui cum primum supremum illum honorem attigit, continuo superbiae tumore, instar turgentium veslicatum, laborare incipit. Exemplum huius habemus, presenti huic nostro instituto valde accommodatum in superba illa ancilla, Agar, quae (vt sacra refert Genesis) cum agnouisset se ex magno illo Patriarcha Abraham concepissem filium, cepit intumescere, & Saram dominam suam despiciere. at longe diuersum est ingenium, longè alia conditio humilis ancillae Mariae, quae videns se, non ab Abraham, sed à Spiritu sancto grauidam; non Ismahelem, vt illa, sed Deum hominem mox concepturam, non solum non intumescere, non altum sapere, sed tunc magis se humiliare, ac deicere cepit dicens: *Ecce ancilla Domini.* Salomon, tanquam stupendum naturae miraculum commemorat, quod omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat ex eis, continuo tamen subdit causam huius, quae omnem tollit admirationem: quia ad loca, vnde exeunt, flumina reuertuntur, vt iterum fluant. Quare illud procul dubio mirabilius esset, si, cum in mare copiosissima illa flumina ingrederentur; ipsum tamen mare nec intumesceret, nec redudaret, sed potius ad breviorum locum se comprimeret. hoc igitur mirabile, quod natura non nouit, Gratia in Maria ostendit, in quantum, velut in mare, gratiarum, ac caelestium donorum flumina ingrederentur, ibique perpetuo manerent: antequam enim Mater Dei efficeretur, plena gratia ab Angelo salutarur, & deinde Spiritu sancto in eam superueniente, ac virtute Altissimi eam obumbrante, nouis caelestium charismatum muneribus diuina largitas eam cumulauit, nihilominus tamen, tot gratiarum fluentis in ea quiescentibus, non inflatur, non intumescit, non redundat, non in altum erigitur, quin potius, magis, ac magis se deprimens, atque deprimens, ait: *Ecce ancilla Domini.* Profecto Humilitas operat nasci in folio felicitis fortunae, in cacumine per-

fectae sanctitatis, in vertice doctrinae, & fastigio dignitatum; vox enim humilis est, cui nihil est, quo offeratur. quid enim quae so mirum, vel magnum, si qui tacet, non alios despiciat. illud grande, atque praclarum, in altis non altum sapere; cum extolleris, te deprimere; & quod proprium est virtutis istius, meritis solum attingere, & opinione tua circa solum reperere. Illud ergo super omnia humilitatem Virginis commendat, quod supra verticem sanctorum omnium constituta, & in Dei matrem electa, quod omnem purae creaturae dignitatem transcendit, inter ancillas circa terram reptes se connumeret, dicens: *Ecce ancilla Domini.* hanc Mariam humilitatem contemplanti mihi Dauidica illa humilitas, cuius meminit sacra Regum historia, in mentem venit: Dauid quidem, cum in domum suam, sacram Deis illam Arcam reducere apud se statuisset, non solum in organo armigatis perueniebat, & totis viribus ante Dominum saltabat: sed etiam Ephod lineo accinctus deposuerat enim, sicut plerique Patres exponunt, omnia regalia insignia, & accepit lineam vestem) sicque deducebat Arcam testamenti Domini in iubilo, & clangore buccinae: cumque eius vxor Michol per fenestram, Dauid sic coram Domino saltantem prospiceret, cum in corde despexit suo: nec hoc contenta est, sed ipsum Dauid, cum iam domum esset reuersus, talibus verbis est allocuta: *Quam gloriosus fuit hodie Rex Israel discoperiens se ante ancillas seruatorum suorum, & nudatus est, quasi si nudetur vnus de scurris: id est, vnus de inanibus, vel fatuis, sicut habet Hebraeum originale; ita etiam, antequam Maria, quae tanquam vera Dauidis filia, Dei filium in sacram ventris sui domum exceptura erat, illum conciperet, opus fuit, vt ipsa à tanto Patre non degenerans, se humiliaret, demitteret, ac vilipenderet, dicens: *Ecce ancilla Domini.**

Porro, quam haec profunda Mariae humilitas Deo pergrata fuerit, explicare pro-

Ibid.
1. Reg. 6.
Ibid.
Ibid.
Ibid.
Ibid.
Ibid.

properemus: In eius figuram legimus; secundam pariter, & humilem Liam dixisse: *Vidit Dominus humilitatem meam; nunc auabit me vir meus.* vidit sanè Deus humilitatem Mariæ, adeoque sibi complacuit in ea, vt variis metaphoris, ac tropis, instar veri amantis, amorem suum erga Mariam humilitatem indicauerit. Inprimis enim ait illi: *Collum tuum, sicut Monilia;* ac, si diceret (vt egregiè explicat Gulielmus super cap. primum Canti.) non tigeat collum tuum per superbiam, sicut collum illius, de quo dixit Iob: *Cucurrit aduersus eum (scilicet Dominum) ieresto collo:* sed est pia humilitate flexile, ac proinde nõ eget aliis monilibus illud exornantibus, quia verè in se ipso non minus pulchrum est, quàm ipsa monilia. Accidit non semel, vt, cum quis intuetur pulchram aliquam imaginem, dicat: tota sanè mihi placet, sed inter omnia flexio illa colli, & inclinatio capitis supra modum mihi atridet; non dissimiliter intuens Deus pulcherrimam hanc, quam extruxerat, Virginem, licet tota sibi placeret, iuxta illud: *Tota pulchra es amica mea;* illa tamen flexio colli, & inclinatio capitis, dum eximia humilitate dixit: *Ecce ancilla Domini;* adeo ei placuit, vt vno crine colli illius captus maneret, vt ipse fatetur, ad Virginem dicens: *Vulnerasti cor meum in vno crine colli tui;* per crinem, intelligit Rupertus humilitatem, elegantem dicens: *Quid vno crine gracilius, & quid humilitate subtilius, quid crine flexibilis, & quid humilitate contrahitius? crinis vnus vix comparat: humilitas vix conuenit, quod computari possit inter homines.* de hoc ergo humilitatis Marianæ crine ait Dominus: *Vulnerasti cor meum in vno crine colli tui;* vel, vt habet alia versio: *excordasti me;* alij vertunt: *percussisti nos corde;* vel, vt LXX Interpretes transtulerunt: *abstulisti cor meum;* hoc est, *filium cordis mei;* quibus verbis non obscure indicauit beatam Virginem armis suæ humilitatis, fortissimum Deum deuicisse, & à sinu eius vngentum extrahendo, in vterum suum adduxisse. In quo sanè con-

sistit, atque certamine impletum mihi videtur illud Ieremiæ: *Fortis impiegit in fortem, & ambo pariter conciderunt.* hic duos fortissimos intueor pugnatores: pugnat Deus, de quo Dauid: *Dominus fortis, & potens, Dominus potens in prælio;* pugnat beata Virgo, de qua Sapiens: *Mulierem fortem quis inueniet?* Hi duo strenuissimi bellatores se inuicem respicientes, inter se dimicantes, pariter ceciderunt. Cecidit Maria, se demittens, atque humilians: *Ecce ancilla Domini;* Cecidit & Deus ex vtero Patris in vterum matris veniens: ecce ergo: *Fortis impiegit in fortem, & ambo pariter ceciderunt.* Quod si sollicitus seisciteris: quo armorum genere beata Virgo omnipotentem deuicit? iam dixi, non alio, quàm in vno crine colli sui. In cuius figuram legimus de Iudith, quod licet, alioquin esset eleganti aspectu nimis, & incomparabili decore, omnium oculis perpulchra appareret; nihilominus tamen non splendentis oculi, non genæ, non manus, non totius corporis venustas, sed sola calceamenta Holofernem deuicerunt; sacro textu dicente: *Sandalia raperunt animam eius.* hoc, quid aliud nobis clarius ob oculos ponit, quàm quod, licet pulcherrima esset B. Virgo à planta pedis, vsque ad verticem capitis, eius tamen humilitas, qua Mariani pedes, hoc est, eius affectus calceati erant, adeo ardentem in diuino pectore sui amorem excitauit, vt illo captus æterni Patris filii, ad viscera Mariæ, humanam carnem ex ea sumpturus, confestim descenderet. Quod, si quispiam fortè mirabitur, rebus adeo inter se dissimilibus, cuiusmodi sūt, *crinis, & calceamentum;* humilitatem comparari, aduertat quæso, quod cum humilis ex vna parte instar calcei seipsum calcet, & omnium pedibus se submittit; & ex alia, Deus eundem, velut crimen capitis sui exaltet, iuxta illud: *qui se humiliat, exaltabitur;* meritò ob hæc rationem humilitas, & calceamento, & crini comparatur. Ne tamen à potentissimis humilitatis armis, quibus beata Virgo inuincibilem

bilem deuicit, quidquam recedamus, in memoriam quæso reuocemus, non absque mysterio, diuinam fortitudinē comparari à Spiritu sancto fortitudini Rhinocerotis. Refert Diuus Isidorus lib. 12. Ethymolog. quem sequuntur D. Gregorius, Incognitus, Bartholomæus Anglicus, & Bercorius, quod Rhinoceros, seu Unicornis, fortissimum, & indomitum animal, nulli cedere solitus est, à nulloque se capi permittit, cum tamē ei occurrat Virgo perpulchra, eius amore captus, instar Melitensis canis, ad eam declinat, ac omnem ferocitatem deponens, in gremio eius mansuescit, & sic facillē capitur, & ligatur; non dissimiliter, filius Dei, de quo Dauid Psalm. 28. *Dilectus, quemadmodum filius unicornium*: quamuis tanta fortitudine polleret, vt nemo eius potentie resistere valeret, Mariam intuens, & humilitatis, ac pulchritudinis eius amore captus, ad virginei vteri gremium declinavit, in eoque victus requiescens, ad eam mansueuit, vt recēs natum videres illum vbera matris sugentem, pannis inuolui, & ligari, iuxta illud, quod canit Ecclesia: *Membra pannis inuoluta, Virgo mater alligata, & manus, pedesq; & crura, stricta cingit fasciis*; ecce tunc impletum, quod in figura eius legimus, fortissimum Samsonem nō alibi ligatum, & deuictum, quā in gremio pulchræ Dalilæ iacentem. Arbitror etiam ad id delineandum voluisse naturæ auctorem, vt signum *Virginis* in cœlesti Zodiaco inter *Leonem*, & *Libram* collocaretur, quasi leonis iram, & iustitiæ seueritatem temperans. sanē, si cum iracundia Dei, diuina iustitia coniungeretur, vniuersum genus humanum perderet, cuius non obscurum argumentū habemus in horrido illo supplicio Regi Balthassarī diuinitus illato. Apparuit in aula regia descriptum epitaphium illud: *Mare, Teshel, Phares*: appensus es in statera, & inuentus es minus habens; ecce, quia statera, seu libra coniuncta erat leoni, Deus quidem vltionis, qui tribus digitis appendit molem terræ, eiusdem

sententiam illam horrendam scripsit: *Di. Daniel, ussum est regnum tuum, & datum est Medis, & Persis*; è contra verò hac nostra felici legis gratiæ ætate signum *Virginis*, cuius meminit Ioannes: *signum magnum apparuit in celo*: non sicut libram cum leone coniungi; quin potius Deum ad eam mitigat, vt, & illum nobis benedictionem, & peccatorum remissionem impertiri faciat, Dauid dicente: *Benedixisti Domine terram, &c. operuisti omnia peccata eorum mitigasti omnem iram tuam*; vel, legit D. Hieronymus: *Continuisti iram tuam*; vel, vt habet originale Hebræum: *Reuaxisti, aut collegisti iram tuam*, quando in bilance aliquid ponderatur, quantò maius est pondus vnius stateræ, tantò magis alia superius exurgit: olim certè ad eam ponderabat iustitiæ statera, vt illa, quæ misericordiæ erat, ita in altum exurrexerit, vt cœli cacumen attingeret, id attestante Dauid: *Domine in celo misericordiæ tuæ: ex interpositione tamen Virginei signi iam misericordiæ statera terram tangit, eodem propheta dicente: Misericordia Domini plena est terra: iustitiæ verò statera altius eleuata est, vt idem Dauid dixit: Iustitia de celo* Psalm. 84. *prospexit.*

Tandem, iam ad sequentia verba explananda, si placet, accedamus: *Fiat mihi secundum verbum tuum*: in quibus sanē sanē illud primum obseruandum duxi, ex illis magis confirmari, & stabiliri Mariam humilitatem, de qua hucusque sermonem institimus: cerè, cum Angelus prædixisset Virgini: *Ecce concipies: ipsa nō respondit: faciam, sed: fiat*; quia verè humilis, omnia bona à se facta, aut faciēda, Deo adscribit, magisque ab illo, quā à se facta putat. Et quidem, si vera est sententia D. Thomæ, afferentis solum Spiritum sanctum effectiue concurrisse ad conceptionem Christi, B. verò Virginem passiuè tantum, subministrando purissimi sui sanguinis materiam, satis congrue ad id explicandum, non respondit *Virgo: faciam*, quia ipsa non erat effectura, sed *fiat*; quia efficiētia tota conceptionis à solo Spiritu

Nam. 24.
D. Isid. lib.
12. ethymol.
D. Greg. l. 31.
moral. c. 13.
In cogn. sup.
Psalm. 77.
Bart. Angl.
lib. 18. de
animal. c. 85.
Bercor. in
reducto. lib.
10. cap. 85.
Psalm. 28.

Eccles. offic.
B. Virg.

Judit. 16.

Daniel. 5.

Isaia 4.

Apoc. 12.

D. Hieron.

Psalm. 35.

Psalm. 30.

Psalm. 84.

Luce 1.

Ibid.

D. Tho. 3. p.

q. 32. art. 4.

Spiritu sancto futura erat. Deinde, ut mēs nostra excellentiam horum verborū magis percalleat, conferamus, obsecro, fiat *Marianum*, tam cum humano, quam cum diuino fiat. Sanē si de humano loquamur, nemo negabit fummorū Pontificum fiat, celeberrimum esse; at longē quidem inferius est hoc Virginis fiat, cum per illud caduca dignitates, fugacesq; honores, ac beneficia parum stabilia conferantur, per illud verō fiat, celsissima illa, atque in æternam duratura Dei matris dignitas Mariæ collata fuerit. Si autem eadem comparatione, antiquum illud Dei fiat, per quod facta sunt omnia: fiat lux, & facta est lux: fiat firmamentum, & factum est ita, in medium producamus, illud certē liquido constabit, grandiora quidem prodigia, & mirabiliora portenta ad illud Marianum, quam ad illud diuinum: fiat: patrata fuisse, ad illud facta est lux, aëris tenebras depellens, ad istud factus est fons lucis, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, & spirituales mentis tenebras fugat; ad illud factum est coeleste firmamentum, sed ad hoc (quod longē id superat) Verbum caro factum est: ad illud tandem facta est mundi creatio, sed ad hoc fieri incœpit mundi redemptio, & restauratio. Ad hæc patres illi antiqui, quasi strenue, ac sapientes piscatores, filium Dei piscari ardentissime concupientes, varia petitionum retia, ut illum caperent, expanderunt, sed nunquam id consequi potuerunt: vnde meritō vsurpare sibi potuissent illud Petri: per totam noctem laborantes nihil cepimus: at Virgine in lucem prodeunte, adfuit tunc virga ad illam piscationem apta, de qua Isaias: Egredietur virga de radice Iesse: hamus huius virgæ fuit humilitas, elca virginitas, quia filius Dei nascitur inter lilia: his instrumentis beata Virgo vtens, cum primum protulit verba illa: fiat mihi secundum verbum tuum: filium Dei cœpit, & in vterum suum clausit; tanta fuit illius fiat potentia, atque efficitas. Verū inopiam nostrā suppleat

copia Bernardi, ac facundia illius melliflui oris, hæc dulcissima verba in persona Virginis proferentis: Fiat mihi de verbo secundum verbum tuum; Verbum, quod erat in principio apud Deum, fiat caro de carne mea secundum verbum tuum, fiat, obsecro mihi verbum, non prolatum, quod transeat, sed conceptū, ut maneat, carne videlicet indutum, nō aere; fiat mihi non tantum audibile auribus, sed & visibile oculis, palpabile manibus, gestabile humeris, nec fiat mihi verbum scriptū, & mutum, sed incarnatum; & viuum; hoc est, non mutis figuris mortuus, in pellibus exaratum, sed in forma humana mei castis visceribus viuaciter impressum; & hoc non mortui calanui depictione, sed sancti Spiritus operatione; eo videlicet modo fiat mihi, quo nemini ante me factum est, neminiq; post me faciendum. Et rursus: Porro multifariam, multisq; modis olim Deus lotus est patribus in Prophetis, & alijs quidem in aure, alijs in ore, alijs etiam in manu factum esse verbum Domini memoratur, mihi autem oro, ut in vtero fiat iuxta verbum tuū. Nolo autem, ut fiat mihi, aut declamatorie predicatum, aut figuratiue significatum, aut imaginatiue somnium, sed silenter inspiratum, personaliter incarnatum, corporaliter inuisceratum. hæc, tam piē, quam sapienter Bernardinus. Ne tamen à doctrina tanti Patris discedamus, illud addere licet (quod Marianam humilitatem ad cœlum vsque extollit) per illam, matrem Dei fieri meruisse, verba Bernardi hæc sunt: etiam si placuit ex virginitate, tamen ex humilitate conceptu. Nec solum hæc est Bernardi doctrina, sed & aliorum Patrum, & præsertim Diui Augustini, cuius aurea verba, tametsi non pauca, gratanter recitabo. In hunc modum Virginem affatur, sermon. 2. de Natiuit. Mariæ: Dic mihi, queso, iam sancti sanctorum mater, quem admodum myrtini odoris, & nixi coloris liliū conuallū sine succo humane propaginis, & sine imbre carnalis seminis in sinu Ecclesiæ germinasti? Dic mihi, queso, vnica mater, quibus manibus, vel quo deitatis articulo in vtero tuo formatus est Dei filius, cuius Deus

D. Bern. homil. 4. sup. missus.

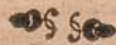
Hebr. 1.

D. Bernard.

D. August.

Sapient. 3.
 Solus est Pater? Die, obsecro te per eum, qui te fecit, ut ipse fieret in te, dic (inquam) mihi, quid boni egisti, aut quantum premium obtulisti, per quas potestates ambisti, quot patrimonios adhibuisti, que suffragia promissisti, quo spiritu, vel qua cogitatione ad hoc, ut acciperes, preuenisti, ut virtus, & sapientia Patris que attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter, totus ubi que manens, & sine vlla sui mutatione in vicram tuam veniens, ita castellum castum tui ventris incoheret, ut ingrediens, non lederet, exiens, incolume custodiret? Die mihi, quaeso, quemadmodum ad hoc peruenisti? & illa: Queris à me, quod obtulerim munus, & unde mater effecta sim Creatoris? oblatio mea fuit humilitas mea, & ideo magnificat anima mea Dominum, quia respexit, non auro eleuatam tunicam meam, non pomposo cultu radiantis auri ornamentum cervicis mee, aut pretiosorum lapidum, vel margaritarum dependentium manibus meis decorem, aut gemmarum ruborem attendit, nec facio mendaci colorem, sed respexit humilitatem ancilla sue; veni enim ad me mansuetus, requiescens super matrem spiritum humilem, & mansuetum, ac tremens verba sua. hæc ille, Hugo Victorinus in suis annotationibus super Magnificat inquit: Respexit Deus humilitatem Marie, cui per humilitatis meritum dedit, ut filium suum in carne conciperet, & de sua carne verum Deum, & hominem, omnium hominum Saluatorem, generaret. accedit Ambrosius Ansbettus, qui in Comment. super Apocalyp. beatam Virginem alloquitur: O quantum meruisti, & quantum beata humilitas in sacra Virgine valuisti; quid enim in sacra Virgine meruisti, nisi ut Deum homini coniungeres, ut Verbum carni vnires? Confirmant idem egregia Ruperti Abbatis verba libr. 3. in Cantica, dicentis: Cùm te reputares indignam viro, facta es digna Deo, cum te indignam iudicares facere semen in Israel, facta es digna, facere salutem ibidem; cum indignam te reputares, lactare filium hominem, digna habita es vberibus pulcherrimis, manus virginis lactare filium, Deum, & homi-

nem. Actandem idipsum non obscure mihi significasse videtur sponsa, cum in persona beatæ Virginis dixit: Dum esset rex in accubitu suo nardus mea dedit. *Cant. 1.*
 suauitatis: ad cuius loci intelligentiam, duo prius obseruare oportet; primum est, quod accubitus, in quo ab æterno filius Dei recubuit, fuit sinus Patris; secundum est, quod nardus (ut tradit Diuus Ildorus) est herba parua, nunquam in D. Ildor. lib. 17.
 altum seerigens, iuuatque ad sanandos tumores, & vtilis est feminae ad conceptionem, ut & Bercoarius adnotauit in Bercoar. lib. 12. c. 106.
 suo mortali reductorio: hoc supposito, sensus est, cum filius Dei recumberet in sinu Patris, nardus virginis humilitatis meæ fragrantem adeo odorem emisit, ut eo ipse allectus ad inum vteri mei descenderit, ut in eo illum conciperem, & carne induerem. hunc suauem odorem Virgo præcipue dedit, quando ex auro cordis sui thuribulo verba illa prodierunt: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. n. eruit ergo beata Virgo de congruo Christum sua humilitate concipere per nardum aptè significata, tum propter paruitatem suam, tum propter vim tumores sanandi, quod proprium est humilitatis, quæ omnem vanitatis, & inflationis tumorem dissoluit. Quibus, si addas ex D. Ildoro præcitato loco, virtutem, quam confert ad concipiendum, facile videbis, quàm his verbis Canticorum consonant allata D. Bernardi verba: Etiam si virginitate placuit, ex humilitate tamen concepit Saluatorem mundi. Cui sit honor, & gloria in sæcula sæculorum.
 Amen.

HOMILIA XIV.

Agitur de Christi Domini conceptione, cuius purissimum Maria sanguinem in eius utero materiam extitisse ostendimus: variaque huius sacerrime conceptionis sacramenta aperimus in illa verba: Ecce concipies, & paries: quae ad mores etiam informandos conuertimus.

ACRA commemorant eloquia libr. 3. Reg. quod cum Elias infestissima Iezabelis persecutione oppressus in spelunca quadam iaceret, Dominus ad

137. 19. eum loquutus est dicens: Egredere, & sta in monte coram Domino: ut autem Elias melius melius agnosceret, quando Dominus transfret, dixit ei: Spiritus grandis, & fortis, subvertens montes, & conterens petras ante Dominum: non in spiritu Dominus, post spiritum commotio: non in commotione Dominus, & post commotionem ignis: non in igne Dominus, & post ignem sibilus auræ tenuis: & tunc aduenit Dominus. ecce tibi Verbi incarnationem, necnon Christi conceptionem adamussim delineatam: nam in primis missus fuit à Deo Angelus Gabriel, qui iure vocari meretur: Spiritus grandis, & fortis, subvertens montes, & conterens petras: cum ipse esset, qui Sodomam, & reliquas ciuitates (quæ regio erat in Palæstina, & Arabia) penitus subuerterat, atque in cineres & fauillas, copiosissimas illas ciuitates redegerat: at non in spiritu Dominus: hoc est, non statim atque ipiritus Angelicus Mariam saluauit, Dominus in Virginem per carnis assumptionem venit: subdit sacer textus: & post spiritum commotio: ecce commotione, turbationem Mariæ: turbata est in sermo-

ne eius, sed non in commotione Dominus: cum in hac turbatione, Verbi diuini incarnatio celebrata non fuerit. subiungit deinde: & post commotionem ignis. ecce diuini spiritus (qui ab Ambrosio dicitur: fons virtutis, ignis, charitas, & spiritalis virtus) accendentem amorem, ac cœlestem virtutem, Mariam fecundantem ad Christi generationem: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. sed non in igne Dominus, nec enim tunc Virgo filium concepit, sed diuina virtute operante virgineus eius thalamus ad Christi conceptionem dispositus, ac præparatus magis fuit iuxta illud: Spiritus sancto cooperante præparasti, tandem ait: & post ignem sibilus auræ tenuis: sanè in hoc sibilu Dominus aduenit; quis enim quæso suauior zephyrus, qui mitior sibilus auræ tenuis, quis respirationis flatus fragrantior, quàm ille, quo Maria facta verba illa formauit: Ecce ancilla Domini: in hoc Mariano sibilu descendit Dominus de sinu Patris ad uterum Matris, & in momento Verbum caro factum est. Nec enim existimare fas est formationem corporis Christi per multos dies, ut in nobis, durasse: ut enim docuit D. Augustinus, quadraginta dies natura spectat ad introductionem animæ in corpus; in primis sex, materia similitudinem lactis habet, in nouem sequentibus sanguinis formam inducit, in duodecim postmodum coagulatur, & consolidatur, dicente Iob: Nonne sicut lac multasti me, & sicut caseum me coagulasti: tandem in decem, & octo dies postremos, corpus illud organizatur, & cum plenè dispositum est, anima ei à suo Creatore infunditur, ut idem testatur Iob dicens: pelle, & carne vestisti me, ossibus, & nervis compegisti me, vitam, & misericordiam tribuisti mihi. non ita per temporis intervalla, prout in reliquis infantibus cõtingit, sed in momento sacratissimum Christi corpus in utero matris formatum fuit, ut his verbis egregiè docuit D. Damascenus: Non ita, ut paulatim taciti quæ incrementis figura corporis absolueretur, sed vno, eodemque momento perfi-

D. Ambr. in Hymno, Verbi Creator.

Lucæ 1.

Eccles. Rom. in quadam orat.

Ioan. 1.

D. Aug. lib. 83. q. 56.

Iob. 10.

Ibid.

D. Basil. homil. 25. de huma. Christi gen. *perficeretur. Non dissimilia sunt verba D. Basilij: Hinc deprehendere licet, quod non secundum modum carnis, constitutio Domini fuit: conceptum namque illico perfectum, non per intervalla paulatim formatum, ut plane verba declarant, non enim dicit, quod in ea conceptum est, sed quod in ea natum est.*

D. August. *Ac tandem Sanctus Thomas instantaneam Christi aie fuisse conceptionem propter virtutem agentis infinitam, scilicet Spiritus sancti, per quem Christi corpus fuit formatum: tanto enim aliquid agens citius materiam disponit ad debitam formam, quanto maioris virtutis est: unde agens infinita virtutis instanti, cum vult, materiam disponit. neque huic veritati refragatur D. August. ut quidam perperam putarunt, anam lumen res ex illis verbis, quae habentur libr. 83. quaestionum: Non absurde quadraginta sex annis dicitur fabricatum templum, quod corpus Christi significabat, ut quot anni fuerunt in fabricatione Templi, tot dies fuerunt in corporis Domini perfectione: igitur quadraginta sex dierum spatio (iuxta Augustini sententiam) Christi corpus formatum fuit. at S. Doctor se ipsum explicuit libr. 4. de Trinitate his verbis: Dixerunt Iudaei: quadraginta sex annis aedificatum est templum, & quadragesies sexties semel sunt ducenti septuaginta sex, qui numerus dierum complet nonem menses, & sex dies, qui tanquam decem menses parientibus feminis imputantur; non quia omnes ad sextum diem post novem menses perveniunt, sed quia ipsa perfectio corporis Domini, tot diebus ad partum perducta comparitur, sicut a maioribus traditum suscipiens Ecclesiae custodit auctoritas. Vult ergo D. Augustinus, corpus Domini usque ad partum perfectum esse, non 46. diebus solum, sed multiplicatis per senarium numerum: sic autem multiplicati dies sunt 276. id est, novem menses, & sex dies, qui a vigesimo quinto Martij die, quo Christus est conceptus, usque ad vigesimum quintum diem Decembris, quo est ortus, computantur. verborum itaque Augustini sensus est: quot anni fuerunt in fabrica-*

Idem Aug.

tionis templi, scilicet quadraginta sex, tot dies, scilicet, quadraginta sex multiplicati per senarium, fuerunt in perfectione corporis Domini usque ad partum: non igitur loquitur de perfectione corporis in ipsa conceptione, de qua nos agimus, sed de perfectione usque ad Virginis partum. Hinc inferre licet, adeo Christo infanti placuisse in utero Virginis delitescere, ut cum aliorum infantium corpora a materno utero egrediantur ante octavum mensem post perfectam eorum conceptionem, Christus tamen Dominus ex virginico thalamo egressus fuerit post novem menses, & sex dies ab instanti suae conceptionis; natus enim fuit post eius animationem decimo mense, iuxta illud Sapientiae: Decem mensium tempore coagulatus sum in sanguine: itaque magna celeritas in conceptione, & formatione corporis Christi causa existit, ut maioris temporis spatio, quam reliquorum infantium, corpus eius animatum in utero Virginis latuerit. Conceptit autem B. Virgo Christum Dominum in parvissima quantitate, ut sub metaphora vngulae expressit illam dicens: Quasi vngula vaporum habitationem meam. Dioscorides lib. 2. cap. 8. praeter quam tradit vngulam non compatere, nec ad manus hominum venire, donec aquarum stagna, in quibus moratur, deficiant, quod egregie praefigurat B. Virginem in mundo non comparuisse, donec ex regali eius prosapia defecerunt Reges, & Patriarchae adeo, ut ad humilem fabri lignarium eius prosapia descendisset, praeter hoc (inquam) refert etiam, vngulam esse concilium parvum, quod quia instat vnguis est, vngula vocitatur, in cuius concavitate parvus pisciculus delitescit; quare beata Virgo tum propter clausuram virginitalis, tum etiam quia Christum Dominum adeo in parva quantitate concepit, ut vix humanus intuitus illum videre posset, ut testatur Magister sententiarum; merito se vngulae comparavit: Quasi vngula vaporum habitationem meam: maxime, quia

mè, quia sicut ex vapore concillij, & cęlesti influxu intra clausuram eius paruulus illegignitur pisciculus; ita ex sanguine humore Virginis, Spiritu sancto cęlestius cooperante, conceptus fuit Christus intra virginei vteri concillium. Licet autem paruulus esset corpore, magnus tamen erat virtute, iuxta illud Angeli ad Virginem: *Hic eris magnus*: quę verba etiam idem Gabriel de Baptista dixisset, longè tamen aliter, quàm de Christo: de illo enim inquit: *Erit magnus coram Domino*: de Christo autem: *Erit magnus*: scilicet Dominus, iuxta illud Dauidis: *Magnus Dominus, & laudabilis nimis*: longè autem maius est magnum esse Dominum, quàm magnum esse coram Domino: vnde D. Bernardus verba illa expendens ait: *Bene magnus, quia filius Altissimi merebitur appellari. an non magnus, cuius magnitudinis non est finis? & quis magnus, aut Dauid, sicut Deus noster? Plane magnus, quia tam magnus, quàm Altissimus: & quidem cum æqualis esset Patri, Apostolo dicente: Non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo: non poterat non esse magnus, vt his verbis eleganter dixit idem Bernardus: Altissimus Deus Pater, quauis omnipotens sit, non potuit tamen vel æqualem sibi condere creaturam, vel inæqualem sibi gignere Filium: ne autem quispiam magnitudinem illam salò iudicaret eximia infantilis corpusculi breuitate quidpiam minui, S. Pater Augustinus dixit: Cuncta secula ordinans de sinu Patris hodiernum diem consecrans in vtero matris, ita magnus in forma Dei, breuis in forma serui, vt nec ista breuitate magnitudo illa minueretur, nec illa magnitudine breuitas ista premeretur. Verùm, quia non solum erat magnus, in quantum Deus, sed in quantum homo, vt verba Angeli satis indicant loquentis de futuro: *hic erit magnus*: idem sanctus Doctor subiungit: Bene ergo hic erit magnus, qui magnus homo, magnus Doctor, magnus Propheta, magnus sacerdos, magnus redemptor. Deinde ad Virginem se conuertens hæc melliflua ab eius*

ore verba prodierunt: *Et tu quidem, o Virgo, paruulum paries, paruulum nutries, paruulum lactabis, sed videns paruulum, cogita magnum, quia magnificabit eum Dominus in conspectu Regum, ita vt adorent eum omnes Reges, omnes gentes seruiant ei: ac tandem ad nos omnes sermonem dirigens in hunc modum nos alloquitur: Magnificetur à nobis paruulus, magnus Deus, quos vt faceret magnos, factus est paruulus, & studeamus effici, sicut paruulus iste.*

Vt magnitudinem hanc non nihil illustremus, placet in medium producere illud, quod Plutarch. libr. 2. de fortuna Alexandri commemorat: ait enim, quod cum *Statocrates* obseruans insignes quosque pictores, & sculptores mirum in modum in exprimenda ad viuum Alexandri effigie elaborasse, in hunc modum ad Regem alloquutus est: *Mecum ipse, & Alexander, insignem statuam in nominis tui gloriam, & honorem affabrefacere cogitauit, quæ ob materiæ incorruptibilitatem, æterna, ob fundamentorum profunditatem, immobilis, ob magnitudinem molis, imæsa, ob singularis formæ pulchritudinem oculis intuentium sit pergrata: vt autem tantum opus perficiam, non aliam elegi materiam, quàm montem Athon, cuius pedes, & caput ita quidem aptabo, vt hoc cœlum illi mari contingat: in manu eius dextera ingentem coucham apponam, in qua magna aquarum copia confluant; in sinistra vastissimam ciuitatem ad multorum ciuium protectionem iocabo. Nouit quidem Alexander opus illud, naturæ, & artis facultatem longe superare, & idèò tanquam futilem sollicitationem illam spreuit: verùm, quod nec naturæ, & artis vires superat, in mysterio Incarnationis, gratia nouit attingere; mons enim excelsus est beata Virgo, Dauide dicente: *Fundatur exultatione vniuersę terrę, mons Sion: & Isaiã: Erit preparatus: mons domus Domini in vertice montium: est etiã aptè significata per montem Athon, quia mōs sanctus interpretatur, & quia**

Psal. 47.
Isaiã 2.

Solin. apud
Bercorium.

& quia mons est in Macedonia altior,
quam locus, unde imbres cadunt, ut au-
ctor est Solinus, id referente Bercorio lib.
12 in suo reductorio morali cap. 35. qui &
addit, umbram huius montis usque ad
Insulam Lemnon in forum oppidi Myrine
nomine porrigi, quod per sex, & octogin-
ta millia passuum ab eo distat: quæ om-
nia, quam bene in Virginem conveniant,
cum & ipsa sit altior celo, & protectionis
eius umbra ad longissimas regiones se
extendat, facile cernimus. Ex materia
ergo huius montis, ex purissimo sangui-
ne Mariæ, animata illa statua, omni ad-
oratione digna, Iesus redemptor noster
prodiit: materia quidem, ex unione ad
Verbum, incorruptibilis: *Non dabis san-
ctum tuum videre corruptionem: duratione
æternus: Christus autem manet in æternum:*
Tob. 12.
Malach. 3.
Ierem. 23.
Psal. 44.
1. Cor. 11.

Psal. 15.

Tob. 12.
Malach. 3.
Ierem. 23.

Psal. 44.

1. Cor. 11.

Sexta Syn-
nodo.

D. Damasc.

Ceterum, ut ad Christi recens conce-
pti paruitatem redeam, illud; tamquam
Catholicæ fidei dogma suppono, mate-
riam, quam beata Virgo ad Christi con-
ceptionem subministravit, purissimum
eius sanguinem fuisse, ut expressè habe-
tur in sexta Synodo actione ii. in episto-
la Sophronij, & D Damasceno lib. 3 fidei
cap. 2 dicentes: *Filius Dei contraxit sibi ipsi
ex castissimis, & purissimis sanguinibus Virgi-
nis carnem animatam animal rationale.* Hoc
supposito, reperio quosdam non infimi
nominis Doctores, asserentes sanguinem
illum quem exhibuit Virgo, cordialem

fuisse, qui ad verum, seu matricem eius
descendens, sufficiens materia concipien-
dæ proles existit: ita Albertus Magnus
super missus, & Henricus Ordinis Prædi-
catorum, auctoresque grauiissimi, qui ser-
mone de Annunciatione docet, quod ex
sanguinis cordialis fonte profluunt qua-
tuor rivuli sanguinis, circumstantes ad
modum crucis: nam secundum Natur-
les, cor ipsum inferius duas habet conca-
uitates, vnam ad partem dexteram, &
aliam ad sinistram, quarum vnaquæque
duplex habet foramen, ad quod ex corde
sanguis emittitur ad corporis membra:
cum igitur salutationem ingereret Gab-
riel Archangelus, ceterè superueniente
Spiritu sancto cor illud virgineum tanto
gaudio, & amoris dulcedine statim exul-
tauit, ut instar rosæ vernantis se mirabi-
liter dilataret; atque in eius dilatatione
fluxerunt hi fontes sanguinis purissimi,
instar auri in fornace, quod conflatum
defluxit in virgas aureas, stillavitque san-
guis ille sacratissimus in locum natura-
lem conceptionis, qui dicitur matrix: de
quo, operante Spiritu sancto, formatum
fuit humanum Christi corpus. Eandem
doctrinam docuit Pomerius libr. 1. p. 7.
qui & illam coelitus fuisse reuelatam ex
Alberto Magno commemorat. Verum
quia Angelicus Doctor loquens de ma-
teria, ex qua Christi corpus fuit genera-
tum, ait: *Ad naturalem modum generationis
eius pertinet, quod eius materia, de qua corpus
eius conceptum est, sit cõformis materie, quam
aliæ femina subministravit: ideo doctrinam
horum Doctorum cum grano salis intel-
ligendam arbitror, ut non intendam to-
talem materiam, quam subministravit
Virgo ad corporis Christi formationem,
in eius vtero factam, sanguinem cordis
fuisse, sed partialem tantum; ita ut eos
aliquid purissimi sui sanguinis ad Christi
conceptionem cõtribuerit.* Ad quod ma-
gis illustrandum observare oportet, quod
cum B. Virginem angelicus sermo con-
turbavit, dicente Luca: *Turbata est in ser-
mone eius: timorem quendam concepit, ut
verba*

Albertus
Magnus.

Pomerius.

verba ipsius Angeli satis indicant: *Nati-
mea Maria: vigente autem timore, natura
ipsa, ut allolet, sanguinem misit ad fou-
endum cor Mariae; deinde verò cum au-
ditus illis angelicis verbis timorem ab ea
depellentibus prae eximio gaudio exhila-
reteret, continuo cor eius dilatari coepit,
& sanguis, qui ad illud confouendum
ascenderat, ad inferiora loca descendit;
ex quo aliqua pars in matricem decidit,
quae cum reliquo sanguine, qui alioquin
ad eundem locum confluerat, materia
exstitit, ex qua factum Christi corpus af-
formatum fuit, ut voluit Albertus mag-
nus, ac reliqui praecipui Doctores: Est e-
nim certum ad conceptionem proles, san-
guinem ex vno loco alium moueri; unde
D. Thom. 3. p. suae tunc dixit, in con-
ceptione corporis Christi tria esse consi-
deranda, motum localem sanguinis ad
locum generationis; secundo, formatio-
nem corporis ex illi materia; tertio, augmē-
tum quo perducitur ad quantitatem per-
fectam. potuit ergo moueri sanguis ex
corde ad matricem. Ne autem in natura
incalabilis huius formationis vestigium
aliquod deesset, creauit auctor naturae (id
referente Aristotele) celebrem quandam
auiem in Arabia, cui nomen est Ormo-
megia, vel, ut ab aliis appellatur, *auis regia*,
quae non aliter prolem concipit, quam
emittens partem aliquam sanguinis cor-
dis sui ad matricem, vbi absque vlla praec-
cedente commixtione maris & foeminae,
solo vitali calore ac caelesti influxu, fetus
eius concipitur, & generatur. Adamus si-
mili in hi videtur generosa haec auis. B.
Virginem delineasse; illa quidem auis, *re-
gia* dicitur, Maria ex regia profapia oritur,
Ecclesia canente: *Regali ex progenie Mariae
exorta resurgit*; illa masculinum nesciens con-
cipit, Maria vitum non agnoscens, sacram
producit prolem, iuxta illud *Isaiae: Ecce
Virgo concipiet*; illa sanguinem cordis emit-
tit ad matricem, ut materiam foetus submi-
nistret; Maria partem sanguinis cordis
sui ad vterum emisit, ut ex eo tamquam
ex matricia lacrum Christi corpus forma-*

retur: fuisse autem conueniens & rationi
congruum, ut Marianum cor aliquid ex
purissimo suo sanguine ad id impertiret,
illa congruitatis ratio haud difficile sua-
det, quod cum Christus Dominus fuerit
nobis datus, non ex meritis nostris, sed ex
mera gratia, & ex ardentissimo Dei amo-
re, iuxta illud *Ioannis: Sic Deus dilexit mun-
dum, ut filium suum unigenitum daret*: oport-
tebat, ut sicut illius conceptionis actuum
principium erat spiritus sanctus, qui in-
ter diuinas personas solus personaliter est
amor; ita & materiale principium partim
esset sanguis à corde, amoris officina, de-
scendens, & vbi praecipue residet & domi-
natur amor: unde vbi vulgata nostra le-
git: *Flos de radice eius ascendet*: Chaldaeus
transfert: *Christus de filiis filiorum cre-
scet*: alij ex Diui Hieronymi doctrina, dicentis
Iesse significare incendium, vertunt: *flos de
trunco incendij ascendet*: quo non obicure
significatur, principia, ex quibus prodiit
factum Christi corpus, amoris incendio
flagrare; atque hinc est B. Virginem vera-
cius, quam reliquae matres, Christo Do-
mino dicere potuisse: *filius uteri mei*, &
cordis mei; vteri quidem, quia in vtero
meo ex materia, quam reliquae matres
subministrare solent, te concepi; cordis
verò mei, quia partim ex sanguine puris-
simo ab eo defluente, corpus tuum effor-
maui.

Hinc etiam duplex venit abiiciendus
error, circa Christi conceptionem: primus
est, cuius meminit D. Thomas, & quem
miror Galatinum defendisse lib. 7. de ar-
canis catholicae veritatis, vbi ut carnem
Christi tam in se, quam in suis parentibus
omnino faciat a peccato, eiusque debito
liberam, asserit, Deum in Adamo particu-
lam quandam substantiae eius designa-
se, & quasi separasse, ut omnino esset à le-
ge peccati praeseruata, eamque usque ad
B. Virginem, per omnes sibi succedentes
progenitores eius, integram fuisse trans-
sulam, ut ex illa, purissima Christi caro
formaretur. hanc falsam opinionem ex
eo refellit D. Thomas, quod caro Christi

Ioan. 3.

Isai. 11.

D. Hie. ibid.

D. Tho. 3. p.

q. art. 6.

Galat. lib. 7.

cap. 4.

D. Tho. 7b

pp non

D. Tho. 3. p. q. art. 1.

Arist. lib. 5. de hist. ani.

Isaia in uita. Mariae

Ibid.

Cat. 3 p. 9.
31. art. 3.

Luc. 1.

Isai. 26.

D. Pet. Chry-
sol. serm. de
Annunt.

Psal. 131.
S. Iren. li. 3.
cap. 27.

Psal. 109.

non fuit formata ex aliqua materia, quæ
esset actu pars corporis virginis, sed ex ea,
quæ erat pars in potentia, hoc est, de tan-
guine, quia sanguis est potentia caro. Se-
cundus, & magis perniciosus error, fuit
illorum, quorum meminit Caietanus, qui
asserunt Christum Dominum concep-
tum fuisse in corde Virginis: quem erro-
rem aperitissime expugnant verba Gab-
rielis ad Mariam dicentis: *Ece concipies
in utero, & paries filium*: notanter quidem
dixit *in utero*, tum ut ostenderet hæc Chri-
sti conceptionem non fuisse spiritualem,
aut metaphorice, in star illorum qui di-
cebant: *A facie tua Domine concepimus, &
quasi parturivimus, & peperimus spiritum sa-*
lutis, sed veram & corporalem; tum ut in-
dicaret, non fuisse apparentem, aut fan-
tasticam, prout observavit Dives Petrus
Chryologus dicens: *In utero, dixit Ange-*
lus, ut conceptus esset veritas, non figura, ut
partus esset proprietas, non imago; ut sicut Deus
verus de Deo vero natus est, sic de vero concep-
tus veritas humani corporis nasceretur: tum
ut expresse doceret hæc Christi concep-
tionem in loco naturali Virginis fuisse,
in quo humana proles ab aliis matribus
concipi solet: tum tandem ut alluderet
partim ad promissionem illam factam
Dauidi: *De fructu ventris tui ponam super se-*
dem tuam: in qua, ut adnotavit S. Irenæus,
sermo non est de ventre ipsius Dauid, cum
vir non dicatur de ventre suo generare,
sed de ventre B. Virginis ex Davidica pro-
genie oriundi: partim ut alluderet ad ver-
ba ipsius Dauidis in persona Dei Patris
dicentis: *ex utero ante luciferum genui te*.

Est enim singularis sympathia, ac mira
proportio inter æternam à Patre, & tem-
poralem à matre Christi generationem:
nam præterquam quemadmodum illa in
utero Patris: ita hæc in utero Virginis
fuit: sanè sicut illa exstitit absque matre,
ita & ista absque humano patre; & sicut
illa fuit cum integritate genitoris, ita &
hæc salva semper manente integritate
Genitricis, & sicut per illam genitus est
Dei filius consubstantialis Patri, etiã per

hæc prodiit idè consubstantialis matri, hæc
est, ex substantia eius, humana carne indu-
tus: & sicut Deus Pater genuit filium suum,
volens & cõplacens, ita B. Virgo volens,
& salutationi Angelicæ consentiēs, Chri-
stum Dominum concepit, dicens: *Ece ancil-*
la Domini: fiat mihi secundum verbum tuum:
& sicut ibi à Patre procedēs pulcher ad e-
dualit, ut à Paulo appelletur: *Splendor glo-*
rie, & figura substantiæ eius, ita hic tanta
pulchritudine decoratus ex materno ute-
ro prodiit, ut à Dauide vocetur: *Speciosus*
forma præ filiis hominum: & sicut ibi per æ-
ternam generationem filius Dei Rex præces-
sit, diuinitatis diademate coronatus, ita
per temporalem conceptionem ex thalamo
virginis egressus est, regia illa corona re-
ditus, de qua Salomon: *Videte filie Sion*
regem Salomonem in diademate, quo coronauit
illum mater sua: & quemadmodum celebra-
tæna filij Dei generatione, cõtinuò pro-
ductus est Spiritus sanctus, sic facta tẽpo-
rali Christi generatione, mox per specia-
lia dona productus fuit Spiritus sanctus
in animis Elisabeth, & Ioannis Baptistæ,
sacro Euangelista dicente: *Et exultauit in-*
fans in utero eius, & repleta est Spiritu san-
cto Elisabeth: ac tandem sicut cõceptio illa
Christi æterna, sancta fuit & immacula-
ta, ita & hæc temporalis, omnis maculæ
expers, miram sanctitatem redoluit, ut nõ
obscure significasse mihi videtur Isaias,
cũ dixit: *Accessi ad Prophetissam, & concepit,*
& peperit filium. Prophetæ quidem non à
se ipsis, sed à spiritu sancto afflati, futura
vaticinantur, D. Petro dicente: *Non volun-*
tate humana allata est aliquando prophetia, sed
Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei
homines: cum ergo Maria fuerit hæc Pro-
phetissa, quæ concepit, D. Basilio dicente:
Quod Maria prophetissa fuerit, ad quam proxi-
mè accessit Isaias per pronotionem spiritus, me-
mo contrãdixerit, quis sit memor verborum Ma-
rie, quæ propheticè afflata spiritu, locuta est:
Magnificat anima mea Dominum: conse quēs
est diuino spiritu afflata, Christum Do-
minum concepit, ut & Angeli verba sa-
tis contestantur: *Spiritus sanctus superue-*
nit

Luc. 1.

Heb. 1.

Psal. 46.

Cant. 9.

Luc. 1.

Isai. 2.

2. Pet. 1.

D. Basilio.

Isai.

in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi: sancta ergo & immaculata fuit eius pro-
lis conceptio. Ceterum mirabilia quae in
illa effugiet, commemorare incipiamus.
illud primo loco & numero, obiectatio-
ne dignissimū, nimirū Christū Dominū,
per temporalem generationē, vultu-
m multo ex materno vtero nobis prodisse,
quam per aeternam, à Patre processerit:
per hanc enim purus Deus euasit confu-
sionalis Patri, per illam verò carne in-
dutus, ex vtero matris exiuit; est autem
manifestum, vtilius humano generi ex-
tulle Verbum caro factum, quam carnis hu-
manæ exers, prout à Patre produit.

Ut tamen reliqua mirabilia, quae in sa-
cerdota hac Christi conceptione efful-
sunt, breui sermonis eloquio detegamus,
placet pulchra antithesim, seu contrap-
ositionem inter Christi, & Antichristi ge-
nerationē, in medium producere. In pri-
mis ab Angelo benedicta nominatur ma-
ter Christi: *Benedicta tu in mulieribus*; mater
autem Antichristi diuino oraculo male-
dicta appellatur, vt refert S. Brigitta lib.
suarum reuelationum dicens: *Antichristus
nascetur ex maledicta femina, simulan-
te se
sperare spiritualia.* Ioan Damasc. de B. Virgi-
ne, ait, in templo praesentata & educatam
in consortio aliarum Virginum, ac sacris
orationis, & lectionis exercitiis vacantē:
de matre autem Antichristi refert Alber-
tus Stadenſis ex reuelatione facta S. Hide-
gardi, in deserto, inter nefandissimos ho-
mines enutriendam, ac diabolicis artibus
imbuendam: Christum Dominum ex no-
bilissima Dauidis familia, ortū, satis vti-
que comprobāt angelica illa verba: *Dabit
ei Dominus Deus sedem Dauid patris eius:*
Antichristus autem ex vilissimis parenti-
bus oriundus colligitur, ex Daniele 7. vbi
Antichristū vocat *cornu paruum*, hoc est,
ex sordidis, & obliuiscitis ortum, vt
obseruauit Magister Maluenda lib. 2. de
Antichristo: Christum conceptus ex matre
virgine, iuxta vaticinium Isaiæ: *Eccce Virgo
concepit: Antichristus verò concipiendus
ex matre fornicaria, vt tradit D. Damasc.*

in hac verba: *Verum homo ex fornicatione
parietur, atque omnem sathanæ alſitum susci-
piet: quod idem docuerunt Ephraem Syrus S. Ephraem
serm. de Annunc. & Hippolitu Martyr Syrus ser. de
de consummatione mundi: Christus Do-
minus conceptus à Spiritu sancto, Anti-
christū vero concipien dū ab incubo Dec-
mone, auctor est Card. Bellarminus lib 3
de Rom. Pontif. cap. 12 ad Christi conce-
ptionem virtus Spiritus sancti in Mariā
copiosissime se infudit, angelo dicente:
*Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus
Altissimi obumbrabit tibi, in conceptione
vero Antichristi nequitia D. aboli in ma-
trem eius superueniet: vt enim tradit sa-
pientissimus Rabanus: in ipso conceptionis
initio diabolus simul introibit in vterū matris
eius, & ex virtute Diaboli confonebitur, con-
cumbetur, & virtus Dial. ubi super enim erit
tandem concepto Christo Domino con-
ceptus fuit Saluator Noster, concepto au-
tē Antichristo reuelabitur homo peccati, &
filius perditionis, vt loquitur Apostolus.
Quanto autem Christi cōceptionem An-
tichristi generationi dissimiliore intueor,
tantō Alexandri Magni cōceptionē quo
ad nonnullas eius circumstantias Christi
conceptioni similem magis reperio. Pla-
tarchus loquens de Olimpiade, magni A-
lexandri matre, ait: *Vifus est, lome tonante,
vterus suus de caelo tangi, itaque ex illa largi
succensum ignē, mox erumpens in flammam pas-
sim dispersas dissiparetur: deinde scribit, Pha-
lippum Alexandri patrē vidisse in somnis,
vxo- ris vterum sigillo consignatum, cuius
sculptura imaginem leonis referebat, nec
non etiam iuxta Olimpiadis lectum dra-
conē expectantē, ac tandē Alexandrum
louis filium vocatum & habitum tradit
Q. Curtius de rebus gestis. Hac omnia ad
Christi Domini conceptionem haud dif-
ficile erit conuertere; nam si Olimpiadis,
Alexandri matris vifus est venter de cae-
lo tangi, certē virtus Altissimi vterū Vir-
ginis tangens, mirificē illum faecunda-
uit, vt verba sponsae non obscure indicat:
*Et ad tactū eius inuermi venter meus: quod
si ex tactu illo produit copiosissimus****

Ppp a ignis

1. Brig. lib. 6
m. 67.
D. Damasc. l. 1.
supere spiritualia.
Ioan Damasc. de B. Virgine,
ait, in templo praesentata & educatam
in consortio aliarum Virginum, ac sacris
orationis, & lectionis exercitiis vacantē:
de matre autem Antichristi refert Alber-
tus Stadenſis ex reuelatione facta S. Hide-
gardi, in deserto, inter nefandissimos ho-
mines enutriendam, ac diabolicis artibus
imbuendam: Christum Dominum ex no-
bilissima Dauidis familia, ortū, satis vti-
que comprobāt angelica illa verba: *Dabit
ei Dominus Deus sedem Dauid patris eius:*
Antichristus autem ex vilissimis parenti-
bus oriundus colligitur, ex Daniele 7. vbi
Antichristū vocat *cornu paruum*, hoc est,
ex sordidis, & obliuiscitis ortum, vt
obseruauit Magister Maluenda lib. 2. de
Antichristo: Christum conceptus ex matre
virgine, iuxta vaticinium Isaiæ: *Eccce Virgo
concepit: Antichristus verò concipiendus
ex matre fornicaria, vt tradit D. Damasc.*

Card. Bellar.
li. 3. de Rom.
Pontif. c. 12.
Luc. 1.
Rab. opere de
Antichristo.
2. T. best. 2.
Plutarch. in
Alexand.
Q. Curtius de
rebus gestis.
Cant. 5.

- ignis in flammis erumpens; non secus ex virgine thalamo egressus est Deus noster, qui ignis consumens est, & qui dixit: *Ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi ut accendatur?* deinde, si Olympiadis venter sigillo vitus est consignatus, Mariæ venter excellentiori illo integerrimæ virginis sigillo obfirmavit spiritus sanctus: Rufus, si visa est in ventre Olympiadis imago leonis, adfuit quidem in vtero Mariæ non figura leonis, sed qui *vicit leo de Tribu Iuda*, Christus Saluator noster: & si ibi Philippus vidit iuxta lectum Olympiadis horribilem draconem assidentem, & quasi partui illius invidentem, ad eundem modum Ioannes lib. suarum revelationum sibi ostentam commemorat B. Virginem, cuius partui deeerimus draco insidiari cupiebat: postquã vidit draco, quod proiectus esset in terram, persecutus est mulierem, quæ peperit masculam: ac tandem si Alexander Iouis filius (qui *inuans pater* interpretatur) falsò nuncupabatur, Christus Dominus filius Dei Patris naturalis omni modo veraciter nominatur, iuxta verba Angeli, & *filium Altissimi vocabitur*. Ad hæc memini Iustinum martyrem in dialogo cum Triphone dixisse, Deum esse cætrum quod ubiq; est, eius tamen circumferentiam nullibi esse: est enim tanta eius immensitas, ut in omnibus rebus sit, & à nulla comprehendi, aut inter certos limites coarctari possit: nihilominus tamen illud mirabile videre est in hac sacra Christi conceptione, quod quem cœli cœlorum capere non poterant, ipsa Virgo suo gremio contulerit, immensoque illi centro circumferentiam apposuerit, Ierem. dicente: *Famina circumdabit virum*, dum intra septa virginis vteri sui Dei immensitatem ac maiestatem conclusit, quod valde mirabile esse, nemo sanæ mentis inficiabitur: maxime si & aliud stupendum opus, quod inde ortum habuit, attenta mente perpendat. Olim quidem immensum mare semperiternæ Deitatis absque limite & termino, tumentibus sævæ fluctibus peccatores inundabat: in Marianum tamen vterum ingredias inundantes illos sævæ iracundiæ fluctus coercens, iam peccatores non absorbet, nec eos exundat: quipotius præfixum habet terminum, ne ulterius progrediatur, naturam scilicet humanam, quæ ad misericordiam illum alliciens ac movens ait: *Vsque hæc venies, & non procedes amplius*, & *huc confringes inmentes fluctus tuos*: hoc erit litus tuum; nepe humanitas tua, cuius minime oblivisci potes, nec ab ea oculos removere, cum indissolubili hypostatice & unionis vinculo intime illam tibi copulaveris. His mirabilibus aliud insigne D. Bernardi subiiciam, quod in sermone super signum magnum his verbis scripsit: *Ture istud molestissimum te dicitur, quo relique omnes gratiæ sermo signum mulieres laborare nesciunt, sola non sentiunt, quæ magna, sola sine libidinosa voluptate consensit; unde & in ipso sue conceptionis initio, quando potissimum eteræ mulieris miserabilium affliguntur, Maria tota alacritate montana contendit, ut Elyzabeth ministraret. Ac tandem (ut paucis multa sacræ huius conceptionis mirabilia complectar) D. Chrysologi elegantissima verba serm. 2. de Annunc. in medium producam: *Ecco concipies in vtero*. D. Pet. Chy. bene concipies, quod caro nescit, quod conditio sol. Ierem. a. le. non habes, non admittis natura. quis ante ad fructum peruenit, quam terra laborem sentiat, & sudorem? quis ante poma carpit, quam plantæ suam tribuat, & impendat industriam? quis præter viam ad vllam peruenit mansionem? quis præter naturam, naturæ suscipi incrementum? B. Virgo: & bene B. Maria: quæ præter generandi curas, præter materni doloris fastidia, tandem germen peruenit ad gloriam. Ad extremum, ut iam finem dicendi faciam, sequentia verba: *Et paries filium*, non nihil illustrare oportebit. Equidem quia conceptio Beatæ Virginis futura non erat instar illarum, quarum meminit Isaias, inquit: *Venerunt filij vsque ad partum* Isai. 38. & *virtus non est partendi*: ideo apposite factis Angelus subiunxit ad verbum *concepies*, illud aliud, & *paries*, ut significaret partum eius non abortivum, sed in columm.*

Deuter. 4.

Luc. 12.

Apoc. 5.

Apoc. 12.

Luc. 1.

Iustin. Mar-

tyr dial. cum

Triphon.

Ierem. 31.

mem in lucem feliciter edendam fore. Quodum autem loquendi & stylum, & ordinem mutauerit Gabriel Angelus, ut cum dixisset Zacharia: *Exor tuus pariet tibi*. B. vero Virgini non addiderit verbū *tibi*, sed absolute dixerit *paries*; at bitror, ni fallor, rationem fuisse, quod probe agnouit Virginem parituram filium non solum sibi, sed communi totius orbis saluti. Ea quidem pij ac generosi animi commendanda conditio, ut commune bonum præferat peculiari emolumento. Inuenies quandoque homines quosdā sibi soli tantum natos, aliorum commodum prius despicientes; secus autem B. Virgo peperit filium, non sibi soli, sed omnibus nobis. nam quemadmodum in plateis, & quandoq; in plateis ciuitatis fontes scaturire solet, ex quibus quisque profuso haurit aquam ad bibendum, ad abstergendum sordes, & alios similes vsus, in qualibetque hora porrigit tibi fons aquas, quoniam semper per fistulas manat; ad eundem modum B. Virgo fons est vberimus veluti per aureos canales aquam benedicti ventris tui, hoc est, filium diffundens, cunctis bibere, vel suas sordes mundare volentibus. Et quemadmodum vrb Roma, *Patria* vocatur *communis* omnium hominum, quoniam recurrentes ad Pontificem, luminum Ecclesie pastorem, benignissime recipiuntur Aethiops, Græci, Barbari, Indus, denique omnes nationes in Christi Vicario confugium habent, & protectionem reperiunt, ingressus que ad eum nemini interdicitur, non secus B. Virgo instat *patriæ communis* cuncto: suscipit, pro omnibus exorat, omnibus filium suum exhibet, quoniam peperit filium non sibi soli, sed omnibus. Regius Psaltes tantam B. Virginis miratus erga omnes charitatis magnitudinem, in eius commendationem cecinit Psalm. 86. *Gloriosa dicta sunt de te Ciuitas Dei*. quænam autem sunt illa, mox commemorans, in persona Virginis ait: *Rabab & Babylonis scientium me alienigenæ, & Tyri, & populus Aethiopia.*

hi fuerunt illi, hoc est, omnes peccatores quantumuis a Deo sint alienati quantumuis Tyri, & Aethiopum instar vixerint, quantumuis denigratæ fuerint facies eorum super carbones, quantumuis innumeri, accedant in suis tribulationibus orem imploraturi, fores inuenient patentes, hoc est, B. Virginem paratissimam ad eorum subuentionem vnde Dauid inquit: *Nunquid Sion dicet*, hoc est, B. Virgo, *homo, & homo natus est in ea?* minime quidem; neququam erit apud eam acceptio personarum, sed quantumuis plurimi occurrant ad hanc ciuitatē, nullū non recipiet, neminem abiiciet, quoniam *Deus Altissimus eam fundauit*, ut omnibus vnicum esset refugium; in impetrandis etiā beneficijs non erit morosior, aut cum supercilio ager, sed cum maximo gaudio eodem regio Vate dicente: *Sicut Letaniā omnium habitatio est in te*, aut sicut Hebraice legimus: *omnes scaturigines meæ in te*; hoc est, fontes mei per te, o mater mea, cunctis hominibus salutare aquas propinabunt, quā vberimam ad bibendum, & ad eorum abluendas scelerum sordes. Præterea obserua, quo pacto vtrique coniunxerit Angelus: *concepit, & paries*, quasi duo per se distincta beneficia, nempe conceptum, & partum; & merito, quoniam dare prolem in ventre, siue foetum, ingens Dei beneficium est, ceterum concedere proles partum, multo cumulatius. Hoc aduertant foeminae grauidæ, & carum viri, caueantque ne eorum peccata infantes de vtero transferantur ad tumulum, iuxta illud: *Fuissem quasi non essem, de vtero translatus ad tumulum*. Vellem quæretæ a parientibus, quorsum crebro foeminae patiuntur abortum? ego proculdubio causas mecum sapius exquirens, id genus calamitatis peccatis parentum tribuendum esse censui. & quidem quemadmodum tiste est spectaculum videre ex arbore floribus onusta, mox flante Aquilone flores decidere, & optato fructu fraudari; ad eundem modum malum & commiseratione dignum spec-

Ibid.

Iob. 10.

Fructum est, foeminam grauidam, ante fructus perfectionem in ventre, & cum vix in flore est, foetum intra ventris claustra interire. Si autem queras: quis florem in terram deiecit, aut cum ante tempus immaturo demelsum? respondebo, haussit Aquilone, hoc est, peccata parentum fuisse causam abortus, vt apud lobum testatur Eliphaz Themanites, dicens de peccatore; *Laedet quasi vinea in primo flore botrus eius, & quasi oliua proiciens florem suum: certum est, per botros & per flores intelligi filios hominum peccatorum quos immaturos aufert Deus ob peccata parentum; & quemadmodum apud isaiam: Dominus ait: Triste & miserandum esse, videre frumentum in agro natum, viridem, & cum aliquantulum creuerit in herbam, ante messem totum efflorescere, ac immaturam perfectionem germinare, tamusculosque falcibus praecidi; ad eundem modum lugubrem ac miserabilem euentum putauerim, cum foemina veterum pregnantem gerente & immaturum fructum intra viscera sua continente, immatura mors superuenit, falce sua illum metens ante, quam maturefeat, & in lucem prodeat. Igitur pro viribus parentes operam nauent, ne eorum proles, anima simul & corpore pereat, vt tempore, quo foemina grauida existit, piis actionibus vacent, & ad Dominum ex toto corde conuertantur. Tradit Plinius, *Lustiniam* auct, solum tempore quo foemina super ova incumbit, edere suauissimum cantum, cum tamen reliquo totius anni tempore ab omni cantu se abstinens sileat, ad canendum tamen non aliud quam proles amor cogit; non secus, cum foemina grauidatur, ad praecauendum infelicem foetus abortum, diuinæ laudis cantibus vacare debet, crebro repetens Angelicam illam cantilenam, quam Gabriel ei cecinit:*

Ave Maria, vt filiam Dei conciperet: cui sit honor & gloria in saecula saeculorum.

Amen.

HOMILIA XV.

Post prolata illa verba: *Ecce ancilla Domini: celebratas fuisse nuptias in virgineo Maria thalamo inter Verbum diuinum, & naturam humanam, ostendimus, variisque modis, hanc nuptiarum metaphoram illustramus.*

ERBI diuini Incarnationem, seu illius cum natura humana hypostaticam vnionem frequententer Ss. Patres nuptiis comparasse reperio: D. enim Augusti, in illa verba Psalmi: *Tamquam sponsus procedens de thalamo suo: de Christo Domino ex virgineo vteri thalamo egrediente illa interpretans, ait: Ipse procedens de vtero virginali, vbi Deus natura humana, tamquam sponsus sponse, copulatus est: & B. Laurentius Iustin. lib. de casto connubio ait: Verbum sponsum, caro sponsa, virginitalis vterus thalamus est: & latius D. Gregor. homil. 38. in Euang. vbi haec praecelara scripsit: *Deus Pater, Deo filio suo nuptias fecit, quando hunc in vtero Virginis, humanae naturae coniunxit, cum Deum ante saecula fieri voluit hominem in fine saeculorum: sed quia ex duabus personis fieri sceler nuptialis ista coniunctio, absque hoc ab intellectibus nostris, vt personam Dei, & hominum redemptoris nostri Iesu Christi ex duabus personis credamus vnitam: haec tamen magnus Gregorius. Merito hi Patres mirabilem hanc Verbi diuini cum natura humana & ineffabilem vnionem cum nuptiis, seu sponsalitiis componunt. Nam si rem alitius perpendamus, nihil certe eorum quae in Principum felicissimis conubiis, & sponsalitiis concurrere solent, in hoc sacro Verbi diuini cum natura humana coniugio desideratur: sicut enim matrimonium Principum antecedere solent sponsalitia, seu, quod idem est, de incundo connubio promissio.**

Deb. 15.

Psal. 36.

Psal.

promissio, ita quondam de Verbi diuini
 eum natura humana coniugio facta fuit
 humana, ac stabili antiquis Patribus polli-
 citatio: Abrahæ enim dixit: *Quia fecisti
 hanc rem, & non peperisti filio tuo, per me-
 metipsum iuravi, dicit Dominus, in semine tuo
 benedicentur omnes gentes: sicut et Dauidi
 sub iuramento pollicitus fuit: De fructu
 ventris tui ponam super sedem tuam.* Sicut
 etiam in matrimonii consensus sponte
 ad illum ineundum interuenit, ita in hoc
 sacro Verbi diuini coniugio B. Virgo hu-
 manæ naturæ vicem gerens assensum ex-
 hibuit, cum dixit: *Ecce ancilla Domini, vt
 his verbis ingeniosè docuit Angelicus
 Doctor D. Thom. Congruum fuit B. Virgi-
 ni annunciari, quod esset Christum conceptura,
 vt ostenderetur, esse quoddam spirituale ma-
 trimonium inter filium Dei, & humanam na-
 turam, & ideo per annunciationem, expecta-
 batur consensus Virginitatis loco totius huma-
 nature: hæc ille, vnde sicut in magnorum
 Principum nuptiis nobilissimus orator,
 aut paranymphus præmitti solet, vt rem
 naturæ pertractet, & ad finem vsque per-
 ducat, sic ad celebrandas nuptias Verbi
 diuini cum natura humana: Missus est An-
 gelus Gabriel ad Virginem, qui ad conten-
 tiendum prudens tuator, & ipsius con-
 sensus non minus fidelis testis exstitit,
 quam olim famulus Abrahæ, qui tam-
 quam pronubus missus fuit ab eo ad que-
 rendum sponsam filio suo, & inueniens
 Rebekam, in sponsam eam adduxit. Quod
 situm in nuptiis, & maxime regalibus,
 vir magnæ auctoritatis in Patrum eli-
 gi solet, ad maiorem ipsarum nuptiarum
 splendorem, is certe in hoc Verbi diuini
 cum natura humana connubio minime
 desideratur; patri enim munus gessit
 Spiritus sanctus, iuxta verba Angeli: *Spi-
 ritus sanctus superueniet in te, & virtus Al-
 tissimi obumbrabit tibi.* Solet præterea Prin-
 cipum nuptiæ in ornatisimo & splendi-
 dilimo Thalamo celebrari, at cum tha-
 lamo virgineo, in quo factæ istæ nuptiæ
 celebra & fuerunt, nullus quam vnicum-
 que splendidus, valet comparari, vt D.*

Augustin. de miro eius apparatu loquens,
 his verbis edocuit: *Expandat nunc fides sple-
 dentis veteri pulchra tenoria, virtus obum-
 bres, spiritus sibi leti, naturæ ali calore depulso te-
 nuis Virginitatis aura refoncat, & fluente refri-
 gerio spiramentis celestibus ventiletur, alacrit
 Virginitatis reuerentia coronetur, flam-
 meus ibi rose fulgor anhelet, albens lilium can-
 dicet, mollis violæ uillet; purpurei spargantur
 flores, & vario nitore depictus Christi thala-
 mus exornetur.* hætenus D. August. hunc
 eundem virginei thalami splendidissimū
 apparatum perpendens B. Laurentius
 Iustinian. dixit: *Erat quidem B. Virgo tha-
 lamus puritate nitidus, moribus ornatus, & o-
 mni prædictis sanctitate, floribus aperfus, vir-
 tutibus decoratus, fragrans castitatis odore,
 charitate seruens, virginitate redolens: pol-
 lens humilitate.* Huc etiam faciunt, quæ in
 hæc verba scripsit Honorius super Can-
 tica: *Christus verus Rex pacificus fecit sibi
 (serculum) lectum coniuuiale (de lignis Li-
 bani) de Patriarchis, & Regibus, nempe Ie-
 rosolymitanis; nam teste Theodoro, Libanus
 sepe significat hanc urbem. Virginem elegit, in
 qua, vt in lecto, recubuit ipse positus ad coniu-
 uium quia fideles de carne eius epulauerunt,
 quæ de Virgine sumpsit. Columne, quibus sul-
 ciatur Virginitas, sunt quatuor Evangelia de
 ea scripta: que sunt (argentea) veritate nuda,
 & prædicatione sonora (Reclinatorium aureū)
 fuit corpus Dominicum de ea sumptum, in quo
 diuinitus se reclinauit, (aureum) sapientia, &
 charitate ornatum ipsa etiam Virgo fuit reclina-
 torum, in quo Christus se reclinauit, splendore
 charitatis fulgidum (ascensus purpureus) san-
 ctia crux fuit, in qua nobis filius in sua passione
 ascensum ad cælos fecit (Media charitate con-
 stravit) id est, continentem vitam eius dulcedi-
 ne charitatis repleuit; (propter filias Ierusa-
 lem) hoc est, ad fidelium imitationem.*
 Ad hæc licet in nuptiis mos inoleuit,
 sponsam Principis pretiosis monilibus
 exornari, variisque muneribus donari,
 ita quidem humanitas Christi, quæ erat
 sponsa, Verbo diuino copulata prius na-
 tura fuit à diuino sponso spiritualibus
 monilibus, cœlestibusque charismatibus

D. Aug. ser. 17. de Nat. u.

B. Laur. Iust. l. de casto cō- nubio c. 9.

Honor. in sig- l. de casto cō- nubio c. 9. a Martino del Rio sup. 4. in interpre- de Deo.

CURIA

Gen. 24.

cumulata, ut in figura eius apud Genesim factum legimus cum Rebecca, antequam cum Isaac nuberet. Abrahamus enim misit per famulum suum Rebeccae futurę filij sui sponsę *Inanes aureas, & armillas, præter splendidas vestes, & pretiosa vasa, prolatisque vasis argenteis, & aureis, ac vestibus dedit ea Rebecca pro munere.* additque sacer textus, *& matri dona obtulit*: quod non obscure etiam præfigurabat dona, quę futurę Matri Dei tempore sponsationis Verbi diuini cum natura humana erant conferenda. Et quidem si tanta fuit Regis Assueri liberalitas erga sponsam suam, ut sacra Scriptura dicat. *Quę eamque voluit Egęus eunuchus, custos virginum, hæc ei ad ornatum dedit: quanto quælo maior credenda erit magnificentia diuini sponsi in exornanda sponsa, quam abliquis villis expensis, solo verbo, innumeris animi dotibus, variisque virtutum ornamentis facile cohonestare poterat: Sponsa igitur, & virgineo thalamo à sponso sic iam preparatus, & consensu ipsius sponsę iam exhibito, mox celebrata fuerunt nuptiæ, quando Verbum caro factum est: ut*

Ioan. 1.

D. Aug. ser. 17. de Nat. uertitur nuntius, & nuptialem thronum ingredi. ut Christus accepit stolam carnis in thalamo Virginis, diuinitati sponsatur homo: tunc certè facta est archetypica illa vnio hypostatica Verbi diuini cum humanitate, quę omnem, quantumcumque perfectã ac indissolubilem vnionem, longo intervallo superat. Stricta valde est vnio animę & corporis; archa satis vnio matrimonialis inter virum, & vxorem, sed vtraque tandem morte dissoluitur; at vnio Verbi diuini cum natura humana indissolubilis à Deo esse perhibetur, ut acutissimus etiam mortis gladius nodum eius refecare nequieuerit, Theologorum axiomate, & D. Anselmo dicente: *Quod semel assumpsit, nunquam dimisit.* Legimus Genes. 2. de illo primo matrimonio Adę, & Eux: *Erant duo in carne vna*: de hoc tamen sponso, & sponsa, Verbo scilicet diuino, & natura humana, fide Catholica

Gen. 2.

conferimus, esse duo in persona vna, hæc est. naturas duas, diuinam, & humanam, in vnã eandemque copulati personam. Atque hinc fit, quod sicut in reliquis connubiis, ac nuptiis solet esse mutua inter sponso bonorum communicatio; ita in hoc sacro Verbi diuini cum natura humana coniugio fuit illa inter Theologos nunquam satis celebrata, mutua, ac reciproca idiomatum communicatio, cuius meminit D. Ioannes Damascenus dicens: *Cum de persona verba facta sunt, siue ab vtraque parte simul, siue ab altera dumtaxat eam appellemus, viri, & que uaturę proprietates ipsi imponimus; et cum Christus & Deus, & homo dicitur, & creatus & increatus; & passibilis & impassibilis; Deus passibilis nominatur, & Dominus gloria in crucem actus, non qua Deus est, sed qua idem etiam homo est; eodemque modo cum homo, & filius hominis appellatur, diuina essentię proprietates atque ornamenta suscipit: puer enim eius omni antiquior dicitur, & homo principij expertus; non id quidem qua ratione puer, & homo est, sed qua Deus omni eius prior, ab extremo puer factus est.* hæc tenus D. Damascenus.

Ex his facile colligo excellentiam harum nuptiarum, super celebratissimas illas, & à Sanctis Patribus variis encomiis decantatas Galilææ nuptias, nam in his vnũ dumtaxat, quod sciamus, miraculum ad Virginis preces patraturum fuit, in istis vero pene infinita miracula confluxerunt: in illis post verba Marię dicitis: *Fili, vinum non habent*, aqua in vinum conuersa est, in his vero Marię preferente: *Eccę Ancilla Domini*, continuo Verbum caro factum est. quod singulare omnium caput merito appellauit: in illis nuptiis natura deterior mutata est in meliorem, aqua scilicet in vinum, in his vero persona infinita dignitate præexcellentiore naturam assumpsit immodica intercedente inferioriorem: in illis fuit conuersio naturę vnus in alteram, in his nullius fuit naturę transmutatio, sed

D. Damascenus. l. 3. tit. 4.

Ioan. 1.

Ioan. 1.

D. Damascenus. l. 3. tit. 4.

Ioan. 1.

Ioan. 1.

Ioan. 1.

Ioan. 1.

Ioan. 1.

Ioan. 1.

duæ naturæ, diuina & humana in vnâ
 eademque Verbi personam copulatæ
 permanerunt hæc sanè adeo portentosa
 miracula esse noscuntur, vt nulla vnquam
 maiora orbem vidisse merito putem. Vi-
 dit quidem olim in tempore Iosue solem
 stantem, & tempore Ezechie retrogra-
 dientem, at nunc videt Deum, se ipsum
 exinanientem, vt verbis Pauli vtar: vidit
 in igne conseruatam rubi viriditatē, nunc
 videt in conceptione Marię conseruatam
 matris virginitatē; vidit Aaronis vir-
 gam absq; humano cultu florentem, nunc
 videt lisse virgam absque humana opera
 opatum mundo fructum pateuerentem;
 vidit virgam Moysis in serpentem comu-
 taratam, hic videt humanam naturam cum
 Verbi supposito copulatam; vidit mare
 apertum, hic videt (quod mirabilius est)
 Virginis matris veterum clausum; vidit
 ventum mare turbum exiccantem, hic
 videt Spiritum sanctum Mariam afflan-
 tem, & in conchilio viscerum eius pretio-
 sam margaritam procreantem. hæc con-
 siderans Ecclesia Catholica Virginem al-
 loquens ait: *Tu, quæ genuisti, natura miran-
 te, tuum sanctum genitorum.*

Rursus, si ad nuptias alacrius celebra-
 das solent varij ludi intermisceri, certè
 in his facis nuptiis ludus ille nobis satis
 vilis minimè defuit, in quo per vnionē
 hypostaticam natura humana lucrata est
 personam Diuinam, quo lucro nullum
 maius non solum Angelica intelligentia
 fingi, sed nec mente diuina concipi po-
 test. Verum vt miraculosum hunc ludum
 elucidemus, in memoriā reuocare oportet
 celebrem Platonis sententiam lib. 7.
 de legibus, quam etiam refert Martilius
 Ficinus in Cratillo, vbi ait: *Homo iocus est,
 ludusque Deorum: quæ sententia tanto mi-
 hi aridet, quanto similem illam esse ob-
 seruaui Salomonis sententiæ in persona
 æternæ sapientiæ dicentis: Delectabar per
 singulos dies, ludens coram eo omni tempore,
 ludens in orbe terrarum, & delicta mea, esse
 cum filijs hominum: quibus verbis præter-
 quam æternæ sapientiæ sub metaphora*

ludi ostendit tanta facilitate, & iucundi-
 tate vniuersam mundi machinam for-
 maste, eamque perpetuo regere, vt instat
 ludi eius creatio, & gubernatio sibi esse
 videatur, vnde Boëtius in persona æternæ
 sapientiæ loquens dixit: *Hæc nostra vis
 est, hunc continuum ludum ludimus, rotam solat
 Philosoph. volubili orbe verjantur, infima summis, sum-
 ma infimis mutare gaudemus: præter hoc, in-
 quam, ostendit instat iucundi ludi sibi
 fuisse vnionem hypostaticam cum natu-
 ra humana: & delicta mea esse cum filijs
 hominum: cui sanè intelligentiæ, non pa-
 rium mihi opulari videntur verba illa:
 Ludens coram eo omni tempore: nam cum
 Spiritus sanctus moneat non omni tem-
 pore ludendum, & ridendum esse. Tem-
 pus (inquit) stendi, & tempus videndi: tempus
 plangendi, & tempus saltandi: tempus ample-
 xandi, & tempus longe fieri ab amplexibus:
 certè dum ait: Ludens coram eo omni tempo-
 re: facile mihi persuadeo ludum illum, &
 amplexum fuisse vnionem Verbi cum
 humana natura perpetuò, & incessanter,
 in æternum, & ultra duraturam. Huius
 ludi egregiam figuram illum adamulsum
 delineantem reperio in ludo Isaac cum
 Rebecca, cuius mentio fit ad caput Gene-
 seos 26. in hæc verba: *Prosiciens Abime-
 lech, per fenestram vidit Isaac iocantem cum
 Rebecca uxore sua: quem iocum expli-
 as D. August. contra Faustum, ait: Quid au-
 tem velut, quod sanctus Patriarcha cum coniu-
 ge sua luserit: vidit profectò quisquis, & in-
 uenit eum maiestatem suam, qua in forma Dei
 æqualis est Patri, paulisper abscondisse in for-
 ma serui, vt eius capax esse humana infirmitas
 posset, eo que modo se coniungi congruenter op-
 taret. Quod si quispiam in retroget, quod-
 nam genus ludi fuerit illud Isaac cum
 Rebecca, respondet Glossa: Vidit enim am-
 plexantem, vel osculantem Rebeccam. limi-
 lem iocum desiderabat sponsa, cum di-
 cebat: Osculetur me osculo oris sui: hodie-
 que impletum est eius desiderium. Verbo
 diuino humanam naturam osculan-
 te, & indissolubili hypostaticæ vnionis
 vinculo illam amplexante. Quia tamen
 in nu-**

Philos. lib. 1. pro-
 sa 2.
 Prou. 8.
 Gen. 26.
 D. August. cont. Faust. tom. 1. lib. 2. c. 64.
 Glossa sup. c. 26. Gen.

10.
 11.
 12.
 13.
 14.
 15.
 16.
 17.
 18.
 19.
 20.
 21.
 22.
 23.
 24.
 25.
 26.
 27.
 28.
 29.
 30.
 31.
 32.
 33.
 34.
 35.
 36.
 37.
 38.
 39.
 40.
 41.
 42.
 43.
 44.
 45.
 46.
 47.
 48.
 49.
 50.
 51.
 52.
 53.
 54.
 55.
 56.
 57.
 58.
 59.
 60.
 61.
 62.
 63.
 64.
 65.
 66.
 67.
 68.
 69.
 70.
 71.
 72.
 73.
 74.
 75.
 76.
 77.
 78.
 79.
 80.
 81.
 82.
 83.
 84.
 85.
 86.
 87.
 88.
 89.
 90.
 91.
 92.
 93.
 94.
 95.
 96.
 97.
 98.
 99.

in nuptiis, non solum sponsi, sed & inuitati ad nuptias iubilant, ludunt, & prae nimia alacritate tripudiant, oportet etiam, ut nos pariter spiritu laudemus, & diuinas laudes cantantes iubilemus, Dauidem imitantes, qui olim lusit coram Atca, humanitatem Christi praefigurante; vnde Rupertus super libr. 2. Regum praclare dixit: *Arca mirabilis totos in se continens thesauros vniuersae diuinitatis, fabrica est humani corporis, quod Dei filio Spiritus sanctus de virginali vtero compegit, & huius arca illa typus extitit.* Praedixerat olim Ieremias hunc laudis, & exultationis ludum, quem ante hanc sacram humanitatis Christi arcam Catholica Ecclesia exercere debebat, sicque vaticinatus fuit Ieremias: *Templum iuxta ordinem suum fundabitur, & egredietur de eis laus, voxque ludentium: praecipuam huius ludimagistram B. Virginem extitisse non obscure mihi videtur idem Ierem praedixisse: Edificaberis Virgo Israel: adhuc ornaberis tympanis tuis, & egredieris in choro ludentium sed proh dolor? quam pauci hanc diuinam chorifeam, ac sacram tympanifariam sequentes, diuinam laudis alioquin iucundo ludo vacare non student, cum tamen a profanis & obscenis ludis nunquam se abstineant, quorum vsus adeo perniciosus esse perhibetur, ut non solum diuina eloquia, sed, & humana iura, & principum statuta varia suppliciorum genera lusoribus praefigant. Iob ait: *Infantes eorum exultant lusibus, & statim subdit: ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.* & Moyses scelera populi Israelitici a Deo vindicanda narrans, inquit: *Sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere: vbi obseruandum est, ibidem etiam narrare Israelitas simul coniunxisse ludum cum adoratione vituli, quo non obscure mihi significatur, aleatum lusores magis earum adorationi, quam Dei vacare solitos; sicut enim D. Paulus de opipare comedantibus dixit: *Quorum Deus ventris est;* non dissimiliter de lusoribus veracissime dicemus, quorum Deus aleatum**

ludus est, cum alacrius aleatum figuram quam sacras imagines intueantur. Iura deinde ciuilia adeo ludos exsecantur, ut a Republica illos arceendi gratia reges Catholici Hispaniarum Ferdinandus, & Elisabetha lib. 8. nouae recompiletionis hanc legem condiderint, ne quis ultra duorum argenteorum quantitatem posset ludo exponere, & violatorem huius legis pro prima vice, viginti quatuor argenteis mulctari praecipit; pro secunda, triginta sex; pro tertia, quinquaginta quatuor. & in lege octaua eiusdem tituli, Rex Catholicus Ioannes statuit, ut qui domum suam ad huiusmodi aleatum ludos pararet, pro prima vice solueret centum, & quinquaginta argenteos; quod si non esset soluendo, pignus per dies centum in carcere lueret, & rursus in legibus partitarum, Titulo 16. l. 8. stabilitum est, ut frequentes hi aleatum lusores, quos Hispanus sermo *Thaures* vocat, non possent in iudicium tanquam testes adduci in causa criminali, quod genus supplicij infamium hominum esse solet. immo quod mirabilius est, Iuriconsultus Vlpianus in l. 1. ff. de aleatum lusu, & aleatoribus, statuit, quod quauis quispiam probaretur & conuinceretur furto aliquid surripuisse tempore ludis in domo eius, qui lusoriam mesam omnibus ad ludendum exponit, impunis omnino relinqueretur: sicut enim iura ciuilia in adulterij odium permittunt viro homicidium, ita in ludi deestimatione permitti voluit Vlpianus furtum. quod si saeculares homines huiusmodi ludis arcentur, quis non videat multo magis Ecclesiasticis personis dedecori esse: vnde presbyteros aleatores non solum ludere, sed ludentium inspectores esse frequenter sacri Canonis prohibuere. Authentica enim de sanctis Episcopis, collat. 9. dicitur: *Nec participes erant ludentibus, nec inspectores;* & cap. Clerici, de vita, & honestate Clericorum haec verba habentur: *Ad aleas, & c. Clerici de taxillis non ludant, nec ludentibus intersint;* & vi. c. hunc, inter dilectos, de excessibus Praelatorum, Clericorum Bonifacius Papa ait: *Nos autem, qui ex officio nostri*

Ruper. super
lib. Reg. 2.
cap. 26.

Ierem. 30.

Ierem. 31.

Iob. 21.

Exod. 32.

Philip. 3.

lib. 8. nouae
recompile.

Ibid.

l. partitar.
tit. 16. l. 8.

l. 1. ff. de
aleatum lusu.

Authent. de
sanctis Episc.

l. c. Cler. de
taxillis non ludant,
nec ludentibus intersint.

l. vi. c. hunc,
inter dilectos, de
excessibus Praelatorum,
Clericorum
Bonifacius Papa ait: Nos autem, qui ex officio nostri

noſtri debito peſtem huiusmodi exſtirpare pro-
ponimus, ludos voluptuoſos, quibus ſub quadā
curialitatis imagine ad diſſolutionis materiam
deuenitur, improbamus. ac tandem in c. Epi-
ſcop. 35. d. p̄ſbyter ludo deſeruiens cō-
munionem priuatur. Obſeruauerunt non ſe-
mel nauæ, quod cum maris Delphini in-
ter ſe ludunt, imminētis tēpeſtatis præ-
ſagium id ſit certiffimum; non ſecus ego
magnum Reipublicæ imminere detri-
mentum arbitror, cum Eccleſiaſtici, Ca-
tholicæ Eccleſiæ Delphini, qui alioquin
diuini laudibus, ac piis exercitiis incum-
bere debent, alearum ludis vacant: ma-
ximè cum experientia ipſa doceat ludo-
rum in diuiduos comites (vt in plurimū
eſſe alienæ pecuniæ cupiditatem, periuri-
um, blaſphemiam, contumeliam, frau-
dem, temporis amiſſionem, rixas, & con-
tentiones non paucas. In cuius figuram
legimus 2. Reg. 12. quod poſt ludum pue-
rorum Dauid, & Iſoſeth ſecutū eſt gra-
ue atque cruentum bellum: atque propter
hæc vitanda, non contemnenda detri-
menta, S. Tobias aded à ludis ſe abſti-
nuit, vt nec eis vnquam intereſſe velle:
*Nunquam cum ludentibus miſcui me: ne-
que cum his, qui in leuitate ambulant, partici-
pem me præbui.* Porro vt ad nuptias Verbi
diuini cum natura humana, vnde non ni-
hil digreſſi ſumus, redeat oratio noſtra,
in memoriâ reuocanda ſunt tria illa, quæ
D. Auguſt. in matrimonio contēplaba-
tur, ſacramentum, fidem, & prolem, in
hoc ſacro connubio mirificè eſſulgere:
nam in primis cum ſacramentum idem
ſit, quod ſacrum myſterium, & inter om-
nia opera Dei nullum magis reconditum
arcanum, quàm Verbi Dei incarnatio-
nem Catholica fides profiteatur, ſatis ſu-
perque conſtat in hoc ſacro matrimo-
nio rationem ſacramenti non deſuiſſe.
ſed nec fidem, ſeu fidelitatem deſidera-
ri, id ſatis probat, quod humanitas Chri-
ſti ſum propter vnionem ad Verbum, à
quo regebatur, tūm propter arctiſſimum
beatifici amoris vinculum, non poterat
villo modo fidelitatis ſponſo debite iura

violare; ac tandē deſiderata proles huic
matrimonio minimè deſuit, cum iuſti
omnes Chriſti partus ſint, & filij legitimi,
vt Iſaias prædixerat: *Omnes iſti congregati
ſunt, venerunt tibi: filij tui de longe venient,
& filia tue de latere ſurgent, & ibidem in-
quit: Nunquid ego, qui alios parere facio, ipſe
non pariam? vbi obſeruare oportet, con-
ſultò non dixiſſe: ego qui alios gignere
facio, ipſe non gignam? ſed, ego, qui alios
parere facio, non pariam? vt ſignificaret ſe
filios ſuos in lecto crucis peperitſſe, inau-
ditos inſtar parturientis ſubientem cru-
ciatus, iuxta illud eiſdē Iſaiæ: *Si poſuerit
pro peccato animā ſuā, videbit ſemen longæuū.**

De his filiis Ioan obſcura illa verba di-
xit: *dedit eis poteſtatem filios Dei fieri:* quæ
propter ſuam difficultatem antiquos Pa-
tres in varias abite ſententias compule-
runt. difficultas autem ex duplici cap. ori-
tur, tūm quia illi, qui Chriſtum, vt opor-
tet, receperunt, hoc ipſo filij Dei actu fie-
bant, non ergo poteſtatem tunc accipie-
bant, vt fierent filij Dei; tūm quia, etiā
qui Chriſtum nondum receperunt, habēt
poteſtatem vt filij Dei fieri poſſint, ſicut
poteſtatem habent credendi, qui nunquā
crediderunt, Augu. dicente: *Poſſe credere,
nature hominis eſt, credere autem, gratiæ Dei
eſt.* Theophylaſt. vt hanc ſoluat, varias
adhibet interpretationes: Prima eſt, quod
quamuis recipientes Chriſtum, filij Dei
ſtatim ſint, tamen neceſſaria eſt cuſtodia,
& vigilantia, vt conſeruentur, ne acceptā
adoptionem filiorū amittant: dicuntur
ergo habere poteſtate, *filios Dei fieri*, quia
etiā ſi tunc, dum recipiunt Chriſtum, fi-
lij ſint, tamen eorum in poteſtate eſt hæc
filiationem habere, & conſeruare. Secun-
da eiſdem Theophylaſtī expoſitio eſt, vt
per recipientes intelligamus cathecume-
nos, qui fidem habent ante baptiſmū, per
quem gratia adoptionis datur; hi ergo
per fidem, nondum regenerati ſunt, neq̄
filij Dei facti, quouſq; baptizentur. Bapti-
ſmus enim eſt: quo homines naſcūtur in
Spiritu, & ſiūt filij Dei: habent tamen cre-
dentes, poteſtatem, & facultatem ſuſci-
piendi

piendi baptismum, & per eum renascendi. Nec obstat huic, quod aliqui ante baptismum, gratiam filiorum aliquando accipiunt: id enim fit per baptismum in voto susceptum; eius enim tanta est efficacia, ut antequam re suscipiatur, opereatur per votum in credentibus. Tertia est ab eodem Theophylacto, ut per hanc potestatem intelligamus adoptionem filiorum perfectam, quæ in gloria datur: sunt quidem in hoc sæculo filij, adhuc tamen minus perfectè adoptati, & propterea dicti sunt recepisse potestatem filios Dei fieri, quia id perfectionis nondum consecuti sunt. cui expositioni consonare videtur locus Pauli ad Rom. 8. *Et ipsi intra nos gemimus, adoptionem filiorum Dei expectantes,* & tamen Apostolos in hoc sæculo filios fuisse nemo negaverit. Quarta est Diui Chrystostomi homil. 9. in Ioan. asserentis, dictum esse: *Dedit eis potestatem filios Dei fieri,* ut significetur motus liberi arbitrii: sic enim homo adultus fit Dei filius, ut libero arbitrio concurrat ad credendum, ut fiat filius Dei. Quinta est Ambrosii lib. 4. de fide cap. 4. docentis, cum Augustino libr. 2. de consensu Euangel. cap. 3. & in epist. 120. ad Honorat. cap. 3. hanc particulam esse positam, ut hominum filiatio distinguatur ab illa Verbi, qua Verbum, filius etiam Dei est: nostra quippe filiatio adoptionis est, Verbi vero naturæ; nostra potestatis, illius, proprietatis. Deum enim nos filios habere, potestatis est, quia voluit facere: at habere Verbum filium, est proprietatis, & naturæ ipsius Dei: sensus ergo erat: *Dedit eis potestatem, ut sint filij Dei,* quia natura non sunt filij, sed gratia; Verbum natura filius est, ob id non habet potestatem filiationis. Athanasius etiam serm. 3. contra Arian. cui consensus Cyrilli lib. 1. in Ioan. cap. 14. dicit, hanc potestatem esse gratiam, ut sint filij ex gratia, non ex natura. Sexta est D. Gregorij homil. 6. in Ezech. exponentis, ut per potestatem dignitas, & excellentia significetur, ut sit sensus: dedit eis hanc dignitatem, & excellentiam, ut filij sint

Dei: verba ipsius sunt: *Qui eum re. eperunt, dedit eis potestatem filios Dei fieri: quid hac potestate altius? quid hac altitudine sublimius dici potest? in qua creatus quisque efficitur filius Creatoris?*

Illud tamen merito quispiam dubitare posset, quomodo Ioannes dicat, Christum Dominum dedisse suo aduentu potestatem hominibus, ut filij Dei fierent, cum etiam in veteri lege fuerit similis potestas, fuerunt enim multi peccatores iustificati, & facti filij Dei, prius igitur habuerunt potestatem, ut in adoptionem filiorum reciperentur. Omnis aliorum interpretationibus, quæ à scopo longe aberrare mihi videntur, in huic modum præsentem nodum soluendum esse reor, quod aliud est filium esse, aliud autem habere statum filij: infantes, & pueri filij sunt, tamen statum filij nondum habent: status filiorum est libertas, & quod sui iuris sint, possintque pro arbitrio disponere de suis, quod non habent filij, nisi in ætate legitima hoc idem reperitur in ista adoptione Dei. In lege veteri iusti, filij veri erant, ut nos, tamen paruuli; his enim comparat eos Paulus, statum filiorum nondum habebant, erant sub lege timoris, ut sub pædagogog, & sub aëtoe, & quantum ad statum, serui fuerunt; longe autem differunt hæc duo, esse seruum conditione, aut esse seruum statum, & forma viuendi: erant illi conditione filij, statu serui propter legem, sicuti infantes: at in Euangelio per Christum remota est lex vetus, recessit pædagogus, peruenit ad ætatem iustus, in Christo libertate donatus est, de qua ad Galat. 4. *Non sumus ancillæ filij, sed liberae, qua libertate Christus nos liberavit: ob id statum filiorum habemus.* hoc totum diuinè docet Paulus in eo capitulo, iustos illos sub lege comparans filio ancillæ Abrahamæ, nos filio liberae; uterque tamen filius est, sed illi ancillæ propter statum seruitutis, nos liberae, propter statum libertatis, & potestatis, vnde hoc dicit: *Iam non estis filij ancillæ, sed liberae: Ibid. utriusque tamen filij erunt Abrahamæ. Adoptio*

Theophyl.

Ad Rom. 8.

D. Chrysof.
homil. 9. in
Ioan.

D. Ambros.

D. August.

D. Athanas.

D. Cyrillus.

D. Greg. ho.
mil. 6. in
Ezech.

Ad Gal. 4.

Ibid.

petio igitur est in Euangelio perfecta, quantum ad statum libertatis, ob id in Euangelio datur hæc adoptio; verum tamen non est completa in hoc sæculo, quia iustus mente liber est, carne tamē seruit; in gloria autem consummata ab omni peccato, & miseria consequetur libertatem, & ob id dicitur iustus expectare adoptionem filiorum, Rom. 8. non quod non sit filius adoptionis in hoc sæculo: sed quia nondum, ut diximus, integram consecutus est libertatem: itaque iustus olim sub lege, filius quidem erat, tamen eum adoptionis statum consecutus non erat, qui est in Euangelio. Ipsemet Paulus id explicauit, quando dixit: *iustos etiam nunc gemere, & expectare adoptionem filiorum, & ne quis putaret eos non esse nunc filios adoptionis, paulo ante hoc verbum declarauit: Liberabitur creatura à seruitute corruptionis, in libertatem gloria filiorum Dei.* quali dicat; filius est nunc iustus in Euangelio, tamen nondum totam libertatem, nempe à corruptione. consecutus est, donec perueniat ad gloriam, & hoc est expectare adoptionem filiorum. quam doctrinam paucis verbis perstrinxit D. Chrysof. hom. 13 in Ioan. dicens, Iudeos habuisse adoptionem filiorum, sed spiritum seruitutis. Atque hinc colligo rationem, ob quam olim iustus sub lege, etiam purgatis, non patuerit ianua cœlestis, sicut modo patet: certè illi paruuli erant, & paruulis non datur hæreditas, etiam mortuis patribus, donec perueniant ad legitimam ætatem; hæc autem legitima ætas fuit plenitudo illa temporis, in qua Deus misit filium suum, ut adoptionem filiorum reciperemus, & ideo ianua ad æternam hæreditatem, quæ nunc nobis aperta, illis tunc obserata erat.

Ad extremum in eo hæc nobilissima natorum Dei filiatio omnem aliã creatam filiationem transcendit, quod illa non ex sanguinibus, nec ex voluntate carnis, nec ex voluntate viri, sed ex Deo procedit, vbi obseruandum est cum D. Thom. & Theophylacto, quod D. Ioannes per il-

la verba ex voluntate carnis, significauit filios illegitimos, per illa autem sequentia ex voluntate viri, prænotauit natos ex legitimo matrimonio: vnde sensus est, quod filij Dei sunt orti non ex sanguinibus damnati, aut concessi thori, quia ex vtraque nascuntur ex carne, sed nati sunt ex spiritu Dei; vnde efficitur, quod quemadmodum filius Dei naturalis Christus est imago Patris, ita filij Dei adoptiui eadem imaginem Patris imitentur iuxta illud: *Estote perfecti, sicut & Pater vester cœlestis perfectus est, & probe agnoscens D. Leo Papa dixit: Si ad humanam pertinet laudem, ut patrum decus in prole resplendeat, quantum magis gloriosum est, à Deo natos in auctoris sui imaginem resplendere, & illum in se ostendere, qui illos genuerunt? Certè hæc tanta generositatis dignitas, & filij Dei nominemur, & simus, admonet nos generosos esse oportere, ac tanti patris vestigia sequi debere. Filij regis magna moliantur bella, triumphos, trophea meditantur, ad viles sordidasque artes animum minimè demittunt, oportet igitur potiori iure, ut Dei filij multò altiora animo voluant, ad cœlestia anhelent, æterna bona concupiscant, aduersus tartareas potestates prælia agitent, victorias, laureasque cœlestes spectent, ad sordidissima vitia generosum cor non cœuertant, magni Leonis rugitum audientes: Agnosce, o Christiane, dignitatem tuam, & diuini consors factus naturæ, noli in veterem vilitatem degeneri conuersatione redire. quibus non dissimilia lego alibi, apud eundem: Genus electum, & regium regenerationis sue respondeat dignitati; diligat, quod diligit Pater, & in nullo ab auctore suo dissemiat.*

Cui sit honor, & gloria in sæcula sæculorum.

Amen.

Matth. 5.

D. Leo ser. 1. de Natiuit.

Ibid.

Idem ser. 6. de Natiuit.

HOMILIA XVI.

Ad elucidandum incarnati Verbi mysterium in Maria vtero celebratū, varia, ac multiplici Sanctorum Patrum eruditione, vberriamq; animi conceptionum copia explicantur verba illa D. Iohannis: Et signum magnum apparuit in celo: Mulier amicta sole, & luna sub pedib. eius, & in capite eius corona stellarum duodecim.

Apoc. 12.

Gregor. 134. moral. c. 7.
Beda.
Andr. Cef. Primasius.
Riccard.
Victorin.
Rupert.
Method. in c. 20. Apoc.
Epipha. ser. de laud. Mariae.
Aug. lib. 4. de symb. ad Catech. c. 1.
Bern. serm. sup. signum mag.
Aymon sup. c. 20. Apoc.
Ansber. in c. 20. Apoc.
Gagn. sup. c. 20. Apoc.
Dionys. ibi.
Aug. lib. 2. de doctrin. Christ. c. 1.

AMVIS per multi Sanctorum Patrum, Gregorius, Venerabilis Beda, Andreas Caesariensis, Primasius, Riccardus, Victorinus, Rupertus,

Methodius, proposita verba de Ecclesia Catholica intelligenda esse censeant, nō pauci tamen Doctores de beatissima Virgine in sensu mystico illa explicant: hi sunt D. Epiphanius, Augustinus, Bernardus, Aymon, Ansbertus, Gagnus, & Dionysius; horū Patrum doctrinā insistentes, huius visionis abdita mysteria referare aggrediar. *Signum* quidem (vt auctor est D. Augustinus) est res, quæ præter speciem, quam ingerit sensibus, in alterius rei cognitionem nos facit venire, vnde merito archipropheta nouæ legis Iohannes B. Virginem signum vocauit, cum præter cognitionem sui, in notitiam Verbi incarnati nos faciat venire. Per matrem enim cognoscimus filium, & cum mater pariter sit, & Virgo integerrima, filium Patrem in celis habere oportet, & cum id non virtute naturæ, sed Spiritu sancto adumbrante factum sit, tandem in sanctissimæ Triadis, Verbi diuini Incarnationis, ac illius B. Virginitatis, Deiparæ, & aliorum arcanorum cognitionem perducimur; quæ ad eodē portentosa esse perhibentur, vt om-

nium scientiarum genere peritissimi, illa perpendentes, non solum mirentur, sed stupeant, & expauescant: Stupet lingue latinæ peritissimus (si fas est verbis pauper ludere cum insigni Doctore Alano) vidēs, idem Verbum simul esse actiuum, passiuum, neutrum, & deponens: actiuum quidem, quia *per ipsum omnia facta sunt*: Ioh. 1. passiuum, passibilem carnem assumens, & in passione sua multa aduersa patiens; neutrum, dum in triduo mortis, nec erat purus Deus, cum animam, & corpus sibi copulata retineret; nec erat in rigore homo, dissoluta iam vnione inter animam, & corpus, quæ ad constitutionem hominis necessariò requiritur: fuit etiā in Resurrectione deponens, cum humanis miseris exutus, carnis mortalitatem deposuit. vnde ingeniosè doctissimus ipse Alanus cecinit:

Exceptiuam actionem,
Verbum Patris excipit;
Dum deludit rationem,
Dum naturam decipit.
Causalem Dictionem
Ab vtroque recipit.
Actioque passionem
In hoc verbo concipit.

Stupet eloquentissimus Rhetor, capere non valens eundem mortalem, & immortalem, æternum, & temporalem, immensum, & paruum, pauperem, & diuitem. vnde idem Alanus:

Peregrinat à natura
Hominis posito,
Dum in Dei transit intra
Hominis conditio,
Nouus tropus in figura,
Nona color in iunctura,
Noua sit constructio.

Stupet hic solertissimus Dialecticus, audiens ex duobus principiis, infinito intervallo distantibus, cuiusmodi sunt Deus, & homo, velut vnicam Conclusionem inferri: *Et Verbum caro factum est*. Ioh. 1. *Intra locos locum nescit*

Locum

Locus à contrarijs,
Suum locum exsuperat
Exceptum ab alijs;
Sic ex linguis obmutescit,
Fallitur in proprijs,
Et ex suis erubescit,
Logica fallacijs.

Stupescit hic & arithmeticus, dum penetrare non valet, quomodo vnum suppositum duplicem habeat naturam: quomodo in suppositualitate vna, naturæ duæ impermixtæ subsistant:

Dum ab vno non recedit,
Alteratur vnitas,
Dum in vnione concedit,
Vnitur alteritas.
Indivisum idem cedit
In idem diuersitas,
Suum tamen non excedit
Lanitem simplicitas.

Stupet Geometra, dum genus hoc mensuræ non capit; vt infinitum finito, ætænum temporali, immensum paruo corpusculo concludatur:

Suæ artis in casura,
Geometria fallitur,
Dum immensum sub mensura
Terrenorum sistitur,
Indirectum, cui natura
Circuli conuertitur,
Sphæram claudit quadratura
Et sub ipsa clauditur.

Stupet hic disertissimus Musicus, dum capere non potest; quomodo inter se consentiant vox Dei, & vox hominis, ita, vt loquente homine, loquatur Deus, & loquente Deo, loquatur homo; est enim hæc inaudita proportio concentus:

Dum fallor, & fallor.
Mira sit coniunctio,
Quis sit modus ligaturæ,
Quis ordo, quæ ratio,
Quæ sint vincula, quæ iuncturæ
Quæ gombi, quæ vnio,
Stupet, suo fracto iure,
Mystica proportio.

Hic tandem stupet, & expauescit sapientissimus Astrologus, dum solem et ly-

plari, & non obscurari, densissima nube operiti, nihilque sui splendoris, ac lucis amittere intuetur:

Solis lumen nube tectum
Se nubis velamine
Per se clarum sit obiectum,
Nec habet in lumine:
Nostrum vergit in defectum
Sol ortus in Virgine
In effectum dans effectum
Lumen in caligine.

Merito igitur Ioannes vocauit B. Virginem, *signum magnum*, cum per illam in

earum rerum cognitionem, quam omni scientiarum genere præditi ingenij, sui acumine consequi non potuerunt, nos fide prælucente, veniamus. Hoc magnum signum contemplans, & admirans D. Bernardus ait: *Quomodo in tam vehementi*

feruore tam fragilis natura subsistit? secuntur Historici, licet creditu difficile videatur, Salamandram, sanam, & incolumem in medio ardentis ignis persistere: mirabile quidem id est, sed naturæ ordinem non transcendit; sed inter miranda naturæ prodigia connumeratur. At, quod tenella Virgo intra medium ardētis solis globum, stellis redimita, & lunam pedibus calcans, rutilanti vultu compareat, totam facultatem naturæ longè superat, & omnipotentiam Dei ad eò ostentat, vt Ioannes dicat: *Signum magnum apparuit in celo, mulier amicta sole.*

Quis enim quæso magnum distitebitur prodigium, eodem genere vestimenti, quo Creator, indui creaturam? nonne Deus luce vestiti dicitur: *amictus lumine, sicut vestimento: luce etiam splendentis solis Maria vestitur: mulier amicta sole.* Hinc sanè inferre licet eximitiam B. Virginis excellētiam: tum, quod quemadmodum in solem præ nimia eius claritate, & splendore humanus intuitus fixa acie intendere non potest, ita beata Virgo tot, ac tantis sanctitatis splendoribus coruscet, vt non solum humanæ, sed neq; Angelicæ mentis acies, nisi diuino lumine corroborata, in eam intendere possit. tum, quod quæad-

modum

Apoc. 12.

D. Bern. ser.
super signum
mag. appar.

Apoc. 12.

Psal. 103.

modum sol, neque per vnicum temporis momentum claritate, & splendore claruit, sed semper tenebras nesciens, fulgentissimus fuit, ita beata Virgo, nec per vnicum instans, peccati alicuius etiam originalis tenebris obscurata fuit, sed semper gratiæ luce perfusa, quæ semper lucis, & splendoris amictu vestita esse perhibetur, vt ait Ioannes: *mulier amicta sole.*

Apoc. 12.
Ioan. 3.

Certè Christus Dominus dixit: *Qui male agit, odit lucem, & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius:* cum ergo beata Virgo à principio suæ conceptionis amicta sole in cælo Ecclesiæ Catholicæ comparuerit, non timet argui, seu conuinci posse de peccato, imò fidenter vsorpat filij sui verba: *Quis ex vobis arguit me de peccato?* quasi dicat: nullus. Vnde in hoc valde superat B. Virgo reliquos omnes sanctos, quod si imago vitæ eorum depingatur, oportebit (vt Pictoribus consuetum) sanctitatis eorum claritatem cum peccati obscuritate, variisque imperfectionum umbris eam describere; quia (vt ait Ioannes) *si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus:* itaque ad depingendam vitæ aliorum sanctorum imaginem oportet pennicillum non tantum splendidibus virtutum coloribus, sed nigro peccati atramento intingere; at Ioannes, supremus depingendi artifex, beatam Virginem depingere volens, in Solis tantum fulgentissimis radiis pennicillum intinxit; & idè ait: *mulier amicta sole,* vt significaret, in hac imagine minimè inueniendas, velut in aliis, caliginosas peccati umbras, quæ obscuritatem inducunt. Sed illud adhuc manifestius B. Virginis excellentiam ostendat, quod in conspectu solis iustitiæ, qui propter eius infinitatem, & immensitatem ad eò creaturas omnes superat, vt Isaias dicat: *Quasi non sint, sic sunt coram eo, & quasi nihilum, & inane reputat e sunt:* ipsa (inquam) in conspectu tantæ magnitudinis magna esse dicatur à Ioanne: *Signum magnum apparuit in cælo, mulier amicta sole.* Scio Ioannem Baptistam magnam coram Deo vocatū fuisse à D. Luca: *Erit*

Ioan. 8.

Ibid.

Apoc. 12.

Isaias 40.

Apoc. 12.

Luca 1.

enim magnus coram Domino: tamen sicut teste D. Paulo: *Alia est claritas solis, alia claritas stellarum:* ita longè diuersa, & inferior est magnitudo Ioannis à magnitudine Mariæ, sicut longo intervallo superat magnitudo dignitatis matris Dei, magnitudinem dignitatis Præcursoris Domini: tanta ergo magnitudine magnam esse in conspectu infinitæ, & immensæ Dei magnitudinis, inauditam sanctitatis magnitudinem ostendit. Certè sol centum sexaginta vicibus (vt Astrologi demonstrant) magnitudine terram superat, & tamen nobis exiguus apparet, beata autem Virgo in cælo constituta, à Ioanne in terris degente videri potuit, tantum signum magnum, quod sanè aperte indicat, tantam esse eius magnitudinem, vt nulla quæcumq; summa distantia, oculis eam abripere poterit: reliqui sancti in cælo positi prope Virginem à nobis in terra degentibus neque iam videri possunt. vt de B. Petrus Damianus ait: *In illa inaccessiblei luce perlucens, sic vtrumque spirituum (id est, hominum, & Angelorum) hebetat dignitatem, vt in comparatione Virginis nec possunt, nec debeant apparere:* beata autem Virginis magnitudo tanta est, vt illam neque Christi solis iustitiæ eam ambientis splendor, & magnitudo obruat, neque quæcumque summa distantia eam videre obsit. Illud tamen examinandum restat, quo Sole dicatur à Ioanne B. Virgo amicta: Crediiderim procul dubio, nò loqui de solari Planeta, qui in quarto cælo residet, cum beatam Virginem in supremo omnium cælorum viderit dilectus Ioannes constitutam; quare dicendum est, solem hunc esse illum, de quo Malachias: *Orietur vobis timentibus nomen meum sol iustitiæ:* hoc splendissimo sole inducatur beata Virgo, vt non obscure Isaias in persona eius prædixit: *Exultabit anima mea in Deo meo, quia induit me vestimentis salutis, & induimento iustitiæ circumdedit me:* (scu vt LXX. translulerunt) *Induit me indumentum salutis, & tunicam letitiæ:* immò alij vertunt, quod nostro argu-

1. Cor. 15.

B. Petrus Damia. in de Assump.

Malach. 4.

Isaias 61.

LXX. in terpret.

argumento accommodatus est: Induit me vestimentum Iesu: ad quod videtur Paulus respexisse, cum ad Romanos dixit: Induimus Dominum Iesum Christum. merito quidem Christus Dominus indumentum beate Virginis dici potest: tam, quia sicut vestis fouet, & protegit corpus, ita filius matrem, vt vestis, fouit, & vt murus protegit: Isaia dicente: *Vrbs fortitudinis nostra Sion, Saluator ponetur in ea murus, & antemurale: & quemadmodum, qui indutus est vestibus, non sentit pondus illud, ac molestiam, quam experitur ille, qui vestes inuolutas, quasi sarcinam, humeris portat: sic B. Virgo, dum grauida erat, nullam in baiulando Christum difficultatem sentiebat, vt testatur D. Bernardus.*

Sed iam eiusdem Bernardi varias, ac perpulchras expositiones, quibus amictum solis illustrat, subiiciamus. sicut enim ait: sol, quasi vniuersalis omnium parens, omnia suo splendore perustrat, & fouet: ita B. Virgo instar solis in omnes, suo misericordiae radios diffudit: quemadmodum (ait Bernardus) ille super bonos, & malos indifferenter oritur: sic ipsa quoque praeferit non discutit merita, sed omnibus se se exorabilem, omnibus clementissimam praebet; omnium denique necessitates amplissimo quodam miseratur affectu. Deinde docet, amictum sole Deiparam, firmam, ac stabilem eius sanctitatem significare; sicut enim soli splendor nunquam defuit; sic à beata Virgine fulgor sanctitatis nunquam absuit: In sole (inquit) nimirum, & feruor, & splendor stabilis; in luna solus splendor, atq; si omnino instabilis, & incertus, qui nusquam in eodem statu permaneat. Iure ergo Maria sole perhibetur amicta, quae profundissimam diuinae sapientiae, ultra quam credi valeat, penetravit abyssum; vt quantum, sine personali vnione, creaturae conditio patitur, videatur immensa; illo nimirum igne Prophetae labia purgantur; illo igne Seraphini accendantur; longe vero aliter Maria meruit, non velut summam tangi, sed operiri magis vniuersae, & circumfundi, & tanquam ipso igne

concludi, sed candidissimus sanè, & calidissimus huius mulieris amictus, cuius omnia tam excellenter irradiat a noscuntur, vt nihil in ea, non dico tenebrosam, sed obscurum saltem, vel minus lucidum, sed ne tepidum quidem aliquid, aut non feruentissimum liceat suspicari. Ac tandem amictam sole Virginem, explicat per rubum illum Exodi ardentem, Exod. 3. & non combustum, mysterium Incarnationis in Virgine peractum, adamuissim adumbrantem, vt communis est Patrum sententia; vnde ipse admirans, quod fragilis naturae foemina intra solis ardore subsistat, inquit: Magna sanè visio, rubus ardens sine combustione; magnum signum, mulier illa saeua manens amicta sole, non extrubi natura, opertum vniuersae flammis, manere nihilominus incombustum; nō est virtus humana, sed nec angelicae quidem, sublimior quaedam necessaria est. Spiritus sanctus (inquit) superueniet in te, & tanquam ressedeat illa: quoniam Spiritus sanctus est Deus, & Deus nos ter, ignis consumens est; & virtus (ait) non mea, non tua, sed Altissimi obumbrabit tibi. Sed merito quispiam percontabitur, quomodo haec duo inter se cohaereant, muliere amicta sole, & simul ab eo obumbrata; nam sol splendorem inducit, vmbra vero carentiam eius infert. Nodum hunc solui posse arbitror in primis per hoc, quod quemadmodum de Deo dicitur haec duo; & quod lucem habitat inaccessibile: & quod posuit tenebras latibulum suum: quia videlicet, quamuis ob infinitam perfectionem, summamque eius intelligibilitatem lux fulgentissima sit, tamen ob incomprehensibilitatem inaccessibilis est, & tenebris caligo mentibus creatis apparet, vt ingeniosè interpretatus est D. Gregorius Nazianzenus: sic procul dubio beatissima Virgo ob illustrissimum, ac splendidissimum Incarnationis mysterium in virginico eius thalamo operatum, amicta sole visa est, quia tamen mysterium comprehendi non potest omnino, obumbrata dicitur, & quasi caligine, & tenebris circumfusa. atque hac ratione merito B. Virgo à Propheta Abacuc: *Mons ymbrosus*

R I R vocata

Luc. 2.

1. Tit. 6.
Psal. 17.

D. Greg. Nazianzenus lib. 2.
de Theo.

Abac. 3.

vocata est: aam vbi Vulgata nostra legit: *Deus ab austro veniet, & sanctus de monte Pharaui*: LXX. veterunt: *Ab austro veniet, & sanctus de monte vmbroso*: idem etiam astruit inscriptio, seu titulus illius cantici, qui in hunc modum habetur: *Oratio pro ignorantibus, seu, pro ignorantibus*: innuens sanè per hæc verba, nisi fides tanti mysterij Angelis, & hominibus præluceat, tam humanis, quàm Angelicis mentibus semper ignotum fuisset. sed ex D. Bernardo aliter propositæ difficultati satisfieri potest: putat enim, non solum sole amictam, & pariter obumbratam esse inter se non pugnare, sed potius vnum velut adminiculum alterius esse; vmbra enim illi profuit, vt feruorem ardentis solis sustinere possit, vnde ait: *Nihil itaque mirâ, si sub tali vmbra talis etiam à muliere sustineatur amictus*: sicut enim olim adminiculo fuit tribus pueris in fornace ardenti ventus roris flantis, vt absque læsione excessuum calorem ignis sustinere possent, ita vmbra culum, quo Spiritus sanctus operuit beatam Virginem, præsentissimum fuit ei adminiculum, vt solis iustitiæ eam ambientis ardores sustinere possit.

Verum, vt secretiora alia magis recondita mysteria in hac mirabili Ioannis visione detegamus, obseruare oportet, trifariam sacram Scripturam signum vsurpare. primò, vt idem polleat, quod miraculum, seu prodigium, in quo sensu David dixit: *Misi signa, & prodigia in medio tui Egypte*: Et D. Lucas: *Per manus autem Apostolorum fiebant signa, & prodigia multa in plebe*. Secundo accipit signum pro vexillo, vt habetur apud Isaiam: *Elevabit signum in nationibus, id est, vexillum, vt omnes interpretantur*; Tertio tandem sumi signum pro scopis, ad quem tendit sagittarius, vt videre est apud Ieremiam: *Tendit arcum suum, & posuit me, quasi in signum ad sagittam*. Iob etiam ait: *Confregit me, & posuit me sibi, quasi in signum, in quod scilicet omnia tela sua coniceret*. vnde statim subiungit: *Circumdedit me lanceis*

suis: & in hoc sensu prædixit Simeon & Christo: *Hic positus est in ruinam, & in resurrectionem multorum, & in signum, cui contradicetur*. His prælibatis; haud difficile erit demonstrare, quàm egregie his tribus modis beata Virgo signum magnum compelletur: nam in primis, ipsam diuinæ gratiæ prodigium, & miraculū existere, vnanimi cōsensu fatentur Patres, edocti tum à Moysè, qui cum videret rubum ardentem, & non combustum (beatam Virginem præsignantem) dixit: *Vadam, & videbo visionem hæc grandem*: id est prodigiosam, & portentosam; tum à magno illo Dionysio Areopagitæ, qui cum primum vidit beatam Virginem, continuo ob magnitudinem prodigij, quod propriis oculis intuebatur, dixit: nisi fides sibi obstatet, tanquam Deum illum adoraturum. D. Ignatius vocat illam, diuinæ gratiæ monstrum: *Hæc, & alia excitauerunt viscera nostra, & cogunt valde desiderare aspectum huius, si fas sit fari, sacratissimi monstri, & celestis prodigij*. D. Ephraem appellat illam: *Præstantissimum orbis terræ miraculum*: quo etiam nomine eadem honestant D. Epiphanius, & Chrysostomus: Immo D. Damascenus, nō contentus (vt alij Patres) vocare illam, stupendum miraculum: eam compellat: *Miraculum omnium miraculorum maxime nouum, & miraculorum abyssum*, ita vt in ea, tanquam in abyso summæ profunditatis, penè innumera confluant miracula, quæ velut in abyso laritancia, nequeunt omnino penetrari. Quia tamen inter miracula, quædam dicuntur talia, facta comparatione ad opera naturæ; quædam (quod excellentius est) per comparationem ad alia opera gratiæ, certè beata Virgo intra latitudinem operum gratiæ, stupendū miraculum est. pro cuius maiori intelligentia obseruare oportet, quod (vt D. Thomas docuit) miraculum dicitur ab admiratione, quæ confurgit, cum effectus est manifestus, & causa occulta: ait tamen, non quidquid, cuius causa latet, miraculum esse, sed illud dumtaxat, quod totam facultatem

LXX. Interpret.

Abac. in Cantic. in titulo.

D. Bern. ser. super sign. magnum.

Daniel. 3.

Psal. 134. Aitor. 5.

Isaia. 5.

Thren. 3.

Iob. 6.

Luc. 1.

Dionys. A.

reopag.

D. Ignat. in

epi. ad Iona.

D. Ephraem

in laud.

Virg.

Epiph. ser. de

laud. D. Ign.

D. Chrysost.

ser. de B. V.

D. Damasc.

in 1.

D. Thom.

in 1.

D. Thom.

in 1.

D. Thom.

in 1.

D. Thom.

in 1.

D. Thom.

in 1.

D. Thom.

in 1.

facultatem naturæ excedit; nam quæ ab occultis naturalibus causis oriuntur, non miracula, sed mirabilia nuncupantur. requiritur etiam ad rationem miraculi, ut non fiat à Deo secundum legem ordinariam; alioquin omnis iustificatio impij miraculosa esset, cum excedat omnes vires naturæ. Hinc facillè colligitur, nomine miraculi inter omnes sanctos solam Virginem cohonestari mereri; ut potè, quod non solum totum ordinem naturæ transcendat, sed inter omnia opera gratiæ ita magnum portentum sit, ut Angelici etiã spiritus in admirationem rapti, dixerint: *Quæ est ista, quæ ascendit de deserto, delitijs affluens?* quem Angelicum stuporem delineatum video in Cherubinis illis, qui iuxta Propitiatorium existentes, admirandi mutuò se conspiciabant. vnde D. Epiphanius exclamat: *O Virgo sanctissima, quæ exercitus Angelorum in stuporem duxisti; stupendum enim est miraculum in cælis, mulier amicta sole; stupendum miraculum in cælis, Mulier portans lucem in vlnis; stupendum miraculum in cælis, alter Thronus Cherubicus.* Quibus non immeritò adijungi potest aliud inauditum, quod refert D. Basil. dum ait: *Miraculum vidit creatura, quod antea visum est nunquam, nempe prolem, quæ suæ matris erat parens, & infantem, qui Genitricem etate longe antebat.* Tandem D. Damascenus orat. de Natiu. B. Mariæ, acutè satis vocauit illam non solum, *miraculum*, sed *miraculorum officinam*; quo clarissimo etiã nomine illam vocarunt, Andreas Ierofolymitanus, & Arnoldus Carnolensis; ut enim Artifices consueverunt officinas habere, quibus eximia eorum opera afferuantur; ita supremus miraculorum Artifex, Deus, voluit sibi specialem officinã extruere, beatissimam scilicet Virginem, in qua magis prodigiosa eius miracula reperirentur: ibi vnio adest hypostatica Dei, & hominis, qua nihil sublimius dici potest: ibi extremorum infinitè distantiu arctissima copulatio: ibi præsubstantis personæ vera generatio: ibi tandem Virginis integerrimæ conceptus, & partus,

quod, tanquam miraculosum, ac prodigiosum valde signum prædixerat Isaias: *Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum, ecce Virgo concipiet, & pariet filium:* quibus non obscure indicauit, diuini Verbi incarnationem in thalamo Virgineo comprehendere vniuersa miracula, quæ siue in inferno deorsum, siue in cælo sursum ab Achaz ad libitum efflagitari potuissent. quod, ut verissimum esse ostendamus, reuocate, quæso, in memoriã, quod tempore Ezechiz Regis contigit; cum in horologio Achaz patris sui. sol decem lineis retrocessit, diuinam de Ezechiz vita proroganda pollicitationem confirmans. Hoc prodigiũ, nemo sanè inficiabitur, in officina B. Virginis verius patratum esse. Illa enim fuit, velut horologium, quoddam solare, quod Christi solis iustitiæ, & altitudinem, & declinationem monstrauit. In hoc horologio ipse sol iustitiæ decem lineis retrogressus est, quia minutus paulò minus ab Angelis per nouem eorum ordines descendens, ad decimam vsque humanæ naturæ lineam se demisit: ecce miracula de cælo sursum in Virginis officina restaurata. Ut tamen videamus, quæ in inferno deorsum patrantur, in ea etiam innouata, obseruandum est, Christum Dominum esse summum, ac supremum omnium miraculum, ut ipse de se fatetur: *Tanquam prodigium factus sum multis:* quod alij cum D. Hieronymo ex Hebræo vertunt: *Tanquam portentum factus sum multis.* Caietanus legit: *miraculum factus sum multis:* quibus verbis (ut colligitur ex his subsequentijs: *sed tu adiutor fortis*) aperte significare voluit regius Vates, Christum Dominum, insignè fuisse exemplum diuinæ iracundiæ aduersus peccatores, cum in eum, qui naturalis filius Dei erat, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, eo, quod eorundem peccatorum fideiussor esset, pene innumera tormenta irruerunt, quibus aperte portendit, acerbiora futura esse supplicia, quæ apud inferos sustinenda peccatores manent: *Nam si in ligno viridi* Luca 29.

RIT 2

hec

Isaie 20.

haec faciunt, quid fiet in arido? Anque in hoc sensu Isaiam multa patientem sacra Scriptura vocat portentum? Ambulavit seruus meus Isaias nudus, & discalceatus, triam annorum signum, & portentum erit super Aegyptum: ecce in B. Virgine utraque signa, & miracula, praecipue suae quae in caelo sursum, siue quae in inferno deorsum, desiderari possent, parata sunt.

Eccle. Catho. Cyril. Alex. epist. 3. cont. Nestor.

Porro, iam ad secundam signi acceptionem veniamus, qua idem significare diximus, quod vexillum. Sanè, si rem alius contemplerur, non incongrue dicemus, beatam Virginem, vexillum: nam praeterquam quod fidei vexillum fuit aduersus haereticam prauitatem, Catholica Ecclesia dicente: *Cunctas haereses sola interemisti in vniuerso mundo*: vnde S. Cyrillus Alexandrinus aduersus Nestorium, illam ingeniose appellauit, *scipitum Orthod. & fidei*; & merito quidem, quia duo praecipue capita omnium haesum sunt, oppugnationi scilicet sanctissimae Trinitatis, & Incarnationis; quae tamen duo mysteria ex Virginem magis stabiluntur; nam eo ipso, quod mater filii afferret, simul & diuinum personarum pluralitas, & Verbi diuini Incarnatio (vt supra dicebam) astruitur; praeterquam etiam, quod B. Virgo, vexillum nostrae defensionis dici potest, quo omnes praedij causa in omni genere pressurae confugiunt; vt ad eam referre liceat illud Davidis: *Dedisti eis significationem*: vel (vt ex Hebraeo, alij cum Rabbi David verunt) *Dedisti eis vexillum, vt fugiant a facie arcus*: hoc est, vel, vt à diuini furoris, vel hostilis infestationis sagittis, protegantur. Praeterquam (inquam) quod gemino hoc tituli vexilli nomine insigniri meretur. B. Virgo, eo tamen praecipue nomine id ei debetur, quod vexillum omnipotentiae Dei existit; vnde, vbi nostra vulgata in persona beatae Virginis legit: *ordinauit in me charitatem*, alia vertit lectio: *erexit in me vexillum*. hoc autem fuisse vexillum potentiae Dei, ipsa indicauit dicens: *fecit potentiam in brachio suo*: hoc est, brachium diuinum in mysterio

Psalm. 59.

Cant. 2. Luca 1.

Incarnationis, quod in visceribus meis celebratum est, totam potentiam suam ostentauit, vnde hac ratione crediderim, Ieremiam operi figuli illud rectè comparasse: *Descendi in domum figuli, & ecce ipse faciebat opus super rotam, & dissipatum est vas, quod ipse faciebat de luto, manibus suis, conuersusq; fecit illud, vas alterum, sicut placuerat in oculis eius*: in quo typo hominis lapsus, & restorationem egregie exprimi reos, verè enim homo, quem Deus de limo formauerat, vas erat fictile, quod citò aded fractum est, vt adhuc volente rota contractum fuisse dicatur: idcirco enim subiungit: *Faciebat opus suum super rotam, & dissipatum est*: verum eo fracto, figulus diuinus alterum vas longe pulcherrimum, Christum videlicet Dominum, efformauit, in quo genus humanum in primo Adam dissipatum, in secundo instauraretur. Ad quod sanè alludere videtur Ecclesiasticus, cum loquens de figulo ait: *In brachio suo formauit luum, & erexit pedes suos curuabit virtutem suam*: quibus verbis aperte innuit, Deum in opere Incarnationis omnipotentiam suam vsque ad vltimum flexisse, & curuasse, vt tantum opus omnibus numeris absolutissimum prodiret. Cum igitur inter omnia diuina opera, praestantius omnibus Incarnationis mysterium, quod in beata Virgine operatum est, Dei omnipotentiam ostendat, merito in ea diuinae potentiae vexillum erectum fuisse dicemus. idque non parum congruit praecitatis verbis Isaiæ: nam vbi nostra Vulgata legit: *Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum*: in Hebraeo est vox quadam, quae simul significat vexillum, vt patet Num. 2. *Singuli per turmas, Num. 3. signa, atque vexilla, & domos cognationum castrametabantur*. Aliiter etiam explicare possumus, beatam Virginem vexilli nomine insigniri debere; quia quemadmodum in Arce aliqua erigi solet vexillum, vt victoria Ducis omnibus innotescat, ita beata Virgo amoris vexillum erexit, vt versio Pagnini habet, qui in praecitato loco: *Ordinavit in me charitatem, legit: Vexillum suum super*

Incarnationis, quod in visceribus meis celebratum est, totam potentiam suam ostentauit, vnde hac ratione crediderim, Ieremiam operi figuli illud rectè comparasse: *Descendi in domum figuli, & ecce ipse faciebat opus super rotam, & dissipatum est vas, quod ipse faciebat de luto, manibus suis, conuersusq; fecit illud, vas alterum, sicut placuerat in oculis eius*: in quo typo hominis lapsus, & restorationem egregie exprimi reos, verè enim homo, quem Deus de limo formauerat, vas erat fictile, quod citò aded fractum est, vt adhuc volente rota contractum fuisse dicatur: idcirco enim subiungit: *Faciebat opus suum super rotam, & dissipatum est*: verum eo fracto, figulus diuinus alterum vas longe pulcherrimum, Christum videlicet Dominum, efformauit, in quo genus humanum in primo Adam dissipatum, in secundo instauraretur. Ad quod sanè alludere videtur Ecclesiasticus, cum loquens de figulo ait: *In brachio suo formauit luum, & erexit pedes suos curuabit virtutem suam*: quibus verbis aperte innuit, Deum in opere Incarnationis omnipotentiam suam vsque ad vltimum flexisse, & curuasse, vt tantum opus omnibus numeris absolutissimum prodiret. Cum igitur inter omnia diuina opera, praestantius omnibus Incarnationis mysterium, quod in beata Virgine operatum est, Dei omnipotentiam ostendat, merito in ea diuinae potentiae vexillum erectum fuisse dicemus. idque non parum congruit praecitatis verbis Isaiæ: nam vbi nostra Vulgata legit: *Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum*: in Hebraeo est vox quadam, quae simul significat vexillum, vt patet Num. 2. *Singuli per turmas, Num. 3. signa, atque vexilla, & domos cognationum castrametabantur*. Aliiter etiam explicare possumus, beatam Virginem vexilli nomine insigniri debere; quia quemadmodum in Arce aliqua erigi solet vexillum, vt victoria Ducis omnibus innotescat, ita beata Virgo amoris vexillum erexit, vt versio Pagnini habet, qui in praecitato loco: *Ordinavit in me charitatem, legit: Vexillum suum super*

Ierem. 18.

Ibid.

Eccle. 31.

Isaie 7.

Cant. 2.

Pagni. 17.

super

super me, amor. D. Hieronymus excellentiam amoris, quo in dilectum filium Virgo sanctissima ferebatur, cōtempnans, dixit: Totam incanduerat eam diuinus amor, ut nihil esset in ea, quod mundanus violaret affectus, sed ardor continuum ebrietatis perfusi amoris. & D. Anselmus libro de excellentia beatæ Virginis: Excedit (inquit) omnes amores parentum in filios, aut filiorum in parentes, amor istius matris in filium suum, & istius filij in matrem suam. Cuius eam præcipuam rationem existimauerim, quod sicut alij filij partim accipiunt à patre, partim à matre, ita diuisum habent amorem, ut partim patri, partim matri exhibeant; at, cum Christus Dominus esse hominem accepit à matre sine patre humano, certè, sicut totum hoc esse accipit à matre, ita totum suum amorem illi impendit. Atque eadem ratione conuincitur, maiorem fuisse amorem naturalem Virginis erga Christum, quam cuiuscumque alterius matris erga filium suum, quia ipsa plus substantiæ suæ exhibuit in generatione Christi, quam aliæ matres ex virili femine concipientes, quod in substantiam genitæ prolis cedit. His amoris armis beata Virgo potentissimum Deum ita fortiter deuicit, ut, qui in Patris sinu residebat, vsque ad virginicum thalamum suum fecerit demitti. Hanc Virginis victoriam ingenuè fatetur filius Dei dicens: *Vulnerasti cor meum, soror mea, sponsa, vulnerasti cor meum in vno oculo tuorum, in vno crine colli tui.* LXX. legunt: *Excordasti, & stupefecisti me, hoc est, cor meum mihi eripuisti, & insigne hoc victoriæ genus stupet me.* Atque hinc facile erit interpretari, quare beata Virgo filium suum vocauit cor: *Ego dormio, & cor meum vigilat:* scilicet, ad custodiendum me. Cum enim ipsa cor dilecto eripuisset, suum que per amoris transformationem fecisset, ideo illum vocabat cor suum; & quidem ad eum, ut si quis deinceps illum à se auferre moliretur, perinde fuisset, ac si ipsi proprium cor ablatisset, vitamque suam eripuisset. sed

sequeantia verba, nimirum: *In vno oculo tuorum, in vno crine colli tui:* victoriam hanc amoris beatæ Virginis, quam de dilecto tulit, apertius manifestant, sicut enim in bello prius quis vincitur, postmodum capitur, deinde tanquam captiuus ligatur, ita hoc loco dilectus fatetur, se sponsæ oculo, tanquam telo, vulneratum, ac deiectum, deinde instar captiuum, crinibus eius, velut funibus ligatum; redditar autem illustrior, & gloriosior hæc victoria, cum B. Virgo non opus haberet utroque oculo, velut duplicatis armis, sed vno simplici dumtaxat oculo ad potentissimum regem deuincendum, nec etiam opus fuerit ei omnibus suæ castri crinibus, aut capillis, sed vno solum crine, atque fragilissimo eum ligare. Atque huc tendunt verba sponsi B. Virginis dicentis: *Comæ capitis tui, sicut purpura regis, iuncta canalibus.* vel (ut ingeniosè vertentur LXX. Interpretes? *Cæsaries (comæ) capitis tui, sicut purpura regis, ligatus in canalibus.* Comparat crines sponsæ canalibus, quia crispantes capilli persimiles videntur vadantibus aquis per canales quasi crispato motu decurrentibus. In suis ergo crinibus B. Virgo ligauit regem, & quasi captiuum in carcerem sui ventris deiecit, quod opus tantæ fortitudinis fuit, ut iam Salomon curam illam, mulierem fortem inueniendi, deponere possit: *Mulierem fortem quis inueniet?* hæc enim fortissima femina fortissimū Leonem de Tribu Iuda deuicit, & quasi triumphās, vexillū amoris, quo eum superauit, in sublime erexit. Tandem ad tertiam signi acceptionem accedentes, secundum quam sumitur pro eodem, quod scopus, sanè B. Virgo posita fuit, non secus ac filius eius, in scopum, & signum, cui contradicetur; quod duplici præcipuè loco prefiguratum reperio: tum Apocal. 13. vbi dicitur: *Aperuit os suum in blasphemias ad Deū, blasphemare nomen eius, & tabernaculum eius,* id est, beatam Virginem, sacrosanctum Christi tabernaculum; de qua Propheta dixerat Psal. 45. *Sanctificauit tabernaculum suum Altissimus;* sic enim

D. Athanas.
Method.

Numer. 20.

Abb. Guaric.

Isaie 16.

Ibid.

Gene 3.

D. Bern in
serm. super
sign. magn.

Apoc. 12.

enim hunc locum interpretatur D. Athanasius in Euangelio de Deipara, & Methodius in hypopantia Domini. Tum Numer. 20. ubi mentio fit petrae illius, ex qua exiit aqua contradictionis. haec est (ait facer textus) aqua contradictionis, ubi iurgati sunt filij Israel contra Dominum: Dominus Abbas Guaricus serm. 2. de Annunciat. ex Isaia colligit, nomine petrae, B. Virginem adumbratam fuisse: Emitte (inquit) agnum Domine, dominatorem terrae, de petra deserti: hoc est, abscinde petram de petra, sanctum, & inuiolabilem, sancta, & immaculata proferat Virginem: ex hac ergo petra, nempe beata Virgine egressa fuit aqua contradictionis, in qua iurgati sunt ferè omnes haereticarum contra Dominum, ut à principio instaurationis mundi praedixerat Deus serpenti Genes. 3. Inimicitias ponam inter te, & mulierem, & semen tuum, & semen illius: haeretici autem semen sunt serpentis antiqui. impudentissime enim in beatissimam Virginem varia opprobriorum tela coniecerunt, ut auctor est D. Bernardus: nam explicans verba illa: Signum magnum, inquit: Ipsa est quondam à Deo promissa mulier, serpentis antiqui caput virtutis pede contriuit, cuius plantae calcaneo in multis versutis insidiatus est, sed sine causa; sola enim contriuit vniuersam haeticam prauitatem; alius, non de substantia carnis suae Christum edidisse dogmatizabat, alius paruulum non peperisse, sed reperisse sibillabat; alius, vel post partum viro cognitum blasphemabat; alius, Dei matrem audire non sustinens, magnum illud nomen, Theotocos, impiissime sugillabat. Caeterum hos omnes, quos D. Bernardus commemorat, non obscure indicat D. Ioannes nihil B. Virgini nocuisse, dum ait, illam in caelo visam esse: Signum magnum apparuit in caelo. Sagittae enim, quantumcunque potentissimo istu futurum dirigantur, caelum pertingere non valent; nec, si pertigissent, foeminam intra caelos inclusam laedere vlla ratione potuissent, cum oporteret prius caelum ipsum penetrare, quod acutissimae etiam sagittae impossibile est. vnde opus

est, ut sagittae ab his infestissimis sagittariis in Virginem inuerecundè immittantur, in ipsorum capita recedentes, retorqueantur: quare Bernardus praecitato loco subdit: *Contriiti sunt insidiatores, conculcati supplantatores, confutati derogatores, & beatam eam dicunt omnes generationes.* Hunc enim intelicere exitum B. Virginis impugnatore habituros, egregie praefigurauit Thronus Salomonis, beatam Virginem, Thronum veri Salomonis adumbrans, quae (ut sacra 3. Reg. narrat historia) duodecim leones, feni ex utraque parte per sex gradus ambiebant, ut inter leones sibi incedendum persuaderent, quicumque ad huc Christi thronum labefactandum accedere satagerent, à quibus mox corripendi, ac dilaniandi essent.

Sed iam explicemus, quàm egregiè signum illud Ioannis apparuisse in caelo, B. Virgini in die, quo in ea Verbum caro factum est, conueniat. sicut enim Virgo ab Astrologis inter duodecim Zodiaci signa connumeratur, ita dilectus Ioannes, quasi ad id alludens, vocat beatam Virginem: *signum magnum caeleste*, praeter ceteris omnibus admirabile: & merito quidem, quia sicut sol, dum intrat signum leonis, ardentissimus est, & animalibus officit, excessus tamen ardoris illius per ingressum in signum Virginis temperatur; ita Deus ante incarnationis mysterium in Virginis thalamo peractum, quasi signum leonis lustrans, instar rugientis leonis, terribilis erat, & Deus vltionum nominabatur: *Ego ero eis sicut leona*: at, cum primò ingressus fuit in signum Virginis, ex Virgine carne alluens, ita ardorem mitigauit, & iam non leo, sed agnus appellatur: *Eccce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*: iam non Deus vltionum, sed Deus misericordiarum, & ceteri & ceteri consolationis à Paulo vocitatur. Illud tamen silentio praetereundum non est (quod ad praedicta confirmanda non parum proderit) signum caeleste, quod Virgo nominatur, inter leonem, & libram constitui; id enim ob oculos nobis ponit, beatissimam Virginem inter leonem, & libram

libram collocatam, illius iram mitigare, & iustitiæ istius rigorem temperare; quid enim supplicij non inferret leo libræ coniunctus, hoc est, Deus iratus, & iustitiam exercens, per libram significatam? & quidem, quod beata Virgo Deum iratum mitigauerit, ex Rhinocerotis pulchra similitudine, qua vsus est Moyses in benedictione Ioseph, Christum præfigurantis: *Quasi primogeniti (inquit) tauri pulchritudo eius, cornua Rhinocerotis, cornua illius, in ipsis ventilabit gentes, vsque ad terminos terræ, facile deprehenditur.* Narrat D. Gregorius, Rhinocerotem tanta fortitudine præditum esse, ut nulla vi capi possit; sed miro hoc artificio opus est, nimirum, ut Virgo ei puella ante oculos proponatur, quæ venienti gremium parat, in quod ille, omni deposita ferocitate, velut agnus mansuetus, caput reclinat: certè Deus ante Incarnationem, velut Rhinoceros erat, qui cum Elephante bellum gerens, cornu ventrem eius dirupit; tunc enim insuperabilis erat, & de omnibus vindictam sumebat; ad aspectum tamen beatæ Virginis, eius amore captus, ita mansuevit, ut in gremio thalami virginialis caput reclinans, talis postea inde prodierit, ut ab omnibus capi, vincti, immo & vinciri passus fuerit. Illud etiam præterire non licet, obseruatione dignum, in eo etiam hoc signum Virginis admirabile fuisse, quod licet solaris planeta in signum Virginis intrans, inde exeat (non enim in eo semper moratur) postquam tamè sol iustitiæ semel per Incarnationis misericordiam, in Virginem fuit ingressus, nunquam amplius inde exierit; quia licet secundum carnem per virginalem partum egressus fuerit, secundum spiritum verò à Virgine nunquam recessit, vnde Virgo leonis iram, hoc est, diuini furoris in homines excandescens rigorem semper mitigat; in modo, vsque adeo Deum iram deponere fecit, ut manus sibi omnino teneti, vinciti, immo, & in cruce fixas esse voluerit, ne ad euaginandum iustitiæ enses eas mouere vlla ra-

tione posset. Atque hinc est, quæ olim plena vtraque manu punire solebat; decem enim plagis percussit Aegyptum, quasi vtraque manu in decem digitos extensa in Aegyptum animaduertens: ceterum post satisfactionem, manus non extendit ad vindictam, sed expansas legitimus in Cruce pro reconciliandis inimicis, Patrem exorans: *Pater, ignosce illi.* Luca 23.

Verum, ne in propositis verbis Ioannis quidquam explicandum desideretur, duo potissimum nobis exponere incumbit; primum est, quod Ioannes beatam Virginem, lunam pedibus calcantem, & caput eius, corona duodecim stellarum redimitum viderit, Lunam enim inconstantiam, & mutabilitatis symbolum fuisse non pauca ostendunt; nunc pulchra, nunc quasi maculis foedata, nunc clara, nunc obscura redditur; vnde Ecclesiasticus dixit: *Homo sanctus in sapientia, manet sicut sol: nam stultus, sicut luna mutatur;* alludit ad discrimen, quod inter motum lunæ, & solis versatur; nam huius, regularis valde est, iter suum semper faciens per lineam eclipticam, illius verò irregularis, & difformis. Luna insuper secundum situm positionem, instabilis est; modo enim eleuatur, modo se demittit; in figura etiam vniiformitatem non seruat, hodie rotunda, cras cornuta, nunc plena, nunc semiplena comparat, ut Ouidius 15. *Metamorphoseos* dixerat:

*Nec par, aut eadem nocturna forma Dianæ
Esse potest vsquam, semperque hodierna sequente,*

Sic crescit, minor, maior, si contrahit orbem. Atque hinc est, ut ab ea per hanc instabilitatem, & diuersarum rerum vicissitudinem, mundus significetur, quem adeo mutabilem iudicauit Diuus Paulus, & D. Ioannes, ut ille dixerit: *Præterit figura huius mundi: hic verò: Mundus transit, & concupiscentia eius.* quare Mantuanus Poëta, hanc rerum volubilitatem, quam frequenter in hoc seculo intuemur, contemplan, dixit, nobiscum fortunam ludere, & iocari:

Ludus

*Ludus fortune variatur imagine lune.
Crescit, decrevit, in eodem sistere nefcit.*

Deiparam ergo Virginem lunam pedibus conculcare, nihil aliud est, quam ipsammet terrena despiciere, ita ut, melius, quam D. Paulus, dicere possit: *Omnia arbitrata sum, ut stercora, ut Christum lucrificiam: & veracius, quam David: quid mihi est in celo, & a te quid volui super terram?* Habet etiam Deipara Virgo lunam mutabilem sub pedibus eius, ad significandam eius in fide immobilitatem; deficientibus enim in ea multis ex Discipulis, aliis vacillantibus, ipsa tanquam immobilis Ecclesie columna in fide firmissima semper persistit. Tandem, iam exponamus, quid sit, beatam Virginem coronam ex duodecim syderibus contextam capite gestare. Trifariam hanc coronam explicare possumus: Primo, ut quemadmodum D. Paulus discipulos suos, coronam, & diadema suum vocabat: *Gaudium meum est in vos, & coronam meam.* Secundo putaverim per hanc coronam non incongrue significari eos, qui speciali deuotione, & cultu B. Virginis addicti sunt. Pro cuius intelligentia obseruare oportet, quod cum Dominus praedixit Abrahamae, multiplicaturum sibi filios, sicut stellas caeli, & sicut arenam maris, id procul dubio indicare voluit, quod ex ingenti illa filiorum multitudine quidam, praeter graui peccatorum pondere, velut arenam deorsum descensuri; alij vero, velut fulgentissimae stellae gratiae fulgoribus coruscantes, sursum erant ascensuri: ex his ergo, velut ex splendidissimis syderibus, contextam vidit Ioannes coronam, qua cingebatur caput B. Virginis; nam si, ut ait Salomon: *Filius sapiens est gloria Patris;* quid ni filij sancti gloria, & corona erunt Matris? Tercio (quod & in magnam Virginis laudem cedit) apte satis existimo, has duodecim stellas, quibus virgineum diadema textitur, esse duodecim virtutes, per duodecim signa Zodiaci egregie adumbratas, quae in caelo hoc animato B. Virginis emicauerunt. Prima fuit, *Magnanimitas*, quia nunquam

in diuersa mutata, siue in prosperis, siue in aduersis non minus in his, quam in illis, semper Deo adherens, iuxta illud: *Non contritabit iustum, quidquid ei acciderit.* hęc per signum Arietis figuratur, quem nouimus vniformiter dormire super latus dexteram, & sinistrum; sex mensibus supra hoc, & sex supra illud; vnde Astrologi ansam sumpserunt primum illud signum, Arietem vocare, quia cum sol domum eius ingreditur, aequalis est nox diei. Secunda virtus est, *Perseuerantia*, quae inuincibilem, ac insuperabilem illam reddebat; hanc adumbrat signum Tauri, cuius maxima fortitudo omnibus nota est. Tertia ardentissima *Charitas*, quae non solum ad Deum, sed ad proximos extenditur; quia (ut inquit Gregorius) *minus, quam Grego. boni inter duos haberi charitas non potest.* hanc lib. 17. clare delineat signum Gemini, dualitatem importans. Quarta, *Obedientia*, quae abnegatione voluntatis eam retro incedere compulit, per Cancrum animal optimè figurata, quod retrosum incedit, contra reliquorum animalium consuetudinem, quae ante faciem suam ambulant. Quinta, assidua *Vigilantia* contra Demonem, calcaneo eius insidiatam, quam signum leonis adamussim refert, cuius (ut obseruauit Plutarchus) oculorum palpebrae sunt adeo breues, & curuae, ut pupillam operire non possint, vnde cogitur apertis oculis obdormire; cuius causa Antiqui, tanquam symbolum vigilantiae, illum vsurpatunt. Sexta, *illibata Virginitas*, quae in perpetua, & plus quam Angelica puritate eam continuit, omnem ardoris libidinem perfecte adeo suppressit, ut neque vllum eius motum excitari permitteret: haec, quis non videat, per signum Virginis, quod est vnum ex signis Zodiaci, congrue significari? Septima *Iustitia*, cuius proprium est vniciueque, quod suum est, tribuere, per signum Librae optime significatur, quia statera, mensura est ad mensurandum vniciueque, quod sibi iure debetur. Octaua, *Pauperas Spiritus*, de qua Christus Dominus: *Beati pauperes* Matth. 5. *Spiritus,*

Philip. 3.

Psal. 72.

1. Thess. 2.

Genes. 22.

Prou. 13.

Virginitas, per quam ardens mundi amorem
 pellit, & terrenis cupiditatibus motimur.
 hæc significatur per signum Scorpionis,
 cuius hæc est natura, vt veneno suo cor
 eius, quæ mordet, infrigidet, & mortem
 inducat; vnde, cum sol incipit hoc signū
 ingredi, incipit etiam frigus in nostro he-
 misphærio vigere. Nona, *Oratio humilis*,
 quæ ex pharetra cordis diuino amore ac-
 censi ardentes sagittas ad diuinum cor
 emittebat, adamussim sanè adumbrata
 per signum Sagittarij. Decima, altissima
Contemplatio rerum celestium, quæ vsque
 ad conspectum Dei, & limpidiorem cog-
 nitionem, quàm fuerit Moysis, & Pauli
 in raptu, illam euexit; hæc satis, superque
 significatur per signum Capricorni, nam
 huiusmodi animal visu perspicacissimū
 est, indeque *Capra*, græcè dicitur, à *viden-*
do, quia potentia visiva in ea maxime vi-
 get. Undecima, *Pietas*, de qua Diuus Pau-
 lus: *Corporalis exercitatio ad modicum vti-*
lis est, pietas autem ad omnia utilis est: hæc
 quidem, cum animam ad multiplices
 bonorum operum foetus in lucem eden-
 dos fecundet, concinnè satis prænota-
 tur in signo Aquarij, cum aqueum ele-
 mentum terram fecundet, & arbores
 varios fructus producere faciat. Duode-
 cima tandem stella, *Deuotio* fuit cum dul-
 cissima lacrymarum effusione, in qua
 ipsa nutritur, & crescit, quæ per signum
 Piscis egregiè figuratur, cum piscis non-
 nisi in aqua degere possit. His ergo om-
 nibus virtutibus, tanquam fulgentissimis
 syderibus, contexta fuit beatissimæ
 Virginis corona. Cui sit ho-
 nor, & gloria in sæcu-
 la sæculorum.
 Amen.

SS

HOMILIA XVII.

Ostenditur aduersus impium here-
sarcham Nestorium, Virginem non
solum Matrem Christi, sed pleno
ore, Dei Genitricem, esse appel-
landam, in illa verba: Quod nas-
ceretur ex te sanctum, vocabitur
filius Dei: pariterq; deteguntur
calumnia eiusdem Nestorij, qui-
bis Catholicam hanc veritatem le-
besactare tentauit.

ANTIQUVS ille ser-
 pens aduersus veram
 Christi carnē tot ve-
 nœnatos hæresum ha-
 litus per totam Euro-
 pam effudit, vt si om-
 nes recedendi mihi
 essent, non posset absque ingenti graueo-
 lentia, superuacaneoque labore, nec non
 piorum auditorum offensione præstari:
 quare consulto, silentio præteriens dete-
 standos errores, quos aduersus veram
 Christi humanitatem, veramque Mariæ
 erga illum maternitatem, in piæ, ac pe-
 tulanter confixere Manichæi, Pro-
 clineanitz, Cerdoniani, Anabaptistæ,
 Valentiniani, Ebionitz, Eurychiani, nec
 non Marcion, Marcis, Apollinaris, &
 Apelles, Catholica duo dogmata illo-
 storum omnium nefarios errores iugu-
 lantia, inconcussa fide amplectenda, in
 medium producam, sacrisque eloquijs, ac
 sanctorum Patrum monumentis cõpro-
 babo. Primum est, B. Virginem propriè,
 ac verè Matrem fuisse Christi Domini, vt
 potè quod ex propria substantia iuu ho-
 minem genuerit. hoc palam confessi
 sunt antiqui Vates; nam Dauid dixit:
De ventre matris meæ, Deus meus est tu: & Psalm 70.
Maïas inquit: Ecce Virgo concipiet, & pariet
filium: & c. ii. Egredietur virga de radice Iesse,
& flos (vcl vt alij legunt) germen, de radice
 S s s

SS

Tertull. de vera Christi carne.

eius ascendet, ut enim Tertullian. explicat, per virgam de radice Jesse Mariam ex Davide, qui filius fuit Jesse, per florem verò, seu germen, Christum eius vnigenitum intelligit: quare sicut germen de natura eiusdem virgulti prorumpit, similemque naturæ formam ab eo accipit, ita Maria, tanquam vera Christi Mater, veluti virga florem germinans, è suæ carnis substantia hominem filium sibi similem procreavit. Sacri deinde Euangelistæ id ipsum contestantur aperte, nam Luca 1. Elisabeth diuino spiritu afflata dixit: *Vnde hoc nãbi, vt veniat mater Domini mei ad me?* & eod. c. habetur: *Simeon dixit ad Mariam matrem eius: & Angelus idem apud Matthæum ait: Accipe puerum, & matrem eius;* & alibi: *quod in ea natum est, de Spiritu sancto est.* Ioan. etiam inquit: *Et erat mater Iesu ibi;* & alibi: *Stabat autem in via cruce Iesu mater eius, & soror matris eius.* D. Paul. ad Galat. *Misit Deus filium suum, factum ex muliere, factum sub lege.* Immo id ipsum non obscure mihi probare videntur verba illa Sapient. 7. *Sum quidem, & ego mortalis homo, similis omnibus, ex genere terreni illius, qui prior factus est, & in ventre matris figuratus sum caro. ac tandem in sacra Scriptura nihil frequentius, quam Christum Dominum filium hominis, filium David, filium Abrahæ nominari, quod non ob aliam rationem verificatur, nisi quia per veram generationem ex Virgine matre ab illis originem duxit. Neq; vero quidquam enervat vim horum testimoniorum, quod etiam Ioseph frequenter in Euangelica historia pater Christi appelleretur, cum tamen non genuerit illum.*

Lucas enim ait: *Erant mirantes pater, & mater eius super his, quæ dicebantur:* & iterum inquit: *Cum induceret puerum Iesum parentes eius. ac tandem ibidem: Pater tuus, & ego, dolentes querebamus te: hoc, inquam, non infirmat catholicam hanc veritatem, quin potius fortius eam stabilis: nam ad discrimen hoc explicandum inter Iosephum & Mariam expressè dixit Sanctus Lucas: putabatur filius*

Ioseph: quod tamen de Virgine nullus protulit Evangelistarum. deinde, quia de Iosepho nunquam dicitur genuisse Christum, secus verò de Maria, cum Angelus ei diceret: *Ecce concipies, & paries filium.* & D. Matth. asserat Ioseph virum Mariæ, de qua natus est Iesus, qui vocatur Christus: non dixit, de quibus, sed de qua, ut sic ad generationem Christi Mariam admitteret, Iosephum excluderet. Patres etiam eandem veritatem vnanimi consensu frequentissimè docent, quorù nonnulla contentus ero proferre testimonia, cum omnia impossibile sit referre. Epiphanius ergo ait: *O Virgo sanctissima, quæ exercitus Angelorum in stuporem deduxisti. Stupendum enim est miraculum in calce mulier amicti a sole; stupendum miraculum in calce mulier gestans lucem in vultu; stupendum miraculum in calce, alter thronus Cherubicus; stupendum miraculum in calce, mulieris filium, qui & ipsius, & seculorù est pater; stupendum miraculum in calce thalamus Virginis habens filium Dei; Deum sponsum Christum.* B. verò Andreas Ierosolymita. in hunc modum loquitur: *Est Virgo mater sancta tellus, ex qua nouus Adam ineffabili fictione formatus nascitur: est sacrû Dei firmamentum, quo tota generis humani massa confersa, & ex quo Christi corpus tanquam panis conficitur: est noua glorie arca, & vitæ aurea, quæ dulces manna continet, atq; prestat; est mirificum cuius, ex quo celestis agricola suâ sine semine syriacæ educit: est eximium templum; ex quo Deus sacerdos secundum ordinem Melchisedech egreditur. atq; ut semel absolutum, est ardens, ipsiq; Moysi admirabilis rubus, quem diuini patris flamma non adussit. Græcus auctor Helychius presbyter Ierosolymitan. hæc in idem argumentum eleganter scripsit: Peperit, inquit, & vterum non aperuit: concepit, & vuluam non corripit; eduxit infantem, & vterum signatum reliquit, hæc supeditauit vbera, tamè in acta conseruauit: portabat puerum, pueri tamen patrem non agnoscebat; mater effecta est, quæ minime sponsa fuit; nutrebat filium, & non inueniebatur pater. deinde has venustas similitudines adducit: Ager fructuum*

Luc. 1.
Luc. 2.
Matth. 1. 2.
Ioan. 2.
Ioan. 19.
Galat. 4.
Sapient. 7.
Luc. 1.
Ibid.
Ibid.
Luc. 3.

Luc. 1.
Epiph. in ser.
Lactant. in
à Ioan. Pa.
Lactantio
Paris.
Andr. Iero.
Iol. in explic.
Angel. Ierol.
Helych.
presby. Ierol.
z. de S. Dei
para.

Am edebat, & fructus carebat cultore, messis reddebat, quæ semen non acceperat; currebat stans, & fons quacuq; ex parte clausus erat, ut perspicuum fieret te matrè esse factam, & tamen non esse passam ea, quæ mulieribus accidant. D. Ambrosius similiter: Beatus Mariæ vterus, qui tantum Dominum coronans: quando formatus, coronans eum, quia hoc ipso quod ad omnium salutem eum concepit & peperit, coronans capiti eius æternæ pietatis imposuit, ut per fidem credentium fieret annis viri caput Christi. Scilicet Ep. 82. ait: Testabatur de cruce Christus, & inter matrè, & discipulum dividebat pietatis officia. In eundem sensum Calistodot explicans illa verba: Videte Salomonem in diademate, quo coronavit eum mater sua: hoc scripsit: Considerate Christum pro nobis carne indutum, quam carnem de carne Virginis maris assumpsit, in qua mortis destruxit imperium; mater verò sua eum coronasse dicitur, quia Virgo Maria illi de sua carne carnis materiã præbuit, in die desponsationis eius, hoc est, in tempore incarnationis, quando sibi Ecclesiã coniunxit. Iam verò superioribus duos inuitos Christi pugiles, eosq; veteres, Iustinum, & Hippolytum adiungamus, qui doctrinam eandem non scriptis modò, sed & profuso sanguine cõprobarunt. Prior in hunc modum docet: Filium hominis se ipsum Christus dicebat, vel quia natus est de Virgine oriunda à Davide, Iacobo, Isaac, Abrahamoque vel quia ipse Abraham, etiam reliquorum deinceps pater est, ex quibus Mariæ stirps exinde deducitur. Scimus enim patres filiarum, etiam liberorum patres esse, quos ille parit. Aliter verò, scilicet Hippolytus: Dic mihi (inquit) ò beata Maria, quid erat, quod in tuo erat utero conceptum, & quid erat, quod à te in virginali matrice gestabatur? sermo erat Dei primogenitus, à cælis ad te descendens: & homo primogenitus in utero formatus, ut primogenitus sermo Dei homini primogenito coniunctus ostenderetur.

Quod autem à perfidis Valentinianis affectur, Verbum per Mariam quasi per carnalem transiisse, neque tamen ex illa quidquam contraxisse, in hunc modum Origenes, vetus & ipse Theologus, cõsu-

tauit: Sic verbum per Mariam penetrare turpe non duxit, nec ex ea aliquid sumere puduit: & in quem sinem transfret, nisi inde aliquid delibaret? si hominem non accepit ex Maria, quomodo consistent verba Apostoli: quomodo mortuorum primogenitus erit? quomodo primicie dormientium? tradit igitur huic canonem Origenes: Non oportet aurem inclinare his, qui dicunt per Mariam, & nõ ex Maria Christum natum, quod Apostolus presciens ait: cum autem venit plenitudo temporum, missus Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ut eos, qui sub lege erant, redimeret. Vides, quia non dixit factum per mulierem, sed factum ex muliere. Hinc D. August. lib. de fide, & symbolo: Detestandi etiam illi sunt, qui Dominum nostrum Iesum Christum matrem Mariam in terris habuisse negant: quæ illa dissensio virumque sexum, & masculinum, & femininum honorauerit, & ad curam Dei pertinere monstrauerit, non solum quem suscepit, sed etiam illum per quem suscepti, virum gignendo, nascendo de femina. Hinc etiam Eusebius Emisenus hom. 1. de Natiu. Domini & eleganter dixit: Vbi sunt heretici, qui recenti errore decepti, & nouo antiqui serpentis dente percussi, dicere ausi sunt, carnem Domini Saluatoris nihil habuisse de Maria? hoc dicunt illi Orientales heretici, nihil illam participasse de Matre; hic pestifer sensus Orientales Ecclesias occupauit, nihil Christum de nostra consanguinitate traxisse, sed per Virginis transisse uterum quasi per corpus alienum: & quid egit illis nouem mensibus, intra illud materni corporis genitale secretum? illic utique de eius medullis ratione operante collectus, illic natura stupente composuit, illic per legitima nascendi spatia de carne carnis incrementa mutauit est: quod si nihil attracturum erat de propria parentis materia, quid opus erat longa hospitij mortalis iniuria? Tandem ne in recensendis Patrum testimonijs multus sim, capita dumtaxat reliquorum breuiter indicabo: docuerunt enim eandem veritatem, Nazianzenus orat. 51. Gregor. Nissen. orat. de Natiuit. Domin. D. Ildephonsus de virgin. Mariæ, Origenes homil. 1. ex collectis in

Orig. Dial. de Christo hom. 1. Cor. 15. Galat. 4. D. August. Euseb. Emis. Naz. ora. 51. Greg. Nisse. D. Ildephos. Origenes.

D. Amb. lib. 1. 16. Amb. Amb. in Dial. in Trip. Hippol. in Dial. in Trip. Amb. Amb.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

B. Petr. Da-
manian.
Riccard.
Vitar.

D. Thom.
Card. Caiet.
ibid. 2. 2.
q. 15. a. 4.
Capitol. 3.
12. d. 4.
Palud. ibid.
q. 2. in fin.
Marfil. q. 5.
art. 2.
Riccard. ib.
d. 5. ar. 2. q. 2.
D. Bonau. in
3. d. 4. ar. 2.
qu. 1.
Scot & Ga-
briel. ibid.
q. unica. &
Maior q. 3.
D. Damasc.
3. de fid. or-
thodox.

Zotych. Pa-
paepist. 1.
decret.
D. Dionys.
epist. ad Ca-
cium.
D. Bonan.

num, B. Petr. Damian. serm. de Natiu.
B. Virg. Riccard. Victoria, lib. 2. de Em-
manuele esp 25. ac reliqui omnes Catho-
lici sacrorum voluminum Interpretes.

Licet tamen ad hoc, ut B. Virgo esset
vera mater Christi, opus non esset ut acti-
ue concurreret ad eius generationem, sed
solum subministraret materiam necessa-
riam ad foetus formationem, ut docet An-
gelicus Doctor 3. p. q. 32. art. 4. quem secu-
ti sunt grauissimi Theologi; Seraphicus
tamen D. Bonauentura, & alij graues
Auctores tradunt, B. Virginem effectiue
cooperatam fuisse cum Spiritu sancto ad
Christi Domini generationem: quam
sententiam probabilem etiam arbitror,
non in eo sensu, quo quidam moderni
Doctores illam accipiunt, nimirum ut B.
Virgo per virtutem actiuam seminis, a-
ctiue produxerit Christum, cum minime
ille per feminalem rationem, sed ex pu-
rissimo Virginis sanguine fuerit genitus,
ut Patres communi consensu tradunt; sed
quatenus Spiritus sanctus virtutem acti-
uam ei contulit ad concipiendum, & ge-
nerandum Christum Dominum, ut ex-
presse docuit D. Damascen. lib. 3. fidei: ex-
hibuit ergo B. Virgo co-ursum passiuum,
& actiuum ad Christi Domini conce-
ptionem; vnde licet ratione illius super-
naturalis actiuitatis, & quia modus con-
cipiendi absolute fuit supernaturalis, ut-
potè sine opera viri, & Spiritu sancto co-
operante, & quia momento temporis su-
pra totum ordinem naturæ formatio il-
lius corporis facta fuit, ut docuit Euti-
chianus Papa epist. 1. decretali, & D. Dio-
nysius epist. ad Caium, B. Virgo dici pos-
sit mater supernaturalis, & miraculosa,
ut loquitur D. Bonauent. in 3. dist. 4. art. 2.
absolute tamen loquendo etiam fuit ma-
ter naturalis Christi, quia naturale fuit
quod ipsa præstitit ei, communis scilicet
illa materia sanguinis, & co-cursus neces-
sarius, quem alix matres subministrare,
& exhibere solent ad proles formatio-
nem, quod luculenter satis docuisse mihi
videtur Angelus, dum in vtero conceptu-

ram Virginem prædixit: *Concipies in vtero,*
ecce conceptionem naturalem, & cum
deinde Spiritu sancto cooperante id fa-
ciendum esse aperuit: *Spiritus sanctus su-
perueniet in te: apertè satis concep-
tionem supernaturalem indicauit: vnde*
D. Ambros. libr. de incarnat. filij Dei di-
xit: *Multa secundum naturam veniens, mul-
ta supra naturam fecit, secundum conditionem*
enim nature in vtero formatum est corpus,
sed supra naturam Virgo concepit, ut crederet,
quia Deus erat, qui innovabit naturam, &
homo erat, qui secundum naturam nasce-
batur ex homine. atque ex his colligit S.
Bonauent. quod B. Virgo perfectiori mo-
do fuit Mater Christi, quam alix foemi-
næ sint matres suorum filiorum; tum quia
perfectius, quam illæ omnes, concepit,
peperit, lactauit, educauit filium suum,
Spiritu sancto ad hæc omnia illam ob-
umbrante; tum quia subministravit filio
plus materix, quàm alix matres; exhibuit
namq; ipsa sola totam materiam, quam
pater, & mater filius communicare so-
lent: vnde B. Anselm. lib. de excell. Virg.
cap. 3. ait: *Amorem, quem pater, & mater*
filij debent, filio suo debet hæc felicissima ma-
ter; amorem etiam, quem debet quilibet filius
simul suo patri, & matri, ille filium verè Virgi-
nis debet soli matri.

Hæc omnia cum verissima sint, oportet
rationem reddamus, quare Christus
Dominus nunquam legatur Virginem
Matrem suam appellasse; Ioan. enim 2.
mulierem illam appellauit: *quid mihi,*
tibi est mulier? & cap. 19. *Mulier, ecce filius*
tui; immò quod magis difficultatem auget,
matrem illam negare visus est, dum
quibusdam illi nunciantibus, quod ma-
ter eius adesset foris, expectans eum,
ipse confestim respondit: *Quis est mater*
mea? Diuus Augustin. respondet in illo
loco Ioan. 2. non vocasse Christum illam
Matrem, ut indicaret illud miraculosum
opus, quod B. Virgo ab eo postulabat, esse
diuinæ virtutis, & non humanitatis pro-
prium, quam solam à matre susceperat. in
loco verò Ioan. 19. Nicolaus Lyranus tra-
dit,

dit illum appellationem *matris* vitasse, ne Virginem lacrymantem amplius, & amplius commoueret. Vel dicamus, quod cum ipse solitus esset facere quæ docebat, iuxta illud: *cœpit facere, & docere*: certe cum nos docuisset: *Nolite vocare vobis matrem super terram*, ideo ab appellatione *matris* propter exemplum nostrum se abstinerebat. ad locum tandem Matthæi, *que est mater mea*: Chrysolom. homil. 45. in Matth. Augustin. lib. de sancta Virgine & Tertull. lib. de carne Christi, occurrunt dicentes, non negasse ibi Christum matrem suam, sed illis verbis eos increpasse; qui se concionantem importunè interpellarant: deinde docuisse, propter sanguineos, non esse opus Dei omittendum: & rursus: quorundam iactantiam comperere voluisse, qui de Christi sanguinitate gloriabantur, vt significaret, eam sine spiritali coniunctione cum illo nihil prodesse, hanc verò per se solum multum valere.

Alter Catholicum dogma est, B. Virginem consuetam esse Matrem non solum huius hominis Christi, sed Matrem, & Genitricem Dei, vt contra impiū Nestorium diffinitum fuit in Concilio Ephesino, & Calcedonensi, & 6. Synodo act. 4. & 11 & in 7. Synodo act. etiam 4. & 7. & in Concilio Lateranensi sub Martino I. can. 3. Dicebat ergo impius Nestorius (vt ex Codice illius in Concilio Ephesino referitur) *Deum ex Christi para Virgine produisse, ex diuina Scriptura sumus edocti sumus*: ac rursus: *Nusquam diuina Scriptura Deum ex Christi genitrice dicit natum, sed Iesum Christum Dominum*. refert autem D. Cyrillus in epist. ad Achazium, hunc ignem Nestorianæ hereseos accendisse magis Dorotheum Episcopum, qui ausus fuit palam effatire: *Si quis dicit, genitricem Dei Mariam, anathema sit*. Verum matris honos ab his nefaris hostibus violatus, à fido, ac dilecto filio suo acriter tandem vindicatus fuit, prouidentie diuine numine, vt ducenti Episcopi,

qui ad Ephesinum Concilium conuenerant, vnanimi consensu, Spiritu sancto afflante, proclamarent, *Mariam Dei Genitricem*, pleno ore vocitandam, & quidem licet ipse Nestorius videns se propter hunc errorem nõ solum à synodali conuentu reiectum, ac omni dignitate Episcopali priuatum, sed etiam à Cæsare proscriptum, quartoque exilio multatum, inflicte pœnæ acerbitate illum acriter discruciantem, fucata resipiscentiæ speciem præ se tulit, ac veluti priorem mutasset sententiam, hoc modo fateri cœpit: *Dicatur etiam Dei genitrix Maria, & comentiones tristes facessant*.

At licet verbis palinodiam recantare videretur, re tamen ipsa errorem suū tenacissime retinebat, non aliter Dei genitricem Mariam cõcedens, quàm ad eum modum, quo dicimus, formiam aliquã matrem esse Episcopi, non quia Episcopum concepit, sed quia genuit eum, qui postea factus est Episcopus. concedebat enim Nestorius, Virginem fuisse matrem puri hominis, qui postquam conceptus fuit in vtero eius, postea factus est Deus. Sed absit longe à Catholicis animis detestabilis hic error; in quocumque namque momento Virgo fuit Mater hominis, fuit Mater & Dei: quia cum generatio consistat formaliter in vnitioe animæ cum corpore, quæ sunt partes essentialis hominis, & istæ in instanti conceptionis essent prius ordine rationis vnite Verbo diuino, vt expressè docuit D. Thomas 3. p. q. 6. art. 5. ad 6. dicens: *Assumptio partium est prior via operationis intellectum, non tempore: nusquã Virgo genuit hominem, quin simul hominem Deum verum gigneret*. quam doctrinam Angelici Doctoris mihi apprime omninò necessariam esse ad saluandam hanc Catholicam veritatem, quod Virgo sit mater Dei, constanter reneo: quia si prius natura vel intellectu, quàm Verbum diuinum esset vnitū carni, & animæ, B. Virgo concepisset, tota actio Virginis præintelligeretur terminata ad humanitatem prius ordine rationis,

nia, quàm esset assumpta; non ergo posset dici vera mater Dei, quia ad hoc idè valeret ordo rationis, vel naturæ, quod temporis: est autem manifestum, quod si Deus post totam illam actionem Virginis distulisset etiam per minimum tempus unio- nem Verbi cum humanitate, reuera Virgo non posset dici mater Dei: igitur etiam si prius natura conciperet hunc hominem, licet alioquin in posteriori naturæ fiat Deus, non dicitur genuisse Deum: oportet igitur ad veritatem hanc tuendam fateri cum D. Thoma præcitato loco, ordine executionis prius ratione carnem, & animam fuisse unitas Verbo, quàm B. Virgo conciperet prolem, sic enim verè filius Dei fuit cõceptus, & genitus ab illa quia sicut agere, ita concipi, & generari proprium est suppositi. vnde insignis illè Vincentius Lyranensis, vt Nestorij doctrinam retunderet, eruditè dixit: *Virgo verissimè est Theotocos, id est, Dei Genitrix; sed non eo modo, quo impia quedam heresis suspicatur, quæ asserit eam Dei matrem sola appellatione dicendam, quæ enim scilicet peperit hominem, qui postea factus est Deus: sicut dicimus: Presbyteri, aut Episcopi matrem, non iam Presbyterum, aut Episcopum pariendo, sed eum generando hominem, qui postea Presbyter, vel Episcopus factus est; non ita, inquam, sancta Maria Theotocos, id est Deipara, sed ideo potius, quoniam iam in eius sacrato viro sacrosanctum illud mysterium perpetratum est, quod propter singularem quandam ac que unicam personæ unitatem, sicut Verbum in carne caro, ita homo in Deo Deus est.* confirmant hanc doctrinam SS. Patres, nam Damascenus in hunc modum loquitur: *Carnem animam rationalem, atq; intellectualem animam condidit, & eius hypostasis factum est, scilicet, verbum diuinum; ac proinde simul vt caro extitit, simul quoque Dei Verbi caro extitit, simul caro animata rationis atq; intelligentiæ particeps.* Similia eleganter docuit D. Fulgentius, cuius egregia verba sunt hæc: *Nec caro sine Verbi Dei unitate potuit aliquatenus nullius viri coitu seminata in intimo vulua virginis inuasci, non est igitur aliquod*

interuallum temporis estimandum inter concepta carnis initium, & concipiendæ maiestatis aduentum: quam doctrinam hi Patres hauserunt tum ex variis locis factæ Scripturæ, vt ex illo Luca 1. Quod ex te nascetur sanctum, vocabitur filius Dei: & ex illo ad Rom. 1. Factus est ex semine Dauid secundum carnem: & ad Galat. 4. Factum ex muliere: & ex verbis Elisabeth ad cap. 1. Luca: Vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me? illa enim vox, Domini diuinam indicat personam, vt expresse testantur D. Damascenus, lib. 3. de fide c. 12. D. Damascenus, & D. Gregorius lib. 9. registri epistolæ. 61. ex Concilio Ephesino l. can. 13. qui sumptus est Concilii ex epistola Cyrilli ad Nestorium: vbi hæc verba habentur: ideo Deum natum esse in virgine, & conceptum, quia in utero Virginis, & in ipsa cõceptione hominis, Deus carni unitus est animatus: & in Concilio Francofordiensi in epistola ad Episcopos Hispaniæ circa finem, referuntur hæc verba ex Gregorio in epistola ad Quirinum: Non prius in utero Virginis caro concepta est, & postmodum diuinitas venit in carnem. ac tandem Concilij Calcedonenfis Patres, qui laudem puræ doctrinæ, & religionis maximam meruerunt, vt sensum, & spiritum Ecclesiæ vobis cõprobarent, vno velut ore proclamauerunt: Christus Deus est, sancta Maria Deipara scribitur: qui non sic capit, hereticum est: Nestorianos misse foras. Atque hinc est quod passim apud Patres reperimus Mariam Dei genitricem, & Deum verè natum ex Virgine: Ignatius enim in epistola ad Trallianos ait: Verè genuit Maria corpus habens in se Deum habitantem; verè natus est Deus Verbum ex virgine vestitu corpore, verè natus ex vulua, qui corpus sibi fabricauit ex sanguinibus Virginis: & Diuus Augustinus libr. contra Ierem. Ariano inquit: Vnus Christus est, & Dei filius semper natura, & hominis filius, qui ex tempore assumpta non vt prius creatus, post assumptur, sed vt ipsa assumptione crearetur, & c. 28. acutè, vt assolet, ad hoc propositum accommodat illud Psalmi 21. De ventre matris meæ Deus meus est tu: de ventre quippe matris eius in quo

Lyran. lib. cont. heret. c. 21.

D. Damasc. lib. 3. c. 2.

D. Fulg. lib. de incarn. c. 3. in fine.

Luca 1. Ad Rom. 1. Ad Gal. 4. Luca 1. D. Damasc. D. Gregor. Conc. Francoford. S. Ignat. ep. ad Trallian. D. Aug. lib. contra Ierem. Ariana. b. Psalm. 21.

in quo hominem sumpsit, Deus eius est. Diuus Fulgentius hanc fidei regulam omnibus amplectendam hoc modo praeficit: Firmissime teneas, & nullatenus dabis, vnam ex Trinitate personam, id est Dei filium, qui de natura patris solus natus est, & vnus, eiusdemque naturae cum patre est, ipsum in plenitudine temporis secundum susceptionem formae seruilius voluntarie in Virgine conceptum, & de Virgine natum, Verbum carnis factum, ipsum quoque esse, qui essentialiter natus est de Patre, & essentialiter conceptus est, natusque de Virgine, ipsumque vnum esse, & vnus naturae cum Virgine. haecenus D. Fulgentius. audiamus nunc D. Damascenum, censuram suam his verbis texent: Iure optimo, & pro veritate Deiparam incantaminatam nominamus Mariam; hoc enim nomen, omne dispensationis mysterium commendat; nam si Deipara est, quae genuit, reuera Deus est, qui ex ipsa genitus est, reuera etiam & homo: quomodo enim ex muliere genitus, natusque Deus est ante saecula hypostasim habens, nisi homo factus est? si autem ipse, qui ex muliere natus est, Deus est, vnus est profectus, qui ex Deo Patre natus est secundum diuinam, & sine initio substantiam, & qui nouissimis temporibus, ex Virgine natus secundum initium habentem, & temporalem substantiam, id est humanam accedit D. Bernardus, qui pie, ac eruditè dixit: Quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei; quoniam non est de homine, sed de Spiritu sancto quod concipies; concipies autem altissimi virtutem; hoc est filium Dei, ideoque quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei, id est, non solum quod de sinu Patris in uterum tuum veniens obumbrabit tibi, sed etiam id quod de tua substantia sortabit, ex hoc iam vocabitur filius Dei. quemadmodum, & si, qui a Patre est ante saecula genitus, tuus quoque amodo reputabitur filius; sic autem quod natus est ex ipso Patre, erit tuus, & quod nascetur ex te, erit eius, vt tamen non sint duo filij, sed vnus; & licet aliud quiddam ex te, aliud ex illo sit, iam non tantum cuiusque sunt, sed vtriusque erit filius: ac tandem D. Epiphanius, qui Nestorij praecessit aetatem, his verbis cohonestat Mariam: Sancta Ma-

ria, Virgo Deipara, beatam inter mulieres, quae nunc genuisti eum, qui olim in Paradiso formauit Adam ex luto; ita enim es Deipara, quae Verbum ex te incarnatum peperisti: Deipara existis, quia Deum Verbum suscipiens incarnatum peperisti: Deipara existis, quae sola solius Dei vniigenitum filium genuisti. Idem docuerunt ante Nestorium, Athanasius, Basilus, Gregorius Nazianzenus, Ioannes Chrysostomus, Origenes, Eusebius, quorum meminere Cyrillus, Theodoretus, & Rusticus Diaconus, qui omnes fatentur B. Virginem genuisse Deum, ac proinde veram Dei matrem esse; ex quo aperte constat, Ephesinam Synodum nomen Theotocos, id est mater Dei, non primam excogitasse, sed ab antiquis Patribus velut per manus traditum, & acceptum, nouo & peculiari studio (vt res postulabat) extulisse, & approbasse, omnibusque in posterum fidelibus retinendum sanxisse: vnde Diuus Cyrillus episcopus dixit: Hanc fidem diuini Discipuli nobis tradiderunt, ad hanc modum a sanctis Patribus instituitur sumus. Censuit autem D. Damascenus tenaciter adeo retinendum nomen matris Dei, vt nollet Mariam Christiparam, sed Deiparam appellari: sic enim loquitur: Christiparam sanctam Virginem neutiquam dicimus, propterea quod ad tollendum Deiparae vocabulum execrandus Nestorius hoc nomen excogitauit. Aduerte tamen, minimè Damascenum falsam putare Christiferae nuncupationem, sed solum velle, quod grassante haeresi, maiori cautione opus erat, ne sub melle venenū propinaretur, subque viridi herba anguis, hoc est, sub vera appellatione mortifera haeresis latitaret; nunc verò Nestoriano errore penitus abolito, licebit etiam Mariam non solum Deiparam, sed Christiparam appellare cum D. Cyrillo in episcopo dicente: Sola inter ceteras matres sacra virgo Christipara simul, ac Deipara appellatur, & esse dignoscitur, quandoquidem vna haec non merum hominem, vt cetera solent, sed Dei Patris Verbum incarnatum, & hominem factum peperit.

D. Epiph. in nom. de lat. Virg. quem vertit Pictus Canon. Paris.

Athanasius. Basilus. Greg. Naz. Ioan. Chrys. Origen. Euseb. Cyrill. in ep. ad Acha. Theodo. lib. 4. haeret. fabul. Rustic. Diacon. cont. Cephalos. D. Cyrill. episc. 1.

D. Damasc. lib. 3. fid. c. 12.

D. Cyrill. episc.

Catechum. ut firmius hanc Catholicam
 Veritatem, quam in honorem Virginis
 adeo cedere constat, magis stabiliam, nō
 possum non triplicem hæreticorum ob-
 iectionem penitus euertere. Aiunt enim
 in primis Nestoriani, quod impossibile
 sit, feminam aliquam, antiquiorem se
 parere, Deus adeo antiquior est Maria, ut
 ille ab æterno, hæc vero ex tempore sit.
 Equidem quod nulli creaturæ conuenit,
 magno Dei miraculo Mariæ competit
 antiquum nempè dierū, Verbum scilicet,
 quod erat apud Deum, humana carne in-
 duere, non suæ naturæ vi, sed singulari &
 admirando diuini spiritus opificio, ita ta-
 men, ut secunda in deitate persona id,
 quod ante Mariam erat sibi propriū, reti-
 neret; & rursus, quod non erat, id ex Ma-
 ria, secundum Gabrielis promissum, assu-
 meret; unde cum in instāti, in quo B. Vir-
 go corpus humanū genuit, Verbum diuinum
 ei vniretur, rectè potuit concipere,
 & parere antiquiorem se: unde Cassianus
 egregiè dixit: *Non solum antiquiorem se Ma-
 ria peperit, sed, & ipsam sui auctore, omnim-
 que progenitorem: facta est parentis parens,
 quia quàm facile Deo fuit, ut hominem nasci
 faceret, tam facile fuit, ut ipse ex homine nas-
 ceretur.* Secundo obiecebant Nestoria-
 ni, quod si veraciter Virgo posset dici Ge-
 nitrix Dei, posset etiam consequenter,
 causā Dei, appellari, cum esse Genitricem
 sit esse causam rei genitæ. Huic obiectio-
 ni occurrimus, dicentes, quod licet Virgo
 absolute dicatur genitrix, aut mater Dei,
 non tamen causā, aut effectrix illius; quia
 nomen genitricis aut matris determinat
 naturam humanā, secundum quam Deus
 processit ex Virgine: at creari, seu causari,
 non magis determinat naturam, quàm
 suppositum. quod si Hæreticus adhuc in-
 stet: licet ignis producat calorem in ho-
 mine præexistenti, & ea ratione dicatur
 produxisse calidum, ut sic, tamen non di-
 citur producere hominem: ergo licet B.
 Virgo dicatur genuisse Christum, quate-
 nus homo est, non tamen dicatur genuis-
 se Deum, nam quod ad hoc ita se habet ca-

Cassian. lib.
 4. de incarn.
 Domin.

lor ad hominem, qui præexistebat, sic
 ut humanitas ad Deum præexistente, &
 sicut hic homo Christus, & Deus habent
 communicationem idiomatum, ita &
 hic homo, & hoc calidum: at non alia
 ratione dicitur Virgo genuisse Deum,
 nisi quia genuit Christum qui est Deus:
 ergo id non proprie, & absolute dicitur:
 sicut licet ignis produxerit hoc calidum,
 & hoc calidum sit homo, non ideo dici-
 tur produxisse hominem. Neganda est
 hæc consecutio, nam vnio caloris cum
 homine est accidentalis, vnio autem hu-
 manitatis cum Verbo est substantialis;
 unde calefactio tendit ad constituendum
 vnum per accidens, & ideo non denomi-
 natur à termino substantiali, materiali-
 ter se habente; generatio autem tendit
 ad constituendum vnum per se, & ter-
 minatur ad ipsum suppositum, quod cum
 sit Deus, absolute dicitur generatio Dei.
 Quod si vrgeas ulterius, quod passio
 Christi dicitur passio Dei, & locutio Chri-
 sti dicitur locutio Dei, quæ reuera impor-
 tant formas accidentales, & nihilominus
 denominant terminum, aut principium
 non solum formale, sed etiam materia-
 le: igitur nullius momenti est differen-
 tia signata inter actiones substantialis, &
 accidentales; maxime quod etiam vnio
 animæ cum materia est substantialis, &
 vnio arboris alteri insertæ, & tamen qui
 facit tales vniones, nec dicitur facere ani-
 mam, aut causam esse arboris, cui fit in-
 fertio, aut ipsius arboris insertæ: igitur
 quamuis B. Virgo dicatur Genitrix
 Christi, non tamen Dei, quod est *insitum*
 verbum, ut loquitur D. Iacobus. Dicendū
 est ad hoc, quod ex eo quod Deus, & hu-
 manitas constituunt vnum per se, inde
 esse, ut omnes actiones, quæ à tali vno
 per se procedunt, vel ad illud terminantur,
 siue substantiales siue accidentales sint, v-
 trumq; extremum denominet: nec est si-
 milis ratio de vnione animæ cū materia,
 quia extrema illa non sunt apta ad deno-
 minationem, quæ toti conuenit: nec etiā
 est simile de arboribus insertis, quia tales
 actiones

Iacob. 1.

actiones supponunt partes, quæ uniantur iam substantialiter, & intrinsece completas, & solum terminantur ad aliud completum, quod per earum coniunctionem reuolat: generatio autem terminatur ad hoc, vt suppositum, vel de nouo sit in se, vel de nouo sit completum substantiale naturæ sibi unitæ, vnde cum generatio Christi terminata sit ad suppositum diuinum Verbi, non secundum se præci, e, cum illud sit æternum, sed ad ipsum, vt actualiter suppositans naturam humanam, consequens est vtracillime dici, Deum esse genitum ex Maria, & illam Dei genitricem esse, vno vero animæ cum materia non efficit, vt anima sit materia, vel homo sit aliqua pars.

D. Tho. 3. p. 4. et 4. 4.
Math. 1.
1. Ion. 6. 1.
Math. 1.
1. Rom. 9.

Thomas, iudem Nestoriani, nunquam in sacra Scriptura legi B. Virginem matrem aut genitricem Dei appellati, sed Matrem Christi, aut matrem pueri, vt habetur Math. 1. sed huic obiectioni non aliam censui responsionem exhibere, quam à D. Thoma præcitato loco traditam in hæc verba: *Licet non inueniatur expresse in scriptura dictum, quod B. Virgo sit Mater Dei, inuenitur tamen expresse in scriptura, quod Iesus Christus est verus Deus, vt patet 1. Ioannis ultimo, & quod B. Virgo est mater Iesu Christi, vt patet Math. 1. vnde sequitur ex necessitate ex verbis scripturæ, quod sit mater Dei. dicitur etiam ad Rom. 9. quod ex Iudæis est secundum carnem Christus, qui est super omnia Deus benedictus in seculis, non autem est ex Iudæis, nisi mediante B. Virgine, vnde ille qui est super omnia Deus benedictus in seculis, est verè natus ex B. Virgine, sicut ex sua Matre: cui sit honor, & gloria in seculis seculorum.*

Amen.

HOMILIA XVIII.

Quam magna ac præcellens sit dignitas matris Dei, tum Sanctorum Patrum testimonio, tum variis animi conceptionibus aperitur.

INTER stupeada illa Dei opera, quæ omnipotentiæ eius sublimius efferunt, illud semper in magnam admirationem me rapuit, quod Virginem ad celsissimam vnigeniti filij sui matris dignitatem euekerit. non difficile or mirabile quidem fuisse olim, centenarium senem ex nonagenaria, ac sterili anu generare, rubum flammis ardentem non comburi, virgam, in serpentem commutari, aquas in sanguinem conuerti, manum extra sinum prolatam lepra canescere, solem apud Aegyptios tenebescere, & apud iudæam splendere, mare videre Israelem, & fugere ab eo, Cœlum pluere panem Angelorum, rupes in fontes aquarum scaturire, testacea vala riuos olei sudare, ligno amaras aquas dulces reddi, incultam ac aridam virgam florescere & germinare; aquas Iordanis diuidi vt filij Israel sicco pede transirent, & mox in vnum coire, vt Aegyptios submergerent, solem in medio sui cursus sistere, vt bellanti Iosue longiorem redderet diem, & eundem decem gradibus retrocedere tempore Ezechia; maxillam asini velut fontem aquarum effundere; ferrum velut paleam in aqua supernatare, suauem auram in medio flammatarum perspire, quæ tres pueros refrigerabat. Verùm hæc omnia mirabilia, longe antecellit, quod Maria Virgo sit Mater Dei: ob id enim adeo stupebat Ieremias, vt diceret: *Nouum fecit Dominus super terram: samina circumdabit virum. quid quæso nouum magis, quam quod integerima Virgo manens pepererit vixam, stella protulerit solem, filia conceperit*

T t t cepere

ceperit partem creatura creatorem? unde
Hesic. Ierosol. *serm. 2. de* *Deip.* *Concepit, & vulvam non corripuit; eduxit infantem, & verum signatum reliquit; lac suppeditauit, vbera tamen intacta seruauit: portabat puerum, puer tamen patrem humanum non agnoscebat, ager fructum edebat, & fructus carebat cultore, messem vedebat, quae semen non acceperat.*
 Contonant his alia D. Epiphaniij in serm. de encomiis B. Virginis: *O femina sanctissima, quae exercitum etiam Angelorum in stuporem deduxisti, stupendum est miraculum in excelsis mulier amicta sole; stupendum miraculum, mulier gestans lucem in vlnis; stupendum miraculum, alter thronus Cherubicus; stupendum miraculum, mulieris filius, qui & ipse, & seculorum est Pater.* haec ille: Verum & admiratione, ac stupore quis dignum non putet, quod dum B. Virgo Mater sui patris efficitur, nuper omnia relata sacre Scripturae mirabilia excellentiori ac mirabiliori modo, in ea simul conflauerint: non certe sterilis anus, sed quod mirabilis est, integerrima manens Virgo generauit; non virga in serpente ibi est commutata, sed Verbu Dei caro factum; non aqua est versa in sanguinem, sed fons perennis aquae viue virginico sanguine purpuratur; non manus Moysis, sed omnipotentis Dei manus, extra sinum paternum prolata, facta est leprosa, iuxta illud Isaia: *Vidimus eum quasi leprosum.* Sol in altissimis lucens, humanitatis nebala in terris circumdatus obscuratur; caelum Mariae pluit non manna, sed panem verum & supersubstantialem, corpus Christi; vas vetri virginis intactu ex se profert illum, cuius nome oleum effusum est; virga lesse absque humano cultore florem, non terrenum, sed caelestem, non marcescibilem, sed qui manet in aeternum, emisit; solem iustitiae decem lineis retrocedere fecit humanitate Deum induens, quae post nouem Angelorum choros decimam lineam attingit: rubum ardentem incombustum excellentius ipsa ostentat, dum virginis rubus mater aetatis fecundae calore non solum non

exustus, sed pulchrior prodiit; Oceanus mare diuinitatis non solum ab ea non aufugit, sed virgineo eius aluco se inclusit: petra Mariani vetri semen vitale nesciens, fontem illam aquae viuae ex se protulit, de quo Zacharias; *Erit fons patens domui David:* amaras aquas diuini furoris dulcissimis illis verbis: *Ecce ancilla Domini,* dulcorauit: diuisiones aquarum virginis & maternitatis Dei & hominis in vnum mirifice copulauit, dum manens Virgo, Dei & hominis mater est facta; ac tandem non feram, humile metallum, sed aurum omnium pretiosissimum, aurum iquam diuinitatis, aluco sui vetri supernatare fecit, quod omnia illa vetera prodigia atque portenta longe superat.

Hunc Sancti Patres sublimissima haec Dei genitricis dignitatem admirantes, mira eius encomia nobis scripta reliquerunt, quae inutili silentio minime praetermittenda putamus, quin potius quae nos ad eam magis illustrandam (Deipara adiuuante) excogitauimus, mox adiungemus. In primis D. Bernardus in hunc modum loquitur: *An non Deum & hominum D. Bern. de & Angelorum Maria suum audacter appellat i de B. Virg. filium dicens: fili quid fecisti nobis sicut quis hoc id referret audeat Angelorum sufficit eis, & pro magno Consilio habent, quod cum sint spiritus, & condicione, Maria Deip. & gratia facti sint, & vocati Angeli, testan. cap. 13.* *te David: qui facit Angelos suos spiritus: Maria vero Matrem se agnoscent, maiestatem illam, cui illi cum reuerentia conueniunt, cum fiducia suum nuncupat filium. Et hom. etiam super Missus est, inquit: Est manus aliquod, D. Bern. de quod mireris in Maria, scilicet cum virginitate super miss. & super miss. te fecunditas, quod si & cuius sic mater, attendis, quod se sua super eius mirabili celsitudine ducet admiratio: nome ad hoc, vi te videas, nec satis possis mirari non ne tuo, immo veritatis iudicio, illa quae Deum habuit filium, super omnes etiam choros exaltabitur Angelorum: ac tandem ait: Ipsa est Virginitas nostra gloria singularis, & excellentis praerogativa Mariae, quod filium vnum, eundemque cum Deo Patre intruit habere commune: his accedunt alia egregia D. Anselmi, qui lib. de ex.*

Isai. 53.

Gen. 10.

de excel. Virg. cap. 2. dixit: *Quamuis*
de excel. Virg. hoc solum de sancta Virgine predicare, quod
cap. 2. Dei mater sit, excedat omnem altitudinem,
qua post Deum dici vel cogitari potest. & eod-
dem lib. cap. 3. hæc scripsit: Intendat mens
humana, & contempletur, videat & admi-
retur, unum filium sibi consubstantialem Deum
Pater genuit, hunc sibi iam Verbum, & in om-
nibus omnino æqualem, non passus est reman-
ere solummodo suum, sed eundem ipsum vol-
uit, in rei veritate esse beatæ Mariæ unicum,
& naturalem filium, nec ita, ut duo essent, &
unus videlicet filius Dei, alius Virginis; sed &
unum uerum ipse, qui filius Dei, in una persona ef-
ficeret filius Virginis, & qui filius Virginis, unus
& idem ipse esset in una persona filius Dei.
quis hæc audiens non obstupesceret, & quod
Deus tale quid velle poterit, non vltra omne
quod dici potest, admirabile ducat? Breuius
tamen D. August. serm. de Assumpt. ait:
Huius dignitatis effectum nec cor concipere,
in Assumpt. nec lingua valet exprimere Sed & Diuus Bo-
nauentura tantam, ac tam sublimem
centuit Mariæ Dei dignitatem, ut dicere
non ducitaret: Virgo est mater, qua ma-
iora, in Virg. a. rem Deum facere non potest; maiorem mundum
posses facere Deus, maior celum posses facere
Deus, maiorem matrem quam matrem Dei,
non potest facere Deus. Atque hinc est, quod
D. Thomas quandam infinitatem tribuit
dignitati matris Dei: prima enim parte
quæst. 25. inquit: Humanitas Christi ex hoc,
quod est unita Deo, & beatitudo creata, ex
hoc quod est fratris Dei. & B. Virgo, ex hoc
quod est mater Dei, habent quandam dignita-
tem infinitam ex honore infinito quod est Deus;
& ex hac parte non potest aliquid fieri melius
eis, sicut non potest aliquid melius esse Deo.
His consonant verba Alberti Mag. sup.
alter. mag. missus, dicentis: Maior gratia non potest in-
ferri missus intelligi pro creatura communicari, quam esse
matrem Dei vnde sicut Historiographi
regnorum Hispaniæ referunt, Herculeum
in fine illius regionis duas celebres ere-
xisse columnas, cum hac inscriptione:
non plus vltra: ita Deus mihi fecisse vi-
detur, qui in virginea ac foecunda Ma-
riæ terra has duas virginitalis, & materni-

tatis columnas erigens, inscriptionem il-

lam apposuisse perhibetur: non plus vltra.

Certe si Christus Dominus vterinam

habuisset fratrem, magnam ille fratris

Dei dignitatem obtinisset, ac multo il-

la excellentiorem esse matris Dei digni-

tatem, illud non obscure probat id, quod

relatio fraternitatis quandam æquali-

tatem, maternitatis verò quandam su-

perioritatem præferret, quæ specialem

præ illa excellentiam confert. Deinde S.

Antoninus huius maternitatis miram

dignitatem contemplans, in eam singu-

latem valde & ingeniolum cogitationem

incidit, ut beatam Virginem sacram Scri-

pturam viuam appellaret, quæ tanto ex-

cellentius Deum exprimit, quanto quod

viuum rem depictam superat, sic enim

ait: Verum quanto facta sunt potiora verbis,

vel scripturis, tanto sunt visentia maiora in

Maria, quam in scriptura per Deum: nam scri-

ptura dedit, ut de Deo loquatur, Maria con-

tulit, ut per eam Christus pandatur; ibi enim

multiplex regit figura, hic vultum enim Mariæ

caro præ, ibi pronuntiat, hic ostenditur;

ibi latet in mortua carnis, hic patet in carne

monstrata, ibi dista sunt magna; hic facta

sunt magna, quia fecit (inquit) Dominus

magna, qui potens est: hinc est, quod sicut sa-

cræ Scriptura cunctas refellit hereses, non se-

cus B. Virgo omnes illas præstigit, Ecclesia Ca-

tholica canente: cunctas hereses sola intermi-

stia in uniuerso mundo. vnde Diuus Bernar-

dus serm. de verbis illis Apocalyp. Si-

gnum magnum, ait: Sola contrariat uniuersam

hereticam prauitatem; alius enim de subitan-

de ver. Apoc. tia carnis sue Christum non edidisse dogmati-

zabat; alius non pauculum peperisse, sed reperisse

sibi abbat; alius vel post partum viro cognitus

blasphemabat; alius Dei matrem audire non

sustinens, in agnum illud nomen, Theotocos, im-

piissime negillabat, sed contritus sui insidioso-

res, contulcati supplantatores, consutati deo-

gatores, & beatam eam dicunt omnes genera-

tiones. Denique S. Pater Bernard Senensis

cellitudinem dignitatis Dei Genitricis

obstupescens, hæc stupenda de Virgi-

ne matre loquens dicere non dubitauit:

Tt. 2. Sicut

D. Bernard.
ser. 01. de B.
Virg. c. 12.

Sicut diuina perfectiones omni intellectui incomprehensibiles sunt; sic perfectiones gratiarum, quas Virgo suscepit in conceptione filij Dei, soli intellectui diuino, & Christo, & sibi comprehensibiles existierunt. & quidem quod Deus generaret Deum, nulla requirebatur in Deo dispositio, cum ei ex natura conueniret, ut per viam nature intellectus produceret Verbum, per omnia sibi æquale, immò impossibile est quod non generet Deum propter suam facultatem, sed quod femina conciperet, & pareret Daniuum, est, & fuit miraculum miraculorum, oportuit enim (ut sic dicam) feminam eleuari ad quandam quasi æqualitatem diuinam, per quandam infinitatem perfectionum & gratiarum, quam creatura nunquam experta est. Unde (ut credo) ad illam abyssum insperabilem omnium charismatum Spiritus sancti, quæ in beatam Virginem descenderunt, in hora diuine conceptionis, intellectus humanus vel Angelicus nunquam potuerunt attingere. hæc tenus D. Bernardinus.

Ceterum, ne solum antiquorum Patrum eloquia, sed & profana etiam gentilium monumenta tantæ matri inferuiant, non pudebit illud quod (Pierio Valeriano referente) de Deorum matre decepta gentilitas commentabatur, in medium profertre, sic enim profana in sacra conuertemus, ut illa quoque in Deiparæ Virginis laudem cedant. Pierius ergo Valerianus in suis Hieroglyphicis refert, quod quamuis decepta gentilitas plures esse Deos falsò sibi persuasit, vnam tamè Iunonem omnium illorum matrem esse asseruit, quam in hunc modum describebat: Fœminam depingebat aureo fune inter cœlum & terram pendentem, excuius pedibus bina pondera grauitabant, quorum vnum altius eleuabatur, quàm aliud quia significabat aquam super terram. in hac Iunone Deorum matre veram Dei matrem descriptam intueor: sicut enim illa pendeat media inter cœlum & terram, ita B. Virgo adest nobis mediatrix inter Deum & homines; & sicut ex pedibus Iunonis duo grauitabant pondera, quorum vnum altius erigeba-

Pier. Valer.
in suis Hier.
pag. 576.

tur quàm aliud, ita ex pedibus B. Virginis (per quos affectus eius intelligo) duo amoris pondera pendeabant, primum quod ferebat illam in Deum, ut illum super omnia diligeret, secundum in homines, ut illis continuo beneficeret; illud tamen altius eleuabatur, utpote quæ præcepti dilectionis Dei super omnes creaturas omnium obseruantissima esset; quòd si Dea illa Iuno super terram & aquam suos pedes locare dicebatur, non incongrue id B. Virgini aptatur, Ecclesiastico in persona eius dicente: In fluctibus maris ambulauit, & in omni terra stetit: cū enim in maris procellis frequenter opituletur, & in periculis terræ præsto succurrere, ac pio matris affectu suis fauere alluescat, merito in fluctibus maris & in omni terra domicidium habere se profertur. Ut tamen ea, quæ hanc Dei matris dignitatem mirifice commendant, commemorare incipiã, illud primum locum tamquam basim & fundamentum huius dignitatis obuiare arbitror, quod sanguis substantiam, quæ aliæ matres filiis suis exhibere solent ad eorum formationem, ipsa exhibuit Verbo diuino, ut caro fieret, ex quo tantum cum illo cõunctionem mutuauit, ut beatus Petrus Damianus non vereretur dicere: Cum Deus in aliis rebus sit tribus modis, in Virgine fuit quarto speciali modo, scilicet per se. de identitate, quia idem est quod ipsa. hinc tunc cœci & contremiscat omnis creatura, & vix audeat aspiciere tantæ dignitatis immensitatem. Et ne cuiquam excessisse videatur beatus Petrus Damianus, audiat D. Augustinum sermone de Assumptione Virginis dicentem: Caro Christi caro est Mariæ: quibus verbis non aliud docere volunt ij Patres, quàm substantiam illam, quam beata Virgo subintravit in Christi cõceptione, hypostatice vnionis vinculo vnitam fuisse Verbo diuino: existimo autem quod licet in aliis filiis plerumque substantia illa carnis à parentibus ei communicata, paulatim ex vi caloris natui soleat deperdi, illa tamen carnis substantia, quam beata Virgo Christo exhibuit,

Ecclesi. 4.

B. Pet. Dam.
ser. de Assump.
tione.D. Aug. ser.
de Assump.
Virg. c. 5.

num.

numquam fuit dimissa, aut continua caloris naturalis actione resoluta. quod ne mere gratis asseruisse videar, afferam auctoritatem D. Augustini, qui sermone de Assumptione dixit: *Caro Christi, quamuis gloria resurrectionis fuerit magnificata, eadem tamen mansit, quae suscepta est de Maria, probat & ratio ipsa ex verisimili coniectura: nam cum substantia illa delumpta esset expurissimis Virginis sanguinibus, & optime disposita, parum illius per calorem naturalem resoluissetur tempore infantiae Christi, quia tunc alimentum erat facile, & secl sine resistantia conuertebatur maxime in Christo, qui temperatissimo cibo alebatur, scilicet, *Vbere de caelo pleno*, vt Ecclesia canit. de reliquo autem tempore vitae Christi sit similis coniectura, quia totum illud fuit tempus augmenti, aut status, in quo humidum radicale fere integrum perseverat, nulla totali illius resolutione facta, vt omnes fatentur: igitur substantiam illam carnis, quam Christus e Virgine assumpsit, nullo vnquam tempore dimisit.*

Secundum, quod dignitatē matris Dei ad caelum vsque extollit, illud potissimum esse arbitror, quod vt illam digne possideret, tam exuberanti gratia fuit cumulata, vt inter omnes creaturas beatissimae Trinitatis simillimam illam redderet: nam si gloria Patris est filius sapiens, manifestum est maximam esse aeterni Patris gloriam, talem ac tantum genuisse Filium; ecce Virginem aeterno Patri similem, cum eundem, quem ille ab aeterno, & ante saecula genuit Filium, ipsa in tempore vtero suo concepit; vnde sicut ille, Pater, haec certē aeternae sapientiae Mater esse perhibetur; si Filius itidem candor est lucis aeternae, & speculum sine macula, in quo Pater se ipsum intuetur, non secus beata Virgo, tamquam splendidissimum ac nitidissimum speculum, diuino Patris intuitu se obiecit, in quo propriam suam figuram impressit, hoc est, Filium suum, qui vt Pauli verbis loquat: *Splendor est gloriae, & figura substantiae eius*: ac tādē sicut

Spiritus sanctus vinculum est Patris & Filij, & medius inter ipsos amor, non dissimiliter beata Virgo mediatrix semper fuit apud Patrem, vt nobis conferret Filium & apud Filium, vt ad nos mitteret spiritum suum viuificantem, & apud Spiritum sanctum, vt nos coelestibus diuinæ suae gratiae charismatibus exornaret hinc acutimē Isidorus Ierosolymitanus libro de laudibus Virginis Mariam vocauit, *Trinitatis complementum*: quia praelecta fuit à Deo, vt Filium Dei carne induens, ac vera eius mater existens, his, quae à beatissima Trinitate circa generis humani redemptionem ab aeterno praedestina fuerant, perfectionem & complementum adhiberet.

Tertium deinde, quod magnopere dignitatem Genitricis Dei extollit, mira est excellentia filij: si enim verum est illud Prophetae: *Gloria eorum à pariu*, & ab vtero, & à conceptu: non potest non magna esse huius matris dignitas & gloria, cuius tam sanctus, ac tam sublimis nascitur esse conceptus & partus, maxime Christo Domino dicente, à fructu arborem esse cognoscendam: *A fructibus eorum cognoscetis eos*. Memini Plutarchum in Laconicis referre, quod saeminae cuidam se gloriati, pretiosissima habere aurea & argentea vasa, insignis quaedam matrona Lacena nomine, quatuor decoros, ac perbellos filios omnibus ostentans dixit: *Huiusmodi esse oportet honestae mulieris opera, hisque sese iactare*: si ergo pulchro quatuor filiorum partu Lacena merito se gloriari posse putabat, quanta quae sit gloria Virginis; quae non speciosum praefiliis hominum, sed ipsum naturalem filium Dei, perennem omnium bonorum fontem peperit: Enarraus Propheta Nathan singularia beneficia ex diuina largitate in Regem David diuinitus collata, illud supremum omnium esse affirmavit, quod ex genere eius decreuisset filium suum carnem assumere, atque adeo vnigeniti sui dignum parentem esse futurum: primum beneficium, regale sce-

Ibid. Ierosol. lib. de laud. Virg.

Osee 9.

Math. 7. Plutarch. in Laconicis.

2. Reg. 22.

ptum commemorat: *Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ego vixi te in regē super Israel secundum, quod à morte, quam Saul ei inferre machinabatur, illum eripisset: Erui te de manu Saul: tertium, quod ei donasset domum & uxores, ac gētem tributariam Domini sui: Et dedi tibi domum domini tui, & uxores domini tui, dedique tibi domum Israel & Iuda: tandem vero illud tamquam supremum omnium beneficiorum subiungit: Et si parua sunt ista, adijciam tibi multo maiora: sed quænam fuerunt isthæc maiora? certe non alia, quam quæ ipse Dauid ex ore Dei refert: *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam: si igitur esse Christi parentem à longe, adedò ut fuit Dauid (cum ab illo vsque ad Christi conceptionem copiosa illa generationum series, quam narrat D. Matth. intercesserit) tantæ dignitatis fuit, quis cellissimam matris Dei dignitatem non mirabitur, quæ tantam cum Christo affinitatem habuit, ut Ecclesia Catholica in hunc modum eam salutet: *Salve sancta parens enixa puerpera regem: parens quidem non à longè, ut Dauid, sed è propinquo, ædeo, ut illum vtero suo ex proprio sanguine conceperit, & ex visceribus suis illum pepererit.***

Psal. 131.

Matth. 1.

Quantum præterea, quod Dei Genitricis dignitatem apertè demonstrat, est cumulus prodigiorum, quæ in eius collatione diuina patrauit omnipotentia, nec non plenitudo gratiæ, quam diuina largitas in eam tunc infudit. Equidem si de prodigis sermo sit, Virgo integra virginitate concepit, Spiritus sanctus Virginē obubrauit, corpus infantis temporis puncto efformauit, & animam ei infudit, verumque cum Verbi diuini supposito copulauit, & Verbum caro factum fuit, infans absque vilo originali peccato plenus gratia prodiit, à puncto conceptionis viator & comprehensor extitit, merebatur enim ut viator, & Deum clarè videbat ut comprehensor. hæc tam portentosa miracula, in quibus alia penè infinita delitefcunt, in collatione dignitatis matris Dei

ad maiore eius commendationem facta esse perhibentur. quibus accitit exuberantior quàm dici possit, gratiæ infusio quæ B. Virgo fontè ipsius gratiæ intra viscera sua suscipiens recepit. Ad quam explicandam meminisse oportebit, quod Theodoretus super Exodum, quærens, quare Deus voluit apparere in rubo, non in cedro, cypresso, vel alia nobili arbore? respondet cum glo. Deum in rubo, non in alia piæta apparuisse, ne quis ex rubo posset Deū effigiate; tantam quidem dignitatem materia illa, in qua Deus apparuit, ex presentia ipsius Dei accepit, ut illam, velut Deum, voluissent homines adorare: non distimiliter ex reali presentia Christi, per nouem menses in vtero materno delitescens, talè gratiæ splendorem, ac tantam maiestatem B. Virgo mutuauit, ut antiquissimus ille Dionysius Areopagita assereret, quod nisi fides illi obstaret, tantquam Deum B. Virginem veneratetur. Cum etiam ait sacer textus, rubum illum ardere, sed non consumi, singularem quandam beatæ Virginis excellentiam super omnes sanctos portendit. Alij enim sancti, etsi diuini amoris flammis æstuebant, peccata tamen venialia charitatis illorum feruorè minuebant; at B. Virginis, dum amoris igne incalescebat, & charitatis flammis ardebat, nulla peccata venialia, quæ longè ab eo aberant, feruorè eius abluere aut minuere poterunt, certè sanctorum nemo dicere audebit, numquam peccauit, dicente Ioanne: *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seductimus, & veritas in nobis non est;* at B. Virgo dicens, numquam peccauit, non seducitur, sed veritas sincera in ore eius est.

Adhæc, illud miram Virginis sanctitatem apertissime detegit, ac Dei genitricis dignitatem mirum in modum exalbat quod ipsa heroicis suis operibus eam promeruerit obtinere; est enim laude dignius, quod quisque proprio labore & industria, quàm quod ex Principum mera liberalitate sibi comparat: ynde de Rege Siciliæ

Siciliae Agathocle legimus in Apothegmatibus quod cum ex figulo ad regie dignitatis culmen ascendisset, iussit in abaco sua fictilia vasa ex luto inter aurea & argentea locati, quia (vt ibidem dicitur) non puduit pristinae fortunae, sed magis estimavit regnum virtute partum, quam si hereditate obuenisset: nam regem nasci, nihil magnum est, at regno dignum se praestitisse maximum est quod ad eum verum pertinet eloquentiae parens, vt ad rationem dignitatis pertinere arbitretur, habentem dignum esse illa; quapropter dignitatem in hunc modum definiuit: *Dignitas est estimatio quadam, qua sita claris gestis, magnificaque opinio beata igitur Virgo vt honorificentius Dei genitricis dignitate gauderet, illam (diuina gratia sibi opitulante) propriis operibus promeruit: sic enim loquitur E. clesia Catholica: Vt dignum filio tuo habitaculum effici mereretur. sic etiam loquuntur antiqui Patres; nam D. Aug. ser. de nat. Domini ait: Recale in lib. 1. *Isaie virginem, quam legisti, & gaude, quia tu esse meruisti.* idem D. Aug. serm. 10. de Natiu. Domini: *Talis eligitur Virgo de toto mundo, quae tantum haberet meritum, vt filium Dei D. Chrysost. in semetipsa suscipere. Diuus Chrysost. serm. de Circuli praesentatione: B. Mater vltra omnem humane naturae modum, modestiam, ac temperantiam excoluit, & ob id vniuersarum Dominum in vtero gestare promerita.* Diuus Hieronymus epist. ad Eustochium: *Tanta puritatis Maria existit, vt merito in l. veretur effici mater Dei: Diuus Gregorius in 1. Reg. cap. 1. lib. 1. Regum. An non sublimis Maria, quae vt ad conceptionem aeterni Verbi peringeret, merito in verticem supra omnes Angelorum D. Pet. Dam. choros usque ad solium deitatis erexit? B. Pet. Dam. ser. de nat. Damian ser. de natu Maria: Ad instar celli plenitudinis totius diuinitatis meruit esse sacrarium, ac templum. Doctissimus Alcuinus, Caroli Magni quondam praceptor, lib. Trinit. ait: *B. Maria fuit lana mundissima & in virginitate clarissima, & incomparabilis vniuersis, qui erant sub caelo, hominibus, et atque talis, ac tanta, vt sola digna esset, qua nullus alius inueneretur, nisi augusta pra-***

dius dignitatis. eodemque spectat, quod Venantius Fortunatus in hac carmina cecinit.

Virginitas felix, quae parua est digna Tonantibus,

Quae meruit Dominum progenerare suum.

In eandem sententiam conspirant reliqui omnes Patres, D. Basilius homil. de humana Christi generatioue, D. Ambros. epist. 82. D. Bernardus ser. 1. de Assumpt. D. Epiph. haerel. 78. Honorius lib. de aeternis gaudiis, Euseb. hom. in Euang. fer. 3. aduentus, Magentius in cap. 1. de calogi, & Euthym. in exposit. Cant. super Magnificat. Quamuis autem non improbabiliiter Abulensis, Gabriel, & Maior in ea fuerint sententia, vt putarent, B. Virginem ex suppositione incarnationis a Deo iam praedefinita meruisse de condigno, vt potius ex ipsa, quam ex quacumque alia foemina Verbum diuinum carnem assumeret, Angelici tamen Doctoris S. Thomae, ac Seraphici doctoris S. Bonauenturae doctrinae magis consentiens, B. Virginem assero de congruo meruisse, vt Dei genitricis dignitatem obtineret: quod S. Thomas his verbis per docte explicuit: *Ex gratia sibi data meruit illum sanctitatis gradum, vt congrue posset esse mater Dei, ad quod sane nullus vnquam pertingere valuit, nisi sola B. Virgo; quia cum a Deo praedestata esset in vniuersum sui matrem, & vnicuique largiatur Deus gratiam accommodatam statui, & muneris suo, consequens est tot celestibus diuinae gratiae charismatibus illam locupletasse, quos opus erat ad hoc, vt si non de condigno, saltem de congruo, matris Dei dignitatem, & per consequens in eleuatisimo illo, ac supremo gratiae vniuersus hypostatice ordine immediate post Christum collocari promereret. Quidquid tamen sit de hoc, vel illo genere meriti, illud omnino certum est, beatam Virginem ratione huius maternitatis excellentissimum quendam, ac supremum dignitatis gradum inter puras creaturas attingisse, propter singularissimam, qua cum Deo habuit, coniunctionem: necnon etiam*

Tenar. Forz.

in lib. suorum

Carminum.

D. Basil. ho.

de hu. Christi

gener.

D. Ambr. ep.

82.

D. Bern. ser.

1. de Assumpt.

D. Epiph. haerel.

78.

Honor. lib. de

aeternis gaudiis.

Euseb. ho. 1.

in Euang. ser.

3. aduent.

Magent. in c.

1. decal. c. 14.

Euthym. in

exposit. Cant.

sup Magni.

Abulens. Pa-

radox. 1. c. 34

& 85.

Gabriel 3. 4.

art. 3.

& Maior.

ibid.

certum est, ratione eiusdem maternitatis, ius habuisse ad bona omnia filij sui, superioritatemque quandam supra Christum obtinuisse, qualem habere decebat matrem respectu, sui naturalis filij: quod genus supremæ auctoritatis, ut potest supra Deum, adhuc in patria viget in Virgine, quia præterquam quod attinet ad matris dignitatem, morali modo consideratam certissimum est eam perseverare in Deipara, neque unquam fuisse immutatam, quia licet in triduo mortis Christi non esset hic homo, quem B. Virgo genuerat, verè tamen erat ille, quem genuit, hoc est, filius Dei habens unitas tibi partes illius humanitatis, quas ex Virgine accepit; præter hoc (inquam) exitum beatam Virginem actu habere eandem realem relationem maternitatis, quam generando Christum sibi acquisiuit; licet enim in morte sua illam amitteret, in resurrectione tamen eam recuperavit, ut sic ex omni parte perfecta esset eius resurrectio, dum non solum resurgeret ea, quæ fuerat Christi mater, sed etiam formaliter in quantum mater. Ad quod facilius intelligendum, si fingeremus, quod nec B. Virgo, nec Christus obiissent, sed translati fuissent ad gloriam, tunc nullus sanè dubitaret adhuc in Virgine perseverare relationem maternitatis, eo solum nomine, quia semel Virgo genuit Christum: hoc autem æquè verum est, etiam si B. Virgo interierit, & postea redierit: igitur & nunc retinet in patria eandem maternitatis relationem, quam habuit in via.

Ad extremum id dicere non parcam, nonnullos graues Ecclesiæ Patres, nec non sapientes quosdam Theologos asseruisse, beatam Virginem non solum ad Christi generationem, tamquam veram ac naturalem eius matrem concurrisse, sed diuinitus etiam eleuatam fuisse ad hoc, ut tamquam Dei instrumentum humanam Christi carnem Verbo diuino uniret. ita expresse docuit Diuus Bernardus, dum ad Eugenium Papam scribens, Ma-

B. Bern. lib. 5. ad Eugen.

riam comparauit mulieri illi Euangelicæ, cuius meminit D. Matthæus cap. 13. quia sicut hæc tres farinae mensuras, aut tria fata commiscuit, atque contempauit, ita Maria Verbum diuinum, animam, & carnem, perinde ac tria fata, in unitate personæ Christi coniunxerit. Conspirat in idem D. Ambrosius, qui epist. 82. ait: *Per hominem, & mulierem caro creata est de Paradiso, per Virginem unita est Deo.* Anbertus etiam, qui ante sexcentos annos, egregios in Apocal. edidit commentarios lib. 2. de Mariæ humilitate hæc preclara scripsit: *O quam meruisti, à quam tuam beatam humilitatem in sacra Virgine ualidius quid in Virgine meruisti, nisi ut Deum humani coniungeres, ut uerbum carni unires: ac tandem Helychius hom. 2. de beata Virgine uocat illam instrumentum incarnationis: incarnatio autem Verbi cum formaliter consistat in unione hypostatice carnis cum illo, consequens est iuxta huius Doctoris sententiam Virginem fuisse instrumentum Dei ad attingendam prædictam unionem: quare cum concilium Toletanum VI. & X. efficientiam huius unionis soli Deo tribuunt, intelligendum est per illam exclusiuam non exciudere nisi casualitatem alterius causæ principalis, non causam instrumentalem.*

Porro tandem, ut quæ hucusque in commendationem maternitatis B. Virginis ediximus, magis stabiliantur, oportet uerba illa Christi Domini elucidemus, quibus eam deprimere uidetur: nam femina quadam in Christi honorem exclamante: *Beatus uenter, qui te portauit, & uerbera, quæ iuxisti:* ille continuo occurrit: *Quinimo beati, qui audiunt uerbum Dei, & custodiunt illud.* iuxta explicationem autem D. Augustini super Ioannem. perinde fuit, ac si diceret: *Mater mea inde felix est, non quia in illa uerbum caro factum est, sed quia habitauit in nobis, sed quia custodit ipsam uerbum Dei, per quod facta est.* & in lib. de sancta Virginitate inquit: *Beatio: fuit Maria percipiendo fidem Christi, quam concipiendo carnem Christi.* Abiecit etiam, ait idem *Pater*

Pater Augustinus propinquitatem maternam, cum dixit: *Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei?* & extendens manus in discipulos suos dixit: *Ecce mater mea, & fratres mei;* quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis est, ipse meus frater & soror & mater est: quibus verbis D. Cyprianus sermone passione Domini censet similiter Christum prætulisse Matri auditores verbi, & pauperes spiritu. Verum hæc nihil profus dignitati Matris Dei derogant: primo, quia hæc bifariam potest considerari, aut per se sola præcisè, & ut conditincta à gratia iustificante, vel ut includens illam tanquam dispositionem omnino condecentem ad talem dignitatem suscipiendam; si priori modo consideretur, nemo certe inficiabitur beatius esse habere gratiam iustificantem, quam esse matrem Dei, & in hoc sensu accipienda sunt præcitata verba Christi Domini, & in eodem intelligenda testimonia D. Augustini, & Cypriani in secundo aut sensu accipitur dignitas matris Dei, cum asseritur, omnem creatam dignitatè purè creaturæ 1620 intervallo antecellere: sic ut enim ratione vnionis debeatur humanitati Christi summa gratia, & gloria, ita ratione maternitatis Dei debetur Virgini (suo modo) insignis quædam, ac superabundans gratiæ plenitudo, ut exposuit D. Thom. 3. p. p. 7. art. 10. dicens: *In virgine fuisse plenitudinem gratiæ tali dignitati proportionatam: quo etiam modo D. August. dixit lib. de natura, & gratiæ: Inde nouimus tantam gratiam illi esse collatam, quia Deum concipere meruit, & parere: quibus consonant illa Sophronij serm. de Assumptione dicentis: Talibus decebat Virginem oppignorari muneribus, ut esset gratia plena, quæ dedit cælis gloriam, terris Deum.* Secundo possunt eodem Christi verba aliter in hunc modum explicari, ut consideretur Virgo tanquam mater Christi, ut homo est, præscindendo ab eo dignitatem personæ create, secundum quam considerationem certum est non habere Virginem dignitatem aliquam, quæ cum dignitate filio-

rum Dei valeat comparati, quia illo modo non consideratur, ut mater Dei: mulier enim, quæ Virginis vterum beatum dixerat, nihil certè de Christi diuinitate cogitabat: vnde antithesis illa: *quinimmo beati, qui audiunt verbum Dei: contrapositio fuit præcisè ad materitatem Christi, ut homo erat. Cui sit honor, & gloria in sæcula sæculorum. Amen.*

Luce 11.

HOMILIA XIX.

Deipara Virgo, vtero suo filiū Dei concipiens, Speculo pulchre cōparatur: quam metaphoram varijs animi conceptionibus locupletamus.

EVM quidem optimū maximum creaturarum esse speculum, in quo illæ ad viuū repta sentantur; è cōtra veto creaturas speculum esse Creatoris, in quibus variæ eius attributa effulgent, tum sacra cloquia, tum sancti Patres, ac profani Auctores contstantur. Salomon quidem verbum diuinum vocat: *Speculum sine macula Dei matris* Sapien. 7. statim: in quo (ut ait ibidem Nicolaus de Nicol. de Lyca) *omnia relucent clarissime.* D. etiā Aug. Lyræ super c. 7. Sap. d. August. *Deus est speculum voluntarium; & si vult, videtur, & si nō vult, non videtur, imò etiam cum iam videtur, licet alioquin tunc necesse sit Trinitatem personarum videri, quia Deus speculum est, velut triangulare, tribus hypostasibus constans, adhuc tamen, respectu creaturarum in eo relucentium, voluntarium speculum existit, celans, vel manifestans eas videnti se, prout sibi libet. Creaturas deinde specula etiā esse, in quibus multiplices Creatoris perfectiones elucent, his verbis edocuit magnus ille Philosophus Trimegistus lib. 3. Pimandri: *Tota mundi conspiratio, & rerum pulcherrimus ordo contemplandi Deum suggerit materiam. est enim natura veluti liber diuinitate plenus, & speculum diuinorum, sed melius illo D. Paulus Rom. 1.**

V v v dicens:

dicens: *Inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur: quasi dicitur: sicut speculum aspicientes, quæcumque illud representat, intuentur; non secus creaturas contemplantes, Dei perfectiones, quæ in illis velut in speculis representantur, conspiciuntur.* hac D. Pauli doctrina edocti sancti Patres, illam variis modis illustrant.

D. Ambros. Diuus enim Ambrosius commentario in epistolam ad Romanos, inquit: *Ut Deus, qui natura inuisibilis est, etiã visibilibus posset sciri, opus factum est ab eo, quod opificem visibilitate sua manifestaret.* & Theophyl.

Theophyl. Theophylus Antiochenus libr. 1. ad Autholicum in idem argumentum ait: *Propterea Deus vniversa, cum non forent, creauit, ut ex operibus suis, quam magnus, quam excelsus sit, homini innotesceret.* ac tandem Hugo de sancto Victore eruditè satis id ipsum in hæc verba edocuit: *Verbum bonum, & vita sapiens, quæ mundum fecit, contemplato mundo conspiciuntur, & Verbum ipsum videri non potuit, & fecit, quod videri potuit, & visum est, per id quod fecit.* hinc ergo est, quod cum nemine dissentiente Deipara Maria, inter puras creaturas omnium excellentissima censeatur, necesse sit inter omnia creata specula, perfectissimum omnium esse, atque adeo in illa, velut splendidissimo speculo, inuisibilia Dei clarius cognosci, meliusque penetrari: nam si effectus ducit nos in cognitionem causæ, consequens est, ut perfectissimus omnium effectus in perfectiorem illius supremæ causæ cognitionem nos ducat.

Hugo de S. Viñ. lib. 7. Cæterum antequam id præstemus, oportet, operculum fulgentissimum hoc speculum operiens, & celans, prius amoueam: hoc enim ipsa nos facere monuit, dicens: *Nigra sum, sed formosa filie Ierusalem; sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis: quasi dicat, tamen ex eo quod de peccatoribus orta sum parentibus, originalis maculæ nigredinem contraxisse vobis videar, reuera speculum sum sine macula, mita formositate, & decore præstans. fauent huic interpretationi sequentia verba: Sicut tabernacula Cedar, sicut pelles*

Cant. 1.

Salomonis, in quibus allusio fit ad antiqua illa militum tentoria, & ad ferulum Salomonis, quæ licet extrinsecus, & secundum externam superficiem deformia viderentur, utpote ex humili tela, & animalium pellibus cooperta, intrinsecus tamen deaurata, variisque ornamentis decorata erant. Atque hinc est illud inueniri singulare discrimen inter hoc Marianum speculum, & reliqua alia, quod illa non semper luce fuerunt perfusa, nec semper macula caruerunt, cum ut minimum originali labe fuerint deturpata; Mariæ autem speculum semper diuinæ gratiæ candore, & clarissima luce effulset; nusquam alicuius maculæ nullo fuit obscuratum; immò nec minima peccati venialis nebula (à qua nemo immunem vitam agit, iuxta D. Iacobi sententiam) obscurari potuit; propter insignem impeccabilitatis donum, quod tantus filius tantæ matri negare non debuit. Nunc iam pro modulo nostro Marianam huius speculi raram, ac inauditam perfectionem cõtemplemur.

Experientia ipsa docet, speculum ex duplici materia coalescere, plumbo scilicet, & vitro, aut crystallo, horum compositio in hoc sacro speculo singulari ratione reperitur, adest lucidissimus, atque clarissimus virginitatis crystallos, iuxta illud Sapientiæ: O quam pulchra est casta generatio cum claritate: adest, & humilitatis plumbum per colorem cinereum redolentem, egregiè delineatæ, iuxta illud: Loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis, & cinis: sicut autem crystallos quantumuis splendidissimus absque consortio plumbi non posset speculi munia gerere, sic nec Mariæ quantumuis in ea virginitas fulgeret, si humilitas ei defuisset, Dei matris munus minimè exerceuisset. vnde Hugo de S. Victore piè, & eruditè dixit: O Virginitas, & humilitas, quomodo in vnum conueniunt? quid fecistis? sic subimastis humilem, sic secundastis Virginem, vi Virgo, Dei pariat filium, & humilis habeat sponsum Deum. Illud quidem discrimen interesse obseruauimus inter paruum, & magnum speculum, quod

D. Iacob.

Sapient. 4.

Gen. 18.

Hugo de S.

V. ñ. de con-

iuat. Virg.

& humil.

quod paruum figuram refert parua, magnum magnam: qualibet creatura (factor) speculum quoddam Dei est, tamen quia paruum, cuncte satis, ac diminute magnitudinem Dei refert; beata autem Virgo, quia speculum, non quantitate molis, sed perfectionis omnium creaturarum maximum erat, magna immo, & maxima de Deo referebat, unde merito ipsa dixit: *Magnificat anima mea Dominum: cum certe creaturam magnificare creatorem, nihil aliud sit, quam magna eius ad viuum in se referre, eaque omnibus propagare.* Deinde sicut speculum recipit in se imaginem, seu figuram eius, qui fecit illud, ita B. Virgo in se recepit eum, qui creauit illam, ipsa dicente: *Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo: etenim cum beatissima Virgo esset speculum tersum, politum, ac omnium splendidissimum, aeternus Pater dignatus est illud intueri, atque in eo imprimere figuram, & imaginem suam, hoc est, filium suum, vt Apostolus loquitur: qui cum sit splendor glorie, & figura substantiae eius: sicut autem figura in speculo representata, speculi colorem induit adeo, vt si speculi vitrum rubicundum sit, rubicundam referat figuram, non secus, quia Marianum speculum rubicundum erat, utpote carne, & sanguine constans, inde est, vt figura, & imago, quam aeternus Pater illud aspiciens in eo impressit, rubicundum carnis colorem, imo & ipsam carnis substantiam ab eo mutaret.* Ioanne dicente: *Ei Verbum caro factum est: unde qui apud Patrem solum erat candidus, vt loquitur Sapiens: Candor est lucis aeterna: iam apud Matrem candidus, & rubicundus inuenitur, vt loquitur Spōsa: Dilectus meus candidus & rubicundus.* Item sicut fabricator speculi, quantumcunque magnae molis sit, totam tamen, ac integram suam imaginem in eo conspicit: ita licet Deus, huius Mariani speculi fabricator, immensae magnitudinis esset, totum tamen se intra virginis thalami claustra se recepit: unde Isaias spiritu prophético id videns, congratulatus fuit Virgini di-

cens: *Exulta, & lauda habitatio Sion (quae speculum seu speculatio interpretatur) quia magnus in medio tui sanctus Israel.* Rursus, sicut speculum, nisi sit purum, & clarum, non potest aspiciens in illud, suam in eo imaginem, & figuram imprimere: ita Deus Pater minime suam figuram, hoc est, filium, qui imago expressa eius est, in hoc Mariano speculo imprimeret, nisi esset omnis fordis expert, ab omni macula alienum, & plusquam Angelica puritate conspicuum. Experientia quidem compertum est, absque igne hac industria ignem accendi: si enim sumas speculum purum, & splendidum, & solaribus radiis illud exponas iuxta materiam dispositam, continuo ex reflexione, & reuerberatione radiorum solarium in speculo facta, ignis generatur; ad eundem modum Deus Sol iustitiae ignitos foecundantes virtutis suae radios in Marianum speculum mittens, continuo inde virtute speculi, & radiorum solarium accensus fuit ignis; hoc est, genitus fuit in tempore Dei filius qui ignis consumens est. unde ipse dixit: *ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi vt accendantur?* Ad haec sicut radius solaris ingreditur, & egreditur speculum absque vlla integritatis speculi violatione, ita Christus Dominus per conceptionem uterum Virginis ingrediens, & ab eo per partum instar radii solaris egrediens, virginis matris suae integritatem non laedit, non labefactauit, non minuit, sed sacrauit, ac rutilantem magis, & splendidiorum reddidit. hinc eleganter D. Augustinus huius speculi metaphora non immemor, serm. de Natiuit. Domini dixit: *Solis radius speculum penetrat, & soliditatem eius insensibili subtilitate pertransit: & talis videtur intrinsecus, qualis est extrinsecus: itaque nec cum ingreditur, nec cum egreditur, illud dissipat: quia ingressu, & egressu eius speculum integrum perseverat. Speculum ergo non yumpit radius solis, & integritatem Virginis ingressus, aut egressus vitare potuit diuinitatis: illud etiam mirabile contempleri licet in hoc Mariano speculo, quod cum alioquin specula illa*

V V V 2 impet-

Deut. 4.
Matth. 22.

D. Aug. ser.
de Nat. Ho-
min.

imperfecta esse censentur, quæ vultus magnos sibi obiectos, paruos referant, magnam tamen huius speculi perfectionem indicat, quod sicut homines, sive Angeli in illud se intueantur, omnes illos paruos, & exiguos in oculis suis reddit, quia Mariæ celsitudinem, & sanctitatis eius magnitudinem contemplantur quasi non sint, sic sunt coram ea, & tanquam nihilum, & inane in comparatione tantæ matris se reputant. Sed quid mirum, quod Marianum speculū aspicientes in se creaturas exiguas, ac paruulas reddat, cum Deum ipsam tantam magnitudine præditum, ut cælum, & terram sua immensitate repleat, ipso dicente: *Cælum, & terram ego impleo*: ita ipsa abbreviauerit, & ad paruam quantitatem reduxerit, ut Isaias diceret: *parvulus natus est nobis*: & quod mirabilius adhuc est, ipse minimo vermiculo se compararet: *Tanquam tenerimus ligni vermiculus*: & alibi: *Vermis sum, & non homo*. Quid plura nisi ut pulchram hanc speculi similitudinem ad mores tam cōuertamus: Maria certè instat fulgentissimi speculi nobis esse debet, quia sicut speculum maculas, ac deformitates eorum, qui in illo se intuentur, manifestè detegit, & ut illas abstergant, tacitè suadet: ita superbi respicientes se in hoc humilitatis speculo, elationis suæ maculas abiciunt: avari singulare hoc paupertatis speculum contemplantur, cupiditatem (quæ radix est omnium malorum) extinguunt; libidinis æstu ardentis purissimum hoc castitatis speculum ante oculos sibi proponentes, mitos castimoniam amores cōcipient. vnde D. Ambrosius lib. 2. de Virginitate eleganter dixit: *Sit vobis tanquam in imagine descripta virginitas, vitæque Mariæ, in qua, velut in speculo, resulget species castitatis, & forma virtutis*. certè sicut olim sapiētia præses Minerva foedum buccarum tumorem nunquam deposuisset, nisi deformitatem vultus in liquidis vmbribus Meandri, tanquam in speculo, animaduertisset; vidit enim tibias, abiecit, & tumor recessit, sic sanè nisi permulti fidelium ad speculum

hoc Marianum aspexissent, nunquam irregularem vitæ suæ rationem, & suos mores composuissent. ad mirum hoc figuratum reperio Exodi 37. ubi lego Moysen fecisse concham quandam super basin positam variis mulierum speculis circumornatam, ut sacerdotes in illis se aspicientes, maculas abluerent: verba Moysis sunt hæc: *Missa aqua lauabunt in ea Aaron, & filij eius manus suas, ac pedes, quando ingressuri sunt tabernaculum testimonij, & quando accessuri sunt ad altare: ubi obiter obferuo, quod Theodoretus scribit, inter cæteras Aegyptiacas superstitiones, hanc vnam fuisse, quod mulieres precaturæ, & sacra operaturæ, stolis lineis amictæ, de xtra sinistrum, sinistra speculum tenerent hæc specula mutuò accepta Israelitidas in desertum asportasse, & partim de illis, partim de propriis Moysi in anathema obtulisse. Placuit idem B. Cyrillo Alexandrino, & Procopio Gazæo, dicentibus, ipsas in Aegypto Hebræas hac superstitione imbutas. Nihil dubito propria his mulierculis specula fuisse, non superstitionis tantum, sed ornatus quoque gratia: vel cedo gentem, ubi non huic sexui delictæ speculantes mulieres se non putarent, si speculis carerent. Nonne & Isaias in mundo muliebri illa recenset? Quemadmodum ergo in Euangelica historia legimus de penitente peccatrice, quibus Deū offenderat, unguentis, manibus, labris, corna, nihil non eorum Saluatori nostro impendisse; sicut etiam à Gentilium pugilibus cestuum pondera, à venatoribus plagarum, & cassidum inuolucra, à gladiatoribus sanguine, ac tabe maculosa tela à prostibulariis crotala, tympana, & ut de Laide legitur, speculū Veneri, Herculi, Dianæ, Polluci, Pseudotheis, ad fanorum postes affigebantur: si Hebrææ mulieres, quæ dissolutè viuere desiderabant in deserto cum essent, pristinae vanitatis, & in comendo, moliendoque curiositatis pertæse, ipsa solitudine, pereginatione, labore, tribulatione, ut fit pietatem edoctæ, in testimonium penitentiae, quæ*

Jerem. 23.

Isaie 9.

2 Reg. 23.

Psal. 21.

D. Ambros.

Exod. 37.

Exod. 30.

Theod. in
Catenâ
pbri.

Isaie 3.

Grego.
in
ma.

Apo.

Apo.
Deo.

forant mudi, & carnis arma, reliquæ militiæ, seu malitiæ instrumenta, pro tabernaculi ornamento Deo optimo maximo dedicarunt (nam non omnes hoc promiscuè mulieres facilarunt, sed quæ ad tabernaculi ostia excubabant, nimirum selectæ, & addictæ, si nõ voro, sponte saltem, & voluntatis ardore) B. Virgo nobis tanquam splendidissimũ speculum proposita est, vt maculas nostras agnoscentes, nos ipsos verè cognoscamus, & per hanc nostri cognitione ad Dei notitiam ascēdamus: qui enim se nouit creaturam, nescire nequit aliquem esse Creatorem; qui se scit seruum, ignorare nõ potest habere se Dominum; qui nouit se aliquando non fuisse, hunc non latet esse alium per quem factum, vt qui non erat, existeret; qui caller, se propriis viribus subsistere nõ posse, non potest non suspicere alium, a quo conseruatur: hinc timor, hinc amor, hinc fides, hinc spes, ceteræque virtutes pullulant: ecce quot bona pariat vnicuique notitia sui. Ideo Seraphicus noster sanctus Pater Franciscus quã contemptor mundanæ, & breuis voluptatis, tam studiosus diuinæ, & æternæ sapientiæ, hoc vnum per totam noctem orabat: *Norim me, norim te, Domine*: ideo etiam magnus Antonius, monachorum Pater, scripsit: *Quicumque cognouerit semetipsum, cognosceret dispensationem proprii conditoris, vel quecum-*

que facit in proprijs creaturis: ideo etiam, & Gregorius Theologus monuit, *Te nosceas, & que tibi sit celestis origo, Sic facilius venies ad decus archetypum.*

ideo & nationes quoque in cœco gentilitatis nubilo caligantes, vt sui notitiam adipiscerentur, illud Chilonis Sparthani siue Solonis Attici, vt auctor est Aufonius in ludo septem sapientium: *Nosce te ipsum*, non tantam delphicæ columnæ inscripserunt, sed vt cœliiùs delapsam vocem summa veneratione coluerunt. Et quia speculi vsus ad sui notitiam singularis est, idcirco Socrates (teste Apuleio) discipulis consulebat, se quotidie ad speculum ornare, vt, si formosi apparerēt, formam faciei pulchritudine morum vincerent, sin deformes, labem hanc vultus noxamque, animæ formositatem abolerēt: nec minus acutè Auicenna, quibus os difformum erat, iubebat frequentius in speculum inspicere, vt oris ignominiam verborum honestate regere niterentur.

HOMILIA XX.

Que latent arcana in discessu Angeli a Virgine, panduntur, in illa verba: & discessit ab illa Angelus.

ETERNVM Patrem missurum ad B. Virginem Angelicũ paranymphum, ad Verbi diuini cum natura humana celebranda connubia, contemplor dixisse verba illa Cantorum: *Surge Aquilo, & veni auster, persia hortum meum, & fluant aromata illius; quæ vt melius intelligantur, obseruandum est, sub metaphora duorum ventorum, Aquilonis, & Austri, duos significari Angelos, Luciferum, & Gabrielem, hunc interuentorem salutis, illum mediatorem perditionis, aptè autem nomine ventorum significatur hi Angeli propter miram eorum velocitatem.*

VVV 3 locita

Grego. Naz. que facit in proprijs creaturis: ideo etiam, & Gregorius Theologus monuit,

Te nosceas, & que tibi sit celestis origo,

Sic facilius venies ad decus archetypum.

ideo & nationes quoque in cœco gentilitatis nubilo caligantes, vt sui notitiam adipiscerentur, illud Chilonis Sparthani siue Solonis Attici, vt auctor est Aufonius in ludo septem sapientium: Nosce te ipsum, non tantam delphicæ columnæ inscripserunt, sed vt cœliiùs delapsam vocem summa veneratione coluerunt. Et quia speculi vsus ad sui notitiam singularis est, idcirco Socrates (teste Apuleio) discipulis consulebat, se quotidie ad speculum ornare, vt, si formosi apparerēt, for-

mam faciei pulchritudine morum vincerent, sin deformes, labem hanc vultus noxamque, animæ formositatem abolerēt: nec minus acutè Auicenna, quibus os difformum erat, iubebat frequentius in speculum inspicere, vt oris ignominiam verborum honestate regere niterentur.

Ad extremum quemadmodum speculum imagines omnium in illo se aspiciētium, siue parui siue magni, siue nobiles, siue ignobiles, siue iusti, siue peccatores, facile recipit, sic B. Virgo omnes ad se confugientes intra viscera sua, materno affectu suscipit, nam si D. Paulus charitate flagrans dicebat: *Græcis, & Barbaris, sapientibus, & insipientibus debitor sum: & alibi: Cumibus omnia factus sum: manifestum est beatam Virginem ob excellentissimam suam charitatem, omnes, eius auxilium implorantes, beneuolè suscepturam, vt in hoc sæculo, & in futuro Iesum benedictum fructum ventris sui illis ostendat. Cui sit honor, & gloria in sæcula sæculorum. Amen.*

Ad Rom. 1.

1. Cor. 9.

Canti. 4.

Psal. 103. locitatem, unde David ait: *Qui facit Angelos suos spiritus: id est, veloces nuncios. Lucifer quidem Aquilonis nomine nuncupatur, quia in lateribus Aquilonis apud Isaiam se festurum gloriabatur: certè quando perflavit, ventum emittit Aquilonem, hoc est, infectum, & pestilentem, quia dictum est, quod ab Aquilone pandetur omne malum: Gabriel verò est contra, cum ante Deum adstet, & ab eo mittatur, de quo Abacuch Propheta dixit: *Deus ab austro veniet, austro spiravit flatu, unde dicens Deus: Surge Aquilo, surge et compulit Luciferum è mundo: Nunc princeps huius mundi eijcietur foras: Gabrieli verò dicit: veni auster, & verbis salutationis perflavit hortum Marianum, sufflavit quidem illi: adeo benevole, ut ad hunc flatum, Spiritu sancto in eam superveniente, cœperint varia illius conclusi horti fluere aromata, inquam, eximia prudentia: *Quomodo fiet istud, aromata insignis pudicitia, & sanctimoniam: Quoniam virum non cognosco, aromata tandem profundæ humilitatis, & promptissimæ obedientia: Ecce Ancilla Domini: fiat mihi secundum verbum tuum: quibus Deo odoriferam adeo se præbuit, ut filius Dei tanti odoris suavolentia allectus, de sinu patris in uterum eius descendere non dubitauerit. Refert historia Scholastica, ex antiquissimis Doct. Isralitis sub tyrannica Pharaonis servitute miserè degentibus, filios eorum, cum primùm nascebantur, crudeliter ab Aegyptiis interfici, quare quidam eorum ab vxoribus se abstinabant, ne filios progignerent, qui sua necè grauem eis dolorem inferrent: vxores autem eorum, in fide quidem firmiores, credentes verum Messiam ex Hebræa femina nasciturum, varia specula acceperunt (quæ postea in templo dicata fuere) ut se ad intuitum illorum componentes, & muliebri mundo ornantes, maritos ad habendam ex eis prolem vehementius allicerent; placuit id mirum in modum Deo propter pium finem, & scopum quem in eo ornatu sibi præfixerat: non dissimiliter cum B. Vir-***

go naturam humanam oblerisset execrabilem factam Deo, omnesque Adæ filios à Dæmone in conceptu enecari, & paucis labellibus annis multis postea foribus commaculati, adeo ut ipse Dominus diceret: *Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est: quibus verbis videbatur sanè se separare, longèque se sequestrare à natura humana: at beata Virgo diuino zelo accensa, ut huic tanto malo mederetur, tot spiritualibus monilibus, & ornamentis, diuina gratia adiuuante, se condecorauit, ut Spiritus sanctus eius amore captus, non solum eam in dilectissimam eius sponsam sibi assumeret, sed mirificè adeo fecundaret, ut diuino eius spiramine afflata, quem Deus ab æterno filium genuit eundem, & ipsa in utero suo conciperet. Tradit autem sacer Euangelista, concepto iam Christo continuò Angelum discessisse, ex quo colligo discrimen obseruatione dignum inter rubum illum Moysis ardentem, Deiparam adumbrantem, & ipsam B. Virginem filium Dei utero suo continentem: in rubo enim ardenti Angelus aderat, & ab eo, dum ardebat, non discedebat: ab hoc verò Mariano rubo, diuinitatis præsentia ardente ob temporalem filij Dei conceptionem, continuò Angelus aufugit, Euangelista dicente: *Et discessit ab illa Angelus: in quorum verborum commentario, quæ Seraphicus noster sanctus Doctor Bonauentura sapienter scripsit, non grauabor hic annexere: Discessit ab illa Angelus. sic enim ostendebat factò, quod Raphael Tobias dicebat verbo: *tem- pus est Virgo, ut reuertar ad eum, qui me misit. Et de Petro dicitur, quod ipso educto de carcere continuò discessit Angelus ab eo. Ab ea Angelus discessit, sed in ea remansit Dei filius, discessit quantum ad apparentiam, sed remanserunt multi, quantum ad custodiam. In lectum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel. Isti sunt Angeli beatissimi, qui custodiebant eam tanquam locum diuine habitationis electissimum; unde est beneficium quod sibi impenderent propter infirmitatem***

tem carnis, cultus tamen uenerentia exhibebat propter dignitatem matris, & sic quodam modo per ipsam ascendebant, & descendebant. Unde designata fuit per illam scalam, cui Dominus erat immixtus, & Angeli per illam ascende-
 bant, & descendebant, quam uidit Iacob, & postea sequitur: Non est hic aliud, nisi domus Dei, & porta Caeli; quia nullus potest iam caelum intrare, nisi per Mariam transeat, tanquam per portam: sicut enim Deus ad nos uenit per ipsam, ita per ipsam nos oportet redire ad Deum. Et ideo dicitur, domus, porta, & scala, domus propter Christi conceptionem, porta propter Christi partum, & scala propter ascensum ad Deum. Non ergo discedamus ab ea, sed eius pedibus pronotui semper etiam saluemur.
 haecenus Diuus Bonauentura: sed nunc causas Angelici discessus, & sacramenta, quae in eo latent, aperiamus: sanè sicut ille cum missum sibi ministerium sedulo peregrisset, ita suo discessu rem, ob quam aduenerat, peractam esse ostendit. Verum aliam magis absconditam huius discessionis causam tradit D. Athanasius, nimirum Angelum discessisse, ne quis haereticus putaret ipsum Angelum carnem illam assumpsisse, & non uerbum Dei, contra id quod dicitur apud Isaiam, secundum editionem 70 Non legatus, neque Angelus, sed ipse Dominus saluabit eos: quasi dicat, quod non Angelus, qui nunciauit Mariae in Incarnatione filij Dei, carnem assumpsit in utero Virginis, sed ipse Dei filius, qui solus poterat saluare nos, quem admodum communiter explicant S. Patres, & inter eos D. Augustinus tract. 24. super Ioannem. Sed & aliam causam discessus Angeli meditari possumus, quae maximè commendat singularem dignitatem Mariae Virginis post conceptionem Christi. Est autem huiusmodi: Archangelus Gabriel, ut opinor, ille est, cui commissa est specialis cura seruiendi beatissimae Virgini, non solum post ascensionem Christi, ut docet Diuus Ildelphus serm. 3. de Assumptione Mariae, sed etiam ab initio suae natiuitatis, ut credit D. Bernard. epist. 77. ad Hugonem; cuius

rei haec potest esse ratio: quia ut D. Thom. docet 1. p. q. 113. art. 3. ad 1. est satis probabile, quod maiores Angeli deputentur ad custodiam illorum, qui sunt ad maiorem gradum gloriae à Deo electi: cumque beatissima Virgo electa sit à Deo inter omnes puras creaturas ad summum gradum gratiae, & gloriae, & ut esset mater filij Dei, consequens profectò est, ut eius custodia summo Archangelo, qualis est Gabriel, commissa à Deo fuerit, atque in huius ueritatis confirmationem ueniunt explicanda uerba illa Angeli Gabrielis ad Ioan. Euang. uolentem illum adorare: Ne feceris, conseruus tuus sum. Scio quidem quosdam Doctores dicere conseruum ab Angelo Ioannem appellatum propter insigne uirginitatis, & Angelicae puritatis, quo ille mirifice fulgebat, nec etià me latec Doctores alios putasse, id dixisse Angelum ad dignitatem sacerdotalem attendens, qua Ioannes erat insignitus: ac tandem lego etiam Doctores alios asserentes, eapropter Angelum non permisisse à Ioanne se adorari, quia cum Deus homo factus esset, non Angelus, quandà inde mutuare coeperat dignitatem super Angelum, licet alioquin ante Incarnationem frequenter Angeli ab hominibus se adorari sinerent: mihi autem haud difficile persuadeo, Angelum conseruum Ioannis se uocasse: ne feceris: conseruus tuus sum, quia in ministerium custodiendi Virginem, & ei inseruiendi ambo à Deo erant deputati, post conceptionem ergo filij Dei in uirgineo utero discessit à Virgine Angelus Gabriel, non tantum ut erat nuntius Dei, sed etià (quod satis probabile arbitror) ut erat custos ipsius Virginis. Vidit enim eam in tantà altitudine dignitatis deuenisse, ut iam inciperet esse Mater Dei, & habere in utero uirginali filium summi Patris, indutum carne humana; atque adeò planè intellexit, nullo modo indigere custodia Angeli, quae mater erat regis Angelorum, ait enim D. Thom. in illa quaest. 113. quod quamdiu pueri sunt in utero matris, non indigent custodia proprii Angeli, sed Angelus, qui est custos matris, custodit etiam

D. Thom.

Apoc. 19.

D. Thom.

etiam prolem in eius utero existentem; eo quod non est totaliter ab ea separata, sed quodammodo adhuc est aliquid ipsius: quemadmodum idem custos est, qui arborem custodit, & fructum, qui ab ea pendet. In hac autem Virginitate est conuersio se res habere debuit; quod mater sequitur conditionem, & proprium statum filij, quem habet in utero: Filius autem Virginis, non poterat habere Angelum custodem, ut D. Thomas docet eadem quaestione art. 4. Primò, quia secundum quod homo regulabatur immediatè, & custodiebatur a Verbo diuino: secundò, quia quantum ad animam erat beatus, & comprehensor, & consequenter non habebat Angelum tamquam custodem, sed tamquam ministrum inferiorem, qui ei inseruiret. Idem ergo Verbum diuinum, quod custodiebat, & dirigebat Christum filium Mariæ Virginis, erat etiam custos suæ integritatæ Matris, iuxta illud Isaïæ: *Ego Dominus, qui nocte, & die seruo eam.*

Ibid.

Isaie 27.

Psalm. 120.

Cæterum, quæ verba Angelus Mariam iterum in discessu ab ea salutans usurpauerit, reticent Euangelistæ, potuisset tamen iure optimo verba illa Dauidis sibi usurpasse: *Dominus custodit te, Dominus protectio tua, Dominus custodiat te ab omni malo, custodiat animam tuam Dominus: Dominus*

custodiat introitum tuum, & exitum tuum. Illud tamen tanquam omnino certum puto, Angelum discedentem à Virgine maiorem ei reuerentiam exhibuisse, quam cum ad eam salutandam eius domunculam ingressus est, quia tunc tantum ad futuræ Dei matris dignitatem electa, nunc verò iam post Christi conceptionem in eius possessione constituta erat, & ideo excellentiori hyperdulce adoratione tanquam veram Dei Genitricem coluit.

Ad extremum silentio non præteribo eorū interrogationi facere satis, qui quaerunt, quare cum mysterium Incarnationis celebratum fuerit post prolata Virginis verba: *Ece Ancilla Domini*: atque adeò ante discessum Angeli ab ea, ut docent Irenæus, Tertullianus, S. Athanasius, & Irenæus, D. Damascenus, quare, inquam, Euangelista Christum Dominum fuisse iam conceptum in utero Virginis, taciturnus de carne præterit. Respondeo mihi videri non præteritisse, nam cum Angelus dixisset: *S. Athanasius. Ecce concipies, & paries*: cerè dum B. Virgo ei consentiens respondit: *Fiat mihi se. S. Damascenus. Eundem verbum tuum*: satis utique Euangelista id recensens, factam fuisse iam tuam Christi conceptionem edixit. Cui sit honor, & gloria in sæcula sæculorum. Amen. Luce 1.

Finis Libri Quinti.

DE SA-